

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_184118

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 3294.1
V41Y

Accession No P. G. 51808

Author

वेद .

Title

यजुर्वेद संहिता . ed. by श्रीपादशर्मा . 1868

This book should be returned on or before the date last marked below.

वैदिकधर्मश्रद्धालूनां पण्डितकुलभूषणानां श्रीमद्राजर्षिभ्रीनिवासमहाराजसूनुनां
बी. ए. इत्युपपदधारिणां प्रतिनिधिबिरुद्भाजां श्रीमतां भवानीराय
इत्यथवा बालासाहेब इत्यपराभिधानां औन्धाधीशानां
महनीयेनाश्रयेण

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिता

स्वाध्यायमण्डलस्थानेकपण्डितानां साहाय्येन विविधप्राचीनहस्तलिखितपुस्तकपाठानुसारेण

भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना सातवलेकरकुलजेन
संशोधिता

सा च

औन्धराजधान्यां

द्वितीयवारं

भारतमुद्रणालये मुद्रयित्वा स्वाध्यायमण्डलद्वारा प्रकाशिता

विक्रमीयसंवत् २००३; शालीवाहनशकः १८६८

मूक्यं रूप्यकत्रयम् ।

Checked 1969

मुद्रक तथा प्रकाशक- व. श्री. सातवळेकर, बी. ए.
भारत-मुद्रणालय, स्वाध्याय-मंडळ, भौध (जि. सातारा)

अथ वेद-विषयकः

प्रस्तावः ।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दाँसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदः १०।९०।९; वा० य० ३।१।७)

यस्माद्दृचो अपातक्षन्यजुर्यस्मादपाकषन् ।
सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं
स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्वित्देव सः ॥

(अथर्व० १०।७।२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्
यद्ग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(ऋ० उ० २।४।१०)

सनातनस्याऽस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेवैतद्यद्ग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेद इति श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासानां सनातन एव राद्धान्तो, निखिलैः शास्त्रदर्शिभिः स्वीकृतश्च । यथैतन्महद्भूतं सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्णं तथैव तस्मा-
देवोत्पन्नोऽयं वेदराशिः सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्ण एव भवितुं योग्य इति सुतरां सङ्गतमेव—

‘ पूर्णात्पूर्णमुदचति ’ (अथर्व० १०।८।२९)

इति न्यायात् । संभवत्येव पूर्णस्य प्रकाशः पूर्णादेव, कथं नाम स्वयं परिपूर्णमपूर्णात्प्रकाशितं भवेत् ? भवेच्छेत् कथं नाम तत्पूर्णमित्याख्यायेत । एवं सनातनमहद्भूतनिःश्वासभूतोऽयं सनातनो वेदराशिर्मानवानामार्याणां सम्मानयोग्यो धर्मग्रन्थ आब्रह्मणःकालादद्यावधि वर्णाश्रमधर्ममार्गावलम्बिभिः सर्वैरपि स्वतःप्रमाणत्वेन स्वीकृतश्च । मनुरप्याह—

वेदोऽखिलो धर्ममूलम् । (मनु० २।६)

इति । सोऽयं सनातनो वेदराशिर्वस्तुतः—

एक एव पुरा वेदः प्रणवः सर्ववाङ्मयः ।

(श्रीमज्जागवते ९।१४।४९)

इत्युक्तत्वादेकः सन्नपि विज्ञान-कर्म-समुपासना-ब्रह्मसाक्षात्काररूपचतुर्विधप्रयोजनभेदेन ऋग्यजुःसामाथर्ववेदसंहितासु चतुर्धा संविभक्तोऽपि, परापरसोपानस्थितानां धर्मानिष्ठावतां मनुष्याणामधिकारभेदतोऽवस्थाभेददृष्ट्या तत्रतत्रानुष्ठानयोग्य-
कर्तव्योपदेशेन सनातनमेकमेव मानवधर्मं सर्वेभ्यो मानवेभ्यः समुपदिशति । अत एवोक्तं—

यः कश्चित्कस्यचिद्धर्मो मनुना परिकीर्तितः ।
स सर्वोऽभिहितो वेदे सर्वज्ञानमयो हि सः ॥

(मनु० २।७)

इति । मानवादिवाक्यप्रतिपादितनानाविधधर्मजातबीजभूतं तत्त्वं वेद एवाभिहितमिति ह्युक्तवाक्यतात्पर्यम् ।

तत्र ऋग्वेदस्य प्राधान्येन विज्ञानं प्रतिपाद्यं, यजुर्वेदस्य नानाविधाध्वरूपकमाणि, साम्नामुपासनाः, आथर्वणानां च ब्रह्मात्मसाक्षात्कारः । तदिदं प्राधान्येन वेदचतुष्टयस्य विषयजातं मन्त्रेषु सुस्पष्टतयैव वेदविचारकैर्यद्यपि न ज्ञातुमशक्यं तथापि स्पष्टतायै वेदचतुष्टयस्य विषयचतुष्टयं विशदीक्रियते नातिविस्तरेण । ऋग्वेदस्य प्रयोजनं ऋग्भिरेवैवं वर्णयते—

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।

एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्याग्निं यमं मातृरिश्वानमाहुः ॥

यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति य इत्ताद्विदुस्त इमे समासते ॥ इति

(ऋग्वेद० १।१६४।४६; ३९)

विशेषेण प्राज्ञा मेधाविनस्तत्त्वदर्शिना ब्रह्मनिष्ठा नामरूपरहितमेकमपि सत्यमद्वितीयं ब्रह्माग्नीन्द्रादित्यादि-विविधदेवता-
नाम-भेदेन बहुधा वर्णयन्ति । तथा च—

सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभिरेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।

(ऋग्वेद० १०।११४।५)

एकं सन्तमपि तं बहुधा कल्पयित्वा प्राज्ञाप्राज्ञसमवबोधाय प्रवदन्ति सन्तः । अनामापि तैर्बहुभिर्नामभिरुपादिश्यते, नामभेदे सत्यपि वैदिकेषु मन्त्रेषु क्वचिदपि वर्णयभेदो नास्त्येव । य एतदेवं न जानाति स ऋग्भिः किं करिष्यति ? ये तु सुविज्ञानवन्त एतदेवं जानन्ति त एव 'सजोषा धीरा गुहा चतन्तं, नमो युजानं नमो वहन्तं, ब्रह्म, मन्त्राणां पदैरनुगमन् तदेवोपसीदन्ति । (ऋ० १।६५।१)'

अस्यैवैकस्य सद्रस्तुनो वर्णनं ऋग्ब्रह्मन्त्राणां मुख्यं प्रयोजनं, तत्तु अग्न्यादिविभिन्नदेवतास्तुतिमिषेण ऋग्वेदे सर्वत्र दृश्यते । ऋचन्ति स्तुवन्ति वर्णयन्ति वा सत्त्वमिति ऋचः, स एव ऋग्वेदः । इति व्युत्पत्त्या सुस्पष्टमेवास्त्यर्ग्वेदस्य सत्त्वविज्ञानदर्शनमेव मुख्यं प्रयोजनमिति ।

सत्त्वविज्ञानश्रवणात्तत्प्राप्त्युपायानुष्ठानाय चोदना भवत्येव । अनया चोदनया चोदितो मानवः, 'ऋतुमयोऽयं पुरुषः' इति स्वस्य ऋतुमयत्वं मनसि निधाय, ऋतुभिरेव स्वस्योन्नयनं शक्यमिति मन्वानः, केनानुष्ठानेन तद्व्यान्त्रप्रतिपादितं सत्त्वत्वं प्रत्यक्षीकुर्यामिति चिन्तयन्, यदा कुण्ठितगतिर्भवति तदैव यजुषामध्वरमार्गोपदेशस्याधिकारी भवति । तत्राध्वरवेदे प्रथमे यजुषि—

देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण आप्यायध्वम् ।

(वा० य० १।१)

इत्याप्यायनाय श्रेष्ठतममेव कर्मानुष्ठेयं नाऽन्यदिति समासनं, हीनकर्मत्यागपूर्वकं प्रशस्ततमसत्कर्मानुष्ठानमेवासंशयं चित्तशुद्धिद्वारा सद्रस्तुप्रापकं भवतीति दर्शयति । एवं सद्रस्तुप्रापकः प्रशस्ततमोऽध्वरमार्गो यजुर्भिरुपादिश्यते ।

यथाऽदर्शके दर्शे षोडशिनो दर्शनेच्छायां संजातायां सत्यामपि पौर्णमास्यामेव तस्य षोडशकलानिधेः संपूर्णं संदर्शनं संभवति, तद्वदेव दर्शऋतुमारभ्य षोडशिन आत्मनो दर्शनकामेन यजमानेन प्रशस्ततमऋत्वारम्भे कृतेऽपि पुरुषमेध-सर्व-
मेध (अ० ३०, ३१, ३२) मखादीनां समाप्त्यनन्तरमेव सर्वशान्तिकरण- (अ० ३६) पूर्वकं—

ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत् ।

(वा० य० ४०।१)

इत्यन्तिमेनाध्यायेन षोडशिन आत्मनः सर्वत्र दर्शनं कर्तुं शक्यम् । एतदेव यथाक्रमोक्तं—सोपान—परम्परया यजुर्भिः प्रदर्श्यते, यथा—

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तमेव विदित्वातिमृत्युमेति नाभ्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥

(वा० य० ३१।१८)

न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।

(वा० य० ३२।३)

इत्यादि—पुरुषमेध—सर्वमेधादि—महामखप्रतिपादकैर्मन्त्रैस्तस्यैव सद्गस्तुनो ब्रह्मणः प्रशंसनमयं वर्णनमस्याध्वरवेदस्यापि तदेव साध्यमिति निष्ठां द्रव्यति । एतदेव साध्यं यजुषामध्वरवेदेनान्तिमेनाध्यायेन ईशावास्यादिना साध्यते । एषा दर्शयज्ञ- (अ० १)- मारभ्य ब्रह्मयज्ञ (अ० ४०) पर्यन्तं ऋतुसङ्गतिरित्यवबुद्धय, यजुषां प्रशस्ततमकर्मदर्शनमेव प्रयोजनं चित्तशुद्धि- द्वारा सद्गस्तुप्रापणायालं भवतीति ज्ञेयम् ।

‘यर्कं तत्साम ।’ (छां० उ० १।३।४) इति छान्दोग्योपनिषदुपदेशे या ऋक् तदेव सामेति प्रतिपादनेन ऋचां साम्नां चाभेदः साध्यस्य किल प्रदर्शितः । यत्तु ऋग्भिः स्तूयते प्रशस्यते वर्ण्यते वा, तदेव सामभिर्गीयते समुपास्यते निदिध्यास्यते वेति, सामवेदस्य सत्त्वोपासनारूपत्वं स्फुटतरं भवति ।

अथाथर्ववेदस्य ब्रह्मभूतानां मन्त्राणां प्रयोजनमात्मनि ब्रह्मसाक्षात्कारस्तत्तु तेष्वेव मन्त्रेषु दृश्यताम् ।—

ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते विदुः परमेष्ठिनम् ।

(अथर्व० १०।७।१७)

एको ह देवो मनसि प्रविष्टः । (अथर्व० १०।८।२८)

अष्टाच्चक्रा नवद्वारा देवानां पूरयोध्या ।

तस्यां हिरण्ययः कोशः स्वर्गो ज्योतिषावृतः ॥

तस्मिन्हिरण्यये कोशे त्र्यरे त्रिप्रतिष्ठिते ।

तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥

(अथर्व० १०।२।३१,३२)

पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिभिर्गुणोभिरावृतम् ।

तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥

(अथर्व० १०।८।४३)

इत्येवं विविधैर्मन्त्रैः स्वस्यैव हृदयपुण्डरीके ब्रह्मसाक्षात्कारकरणं लक्ष्यमथर्ववेदस्येति सिद्धमेव, नैतत्प्रमाणान्तरमपेक्षते । एवं प्रयोजनभेदेन चतुर्धा संविभक्तस्यापि वेदस्यात्मनि ब्रह्मानुभूतिरेव नितरां सन्धानमिति—

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः ॥ (अ० गी० १५।१५)

अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ।

(अ० गी० १५।१८)

इत्यादिपुण्यवचनैः श्रीमता भगवतैव स्वयमर्जुनोपदेशमिषेण प्रदर्शितं किल सर्वेषां वेदानां तदेकमेव लक्ष्यमिति । एवमेकस्यापि चतुर्धा विभक्तस्य वेदस्य पुनरनेकधैव शाखाभेदोऽपि दृश्यते, यथा—

एकविंशत्यध्वयुक्तमृगवेदमृषयो विदुः ।

सहस्राध्वा सामवेदो यजुरेकशताध्वकम् ॥

नवाध्वाऽऽथर्वणोऽन्ये तु प्राहुः पञ्चाशदध्वकम् ॥

इति षड्गुरुशिष्यः सर्वानुक्रमणीवृत्तौ कथयामास । यथा च—

एकविंशतिभेदेन ऋग्वेदं कृतवानपुरा ।
शाखानां तु शतेनाथ यजुर्वेदमथाकरोत् ॥
सामवेदं सहस्रेण शाखानां च विभेदतः ।
आथर्वणमथो वेदं विभेद नवकेन तु ॥

(कूर्मपुराणे ४१।५१-५२)

एवमनेकविधे शाखाविस्तारे सत्यपि चतसृणामेव संहितानां क्वचित्पाठभेदेन, क्वचिदानुपूर्वीभेदेन क्वचिदन्यैर्वा कैश्चिन्नेदैः सर्वासु शाखासूपस्थितत्वाच्चतसृणामासां संहितानां वेदराशित्वमित्युच्यते वैदिकैर्न च तत्केनाप्यद्यावध्यवधीरितमतस्तदेव वयमत्र प्रमाणीकुर्मः ।

एष वेदो ब्राह्मणेनाध्येतव्यो द्विजैर्वाऽवश्यं पठितव्यश्च । अनधीयानो विप्रो द्विजत्वाद्धीयत इति स्मार्तसिद्धान्तमुररीकृत्य द्विजानां स्वाध्यायसौकर्यसाधननिर्माणाय स्वाध्यायमण्डलं नाम विद्वत्परिषद्रूपं पूर्वं पञ्चविंशतिवर्षेभ्य औन्धनगरे स्थापितम् । वैदिकधर्मस्य पुनरुज्ज्वलीकरणमेव स्वाध्यायमण्डलस्य लक्ष्यम् । तस्मिद्ध्यर्थं चतुर्णामपि वेदानामशुद्ध्यादिदोषरहितं मुद्रणं परमावश्यकमिति निश्चितमेव । अद्यावधि वेदसंहितानां बहवो ग्रन्था भारते वर्षे यूरोपीयदेशे च मुद्रिताः सन्ति । भारत-वर्षमुद्रितवैदिकग्रन्थापेक्षया यूरोपीयदेशमुद्रिता ग्रन्था न्यूनमुद्रणादिदोषा इत्येतद्यथा तेषां प्रशंसावहं भवति, तथैवास्माकं वैगुण्यमपि प्रकाशयति । यूरोपीयदेशमुद्रितानां पुस्तकानां बहुमूल्यत्वात्ते ग्रन्था अस्मद्देशीयानामुपकाराय न भवन्तीति कृत्वा वेदसंहितानां मुद्रणं अत्रैव कर्तव्यमिति बहोः कालान्मनीषितमासीत् । अद्यावधि मुद्रिता ग्रन्था मुद्रणादिदोषयुक्ताः सन्तीत्यतो दोषराहित्याय विशेषं विमृश्यैवैते ग्रन्था मुद्रणीया इत्यत्र न कापि विप्रतिपत्तिर्भवितुमर्हति ।

चतसृणां संहितानां समुपलब्धशाखासंहितानां च स्वाध्यायसौकर्यदृष्ट्याऽशुद्ध्यादिदोषरहितं यावच्छक्यं तावन्मुद्रणं कार्यमिति स्वाध्यायमण्डलस्थैः कर्मचारिभिः पूर्वमेव निर्धारितम् । कर्मैतत्तु विशेषेण धनापेक्षे वर्तत इति मत्वेतः पूर्वं मुद्रणं न प्रारब्धम् ।

एतस्मिन्नेव समये श्रीमद्भिः पण्डितप्रतिनिधिकुलभूषणैः श्रीभवानीरायभूपैरौन्धनरेशैः पञ्चसहस्ररौप्यमुद्रादानं केवलं वेदमुद्रणार्थमेव स्वाध्यायमण्डलाय कृतम्, येन धनेन वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

यजुर्वेदस्य शाखाभेदविषयेऽपि किञ्चिदत्रोल्लेखनीयम् । ‘ यजुरेकशताध्वकं ’ इत्युक्तरीत्याऽस्यैकशतं शाखा भासन्निति निश्चीयते । परन्तु चरणव्यूहे षडशीतिसंख्यात्वेनैव तासां परिगणनं कृतम्—

यजुर्वेदस्य षडशीतिर्भेदा भवन्ति । तत्र—

“ (१) चरका नाम द्वादश भेदा भवन्ति=चरकाः, आह्वरकाः, कठाः,
प्राच्यकठाः, कपिष्ठलकठाः, चारायणीयाः, वारायणीयाः,
वार्तान्तवेयाः, श्वेताश्वतराः, औपमन्यवः, पातण्डिनीयाः,
मैत्रायणीयाश्चेति ॥ (१२)

“तत्र मैत्रायणीया नाम सप्त भेदा भवन्ति = मानवाः, दुन्दुभाः,
चैकेयाः, वाराहाः, हारिद्रवेयाः, श्यामाः, श्यामायनीयाश्चेति ॥ (७)

“ (२) वाजसनेया नाम सप्तदश भेदा भवन्ति = जाबालाः, बौधेयाः,
काण्वाः, माध्यन्दिनाः, शापीयाः, तापायनीयाः, कापालाः,
पौण्ड्रवत्साः, आवटिकाः, परमावटिकाः, पाराशरीयाः,
वैधेयाः, वैनेयाः, औघेयाः, गालवाः, बैजवाः, कात्यायनीयाश्चेति ॥ (१७)

“ (३) तैत्तिरीयका नाम द्विभेदा भवन्ति = औख्याः, खण्डिकेयाश्चेति । (२)

तत्र खण्डिकेया नाम पञ्च भेदा भवन्ति = आपस्तम्बाः,

बौधायनाः, सत्याषाढाः, हैरण्यकेशाः, काठ्यायनाश्चेति ॥ (५)

“तत्र कठानां....चतुश्चत्वारिंशदुपग्रन्थाः ॥” (४४)

(चरणव्यूहे २)

व्याकरणमहाभाष्ये पस्पशाह्निके भगवता पतञ्जलिना कथितमस्ति यद्यजुर्वेदस्यैकशतं भेदास्तदेव कूर्मपुराणादिषु दृश्यते । परन्तु चरणव्यूहरचनासमये केवलं तेषां षडशीतिभेदा एवावशिष्टाः स्युः । अथवा कठानामुपग्रन्थनामलेखनाभावात्तेषां शाखापरिगणने गणनमपि कर्तुं न योग्यं, येन केवलं द्विचत्वारिंशदेव शाखास्तस्मिन्काले आसन्निति वक्तुं समीचीनम् । अन्य एकोनषष्टिशाखाभेदाश्चरणव्यूहरचनासमयात्पूर्वमेव प्रनष्टाः ।

तास्वपि द्विचत्वारिंशच्छाखासु केवलमिदानीं पञ्चैव शाखासंहिताग्रन्था उपलभ्यन्तेऽन्ये सप्तत्रिंशद्ग्रन्था लुप्तप्राया एव । उपलब्धयजुःसंहितानां नामानि काठकसंहिता, मैत्रायणीसंहिता, काण्वसंहिता, वाजसनेयिसंहिता, तैत्तिरीयसंहिता इति । तत्रेदं वाजसनेयिसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

वाजसनेयिसंहिताया अद्यावधि कतिपयानि पुस्तकानि मुद्रितानि सन्ति, तेषु कति पत्रात्मकानि, कति च पुस्तकरूपाणि, कति संपूर्णस्वरचिन्हयुतानि, कति च केवलमुदात्तादिस्वरचिन्हयुतानि सन्ति । परन्तु सर्वेष्वपि तेषु पुस्तकेषु बहूनि प्रमादस्खलितानि दृश्यन्ते, अतस्तेषां दोषस्थानप्रमाणन्यूनाधिकतया स्वाध्यायोपयोगित्वं न्यूनाधिकतरं भवति । अद्यावधि मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानान्येतानि परिगणनीयानि—

(क) पं० वेबरमहोदयेन शार्मण्यदेशे मुद्रितं महीधरभाष्ययुक्तं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं मन्त्रपाठनिश्चयकरणे कृतबहुपरिश्रमत्वात्सर्वेषु मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानं स्थानमर्हति । [एतत्त्विदानीं नोपलभ्यते । अस्माभिस्तु पञ्चाब्देऽश्विनपुरीयाद् वैदिकपुस्तकालयाच्छ्रीमत्या आर्यप्रतिनिधिसभायाः कृपाप्रसादेन प्राप्तम् । तदर्थं श्रीमत्यै सभायै धन्यवादान्वितरामः ।]

(ख) मुम्बय्यां निर्णयसागरयन्त्रालये मुद्रितं भाष्यद्वययुतं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं विद्वद्भिः श्रीमद्विर्वासुदेवपणशीकरशास्त्रिभिः संशोधितं तदूर्ध्वं गणनायोग्यमस्ति ।

(ग) मुम्बय्यामेव व्यङ्कटेश्वरयन्त्रालये मुद्रितानि कतिपयानि वाजसनेयिसंहितापुस्तकानि पत्रात्मकानि पुस्तकरूपाणि मूलमात्राणि भाषाटीकासहितानि च सन्ति ।

(घ) अजमेरनगरीये वैदिकयन्त्रालये मुद्रितं मूलमात्रं वाजसनेयिसंहितापुस्तकम् । श्रीमद्वयानन्दभाष्ययुक्तमपि तत्रैव मुद्रितं, पाठाय योग्यमस्ति ।

(ङ) कलिकातानगरे मुद्रितानि कतिपयानि पुस्तकान्यत ऊर्ध्वं गणनीयानि सन्ति ।

एतेषूपरि निर्दिष्टेषु पुस्तकेषु यथाक्रममेव पूर्वस्मादुत्तरस्मिन्नधिकान्यधिकानि स्खलितानि सन्ति । शार्मण्यदेशमुद्रितमेव पुस्तकं सर्वेषु न्यूनस्खलनयुक्तं वर्तते । तथाप्येतत्कण्डिकारूपेण मन्त्रान्संविभज्य मुद्रितत्वाच्च नित्यपाठायोपयोगीति निश्चितमेव ।

नित्यपाठाय स्खलनादिदोषरहितमेव पुस्तकमावश्यकमिति मत्वाऽस्माभिर्यावच्छक्यं तावद्विदोषमुद्रणायैवैष यत्नः कृतः । तथापि न कथ्यतेऽत्रैकमपि स्खलनं नास्तीति, परन्तुपलब्धमुद्रितपुस्तकापेक्षयात्रातिन्यूनस्खलनानि भवेयुरिति निश्चयोऽस्ति । यावच्छक्यं तावदस्माभिर्निर्दोषमुद्रणाय महान्यत्नः कृतः । प्रथमं तावत्प्राचीनहस्तलिखितविविधपुस्तकानि समवलोक्य मन्त्रपाठनिश्चयः कृतः । एतदर्थं काशी—जनस्थान—व्यम्बकेश्वर—ग्वालेराहमदनगरादिनानानगरेभ्यो वैदिकब्राह्मणेभ्यो हस्तलिखितानि बहूनि पुस्तकान्यानीय तेषां पाठतुलनया यथायोग्यमालोचनं कृतम् । अनयैव तुलनया मुद्रितपुस्तकानां बहूनि दोषस्थलानि स्वयमेव व्यक्तीभूतानि । प्रायशो यथा वणिनां रोगिणां वाऽङ्गसंशोधनं वैद्यैः क्रियते, तथैव वैदिकैर्वेदपुस्तकानां संशोधनं क्रियते । अतो येषां कुले परम्परया वेदाध्ययनं भवति, तेषां वेदपुस्तकानि पाठनिश्चय

सुनिश्चयेन प्रामाणिकानि भवन्ति । एतदेवास्माभिः प्रत्यक्षीकृतमस्यां मन्त्रपाठतुलनायाम् । अत्रानीतेषु हस्तलिखितग्रन्थेषु कतिपया ग्रन्था अत्यन्तमेवाशुद्ध्यादिदोषरहिता आसन्, तेषां चालोकनेन मन्त्रपाठनिश्चयकरणमतीव सुकरं जातमिति सानन्दं तेषां प्रशंसनमत्र क्रियते । विशेषतस्त्वहमदनगरीयवैदिकधर्मसभाया मन्त्रिमहोदयैर्महादेवदामोदरसुवर्णपाठकीभिः कतिपयानि बहुमूल्यानि पुस्तकानि संप्रेष्य स्वाध्यायमण्डलस्यैतत्संशोधनकर्मातीव सुकरं कृतमिति तेऽवश्यं धन्यवादाहाः ।

यत्र यत्र पुस्तकेषु मुद्रितेष्वमुद्रितेषु वा परस्परविरोधकपाठदर्शनात्किञ्चिदपि शङ्कास्थानं समुत्पन्नं तत्रतत्र घनान्त-वेदपाठिनां वैदिकानां साहाय्येन पाठनिश्चयः कृतः । एवंरीत्या यथा दोषन्यूनता भवेत्तथैवात्र यत्नो विहितः । एष एवास्य पुस्तकस्य विशेषः । अस्य कृते औन्ध-जनस्थान-ग्वाल्लेर-देशीयानां निपुणघनपाठिनां वैदिकानां ब्राह्मणानां विशेषेणैव साहाय्यमभूदतस्ते सर्वेऽपि धन्यवादाहाः ।

मुद्रणेऽपि मन्त्राः परस्परमसंश्लिष्टा असङ्कीर्णा वा यथा भवेयुस्तथैव पृथक्पृथगेव मुद्रितास्तेन नित्यपाठायैतत्पुस्तकम-त्यन्तमुपयोगि भविष्यतीति निश्चय एवास्ति ।

शुक्लेषु यजुःषु वाजसनेयिनां संहिता काण्वानां संहितानुसारिणी एवाऽस्ति । अतो वाजसनेयिसंहिताध्ययनावसरे काण्व-संहितापाठविशेषदर्शनमावश्यकमेवेति मत्वा, काण्वसंहिताऽस्माभिः स्वतंत्रतया मुद्रिताऽस्ति ।

अस्याः संहितायाः सर्वेषां मन्त्राणां पादसूचिस्तथा सर्वानुक्रमसूत्रादिकं स्वतंत्रपुस्तकरूपेण मुद्रितम् । मन्त्राणां पादसूचिस्तु न कुत्राप्यद्यावधि मुद्रिता । अत आशास्यते सर्वमेवैतद्बहूपयोगि भविष्यति स्वाध्यायशालेभ्यो वैदिकधर्मावलम्बिभ्य इति ।

यस्य निःश्वसितमेतत्तस्यैव परमात्मनोऽनुग्रहेणैतत्संशोधनमुद्रणादिकं कार्यं प्रारब्धं तस्यैव कृपयैतत्समाप्तिमगमत् । अतस्तमेव प्रणतिसहस्रपुरःसरं मनसाऽभ्यर्च्येदानीं विरमति—

औन्ध नगरे ।

वैशाख शु. १५ विक्रमीयसंवत् २००३

श्रीपादशर्मा दामोदरसूनुः सातवलेकरकुलजः

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिता ।

अथ प्रथमोऽध्यायः।

॥ओ३म्॥ इषे त्वो'—र्जे त्वां वायव स्थै देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण आप्या-
यध्व मध्न्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मा मा व स्तेन ईशत माघशंसो ध्रुवा अस्मिन्
गोपतौ स्यार्ते बह्वीर्यजमानस्य पशून्पाहि' ॥१॥

वसोः पवित्रमसि' द्यौरसि पृथिव्यसि' मातरिर्श्वनो घर्माऽसि विश्वधा असि ।

परमेण धाम्ना इहंस्व मा ह्वामा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ॥२॥

वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ।

देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारिण सुप्वा कामधुक्षः ॥३॥

सा विश्वार्युः सा विश्वकर्मा' सा विश्वधायीः ।

इन्द्रस्य त्वा भागं सोमेनार्तनचिम् विष्णो हव्यं रक्षं ॥४॥

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात्सत्यमुपैमि ॥५॥

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति तस्मै त्वा युनक्ति । कर्मणे वां वेषाय वाम् ॥६॥

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टं रक्षो निष्टं अरातर्यः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥७॥

धूरसि धूर्ध्वं धूर्ध्वन्तं धूर्ध्वं तं योऽस्मान्धूर्ध्वति तं धूर्ध्वं यं वयं धूर्ध्वमः ।

देवानामसि वह्नितमं सस्नितमं पप्रितमं जुष्टमं देवहृतमम् ॥८॥

अह्वृतमसि हविर्धानं इहंस्व मा ह्वामा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ।

विष्णुस्त्वा क्रमता मुरु वातायां पहतं रक्षो यच्छन्तां पञ्च ॥९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्ब्राह्म्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्रये जुष्टं गृह्णाम्यं—ग्रीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि ॥ १० ॥

भूतार्य त्वा नारातये^१ स्वरभिविख्येधं^२ ह्यं हन्तां दुर्याः पृथिव्यां—मूर्ध्वन्तरिक्षमन्वेमिं^३
पृथिव्यास्त्वा नामौ सादयाम्यदित्या उपस्थेऽग्ने हव्यं रक्षं ॥ ११ ॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ^४ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।

देवीरापो अग्रेगुवां अग्रेपुवोऽग्रं इममद्य यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिं सुधातुं यज्ञपतिं देवयुवम् ॥ १२ ॥

युष्मा इन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये^५ यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये^६ प्रोक्षिता स्थं । अग्रये त्वा जुष्टं
प्रेक्षाभ्यं—ग्रीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि । देव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्यायै यद्वोऽशुन्द्राः
पराजघ्नुरिदं वस्तच्छुन्धामि ॥ १३ ॥

शर्मास्यं—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयो^७ ऽदित्यास्त्वगांसि प्रति त्वादितिर्वेत्तुं ।

अद्विगसि वानस्पत्यो ग्रावाऽसि पृथुबुध्नः प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तुं ॥ १४ ॥

अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि^८ बृहद्गावाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो
हविः शमीष्व सुशामि शमीष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥ १५ ॥

कृक्कृष्टोऽसि मधुजिह्व इपमूर्जमावकु त्वया वयं संघातं संघातं जेष्मं वर्षवृद्धमसि^९ प्रति
त्वा वर्षवृद्धं वेत्तुं परापूतं रक्षः परापूता अरांतयो^{१०} ऽपहतं रक्षो^{११} वायुर्वो विविनक्तुं देवो
वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिनां ॥ १६ ॥

धृष्टिरस्यं—पाऽग्ने अग्रिमामादं जहि निष्क्रव्यादं सेधो^{१२} देवयजं वहं ।

धुवमसि पृथिवीं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधायं ॥ १७ ॥

अग्ने ब्रह्मं गृभ्णीष्वं धरुणमस्यन्तरिक्षं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि
भ्रातृव्यस्य वधायं । धर्त्रमसि दिवं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य
वधायं । विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्यु उपदधामि^{१३} चितं स्थोध्वचितो^{१४} भूगूणामङ्गिरसां तपसा
तप्यध्वम् ॥ १८ ॥

शर्मास्यं—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयो^{१५} ऽदित्यास्त्वगांसि प्रति त्वाऽदितिर्वेत्तुं ।

धिषणाऽसि पर्वती प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तुं दिवस्कम्भनीरसिं^{१६} धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा
पर्वती वेत्तुं ॥ १९ ॥

धान्यमसि धिनुहि देवान् प्राणाय त्वो^{१७} दानाय त्वा^{१८} व्यानाय त्वा^{१९} ।

दीर्घामनु प्रसितिमारुपे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिनां चक्षुषे
त्वा^{२०} महीनां पयोऽसिं ॥ २० ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । सं वपामि समाप ओषधीभिः
समोषधयो रसेन । स॒ ॐ रेवतीर्जगतीभिः पृच्यन्ता॑ सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम् ॥ २१ ॥

जनयत्यै त्वा संयौमी^१—दमग्ने^२—रिदमग्नीषोमयो^३—रिषे त्वा^४ घर्मोऽसि विश्वायुं—रुरुप्रथा
उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथर्ता^५—मग्निष्टे त्वचं मा हिं॑मी^६—हेवस्त्वा सविता श्रपयतु
वर्षिष्ठेऽधि नार्के ॥ २२ ॥

मा भेर्मा संविकथा अतमेरुर्यज्ञोऽतमेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयात् त्वा^७ त्त्रिमाय त्वा द्विताय
त्वै^८—कताय त्वा ॥ २३ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आर्ददऽश्वरकृतं देवेभ्यु
इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रमृष्टिः शततेजा वायुरसि तिग्मतेजा द्विपतो वधः ॥ २४ ॥

पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा हिं॑मिषं^१ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^२ वर्षतु ते द्यौ^३—बभान देव
सवितः परमस्यां पृथिव्या॑ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मीर्कं ॥ २५ ॥

अपाररुं पृथिव्यै देवयजनाद्दध्यासं^१ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^२ वर्षतु ते द्यौ^३—बभान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्या॑ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मीर्कं । अग्ने दिवे
मा पतो^४ द्रप्सस्ते द्यां मा स्केनं^५ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^६ वर्षतु ते द्यौ^७—बभान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्या॑ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मीर्कं ॥ २६ ॥

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^१ त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^२ जागतन त्वा छन्दसा
परिगृह्णामि^३ । सूक्ष्मा चासि शिवा चासि^४ स्योना चासि सुषदा चास्यं^५—जैश्वती चासि
पर्यस्वती च ॥ २७ ॥

पुरा कुरस्य विसृपो विरप्शिन्नुदादाय पृथिवीं जीवदानुम् । यामैर्यश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तामु
धीरासो अनुदिश्य यजन्ते । प्रोक्षणीरासादयं द्विपतो वधोऽसि ॥ २८ ॥

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरांतयो^१ निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरांतयः ।

अनिशिताऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनं त्वा वाजेध्यायै सम्माजिम् ।

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरांतयो^२ निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरांतयः ।

अनिशिताऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्यायै सम्माजिम् ॥ २९ ॥

अदित्यै रास्नासि^१ विष्णोर्विष्णोऽस्युं^२—जे त्वा^३ ऽदधेन त्वा चक्षुषावपश्यामि ।

अग्नेर्जिह्वासि सुहृदेवेभ्यो धाम्ने धाम्ने मे भव यजुषे यजुषे ॥ ३० ॥

सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।

तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि^३ धाम नामासि प्रियं देवानामनाधृतं देवयजनमसि^३ ॥३१॥

[अध्यायः १; कंडिकाः ३१, मंत्र-संख्या १३७]

इति प्रथमोऽध्यायः ।

—०—

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

कृष्णोऽस्याखरेण्टोऽग्रये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि^३ वेदिरसि बर्हिषे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि^३ बर्हिरसि
सुग्भ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि^३ ॥ १ ॥

अदित्ये व्युन्दनमसि^३ विष्णो स्तुपोऽस्यूर्णीम्प्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थां देवेभ्यो^३
भुवंपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा^३ ॥ २ ॥

गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितः ।
इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितः । मित्रावरुणौ
त्वोत्तरतः परिधत्ता ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितः ॥ ३ ॥

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं^३ समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे^३ ॥ ४ ॥

समिदसि^३ सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदुभिर्शस्त्यै^३ । सवितुर्बाहू स्थु^३ ऊर्णीम्प्रदसं
त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यं आ त्वा वसवो रुद्रा अकृत्याः संदन्तु^३ ॥ ५ ॥

घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियं^३ सव आसीदं घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदं प्रियेण
धाम्ना प्रियं^३ सव आसीदं घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियं^३ सव आसीदं
प्रियेण धाम्ना प्रियं^३ सव आसीदं । ध्रुवा असदन्नृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं
पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यर्म् ॥ ६ ॥

अग्ने वाजजिद्राजं त्वा सरिष्यन्तं वाजजितं^३ सम्मार्जिभं ।

नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः^३ सुयमे मे भूयास्तर्म् ॥७॥

—अस्कन्नमद्य देवेभ्य आज्यं^३ संभ्रियासं—मङ्घ्रिणा विष्णो मा त्वावक्रमिषं^३ वसुमतीमग्ने ते
ह्यायामुपस्थेपं विष्णो स्थानमसीत इन्द्रो वीर्यमकृणोदूर्ध्वोऽध्वर आस्थातं ॥ ८ ॥

अग्ने वेर्होत्रं वेदृत्युमवतां त्वा द्यावापृथिवी अब त्वं द्यावापृथिवी स्विष्टकृद्देवेभ्य इन्द्र आज्येन
हविषा भूत्स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥९॥

मयीदमिन्द्रं इन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् । अस्माकं सन्त्वाशिषः सत्या
नः सन्त्वाशिषं उपहृता पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता ह्वयतामग्निराग्नीधात्स्वाहा ॥ १० ॥

उपहृतो द्यौष्पितोप मां द्यौष्पिता ह्वयतामग्निराग्नीधात्स्वाहा । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोबाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । प्रतिगृह्णाम्यग्नेद्व्यास्येन प्राश्रामि ॥ ११ ॥

एतं ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्बृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामव ॥ १२ ॥

मनो जुतिर्जुषतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोत्वारिष्टं यज्ञं समिमं दधातु ।

विश्वे देवास इह मादयन्तामोऽम्प्रतिष्ठ ॥ १३ ॥

एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चा चं प्यायस्व । वर्धिषीमहि च वयमा चं प्यासिषीमहि ।
अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा ससृवात्सं वाजजितं सम्मार्जि ॥ १४ ॥

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि । अग्नीषोमौ तमपनुदतां
युऽस्मान्द्रेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्येन प्रसवेनापोहामि । इन्द्राग्नोरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य
मा प्रसवेन प्रोहामि । इन्द्राग्नी तमपनुदतां युऽस्मान्द्रेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्येन
प्रसवेनापोहामि ॥ १५ ॥

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वा ऽऽदित्येभ्यस्त्वा संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा
वृष्ट्यावताम् । व्यन्तु वयोक्तं रिहाणां मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा पृश्निभूत्वा दिवं गच्छ
ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्वा अग्नेऽसि चक्षुर्म पाहि ॥ १६ ॥

यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्गुह्यमानः ।

तं त एतमनु जोषं भराभ्येष नेत्त्वदपचेतयातां अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥ १७ ॥

सस्रवभागा स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च देवाः ।

इमां वाचमभि विश्वे गुणन्त आसद्यास्मिन् बार्हिषि मादयध्वं स्वाहा वाट् ॥ १८ ॥

घृताचीं स्थो धुर्यीं पातं सुम्ने स्थः सुम्ने मा धत्तम् ।

यज्ञ नमश्च त उप च यज्ञस्य शिवे संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥ १९ ॥

अग्नेऽदब्धायोऽशीतम पाहि मा द्विद्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरङ्गन्या अविषं नः
पितुं कृणु सुषवा योनौ स्वाहा वाङ्गनये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभगिन्यै स्वाहा ॥ २० ॥

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः ।

देवा गातुविदो गातुं विच्य गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वार्ते धाः ॥ २१ ॥

संबर्हिर्दङ्क्तां हविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सम्मरुद्भिः ।
 समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्क्तां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा ॥ २२ ॥
 कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।
 पोषाय रक्षसां भागोऽसि ॥ २३ ॥
 सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
 त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥ २४ ॥

दिवि विष्णुर्व्यक्रथस्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^१ ऽन्तरिक्षे
 विष्णुर्व्यक्रथस्त त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः पृथिव्यां
 विष्णुर्व्यक्रथस्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^३ ऽस्मा-
 दन्ना^१ दुस्यै प्रतिष्ठायो अगन्म स्वः सं ज्योतिषाभूमं ॥ २५ ॥

स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वर्चोदा असि वर्चो मे देहि । सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते^२ ॥ २६ ॥

अग्नें गृहपते सुगृहपतिस्त्वयाऽग्नेऽहं गृहपतिना भूयासथं सुगृहपतिस्त्वं मयाऽग्ने गृहपतिना
 भूयाः । अस्थुरि णौ गार्हपत्यानि सन्तु शतथं हिमाः सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते^२ ॥ २७ ॥

अग्नें व्रतपते व्रतमचारिषं तदशकं तन्मेऽराधी^१—दमहं य एवास्मि सोऽस्मि ॥ २८ ॥

अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा ।

अपहता असुरा रक्षांथसि वेद्विपद^३ ॥ २९ ॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टालोकात्प्रणुदात्यस्मार्तं ॥ ३० ॥

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् ।

अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषते ॥ ३१ ॥

नमो वः पितरो रसायं नमो वः पितरः शोषायं नमो वः पितरो जीवायं नमो वः
 पितरः स्वधायै नमो वः पितरो घोरायं नमो वः पितरो मन्यवे नमो वः पितरः पितरो नमो वो^१
 गृहान्नः पितरो दत्त सतो वः पितरो देष्मैतं—द्वः पितरो वास आर्धत्तं ॥ ३२ ॥

आर्धत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् । यथेह पुरुषोऽसतं ॥ ३३ ॥

ऊर्जं वहन्तीरमृतं घृतं पर्यः कीलालं परिस्रुतम् । स्वधा स्थं तर्पयत मे पितृन् ॥ ३४ ॥

[अ० २, कं० ३४, मं० सं० ९५]

इति द्वितीयोऽध्यायः ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

समिधाऽग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतर्न ॥ १ ॥

सुसामिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥ २ ॥

तं त्वा समिन्द्रिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि । बृहच्छ्रोचा यविष्ठर्य ॥ ३ ॥

उप त्वाऽग्ने हविष्मतीर्घृताचीर्यन्तु हर्यत । जुषस्व समिधो मम ॥ ४ ॥

भूर्भुवः स्वर्ग्यैरिव भूमना पृथिवीव वरिम्णा ।

तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे ॥ ५ ॥

आयं गौः पृश्निरकमीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्स्वः ॥ ६ ॥

अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती । व्यस्यन् महिषो दिवम् ॥ ७ ॥

त्रिंशद्भाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ८ ॥

अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ।

अग्निर्वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा ।

ज्योतिः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वाहा ॥ ९ ॥

सजूर्वेवेन सवित्रा सजू रात्र्येन्द्रवत्या । जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ।

सजूर्वेवेन सवित्रा सजूरुषसेन्द्रवत्या । जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ १० ॥

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये । आरे अस्मे च शृण्वते ॥ ११ ॥

अग्निर्मूर्धा द्विवः क्रकुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाथं रेतथिसि जिन्वति ॥ १२ ॥

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मावृयधै ।

उभा वृताराविषाथं रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥ १३ ॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नम्य आरोहार्था नो वर्धया रयिम् ॥ १४ ॥

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभवं विशेविशे ॥ १५ ॥

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुंदुहे अहंयः । पर्यः सहस्रसामृषिम् ॥ १६ ॥

तनुपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मे देहि वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि ।

अग्ने यन्मे तन्वा ऊनं तन्म आपृणं ॥ १७ ॥

इन्धानास्त्वा श्रुतं हिमा द्युमन्तं समिधीमहि । वयस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्कृतम् ।
अग्ने सपत्नदम्भेनमदब्धासो अदाभ्यम् । चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीर्य ॥ १८ ॥

सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समूर्षीणां स्तुतेन ।

सं प्रियेण धाम्ना समहमायुषा सं वर्चसा सं प्रजया सं रायस्पोषेण ग्मिषीर्य ॥ १९ ॥

अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय महं स्थ महो वो भक्षीयोजं स्थोजं वो भक्षीय रायस्पोषं स्थ
रायस्पोषं वो भक्षीर्य ॥ २० ॥

रेवती रमध्वमस्मिन्योनावस्मिन् गोष्ठेऽस्मिँल्लोकेऽस्मिन् क्षये । इहैव स्त मापंगार्त ॥ २१ ॥

सं हितासि विश्वरूप्यूजा माविश गौपत्येन ।

उप त्वाग्ने द्विवेदिवे दोषावस्तद्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ॥ २२ ॥

राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे ॥ २३ ॥

स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥ २४ ॥

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दा ॥ २५ ॥

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ।

स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णो अघायतः संमस्मार्त ॥ २६ ॥

इड एह्यदित एहि काम्या एत । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥ २७ ॥

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिर्जः ॥ २८ ॥

यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्द्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥ २९ ॥

मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षां णो ब्रह्मणस्पते ॥ ३० ॥

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य ॥ ३१ ॥

नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारुणेषु । ईशे रिपुरघशंसः ॥ ३२ ॥

ते हि पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ॥ ३३ ॥

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्रसि वाशुषे ।

उपोपेन्न मध्वन् भूय इच्छु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥ ३४ ॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३५ ॥

परि ते द्रुडमो रथोऽस्माँर अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ॥ ३६ ॥

मूर्धुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ।
 नर्यं प्रजां मे पाहि शथस्यं पशून्मे पाह्यथर्यं पितुं मे पाहि ॥३७॥
 आ गन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् । अग्नें सम्राडाभि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥३८॥
 अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यः प्रजायां वसुवित्तमः ।
 अग्नें गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥३९॥
 अयमग्निः पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिवर्धनः । अग्नें पुरीष्याभि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥४०॥
 गृहा मा बिभीत मा वेपध्वमूर्जं बिभ्रत एमसि ।
 ऊर्जं बिभ्रद्वः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः ॥४१॥
 येषामध्येति प्रवसन्त्येषु सौमनसो बहुः । गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः ॥४२॥
 उपह्वता इह गाव उपह्वता अजावर्यः । अथो अन्नस्य कीलाल उपह्वतो गृहेषु नः ।
 क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये शिवथं शग्मथं शंयोः शंयोः ॥४३॥
 प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । करम्भेण सजोषसः ॥४४॥
 यद्रामे यदरण्ये यत्सभायां यद्विन्द्विये । यदेनश्चक्रुमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा ॥४५॥
 मोषू ण इन्द्रात्रं पुत्सु देवैरस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।
 महश्चिद्यस्य मीढुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥४६॥
 अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा । देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेतं यचा सुवः ॥४७॥
 अर्बभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।
 अर्ब देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिषस्पाहि ॥४८॥
 पूर्णां देविं परां पत सुपूर्णां पुनरा पत । वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जथं शतकृता ॥४९॥
 देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे । निहारं च हरासि मे निहारं नि हराणि ते स्वजा ॥५०॥
 अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।
 अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी ॥५१॥
 सुसन्दृशं त्वा वयं मर्घवन्वान्दिषीमहि ।
 प्र नूनं पूर्णबन्धुर स्तुतो यासि वशांर अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ॥५२॥
 मनो न्वाह्वामहे नाराशसेन स्तोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥५३॥
 आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं हृशे ॥५४॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं वातं सचेमहि ॥५५॥
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ॥५६॥
 एष ते रुद्र भागः सह स्वस्राम्बिकया तं जुषस्व स्वाहे ॥ एष ते रुद्र भाग आखुस्ते पशुः ॥५७॥
 अवं रुद्रमदीमहावं देवं त्र्यम्बकम् ।
 यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययातं ॥५८॥
 भेषजमसि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम् । सुखं मेषाय मेभ्यै ॥५९॥
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ।
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामृतात् ॥६०॥
 एतत्ते रुद्रावसं तेन परो मूर्जवतोऽतीहि ।
 अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासा अहिंसन्नः शिवोऽतीहि ॥६१॥
 त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषम् । यदेवेषु त्र्यायुषं तन्नो अस्तु त्र्यायुषम् ॥६२॥
 शिवो नामसि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ।
 नि वर्त्तयाम्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥६३॥

[अ० ३, कं० ६३, मं० सं० ७९]

इति तृतीयोऽध्यायः ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

एहमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अजुपन्त विश्वे ।
 अस्मान्माभ्यां सन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदेम ।
 इमा आपः शमु मे सन्तु देवी रोषधे त्रायस्व स्वधिते मेनं हिंसीः ॥१॥
 आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।
 विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ।
 वीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वा शिवां शग्मां परिं दधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥ २ ॥
 महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि ।
 वृत्रस्यासि कनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि ॥ ३ ॥
 चित्पार्तिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छिकेयम् ॥ ४ ॥

आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिपो यज्ञियासो हवामहे ॥५॥
 स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरनरिक्षारस्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहा वातादारभे स्वाहा ॥६॥
 आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा^१ मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा^२ वृक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा^३ सरस्व-
 त्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा^४ । आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उरो अन्तरिक्ष । ब्रह्मस्पतये
 हविषा विधेम स्वाहा^५ ॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुण्यसे स्वाहा^१ ॥८॥

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे ते मा पातमास्य यज्ञस्योद्वचः ।

शर्मासि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥९॥

ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णाम्भ्रवा ऊर्जं मायि धेहि^१ । सोमस्य नीविरसि^२ विष्णोः शर्मासि शर्म यज्ञ-
 मानस्ये^३ न्द्रस्य योनिरसि^४ सुसस्याः कूपीस्कृधि^५ । उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यथहस
 आस्य यज्ञस्योद्वचः^६ ॥१०॥

व्रतं कृणुताग्निर्ब्रह्माग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः । दैवी धियं मनामहे सुमृडीकाभमिष्टये वर्चोधां
 यज्ञवाहसथ सुतीर्था नो असद्रशे^१ । ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकतवस्ते नोऽवन्तु ते नः
 पान्तु तेभ्यः स्वाहा^२ ॥११॥

श्वात्राः पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।

ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनमीवा अनांगसः स्वदन्तु देधीरमृता ऋतावृधः ॥१२॥

इयं ते यज्ञिया तनू-रपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।

अहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमा विशते पृथिव्या सम्भवं ॥१३॥

अग्ने त्वथ सु जागृहि वयथ सु मन्दिषीमहि । रक्षाणो अप्रयुच्छन् प्रबुधे नः पुनस्कृधि^१ ॥१४॥

पुनर्मनः पुनरायुर्म आऽगन् पुनः प्राणः पुनरात्मा म आऽगन् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आऽगन् ।

वैश्वानरो अदब्धस्तनूपा अग्निर्नः पातु दुरिताद्वद्यात् ॥१५॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीज्यः ।

रास्वेयत्सोमा भूयो भर देवो नः सविता वसोर्वाता वस्वदात् ॥१६॥

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भवं भ्राजं गच्छ ।

जूरासि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे^१ ॥१७॥

तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे तन्वो यन्त्रमशीय स्वाहा ।

शुक्रमसि चन्द्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसि ॥१८॥

चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यद्वियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी ।

सा नः सुप्रोवी सुप्रतीच्येधि मित्रस्त्वा यदि बंधीतां पूषाऽध्वनस्पात्विन्द्रायाध्यक्षाय ॥१९॥

अनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथयः ।

सा देवि देवमच्छेद्दीन्द्राय सोमंथ रुद्रस्त्वा वर्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरोहि ॥२०॥

वस्थस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि ।

घृहस्पतिंद्वा सुम्ने रम्णातु रुद्रो वसुभिरा चके ॥२१॥

अदित्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघमिं देवयजने पृथिव्या इडायास्पदमसि घृतवत् स्वाहा । अस्मे
रमस्वांस्मे ते वधुंस्त्वे रायो मे रायो मा वयंथ रायस्पोषेण विर्यौर्म तोतो रायः ॥२२

समस्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोरुचक्षसा ।

मा म आयुः प्रमोषीमो अहं तव वीरं विदेय तव देवि सन्दृशि ॥२३॥

एष ते गायत्रा भाग इति मे सोमाय ब्रूतावेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतावेष ते जागतो
माग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोनामानासाभ्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादास्माकोऽसि
शुक्रस्ते अहो विचितस्त्वा वि चिन्वन्तु ॥२४॥

अमि त्वं देवथ सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवथ रत्नधामभि प्रियं मतिं कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्मा अविद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः ।

प्रजाम्यस्त्वा प्रजास्त्वाऽनुप्राणन्तु प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥२५॥

शुक्रं त्वं शुक्रेण क्षीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन ।

सग्मे ते योरस्मे ते चन्द्राणि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णः परमेण क्रियसे

सहस्रपोषे पुषेऽहं ॥२६॥

मित्रो न धीः सुमिथश्च इन्द्रस्योरुमा विश दक्षिणं—मुशन्नुशन्तंथ स्योनः स्योनम् ।

स्वान् भ्राजाङ्गारं चमारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः सोमकर्यणास्तान्रक्षध्वं मा वो दभन् ॥२७॥

परिगऽग्ने इध्वरिताद्वाघस्वा मा सुचरिते भर्ज ।

उदार्युषा शत्रुप्रादस्थाममृताँर अनु ॥२८॥

प्रति पन्थाङ्गद्वि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणाक्त विन्दते वसु ॥२९॥

अदित्यास्त्वगस्य—दित्यै सवु आसीदं ।

अस्तभ्नाद्व्यां वृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आऽसीद्वद्विश्वा भुवन्नानि सम्राड्विवश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि^३ ॥३०॥

वनेषु व्युन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उस्त्रियासु ।

हृत्सु क्रतुं वरुणो विश्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ^१ ॥ ३१ ॥

सूर्यस्य चक्षुरारोह्राग्नेरक्षणः कनीर्नकम् । यत्रैतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता^१ ॥३२॥

उस्रावेतं धूर्षाहौ युज्येथामनश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ ।

स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥३३॥

भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्य भुवस्पते विश्वान्याभि धामानि ।

मा त्वा परिपरिणो विदुन् मा त्वा परिपन्थिनो विदुन् मा त्वा वृका अघायवो विदुन् ।

श्येनो भूत्वा परां पत् यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नो संस्कृतम् ॥३४॥

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वत्सं संपर्यत ।

दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंशसतं ॥३५॥

वरुणस्योत्तम्भनमसि^१ वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थो^२ वरुणस्य ऋतसदन्यसि^३

वरुणस्य ऋतसदनमसि^४ वरुणस्य ऋतसदनमा सीदं ॥३६॥

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।

गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान्^१ ॥३७॥

[अ० ४, कं० ३७, मं० सं० ८२]

इति चतुर्थोऽध्यायः ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा^१ सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वा^२ ऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा^३

श्येनार्य त्वा सोमभृते विष्णवे त्वाऽग्रये त्वा^४ रायस्पोषदे विष्णवे त्वा^५ ॥१॥

अग्नेर्जनित्रमसि^१ वृषणौ स्थे उर्वश्यस्यौ—युरसि^२ पुरूरवा असि^३ । गायत्रेण त्वा छन्दसा

मन्थामि^४ त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि^५ जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामि^६ ॥२॥

भर्षतं नः समनसौ सचेतसावरेपसौ ।

मा यजथं हिंथंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥३॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपावा ।

स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो हव्यं सवृमप्रयुच्छन्त्स्वाहा ॥४॥

आपंतये त्वा परिपतये गृह्णामि तनूनत्रे शाकराय शक्रं ओजिष्ठार्यं । अनाधृष्टमस्यनाधृष्यं
देवानामोजोऽनभिशस्त्यभिशास्तिपा अनभिशस्तेन्यमश्रसा सत्यमुपगेषं स्विते मा धाः ॥५॥

अग्नें व्रतपास्त्वे व्रतपा या तवं तनूरियं सा मयि यो मम तनूरेषा सा त्वरिं ।

सह नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे वृक्षां वृक्षार्पतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः ॥६॥

अशुरंशुष्टे देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविदे ।

आ तुभ्यमिन्द्रः प्यार्यतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ।

आप्याययास्मान्त्सखीन्त्सन्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीर्यं ।

एष्टा रायः प्रेषे भगाय ऋतमृतवादिभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्याम ॥७॥

या ते अग्नेऽयःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ।

या ते अग्ने रजःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ।

या ते अग्ने हरिशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ॥८॥

तत्तार्यनी मेऽसिं वित्तार्यनी मेऽस्यं व्रतान्मा नाथितां दवतान्मा व्यथितात् । विदेवृग्निर्नभो

नामां ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहिं योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा

दधे विदेवृग्निर्नभो नामां ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहिं यो द्वितीयस्यां पृथिव्यामसि

यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे विदेवृग्निर्नभो नामां ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहिं

यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे । अनु त्वा देववीतये ॥९॥

सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः कल्पस्व सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्व

सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्व ॥१०॥

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातुं प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात्पातुं मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः

पातुं विश्वकर्मा त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पात्विं दमहं तप्तं वार्वाहिर्धा यज्ञान्निः सृजामि ॥११॥

सिंह्यासि स्वाहा सिंह्यास्यादित्यवनिः स्वाहा सिंह्यासि ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः स्वाहा

सिंह्यासि सुप्रजावनीं रायरूपवनिः स्वाहा सिंह्यास्या वह देवान् यजमानाय स्वाहा

मृतेभ्यस्त्वा ॥१२॥

ध्रुवोऽसि पृथिवीं हृत्थं ध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षं हृत्थं च्युतक्षिदसि दिवं हृत्थं ग्रेः
पुरीषमसि ॥१३॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः स्वाहा ॥१४॥

इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूढमस्य पाथंसुं स्वाहा ॥१५॥

इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनवे दगास्या ।

व्यस्कभ्ना रोदसी विष्णवेते द्वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा ॥१६॥

देवश्रुतौ देवेष्वा घोपतं प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम् ।
स्वं गोष्ठमा वदतं देवी दुर्ये आयुर्मा निर्वादिष्टं प्रजां मा निर्वादिष्टं मत्र रमेथां वर्ष्मन
पृथिव्याः ॥१७॥

विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्र वौचं यः पार्थिवानि विममे रजांथसि ।

यो अस्कभायदुत्तरं सधस्यं विचक्रमाणस्त्रधोरुगायो विष्णवे त्वा ॥ १८ ॥

दिवो वा विष्ण उत वा पृथिव्या महो वा विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।

उभा हि हस्ता वसुना पूणस्वा प्र यच्छ दक्षिणादोत सव्या द्विष्णवे त्वा ॥ १९ ॥

प्र तद्विष्णु स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वाधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ २० ॥

विष्णो रराटमसि विष्णोः श्रपत्रे स्थो विष्णोः सूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।

वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥ २१ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव्वेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ द्दु नार्यसी दमहं रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि ।

बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वदं ॥२२॥

रक्षोहणं वलगहनं वैष्णवी—मिदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे निष्ट्यो यममात्यो निचखानेदमहं
तं वलगमुत्किरामि यं मे समानो यमसमानो निचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे सबन्धु-
र्यमसबन्धुनिचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्यां
किरामि ॥२३॥

स्वराडसि सपत्नहा संत्रराडस्यभिमातिहा जन्गराडसि रक्षोहा सर्वराडस्यमित्रहा ॥२४॥

रक्षोहणो वो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान् रक्षोहणो वो वलगहनोऽर्वनयामि वैष्णवान्
रक्षोहणो वो वलगहनोऽर्वस्तृणामि वैष्णवान् रक्षोहणो वां वलगहना उप दधामि वैष्णवीं
रक्षोहणो वां वलगहनो पर्यहामि वैष्णवीं वैष्णवमसि वैष्णवा स्थं ॥२५॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोऽब्राह्म्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आ देवे नार्यसी दमहं रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मदद्रेषो यवयारांती—
द्विवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥२६॥

उद्विवं स्तभानान्तरिक्षं पूष्ण इहंस्व पृथिव्यां द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण
धर्मणा । ब्रह्मवर्नि त्वा क्षत्रवर्नि रायस्पोषवनि पर्यहामि । ब्रह्म इहं क्षत्रं इहं हायुर्दं ह
प्रजा इहं ॥२७॥

ध्रुवासि ध्रुवोऽयं यजमानोऽस्मिन्नायतने प्रजया पशुभिर्भूयात् ।

घृतेन द्यावापृथिवी पूर्यथा—मिन्द्रस्य छदिरसि विश्वजनस्य छाया ॥२८॥

परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।

वृन्द्रायमनु वृन्द्रयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥२९॥

इन्द्रस्य सूरसी—न्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥३०॥

विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः । श्वात्रोऽसि प्रचेता—स्तुथोऽसि विश्ववेदाः ॥३१॥

उशिगसि कवि—रङ्गारिरसि बम्भारि—रवस्यूरसि तुवस्वा—उद्भुन्धूरसि मार्जालीयः

सम्राडसि कुशानुः परिषद्योऽसि पर्वमानो नभोऽसि प्रतक्वा मृष्टोऽसि हव्यसूदन
ऋतधामाऽसि स्वज्योतिः ॥३२॥

समुद्रोऽसि विश्वव्यर्चा अजोऽस्येकपा—द्वह्निरसि बुध्न्यो वागस्यैन्द्रमसि सवोऽस्यु—तस्य
द्वारो मा मा सन्तापन्—मध्वनामध्वपते प्र मा तिर स्वस्ति मेऽस्मिन्पथि देवयाने भूयात् ॥३३॥

मित्रस्य मा चक्षुषेक्षध्वं—मग्नयः सगराः सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन पात माऽग्नयः
पिपुत माऽग्नयो गोपायत मा नमो वोऽस्तु मा मा हिंसिष्टे ॥३४॥

ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानां समितं । त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य उरु
यन्तासि वरुथ—स्वाहा जुषाणो अप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥३५॥

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान्निश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूरिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥३६॥

अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।

अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयथं शश्रूञ्जयतु जर्हपाणः स्वाहा ॥३७॥

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥३८

देवं सवितरेष ते सोमस्तथं रक्षस्व मा त्वा दभन् ।

एतत्त्वं देव सोम देवो देवाँर उपांगा इदमहं मनुष्यान्त्सह रायस्पोषेणं

स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये ॥३९॥

अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूर्मय्यभूक्तेषा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यभूद्वियथं सा मयि ।

यथायथं नो व्रतपते व्रतान्यनु मे द्दीक्षां द्दीक्षापतिरमस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥४०॥

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥४१

अत्यन्याँर अगां नान्याँर उपागामर्वाकू त्वा परेभ्योऽविदं परोऽवरेभ्यः ।

तं त्वा जुषामहे देव वनस्पते देवयज्यायै देवास्त्वा देवयज्यायै जुपन्तां विष्णवे त्वा ।

ओषधे त्रायस्वै स्वधिते मैनथं हिथंसीः ॥४२॥

द्यां मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिथंसीः पृथिव्या सम्भवं ।

अयथं हि त्वा स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनाय महते सौभगाय ।

अतस्त्वं देव वनस्पते शतर्वल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयथं रुहेम ॥४३॥

[अ० ५, कं० ४३, मं० सं० १५०]

इति पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ दकुँ नार्यसीँ—दमहथं रक्षसां
ग्रीवा अपिं कृन्तामिँ । यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीँ—दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै
त्वाँ शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदर्नाँः पितृषदर्नमसिँ ॥१॥

अग्नेणीरसि स्वावेश उन्नेतूणामेतस्य वित्तादधि त्वा स्थास्यतिँ देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु
सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यैः । द्यामग्नेणास्पृक्ष आन्तरिक्षं मध्येनाप्राः पृथिवीमुपरिणादथंहीँ ॥२

या ते धामान्युशमसि गमध्वै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमव भारि भूरि । ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
रायस्पोपवनिं पर्युहामि । ब्रह्मं हृथंह क्षत्रं हृथंहायुर्हृथंह प्रजां हृथंह ॥३॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥४॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥५॥

परिवीगसि परि त्वा देवीविशो व्ययन्तां परीमं यजमानं रायो मनुष्याणाम् ।

दिवः सूनुरस्यं—प ते पृथिव्याँल्लोक आरण्यस्ते पशुः ॥६॥

उपावीरस्युषं देवान्देवीविशः प्रागुरुशिजो वह्नितमान् ।

द्वं त्वष्टर्वसुं रम हव्या ते स्वदन्ताम् ॥७॥

रवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।

ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेन प्रति मुञ्चामि धर्षा मानुषैः ॥८॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नि युनज्मि । अद्भ्यस्त्वौषधीभ्योऽनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता

सगर्भ्योऽनु सखा सयूथयः । अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥९॥

अपां परुरस्यापो देवीः स्वदन्तु स्वात्तं चित्सदेवहविः ।

सं ते प्राणो वातेन गच्छताः समद्गानि यजत्रैः सं यज्ञपतिराशिषा ॥१०॥

धूतेनाक्तौ पशुँस्त्रायिथीः रेवति यजमाने प्रियं धा आ विश ।

उरोरन्तरिक्षात्सजूदेवेन वातेनास्य हविपस्मना यज्ञ समस्य तन्वा भव ।

वर्षो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥११॥

माहिर्भूर्मा पृदाकुर्नमस्त आतानानर्वा प्रेहि । घृतस्य कुल्या उप ऋतस्य पथ्या अनु ॥१२॥

देवीरापः शुन्द्रा वोद्वं सुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा वयं परिविष्टारो भूयास्म ॥१३॥

वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि

नाभिं ते शुन्धामि मेढ्रं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्रांस्ते शुन्धामि ॥१४॥

मनस्त आ प्यायतां वाक्त्त आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ प्यायतां

श्रोत्रं त आ प्यायताम् । यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तत्ते शुध्यतु

शमहोभ्यः । ओषधे त्रायस्व स्वधिते मेनं हिंसीः ॥१५॥

रक्षसां भागोऽसि^१ निरस्त^२ रक्ष^३ इदमहं रक्षोऽभि तिष्ठामीदमहं रक्षोऽव बाध इदमहं
रक्षोऽधमं तमो नयामि^३ । घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाथां वायो वे स्तोकाणां—मग्निगज्यस्य
वेतु स्वाहा^१ स्वाहाकृते ऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतमं ॥१६॥

इदमापः प्र बहतावद्यं च मलं च यत् । यच्चाभिद्रोहानृतं यच्च शेषे अभीरुणम ।
आपो मा तस्मादेनसः पर्वमानश्च मुञ्चतु ॥१७॥

सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम । रेडस्यग्निष्वा श्रीणान्वापस्त्वा
समरिणन्वातस्य त्वा धाज्यै पूणो रथ्या ऊष्मणो व्यथिपतं प्रयुतं द्वेषः ॥१८॥

घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा^१ ।
दिशः^२ प्रदिश^३ आदिशो^४ विदिश^५ उदिशो^६ दिग्भ्यः स्वाहा^७ ॥१९॥

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे नि दीध्यैन्द्र उद्दानो अङ्गे अङ्गे निर्धातः ।

देव त्वष्टभूरि ते सथं समेतु सलक्ष्मा यद्विपुरुषं भवाति ।
देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥२०॥

समुद्रं गच्छ स्वाहा^१ ऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा^२ देवथं सवितारं गच्छ स्वाहा^३ मित्रावरुणा
गच्छ स्वाहा^४ ऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा^५ छन्दाथसि गच्छ स्वाहा^६ द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा^७
यज्ञं गच्छ स्वाहा^८ सोमं गच्छ स्वाहा^९ दिव्यं नभो गच्छ स्वाहा^{१०} ऽग्निं वश्वानरं गच्छ
स्वाहा^{११} मनो मे हार्दि यच्छे दिवं ते धूमो गच्छतु स्वुज्योतिः पृथिवी भस्मनाऽऽ पूर्ण स्वाहा^{१२} ॥२१॥

माऽपो मौषधीर्हिथसी^१—धाम्नो धाम्नो राजस्ततो वरुण नो मुञ्च ।

यदाहुरध्न्या इति वरुणेति शर्पामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्रेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥२२॥

हविष्मतीरिमा आपो हविष्माँर आ विवासति ।

हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्माँर अस्तु सूर्यः ॥२३॥

अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदासि सादयामी^१—न्द्राग्न्योर्भागधेयी स्थं मित्रावरुणयोर्भागधेयी स्थं
विश्वेषां देवानां भागधेयी स्थं । अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह ।

ता नो हिन्वन्त्वध्वरमै ॥२४॥

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वमिममध्वरं द्विवि देवेषु होत्रा यच्छं ॥२५॥

सोमं राजन् विश्वास्त्वं प्रजा उपावरोहं विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्तु ।
 शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणांश्च देवीः ।
 श्रोतां ग्रावाणो विदुषो न यज्ञं शृणोतु देवः साविता हवं मे स्वाहा^३ ॥२६॥
 देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हीविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमः ।
 तं देवेभ्यो देवत्रा दत्त शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थं स्वाहा^३ ॥२७॥
 कार्ष्णिंरसिं समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि । समापो अन्द्रिरंगमत समोषधीभिरोषधीः ॥२८॥
 यमग्ने पूत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः स्वाहा^३ ॥२९॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 आ ददे^३ रावाऽसि गभीरमिममध्वरं कूर्धीन्द्राय सुषूतमम् ।
 उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पर्यस्वन्तं निशाभ्या स्थ देवश्रुतस्तर्पयत मां ॥३०॥
 मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयत
 प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गणान्मे तर्पयत गणा मे मा वि तृषन् ॥३१॥
 इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इन्द्राय त्वा ऽऽदित्यवत इन्द्राय त्वा ऽभिमातिग्ने^३ ।
 श्येनाय त्वा सोमभृते^३ ऽग्रये त्वा रायस्पोषदे^३ ॥३२॥
 यत्ते सोम द्विवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरावन्तरिक्षे ।
 तेनास्मै यजमानायोरु राये कृध्यधि द्वात्रे वोचं ॥३३॥
 श्वाना स्थ वृत्रतुरो राधोगूर्ता अमृतस्य पत्नीः ।
 ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं नयतोपहृताः सोमस्य पिबन्त ॥३४॥
 मा भेर्मा सं विक्रथा ऊर्जं धत्स्व धिषणे वीड्वी सती वीडयेथामूर्जं दधाथाम् ।
 पाप्मा हतो न सोम^३ ॥३५॥
 प्रागपागुदगधराक्सर्वतस्त्वा दिश आ धावन्तु । अम्ब निष्पर समरीर्विदाम् ॥३६॥
 त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।
 न त्वदून्यो मधवन्नस्ति मर्दितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः^३ ॥३७॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अशुभ्यां गर्भस्तिपूतः^१ ।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि^२ ॥१॥

मधुमतीर्न इषस्कृधि^३ यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा^३
स्वाहोर्वृन्तरिक्षमन्वेमि^३ ॥२॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा^३
त्वा सुभव सूर्याय^३ देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो^३ देवांश्शो यस्मै त्वेडे तत्सत्यमुपरिप्रुता^३
भङ्गेन हतोऽसौ^३ फट् प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा^३ ॥३॥

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोमम् । उरुप्य राय एषो यजस्व^३ ॥४॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम् ।

सजूर्देवेभिरवरैः परैश्चान्तयामि मघवन् मादयस्व^३ ॥५॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा^३
त्वा सुभव सूर्याय^३ देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्य^३ उदुानाय त्वा^३ ॥६॥

आ वायो भूष श्चिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।

उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिपे पूर्वपेयं वायवे त्वा^३ ॥७॥

इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतम् । इन्द्रदेवो वामुशन्ति हि ।

उपयामगृहीतोऽसि वायवं इन्द्रवायुभ्यां त्वै^३—प ते योनिः सजोपोभ्यां त्वा^३ ॥८॥

अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोमं क्रतावृधा । ममेद्विह श्रुतं हवर्म^३ ।

उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा^३ ॥९॥

राया वयं ससवांशो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः । तां धेनुं मित्रावरुणा

युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्ती^३—मेप ते योनिर्क्रतायुभ्यां त्वा^३ ॥१०॥

या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं मिमिक्षतम् ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा^३ ॥११॥

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बहिषदं स्वविदम् ।

प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे^३ ।

उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वै^३—प ते योनिर्वीरतां पाह्यं^३—पमृष्टः शण्डो^३
देवास्त्वा शुक्रपाः प्र णयन्त्वै^३—नाधृष्टासि^३ ॥१२॥

सुवीरो वीरान् प्रजुनयन् परीह्याभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

सञ्जग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा निरस्तः शण्डः^३ शुक्रस्याधिष्ठानमसि^३ ॥१३

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।

सा प्रथमा संस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः^२ ॥१४॥

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाँस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा^१ ।

तृम्पन्तु होत्रा मध्वो याः स्विष्टा याः सुप्रीताः सुहृता यत्स्वाहा ऽयाड्ग्रीतं ॥१५॥

अयं वेनश्चोदयत्पृथिगर्भा ज्योतिर्जगयू रजसो विमाने ।

इममपां संङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति ।

उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वां ॥१६॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्याश्रीणीतादिशं गर्भस्ताँ—वेष ते योनिः प्रजाः

पाह्यपमृष्टो मर्का^२ देवास्त्वा मन्थिपाः प्र णयन्त्व—त्राधृष्टासि^३ ॥१७॥

सुप्रजाः प्रजाः प्रजुनयन् परीह्याभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

सञ्जग्मानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्का^३ मन्थिनोऽधिष्ठानमसि^३ ॥१८॥

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम^३ ॥१९॥

उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः ।

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्याभि सर्वनानि पाहि^१ ॥२०॥

सोमः पवते सोमः पवतेऽस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्रायास्मै सुन्वते यजमानाय पवत इष ऊर्जे

पवतेऽद्भ्य ओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभूतार्यं पवते^१ विश्वेभ्यस्त्वा

देवेभ्य^२ एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः^३ ॥२१॥

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थाव्यं गृह्णामि । यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै

त्वा विष्णवे त्वै^१—प ते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा^२ देवेभ्यस्त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि^३ ॥२२

मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामी^१—न्द्राय त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामी^२—न्द्रा-

ग्निभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामी^३—न्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामी^४—न्द्रा-

बृहस्पतिभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामी^५—न्द्राविष्णुभ्यां त्वा देवाव्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि^६ ॥२३

मूर्धानं द्विवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

कविं सस्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥२४॥

उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तमं

एष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा । ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममव नयामि ।

अथा न इन्द्र इद्विशोऽसपत्नाः समनसस्करते ॥२५॥

यस्ते इप्स स्कन्दति यस्ते अशुर्ग्रावच्युतो धिपणयोऽपस्यात ।

अध्वर्योवा परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा वर्षत्कृतं स्वाहा देवानामुत्क्रमणमसि ॥२६॥

प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व व्यानाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो—द्वानाय मे वर्चोदा वर्चसे

पवस्व वाचे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व क्रतूदक्षाभ्यां मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व श्रोत्राय मे

वर्चोदा वर्चसे पवस्व चक्षुभ्यां मे वर्चोदसौ वर्चसे पवथाम ॥२७॥

—आत्मने मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो—जसे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो—युप मे वर्चोदा वर्चसे

पवस्व विश्वाभ्यो मे प्रजाभ्यो वर्चोदसौ वर्चसे पवथाम ॥२८॥

कोऽसि कतमोऽसि कस्यासि का नामासि । यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनानीतृपाम ।

भूमुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ सुवीरं वीरैः सुपोपः पोपः ॥२९॥

उपयामगृहीतोऽसि मध्वे त्वो—पयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वो—पयामगृहीतोऽसि शुक्राय त्वो—

—पयामगृहीतोऽसि शुचये त्वो—पयामगृहीतोऽसि नभसे त्वो—पयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वो—

—पयामगृहीतोऽसिपे त्वो—पयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वो—पयामगृहीतोऽसि सहसे त्वो—पयामगृहीतो

ऽसि सहस्याय त्वो—पयामगृहीतोऽसि तपसे त्वो—पयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वो—पयाम-

गृहीतोऽस्यथसस्पतये त्वो ॥३०॥

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरण्यम् । अस्य पातं धियेपिता ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राग्निभ्यां त्वै—प ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥३१॥

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बहिरानुपक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ।

उपयामगृहीतोऽस्यग्निन्द्राभ्यां त्वै—प ते योनिरग्निन्द्राभ्यां त्वा ॥३२॥

ओमांसश्वर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गतं । दाश्वाथसो दाशुपः सुतम् ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३३॥

विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमथ हवम् । एदं बर्हिर्निपीदत ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३४॥

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्यति अपिबः सुतस्य ।

तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३५॥

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूर्तनायोग्रं संहोदामिह तं हुवेम ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३६॥

उपयामगृहीतोऽसि मरुतां त्वीजसे ॥३६॥

सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।

जहि शत्रूँरप मृधो नुदुस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३७॥

मरुत्वोर इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।

आ सिंश्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजाऽसि प्रतिपत्सुतानाम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३८॥

महोर इन्द्रो नूवदा चर्षणिप्रा उत द्विवर्हा अमिनः सहोभिः ।

अस्मद्रयगवावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वे एष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥३९॥

महोर इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमोर इव । स्तोर्मर्वत्सस्य वावृधे ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वे एष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥४०॥

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यः स्वाहा ॥४१॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षः सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा ॥४२॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्युस्मज्जुहुराणमेनो भूरिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम स्वाहा ॥४३॥

अयं नो अग्निर्विस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।

अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयं शत्रूँञ्जयतु जहृषाणः स्वाहा ॥४४॥

रूपेण वो रूपमभ्यागां तुथो वो विश्ववेदा वि भजतु ।

ऋतस्य पथा प्रेत चन्द्रदक्षिणां वि स्वः पश्य व्युन्तरिक्षं यतस्व सवृस्यैः ॥४५॥

ब्राह्मणमद्य विदेयं पितृमन्तं पैतृमत्यमृषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणम् ।

अस्मद्राता देवत्रा गच्छत प्रदातारमा विशत ॥४६॥

अग्रये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीयायुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' रुद्राय
त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय प्राणो दात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' बृहस्पतये त्वा
मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' यमार्य त्वा मह्यं वरुणो
ददातु सोऽमृतत्वमशीय हयो दात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' ॥ ४७ ॥

कोऽद्वात्कस्मा अद्वात्कामोऽद्वात्कामायादात ।

कामो वृता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते' ॥ ४८ ॥

[अ० ७, कं० ४८, मं० सं० १४०]

इति सप्तमोऽध्यायः ।

अथाष्टमोऽध्यायः ।

उपयामगृहीतोऽस्यां—द्वित्येभ्यस्त्वा' । विष्णो उरुगायैष ते सोमस्तथं रक्षस्व मा त्वा दभनू ॥१॥

कदा चन स्तरीरंसि नेन्द्रं सश्रसि दाशुषे ।

उपोपेन्नु मधवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते आद्वित्येभ्यस्त्वा ॥ २ ॥

कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पांसि जन्मनी ।

तुरीयादित्य सर्वनं त इन्द्रियमातस्थावमृतं द्विव्यां—द्वित्येभ्यस्त्वा ॥ ३ ॥

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्यादुथोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदां—द्वित्येभ्यस्त्वा ॥ ४ ॥

विवस्वन्नादित्यैष ते' सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व ।

श्रदस्मै नरो वचसे दधातन यदाशीदा दम्पती वाममंश्रुतः ।

पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारुष एधते गृहे' ॥ ५ ॥

वाममद्य संवितर्वाममु श्वो द्विवे दिवे वाममस्मभ्यंसावीः ।

वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम ॥ ६ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनोधा असि चनो मयि धेहि ।

जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपतिं भगाय देवार्य त्वा सवित्रे' ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सुशर्माऽसि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य' एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः' ॥ ८ ॥

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिंसुतस्य देव सोम त इन्द्रोरिन्द्रियावतः पत्नीषतो ग्रहोँर ऋध्यासम् ।
अहं परस्तावृहमवस्ताद्यवृन्तरिक्षं तदु मे पिताऽभूत् ।
अहं सूर्यमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत् ॥ ९ ॥

अग्राइ पत्नीवन्त्सजूर्वेवेन त्वष्टा सोमं पिब स्वाहा ।
प्रजापतिर्वृषाऽसि रेतोधा रेतो मायि धेहि प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामशीर्य ॥१०॥
उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यां त्वा । हर्योर्धाना स्थ सहसोमा इन्द्राय ॥११॥
यस्ते अश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोकथस्योपहूतस्योपहूतो
भक्षयामि ॥१२॥

देवकृतस्यैनसोऽवयजनमसि मनुष्यकृतस्यैनसोऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसोऽवयजनमस्यै—
त्मकृतस्यैनसोऽवयजनमस्यै—नस एनसोऽवयजनमसि ।
यच्चाहमेनो विद्राँश्चकार यच्चाविद्राँस्तस्य सर्वस्यैनसोऽवयजनमसि ॥१३॥
सं वर्चसा परसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१४॥

समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सथं सूरिभिर्मघवन्त्सथं स्वस्त्या ।
सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानांथं सुमतौ यज्ञियानांथं स्वाहा ॥१५॥

सं वर्चसा परसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१६॥

धाता रातिः संवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिषा देवो अग्निः ।
त्वष्टा विष्णुः प्रजया सथंरराणा यजमानाय द्रविणं दधातु स्वाहा ॥१७॥

सुगा वो देवाः सर्वना अकर्म य आजग्मेदथं सर्वनं जुषाणाः ।
भरमाणा वहमाना हवींथंष्यस्मे धत्त वसवो वसूनि स्वाहा ॥१८॥

याँर आऽवह उगतो देव देवाँस्तान् प्रेरयु स्वे अग्ने सधस्थे ।
जक्षिवाथंसः पपिवाँसंश्च विश्वेऽसुं घर्मथं स्वरतिष्ठतानु स्वाहा ॥१९॥

वयथं हि त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने होतारमवृणीमहीह ।

ऋधंगया ऋधंगुताशमिष्ठाः प्रजानन् यज्ञमुपं याहि विद्वान्त्स्वाहा ॥२०॥

देवां गातुविदो गातुं विच्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञथं स्वाहा वार्ते धाः ॥२१॥

यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।
 एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा ॥२२॥
 माहिर्भूर्मा पृवाकुः । उरुथं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपवे पावा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ।
 नमो वरुणायामिष्ठितो वरुणस्य पाशः ॥२३॥
 अग्नेर्नीकमप आ विवेशापां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यम् ।
 दमेदमे समिधं यक्ष्यग्ने प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत् स्वाहा ॥२४॥
 समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।
 यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥२५॥
 देवीराप एष वो गर्भस्तथ सुप्रीतथ सुभृतं बिभृत ।
 देव सोमैष ते लोकस्तस्मिञ्छं च वक्ष्व परि च वक्ष्व ॥२६॥
 अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।
 अव देवैर्वेवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिषस्पाहि ।
 देवानाथ समिदसि ॥२७॥
 एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह । यथाऽयं वायुरेजति यथा समुद्र एजति ।
 एवायं दशमास्यो अस्रज्जरायुणा सह ॥२८॥
 यस्यै ते यज्ञियो गर्भो यस्यै योनिर्हिरण्ययी । अङ्गान्यहुता यस्य तं मात्रा समजीगमथ स्वाहा २९
 पुरुवृस्मो विषुरूप इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्च धीरः ।
 एकपदीं द्विपदीं त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं भुवनानुं प्रथन्ताथ स्वाहा ॥ ३० ॥
 मरुतो यस्य हि क्षये पाथा विवो विमहसः । स सुंगोपातमो जनः ॥ ३१ ॥
 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपूतां नो भरीमभिः ॥ ३२ ॥
 आ तिष्ठ वृत्रहन्रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनथ सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनं ॥ ३३ ॥
 युष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनं ॥३४॥
 इन्द्रमिद्धरीं बहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनं ॥३५॥

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि विश्वा ।
प्रजापतिः प्रजया संधरराणस्त्रीणि ज्योतींश्चपि सचते स षोडशी ॥३६॥

इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
तयोर्हमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु सह प्राणेन स्वाहा ॥३७॥

अग्ने पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्भयि मयि पोषम् ।

उपयामगृहीतोऽस्युग्नये त्वा वर्चसं एष ते योनिरुग्नये त्वा वर्चसे ३ ।

अग्ने वर्चस्विन्वर्चस्वास्त्वं देवेष्वसि वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३८ ॥

उत्तिष्ठन्नोर्जसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वौजसं एष ते योनिरिन्द्राय त्वौजसे ३ ।

इन्द्रौजिष्ठौजिष्ठस्त्वं देवेष्वस्योजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३९ ॥

अहृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँर अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ।

उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजायै ३—प ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजायै ३ ।

सूर्यं भ्राजिष्ठ भ्राजिष्ठस्त्वं देवेष्वसि भ्राजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ४० ॥

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् ।

उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजायै ३—प ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजायै ३ ॥ ४१ ॥

आ जिघ्र कलशं मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः ।

पुनरूर्जा नि वर्तस्व सा नः सहस्रं धुश्वोरुधारा पर्यस्वती पुनर्मा विशताद्वयिः ॥ ४२ ॥

इडे रन्ते हव्ये काम्ये चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।

एता ते अघ्न्ये नामानि देवभ्यो मा सुकृतं ब्रूतात ॥ ४३ ॥

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः । यो अस्माँर अभिदासत्यधरं गमया तमः ३ ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वा विमृधं ३ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ३ ॥४४ ॥

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।

स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं ३ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ३ ॥४५॥

विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम् ।

तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीरयमुग्रो विहव्या यथाऽसत ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं ३ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ३ ॥४६॥

उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा गायत्रच्छन्दसं गृह्णामी^१—न्द्राय त्वा त्रिष्टुच्छन्दसं गृह्णामि^२
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्य^३—नुष्टुप्तेऽभिगरः^४ ॥४७॥

ब्रेशीनां त्वा पत्मन्ना धूनोमि^१ कुकूननानां त्वा पत्मन्ना धूनोमि^२
भन्दनानां त्वा पत्मन्ना धूनोमि^३ मदिन्तमानां त्वा पत्मन्ना धूनोमि^४
मधुन्तमानां त्वा पत्मन्ना धूनोमि^५ शुक्रं त्वा शुक्र आ धूनोम्यहो^६ रूपे सूर्यस्य रश्मिपुं^७ ॥४८॥

ककुभंथं रूपं वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः सोमः सोमस्य पुरोगाः ।
यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि^१ तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा^२ ॥४९॥

उशिकृ त्वं देव सोमाग्नेः प्रियं पाथोऽपीहि^१ वशी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पाथोऽपीहि^२—स्मत्सखा
त्वं देव सोम विश्वेषां देवानां प्रियं पाथोऽपीहि^३ ॥५०॥

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा^१ ।

उपसृजन् धरुणं मात्रे धरुणो मात्रं धर्यन् । रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा^१ ॥५१॥

सत्रस्य ऋद्धिरस्यगन्म ज्योतिरमृता अभूम ।

दिवं पृथिव्या अध्याऽरुहामाविदाम देवान्स्वज्योतिः^१ ॥ ५२ ॥

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तं-तमिद्धतं वज्रेण तं-तमिद्धतम्^१ ।

दूरे चत्तार्यं छन्सुद्रहंनं यदिनक्षत । अस्माकंथं शत्रून्परिं शूर विश्वतो दुर्मा दर्षाष्ट विश्वतः^१ ।

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याम सुवीरां वीरैः सुपोषाः पोषैः^३ ॥५३॥

परमेष्ठ्युभिधीतः^१ प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायां—मन्धो अच्छेतः^३ ।

सविता सन्यां^१ विश्वकर्मा दीक्षायौ^२ पूषा सोमक्रयण्याम्^३ — ॥५४॥

—इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितो^१ ऽसुरः पण्यमानो^२ मित्रः क्रीतो^३ विष्णुः
शिपिविष्ट उरावासन्नो^४ विष्णुर्नरन्धिषः^५ ॥५५॥

प्रोह्यमाणः सोम आगतो^१ वरुण आसन्ध्यामासन्नो^२ ऽग्निराग्नीध्र^३ इन्द्रो हविर्धाने^४
ऽथर्वोपावह्वियमाणः^५ ॥५६॥

विश्वे देवा अथंशुषु न्युप्तो^१ विष्णुराप्रीतपा आप्यायमानो^२ यमः सूयमानो^३ विष्णुः

सम्भ्रयमाणो^४ वायुः पूयमानः^५ शुक्रः पूतः^६ शुक्रः क्षीरश्री^७—मन्थी संक्तुश्रीः^८ ॥५७॥

विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतो^१ ऽसुहोमायोद्यतो^२ रुद्रो ह्वयमानो^३ वातोऽभ्यावृत्तो^४ नृचक्षाः
प्रतिख्यातो^५ भक्षो भक्ष्यमाणः^६ पितरो नाराशंसाः^७ ॥५८॥

सन्नः सिन्धुरवभूथायोद्यतः समुद्रोऽभ्यवह्नियमाणेः सलिलः प्रप्लुतो^१

ययोरोजसा स्कमिता रजांशसि वीर्येभिर्वीरतमा शर्विष्ठा ।

या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहृतौ ॥५९॥

देवान्दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यान्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु
पितृन्पृथिवीमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु यं कं च लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभूत् ॥६०॥

चतुस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्निरे य इमं यज्ञं स्वधया ददन्ते ।

तेषां छिन्नं सम्वेतद्धामि स्वाहा घर्मो अप्येतु देवान् ॥६१॥

यज्ञस्य दोहो विततः पुरुत्रा सो अष्टधा दिवमन्वाततान ।

स यज्ञं धुक्ष्व महिं मे प्रजायांश्च रायस्पोषं विश्वमायुरशीय स्वाहा ॥६२॥

आ पवस्व हिरण्यवदश्वत्सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर स्वाहा ॥६३॥

[अ० ८, कं० ६३, मं० सं० १५०]

इत्यष्टमोऽध्यायः ।

अथ नवमोऽध्यायः ।

देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।

विष्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः स्वदतु स्वाहा ॥१॥

ध्रुवसदं त्वा नृषदं मनःसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—ष ते योनिरिन्द्राय त्वा
जुष्टतमम् । अप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—ष ते
योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् । पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं दिविसदं देवसदं नाकसदं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—ष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥२॥

अपांश्च रसमुद्द्वयसंश्च सूर्ये सन्तंश्च समाहितम् । अपांश्च रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—ष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥३॥

ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् । तेषां विशिंप्रियाणां वोऽहमिषमूर्जंश्च समग्रभं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—ष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ।

सम्पृचौ स्थः सं मा भद्रेण पृक्तं विपृचौ स्थो वि मा पाप्मना पृक्तम् ॥४॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयायं वाजंथ सेतं ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविषते ॥५॥

अप्सन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवत वाजिनः ।

देवीरापो यो व ऊर्मिः प्रतूर्तिः ककुन्मान् वाजसास्तेनायं वाजंथ सेतं ॥६॥

वातो वा मनो वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुञ्जस्ते अस्मिञ्चवमा वधुः ॥७॥

वातरंथहा भव वाजिन्युज्यमान इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातुं ॥८॥

जधो यस्ते वाजिन्निहितो गुहा यः श्येने परीत्तो अचरच्च वाते ।

तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्च भव समने च पारयिष्णुः ।

वाजिनो वाजजितो वाजंथ सरिष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रते ॥९॥

देवस्याहंथ सवितुः सवे सत्यसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकंथ रुहेयम् ।

देवस्याहंथ सवितुः सवे सत्यसवस इन्द्रस्योत्तमं नाकंथ रुहेयम् ।

देवस्याहंथ सवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहम् ।

देवस्याहंथ सवितुः सवे सत्यप्रसवस इन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहम् ॥१०॥

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत बृहस्पतिं वाजं जापयते ।

इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयते ॥११॥

एषा वः सा सत्या संवागभूद्यया बृहस्पतिं वाजमजीजपतार्जीजपत बृहस्पतिं वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् । एषा वः सा सत्या संवागभूद्ययेन्द्रं वाजमजीजपतार्जीजपतेन्द्रं वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् ॥१२॥

देवस्याहंथ सवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेषम् ।

वाजिनो वाजजितोऽध्वन स्कभ्नुवन्तो योजना मिमानाः काष्ठां गच्छते ॥१३॥

एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।

क्रतुं दधिक्रा अनु सथंसनिष्यदत्पथामक्काथस्यन्वापनीफणत् स्वाहा ॥१४॥

उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनुवाति प्रगर्धिनः ।

श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राष्ठाः सहोर्जा तरित्रितः स्वाहा ॥१५॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृकथं रक्षाथंसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः^१ ॥१६॥
 ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
 सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवो महो ये धनंथ समिथेषु जभ्रिरे^१ ॥१७॥
 वाजे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः^१ ॥१८॥
 आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।
 आ मा गन्तां पितरां मातरां चा मा सोमो अमृतत्वेन गम्यात ।
 वाजिनो वाजजितो वाजथं ससूवाथंसो बृहस्पतेर्भागमर्वजिघ्रत निमृजानाः^१ ॥१९॥
 आपये स्वाहा^१ स्वापये स्वाहा^२ ऽपिजाय स्वाहा^३ क्रतवे स्वाहा^४ वसवे स्वाहा^५ ऽहर्पतये
 स्वाहा^६ ऽह्ने मुग्धाय स्वाहा^७ मुग्धाय वैनथंशिनाय स्वाहा^८ विनथंशिनं आन्त्यायनाय
 स्वाहा^९ ऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा^{१०} भुवनस्य पतये स्वाहा^{११} ऽधिपतये स्वाहा^{१२} ॥२०॥
 आयुर्यज्ञेन कल्पतां^१ प्राणो यज्ञेन कल्पतां^२ चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां^३ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां^४
 पूष्ठं यज्ञेन कल्पतां^५ यज्ञो यज्ञेन कल्पताम्^६ । प्रजापतेः प्रजा अभूमं स्वर्देवा अगन्मा-मृता
 अभूमं ॥२१॥
 अस्मे वो अस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णमुत क्रतुरस्मे वर्चाथंसि सन्तु वः^१ ।
 नमो मात्रे पृथिव्यै नमो मात्रे पृथिव्या इयं ते राड्^२
 यन्ताऽसि यमनो ध्रुवोऽसि धरुणः । कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै त्वा पांसाय त्वा ॥२२॥
 वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेऽग्रे सोमथं राजानमोषधीष्वप्सु ।
 ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयथं राष्ट्रे जांग्रयाम पुरोहिताः स्वाहा^१ ॥२३॥
 वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् ।
 अदित्सन्तं दापयति प्रजानन्त्स नो रयिथं सर्ववीरं नि यच्छतु स्वाहा^१ ॥२४॥
 वाजस्य नु प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।
 सनेमि राजा परिं याति विद्वान् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे स्वाहा^१ ॥२५॥
 सोमथं राजानमवसेऽग्निमन्वारंभामहे । आवित्यान्विष्णुथं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिथं स्वाहा^१ ॥२६॥
 अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
 वाचं विष्णुथं सरस्वतीथं सवितारं च वाजिनथं स्वाहा^१ ॥२७॥

अग्ने अच्छा ववेह नः प्रति नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ सहस्रजिच्वथ हि धनदा असि स्वाहा ॥२८॥

प्र नो यच्छत्वयमा प्र पूषा प्र बृहस्पतिः । प्र वाग्देवी ददातु नः स्वाहा ॥ २९ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रिये दधामि बृहस्पतेष्ट्वा साम्राज्येनाभि पिञ्चाम्यसौ ॥ ३० ॥

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदजयत्तमुज्जेषं—मश्विनौ द्वयक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदजयतां तानुज्जेषं
विष्णुस्त्रयक्षरेण त्रीलोकानुदजयत्तानुज्जेषंथ सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत्तानुज्जेषम् ॥३१

पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च दिश उदजयत्ता उज्जेषंथ सविता षडक्षरेण षड्भूतनुदजयत्तानुज्जेषं मरुतः
सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदजयत्तानुज्जेषंथ बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुज्जेषम् ॥३२

मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतंथ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषंथ वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत्तामुज्जेषं—
मिन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुज्जेषंथ विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयत्ता-
मुज्जेषम् ॥ ३३ ॥

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशंथ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषंथ रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशंथ
स्तोममुदजयत्तमुज्जेषं—मादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशंथ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषं—मदितिः
षोडशाक्षरेण षोडशंथ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषंथ प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशंथ स्तोम-
मुदजयत्तमुज्जेषम् ॥ ३४ ॥

एष ते निर्रक्ते भागस्तं जुषस्व स्वाहा ऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा

यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा^३ विश्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा

मित्रावरुणनेत्रेभ्यो वा मरुत्नेत्रेभ्यो वा देवेभ्य उत्तरासद्भ्यः स्वाहा

सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वद्भ्यः स्वाहा^६ ॥ ३५ ॥

ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसद्वस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणासद्वस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा
विश्वदेवनेत्राः पश्चात्सद्वस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा मित्रावरुणनेत्रा वा मरुत्नेत्रा वोत्तरासद्वस्तेभ्यः
स्वाहा ये देवाः सोमनेत्रा उपरिसद्वो दुर्वस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥ ३६ ॥

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वचो धा यज्ञवाहसि ॥ ३७ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । उपाथशोर्वीर्येण जुहोमि हतंथ रक्षः
स्वाहा रक्षसां त्वा वधायां—वधिष्म रक्षोऽर्वाधिष्मामुमसौ हतः ॥ ३८ ॥

सविता त्वा सवानांथ सुवतां—मग्निर्गृहपतीनांथ सोमो वनस्पतीनाम् ।

बृहस्पतिर्वाचं इन्द्रो ज्यैष्ठ्यायं रुद्रः पशुभ्यो मित्रः सत्यो वरुणो धर्मपतीनाम् ॥३९॥

इमं देवा असप्तन्थं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय ।
इमममुष्यं पुत्रममुष्यै पुत्रमस्यै विश एष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणान्थं राजा ॥ ४० ॥

[अ० ९, कं० ४०, मं० सं० ११७]

इति नवमोऽध्यायः ।

अथ दशमोऽध्यायः ।

अपो देवा मधुमतीरगृष्णान्नूर्जस्वती राजस्वुश्चितानाः ।

याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन्याभिरिन्द्रमर्नयन्नत्यरातीः ॥ १ ॥

वृष्णं ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृष्णं ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि
वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ॥ २ ॥

अर्थेत् स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा अर्थेत् स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दुत्ता^१—जस्वती स्थ राष्ट्रदा
राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा^३—जस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दुत्ता^१—पः परिव्राहिणीं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे
दत्त स्वाहा^३ . ऽपः परिव्राहिणीं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दुत्ता^१—पां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि
स्वाहा^३ . ऽपां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि^३—पां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा^३ ऽपां
गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि^३ ॥ ३ ॥

सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त सूर्यवर्चस
स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त मान्दा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे
दत्त स्वाहा मान्दा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त व्रजक्षितं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा^३
व्रजक्षितं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वाशा स्थ राष्ट्रदा
राष्ट्रममुष्मै दत्त शविष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शविष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै
दत्त शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त जनभृतं
स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा^३ जनभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त विश्वभृतं स्थ राष्ट्रदा
राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा^३ विश्वभृतं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दुत्ता^१—पः स्वराजं स्थ राष्ट्रदा राष्ट्र-
ममुष्मै दत्त । मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्तां महिं क्षत्रं क्षत्रियाय वन्वानो अनाधृष्टाः सीदत
सहोर्जसो महिं क्षत्रं क्षत्रियाय दधतीः^३ ॥ ४ ॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा^३ सवित्रे स्वाहा^३
सरस्वत्यै स्वाहा^३ पूष्णे स्वाहा^३ बृहस्पतये स्वाहे^३—न्द्राय स्वाहा^३ घोषाय स्वाहा^३ श्लोकाय
स्वाहा^३ ऽथंशाय स्वाहा^३ भगाय स्वाहा^३ ऽर्यम्णे स्वाहा^३ ॥ ५ ॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ^१ सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
अनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य वृत्रमसि स्वाहा राजस्वः^३ ॥ ६ ॥

सधमादो द्युमिनीराप एता अनाधृष्टा अपस्युो वसानाः ।
पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाथं शिशुर्मातृतामास्वन्तः^१ ॥ ७ ॥

क्षत्रस्योल्बमसि^१ क्षत्रस्य जराय्वसि^२ क्षत्रस्य योनिरसि^३ क्षत्रस्य नाभिरसी^४—
—न्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि^५ मित्रस्यासि^६ वरुणस्यासि^७ त्वयाऽयं वृत्रं वधेत् । हृबाऽसि^८
रुजाऽसि^९ क्षुमाऽसि^{१०} । पातैनं प्राञ्च^{११} पातैनं प्रत्यञ्च^{१२} पातैनं तिर्यञ्चं^{१३} दिग्भ्यः पातं ॥८॥

आविर्मर्या^१ आवित्तो अग्निर्गृहपति^२—रावित्त इन्द्रो वृद्धश्रवा^३ आवित्तौ मित्रावरुणौ धृतव्रता-
—वावित्तः पूषा विश्ववेदो^४ आवित्ते द्यावापृथिवी विश्वशम्भुवा^५—वावित्तादितिरुरुशर्मा^६ ॥ ९ ॥
अवेष्टा दन्दुशूक्राः प्राचीमा रोह गायत्री त्वाऽवतु रथन्तरथं सामं त्रिवृत्स्तोमो वसन्त
ऋतुर्ब्रह्म द्रविणम् ॥ १० ॥

दक्षिणामा रोह त्रिष्टुप् त्वाऽवतु बृहत्सामं पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्म ऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥ ११ ॥
प्रतीचीमा रोह जगती त्वाऽवतु वैरूपथं सामं सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विड् द्रविणम् ॥ १२ ॥
उदीचीमा रोहानुष्टुप् त्वाऽवतु वैराजथं सामैकविथंश स्तोमः शरद्वतुः फलं द्रविणम् ॥ १३ ॥
ऊर्ध्वामा रोह पङ्क्तिस्त्वाऽवतु शाक्ररैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिथंशौ स्तोमो हेमन्तशिशिरावृतू
वर्चो द्रविणं प्रत्यस्तं^१ नमुचेः शिरः^२ ॥ १४ ॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । मृत्योः पाह्यो^१—जोऽसि सहोऽस्यमृतमसि^३ ॥ १५ ॥

हिरण्यरूपा उषसो विरोक उभाविन्द्रा उदित्यः सूर्यश्च ।
आ रोहतं वरुण मित्रं गतं ततश्चक्षाथामादितिं दितिं च मित्रोऽसि वरुणोऽसि^३ ॥ १६ ॥

सोमस्य त्वा द्युमनेनाभि पिञ्चाम्यं—भेर्भाजसां सूर्यस्य वर्चसे^३—न्द्रस्येन्द्रियेण ।
क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यातिं क्विद्यून पाहि^१ ॥ १७ ॥

इमं देवा असपत्नथं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानंराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय ।
इमममुष्यं पुत्रममुष्यं पुत्रमस्यै विशं एष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाथं राजा^१ ॥१८॥

प्र पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठान्नावश्वरन्ति स्वसिचं ह्यानाः ।
 ता आऽववृत्रन्नधरागुदक्ता अहिं बुध्न्युमनु रीर्यमाणाः ।
 विष्णोर्विक्रमणमसि^१ विष्णोर्विक्रान्तमसि^२ विष्णोः क्रान्तमसि^३ ॥ १९ ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्त्वयममुष्य पितासावस्य पिता वयथं स्याम पतयो रयीणाथं स्वाहा^१ ।
 रुद्र यत्ते क्रिवि परं नाम तस्मिन्हृतमस्यमेष्टमसि स्वाहा^२ ॥ २० ॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि^१ मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मि^२ ।
 अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वाऽरिष्टो अर्जुनो^३ मरुतां प्रसवेन जयो^४ पाम मनसो^५ समिन्द्रियेण^६ २१
 मा त इन्द्र ते वयं तुराषाडयुक्तासो अब्रह्मता विदंसाम ।
 तिष्ठा रथमधि यं वज्रहस्ता रश्मीन् देव यमसे स्वश्वान् ॥ २२ ॥

अग्नये गृहपतये स्वाहा^१ सोमाय वनस्पतये स्वाहा^२ मरुतामोजसे स्वाहे^३ न्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा^४ ।
 पृथिवि मातर्मा मां हिंसीमो अहं त्वाम् ॥ २३ ॥

हथंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेविषदतिथिदुरोणसत् ।
 नृषद्वरसदंतसद्वयोमसदृजा गोजा ऋतजा अद्विजा ऋतं ब्रुहत् ॥ २४ ॥
 इयं कस्यायुरस्यायुर्मयिं धेहि युङ्ङंसि वर्चोऽसि वर्चो मयिं धेह्यु^१ र्गस्यूर्जं मयिं धेहि^२ ।
 इन्द्रस्य वां वीर्यकृतो बाहू अभ्युपावहरामि^३ ॥ २५ ॥

स्योनाऽसि^१ सुषदाऽसि^२ क्षत्रस्य योनिरसि^३ ।
 स्योनामा सीद सुषवामा सीद क्षत्रस्य योनिमा सीद^४ ॥ २६ ॥
 नि पंसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः^१ ॥ २७ ॥

अग्निभूरस्येतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्ता^१ ब्रह्म^२ स्त्वं ब्रह्माऽसि सविताऽसि सत्यप्रसवो^३
 वरुणोऽसि सत्यौजा^४ इन्द्रोऽसि विशौजा^५ रुद्रोऽसि सुशेवः^६ ।
 बहुकार श्रेयस्कर भूयस्करे^७ न्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रधय ॥ २८ ॥

अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिर्जुषाणो अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिराज्यस्य वेतु स्वाहा^१
 स्वाहाकृताः सूर्यस्य रश्मिभिर्यतध्वथं सजातानां मध्यमेष्टचार्यं ॥ २९ ॥

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा त्वष्ट्रा रूपैः पूष्णा पशुभिरिन्द्रेणास्मे बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणे-
 नौजसाऽग्निना तेजसा सोमेन राजा विष्णुना दशम्या देवतया प्रसूतः प्र सर्पामि ॥ ३० ॥

अश्विभ्यां पच्यस्व^१ सरस्वत्यै पच्यस्वे^२—न्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व^३ ॥
वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्कसोमो अतिस्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा^४ ॥ ३१ ॥

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूयं ।
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा^५ सरस्वत्यै त्वे^६—न्द्राय त्वा सुत्राम्णे^७ ॥ ३२ ॥

युवथं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतमं ॥ ३३ ॥
पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दुथंसनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णकू ॥ ३४ ॥

[अ० १०, कं० ३४, मं० सं० १३९]

इति दशमोऽध्यायः ।

अथैकादशोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वार्यं सविता धियः । अग्नेज्योतिर्निचाप्यं पृथिव्या अध्याऽभरत् ॥ १ ॥

युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे । स्वर्ग्याय शक्त्या^१ ॥ २ ॥

युक्त्वार्यं सविता देवान्त्स्वर्यतो धिया दिवम् । बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्र सुवाति तान् ॥ ३ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रां दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः^२ ॥ ४ ॥

युजे वां ब्रह्मं पूर्यं नमोभिर्वि श्लोक एतु पृथयेव सुरैः ।

शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि क्विव्यानि तस्थुः^३ ॥ ५ ॥

यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्युर्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।

यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजाथंसि देवः सविता महित्वुना^४ ॥ ६ ॥

देवं सवितुः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय ।

क्विव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ ७ ॥

इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्र णय देवाव्यथं सखिविदंथं सत्राजितं धनजितंथं स्वर्जितम् ।

ऋचा स्तोमंथं समर्धय गायत्रेण रथन्तरं बृहद्गायत्रवर्त्तनि स्वाहा^५ ॥ ८ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव्वेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ ददे गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वत्पृथिव्याः सधस्थादग्निं
पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरं त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ९ ॥

अभिरसि नार्यसि त्वया वयमग्निं शकिम खनितुं सधस्थ आ । जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् १०
हस्त आधाय सविता बिभ्रदग्निं हिरण्ययीम् ।

अग्नेज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याऽभरदानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ११ ॥

प्रतूर्त्तं वाजिन्ना द्रव वरिष्ठामनु संवतम् ।

क्विवि ते जन्म परमन्तरिक्षे तव नाभिः पृथिव्यामधि योनिरित् ॥ १२ ॥

युञ्जाथां रासभं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू । अग्निं भरन्तमस्मयुर्म ॥ १३ ॥

योगे-योगे तवस्तरं वाजे-वाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूर्तये ॥ १४ ॥

प्रतूर्वन्नेह्यवक्रामन्नशस्ती रुद्रस्य गाणापत्यं मयोभूरेहि ।

उर्वन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिर्गव्यूतिरभयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥ १५ ॥

पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरं—ग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमो^२
ऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरिष्यामः^३ ॥ १६ ॥

अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ॥ १७ ॥

आगत्यं वाज्यध्वानं सर्वा मृधो वि धूनुते । अग्निं सधस्थे महति चक्षुषा नि चिकीषते ॥ १८ ॥

आक्रम्यं वाजिन् पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूम्या वृत्वाय नो ब्रूहि यतः खनेम तं वयम् ॥ १९ ॥

द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्माऽन्तरिक्षं समुद्रो योनिः ।

विख्याय चक्षुषा त्वमभि तिष्ठ पृतन्यतः ॥ २० ॥

उत्क्राम महते सौभगायास्माद्वास्थानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।

वयं स्याम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खनेन्त उपस्थे अस्याः ॥ २१ ॥

उदकमीद् द्रविणोदा वाज्यर्वाकः सुलोकं सुकृतं पृथिव्याम् ।

ततः खनेम सुप्रतीकमग्निं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥ २२ ॥

आ त्वा जिघर्षि मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानम् ॥ २३ ॥

आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।
 मर्यथी स्पृहयद्वर्णो अग्निर्नाभिमृशो तन्वा जर्भुराणः^१ ॥ २४ ॥
 परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानि वाशुषे^२ ॥ २५ ॥
 परि त्वाऽग्ने पुरं वयं विप्रंथं सहस्य धीमहि । धूपद्वर्णं दिवे-दिवे हन्तारं भङ्गुरावतामं ॥ २६ ॥
 त्वमग्ने द्युभिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः^३ ॥ २७ ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामि^४ ।
 ज्योतिष्मन्तं त्वाऽग्ने सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीद्यंतम् ।
 शिवं प्रजाभ्योऽहिंथंसन्तं पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामः^५ ॥ २८ ॥
 अपां पृष्ठमसि योनिर्ग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
 वर्धमानो महार आ च पुष्करे^६ दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व ॥ २९ ॥
 शर्म च स्थो वर्म च स्थोऽछिद्रे बहुले उभे । व्यचस्वती सं वसाथां भूतमग्निं पुरीष्यम् ॥ ३० ॥
 सं वसाथांथं स्वर्विदां समीची उरसा त्मना । अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमितं ॥ ३१ ॥
 पुरीष्योऽसि विश्वभरा अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने^७ ।
 त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः^८ ॥ ३२ ॥
 तमु त्वा दृध्यङ्कृषिः पुत्र ईधे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरन्दुरमं ॥ ३३ ॥
 तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनञ्जयंथं रणे-रणे^९ ॥ ३४ ॥
 सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।
 देवावीर्देवान्हविषा यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः^{१०} ॥ ३५ ॥
 नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीद्विवाँर असदत्सुदक्षः ।
 अर्दब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वो अग्निः^{११} ॥ ३६ ॥
 सथंसीदस्व महार असि शोचस्व देववीतमः । वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ३७
 अपो देवीरुपं सृज मधुमतीरयक्ष्मायं प्रजाभ्यः । तासामास्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः^{१२} ३८
 सं ते वायुमीतरिश्वा दधातूत्तानाया हृदयं यद्विकेस्तम् ।
 यो देवानां चरसि प्राणथेन कस्मै देव वर्षडस्तु तुभ्यम् ॥ ३९ ॥

सुजातो ज्योतिषा सह शर्मं बरुध्रमाऽसंवृत्स्वः' । वासो अग्रे विश्वरुध्रं सं व्ययस्व विभावसो' ४०
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या धिया । दृशे च भासा बृहता सुशुक्वजिराग्ने याहि सुशांस्तिभिः' ॥४१॥

ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुस्त्रिभिर्वाघन्दिर्विह्वयामहे' ॥ ४२ ॥

स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्रे चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमांथस्यक्तूनप्र मातृभ्यो अधि कनिकदद्वाः ॥ ४३ ॥

स्थिरो भव वीड्वद्ग आशुर्भव वाज्यर्वन् । पृथुर्भव सुषद्वस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः' ॥ ४४ ॥

शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

मा द्यावापृथिवी अभि शोचीर्माऽन्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥४५॥

प्रेतु वाजी कनिकद्वन्नानद्वद्रासभः पत्वा । भरन्नृगिं पुरीष्युं मा पाद्यायुषः पुरां ।

वृषाग्निं वृषणं भरन्नृपां गर्भेथ समुद्रियमं । अग्र आ याहि वीतये' ॥ ४६ ॥

ऋतं सत्यमृतं सत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरामः' ।

ओषधयः प्रति मोदध्वमग्निमेतं शिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः' ।

व्यस्यन् विश्वा अनिरा अमीवा निषीदन्नो अप दुर्मतिं जहि' ॥ ४७ ॥

ओषधयः प्रति गृष्णीत पुष्ववतीः सुपिप्पलाः । अयं वो गर्भं ऋत्विग्यः प्रत्नं सधस्थमाऽसदत् ४८

वि पार्जसा पृथुना शोशुचानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ' ॥ ४९ ॥

आपो हि षा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे' ॥ ५० ॥

यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः' ॥ ५१ ॥

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः' ॥ ५२ ॥

मित्रः संधसृज्यं पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह ।

सुजातं जातवेदसमयक्षमार्य त्वा संधं सृजामि प्रजाभ्यः' ॥ ५३ ॥

रुद्राः संधसृज्यं पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिरे । तेषां भानुरजस्र इच्छुक्रो देवेषु रोचते' ॥ ५४ ॥

संधसृष्टां वसुमी रुद्रैर्धरिः' कर्मण्युं मृदम् । हस्ताभ्यां मुद्गीं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम् ॥५५॥

सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा । सा तुभ्यमदिते मह्योखां दधातु हस्तयोः' ॥ ५६ ॥

उखां कृणोतु शक्त्या बाहुभ्यामदितिर्धिया ।

माता पुत्रं यथोपस्थे साऽग्निं विभर्तुं गर्भं आ । मखस्य शिरोऽसि' ॥ ५७ ॥

वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्ध्रुवाऽसि पृथिव्यासि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं
गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्ध्रुवाऽस्यन्त-
रिक्षमसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानायो—दित्यास्त्वा
कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्ध्रुवाऽसि द्यौरसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं
सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्ध्रु-
वाऽसि दिशोऽसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय ॥ ५८ ॥

अदित्यै रास्नास्य—दितिष्टे बिलं गृभ्णतु । कृत्वाय सा महीमुखं मृन्मयीं योनिमग्रये ।
पुत्रेभ्यः प्रायच्छददितिः श्रपयानिति ॥ ५९ ॥

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्व—द्रुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्व—
दादित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्व—द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन
छन्दसाऽङ्गिरस्व—दिन्द्रस्त्वा धूपयतु वरुणस्त्वा धूपयतु विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥ ६० ॥

अदितिष्ठा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत् खन्त्ववट
देवानां त्वा पत्नीर्देवीविश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्धतूखे
धिषणास्त्वा देवीविश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्धभीन्धतामुखे
वरुचीष्ठा देवीविश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे
ग्नास्त्वा देवीविश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे
जनयस्त्वाच्छिन्नपत्रा देवीविश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥ ६१ ॥

मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥ ६२ ॥

देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुरुत शक्त्या ।

अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिश आ पूर्णं ॥ ६३ ॥

उत्थाय बृहती भवोदु तिष्ठ ध्रुवा त्वम् । मित्रैतां त उखां परि द्वाभ्यमित्या एषा मा भदि ॥ ६४ ॥

वसवस्त्वाऽऽच्छन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्व—द्रुद्रास्त्वाऽऽच्छन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्व—
दादित्यास्त्वाऽऽच्छन्दन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्व—द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आच्छन्दन्त्वानु-
ष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ६५ ॥

आकूतिमग्निं प्रयुजथं स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजथं स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजथं स्वाहा
वाचो विधृतिमग्निं प्रयुजथं स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहा अग्रये वैश्वानराय स्वाहा ॥ ६६ ॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्याति द्युम्नं वृषात् पुष्यसे स्वाहा ॥ ६७ ॥
मा सु भित्था मा सु रिशोऽम्ब धृष्णु वीरयस्व स—अग्निं प्रयुजथं ॥ ६८ ॥

हथंहस्व देवि पृथिवि स्वस्तय आसुरी माया स्वधया कृताऽसि ।

जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥ ६९ ॥

द्वन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥ ७० ॥

परस्या अधि संवतोऽर्वारं अभ्या तर । यत्राहमस्मि तारं अवं ॥ ७१ ॥

परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहा गहि । पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्रे त्वं तरा मृधः ॥ ७२ ॥

यदग्रे कानि कानि चिदा ते दारूणि वृधमसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठयं ॥ ७३ ॥

यदत्स्युपजिह्विका यद्वधो अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठयं ॥ ७४ ॥

अहरहरप्रयावं भरन्तोऽश्वान्येव तिष्ठते घासमस्मै ।

रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्रे मा ते प्रतिवेशा रिषाम् ॥ ७५ ॥

नाभां पृथिव्याः समिधाने अग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।

इरम्मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम् ॥ ७६ ॥

याः सेना अभीत्वंरीराव्याधिनीरुगणा उत ।

ये स्तेना ये च तस्करास्तांस्ते अग्रेऽपि दधाम्यास्ये ॥ ७७ ॥

दधंष्ट्राभ्यां मलिम्लूञ्जम्भ्यैस्तस्करारं उत ।

हनुभ्याथ स्तेनान् भगवस्तांस्त्वं खावु सुखादितान् ॥ ७८ ॥

ये जनेषु मलिम्लव स्तेनासस्तस्करा वने । ये कक्षेष्वायवस्तांस्ते दधामि जम्भयोः ॥ ७९ ॥

यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः । निन्वाद्यो अस्मान्धिप्साच्च सर्वं तं मस्मसा कुरु ॥ ८० ॥

सथंशितं मे ब्रह्म सथंशितं वीर्यं बलम् । सथंशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥ ८१ ॥

उदेषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्तानुन्नयामि स्वांर अहम् ॥ ८२ ॥

अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणः ।

प्र-प्रं दातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ ८३ ॥

[अ० ११, कं० ८३, मं० सं० १२२]

इत्येकादशोऽध्यायः ।

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

हृशानां रुक्म उर्व्या व्यद्यौद् दुर्मर्षमार्युः श्रिये रूचानः ।

अग्रिरमृतो अभवद्वयोर्भिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥ १ ॥

नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकंथं समीची ।

द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोर्दाः ॥ २ ॥

विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।

वि नार्कमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयार्णमुषसो वि राजति ॥ ३ ॥

सुपर्णोऽसि गरुत्मौस्त्रिवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुर्वृहद्रथन्तरे पक्षौ । स्तोमं आत्मा छन्द्व्वाथस्यङ्गानि
यजूंथि नाम । सामं ते तनूवीमदेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं धिष्ण्याः शफाः ।

सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पतं ॥ ४ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा गायत्रं छन्दु आ रोह पृथिवीमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा त्रैष्टुभं छन्दु आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्दु आ रोह दिवमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभं छन्दु आ रोहं दिशोऽनु वि क्रमस्व ॥ ५ ॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेहिहद्वीरुधः समञ्चन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ ६ ॥

अग्नेऽभ्यावर्त्तिन्निभि मा नि वर्तस्वायुषा वर्चसा प्रजया धनेन । सन्या मेधया रय्या पोषेणं ॥ ७ ॥

अग्ने अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः ।

अधा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमा कृधि पुनर्नो रयिमा कृधि ॥ ८ ॥

पुनरुजा नि वर्त्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा । पुनर्नः पाह्यथंहसः ॥ ९ ॥

सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वत्स्पिरि ॥ १० ॥

आ त्वाऽहार्षमन्तरंभूर्ध्वस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाष्ट्रमधिभ्रशत् ॥ ११ ॥

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमंथं श्रेथाय ।

अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥ १२ ॥

अग्ने बृहन्नृषसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषाऽऽऽगात् ।

अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्नान्यप्राः ॥ १३ ॥

हथंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्भोता वेद्विषदतिथिर्दुरोणसत् ।

नृषद्वैऽसहंसद् व्योमसद्भजा गोजा क्रतजा अद्विजा क्रतं बृहत् ॥ १४ ॥

सीदु त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान् ।

मैनां तपसा माऽर्चिषाऽभि शोचीरन्तरस्याथं शुक्रज्योतिर्वि भाहि ॥ १५ ॥

अन्तरंगं रुचा त्वमुखायाः सदनै स्वे । तस्यास्त्वथं हरसा तपश्चातवेदः शिवो भवं ॥ १६ ॥

शिवो भूत्वा मह्यमग्रे अथो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदं ॥ १७ ॥

द्विवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परिं जातवेदाः ।

तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥ १८ ॥

विद्या ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते धाम विभृता पुरुत्रा ।

विद्या ते नाम परमं गुहा यद्विद्या तमुत्सं यत आजगन्थं ॥ १९ ॥

समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे द्विवो अग्न ऊर्धन् ।

तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाथंसमपामुपस्थे महिषा अर्धन् ॥ २० ॥

अक्रन्दद्गनि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्चन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अस्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ २१ ॥

श्रीणामुद्गरो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमंगोपाः ।

वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्रं उपसामिधानः ॥ २२ ॥

विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।

वीडुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जना यद्गनिमयजन्त पञ्च ॥ २३ ॥

उशिक्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निर्मृतो नि धायि ।

इयन्ति धूममरूपं भरिभ्रदुच्छुकेर्ण शोचिषा द्यामिर्नक्षन् ॥ २४ ॥

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।

अग्निर्मृतां अभवद्दयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥ २५ ॥

यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्रे ।

प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठं ॥ २६ ॥

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थ उक्थ आ भज शस्यमानि ।

प्रियः सूर्यं प्रियो अग्रा भवात्युज्जातेन मिनद्दुज्जानित्वैः ॥ २७ ॥

त्वामग्रे यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि वर्वुः ॥ २८ ॥

अस्ताव्यग्निर्नराथं सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमंगोपाः ।

अद्रेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम ॥ २९ ॥

समिधाऽग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आऽस्मिन् हव्या जुहोतनं ॥ ३० ॥

उदुं त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुप्रतीको विभावंसुः ॥३१॥

प्रेक्ष्ये ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरर्चिभिश्चम् ।

बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंथसीस्तन्वा प्रजाः ॥ ३२ ॥

अक्रन्दवुग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्दीरुधः समञ्चन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी मानुना भात्यन्तः ॥ ३३ ॥

प्र-प्रायमग्निर्भरतस्यं शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः ।

अभि यः परुं पृतनासु तस्थौ क्रीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः' ॥ ३४ ॥

आपो देवीः प्रति गृष्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वथ सुरभा उं लोके ।

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं विभृताप्स्वेनतं ॥ ३५ ॥

अप्स्वग्ने सधिष्टव सौर्षधीरनुं रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः' ॥ ३६ ॥

गर्भो अस्योपधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामसि' ॥ ३७ ॥

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्ने । सथसृज्य मातृभिश्च ज्योतिष्मान् पुनरा ऽसदः' ॥३८॥

पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्ने । शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्याथ शिवतमः ॥ ३९ ॥

पुनरुजा नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा । पुनर्नः पाह्यथहंसः ॥ ४० ॥

सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्सन्या विश्वतस्परि' ॥ ४१ ॥

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मथहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीर्यति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्दे अग्ने' ॥ ४२ ॥

स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्युस्मद् द्वेषाथसि' विश्वकर्मणे स्वाहा' ॥ ४३ ॥

पुनस्त्वाऽऽदित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।

घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः' ॥ ४४ ॥

अपेत वीत वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।

अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै' ॥ ४५ ॥

संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयातं ।

अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि' चितं स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितः श्रयध्वम् ॥ ४६ ॥

अयथ सो अग्रिर्यस्मिन्सोममिन्द्रः सुतं वृधे जठरं वावशानः ।

सहस्रियं वाजमत्यं न सतिथं ससवान्त्सन्त्स्तूयसे जातवेदः' ॥ ४७ ॥

अग्ने यत्ते विवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।
 येनान्तरिक्षमुर्वातन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः' ॥ ४८ ॥
 अग्ने विवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँर ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
 या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः' ॥ ४९ ॥
 पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोषसः । जुषन्तां यज्ञमद्गृहोऽनमीवा इषो महीः' ॥ ५० ॥
 इडांमग्ने पुरुदधसंधं सनिं गोः शश्वत्तमथ हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे' ॥ ५१ ॥
 अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्र आ रोहार्था नो वर्धया रयिम् ॥५२॥
 चिदसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं परिचिदसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥५३॥
 लोकं पृण छिद्रं पूणार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योनावसीषदन् ॥ ५४ ॥
 ता अस्य सूददोहसः सोमंथ श्रीणन्ति पृश्रयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने विवः ॥ ५५ ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमथ रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥ ५६ ॥
 समितंथ सं कल्पेथांथ संप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ । इषमूर्जमभि संवसानौ' ॥ ५७ ॥
 सं वां मनांथसि सं व्रता समु चित्तान्याकरम् ।
 अग्ने पुरीष्याधिपा भव त्वं न इषमूर्जं यजमानाय धेहि' ॥ ५८ ॥
 अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिमाँर असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहाऽसदः ॥५९॥
 भवंतं नः समनसौ सचेतसावरेपसौ ।
 मा यज्ञंथ हिंथसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः' ॥ ६० ॥
 मातेवं पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निंथ स्वे योनावभारुत्वा ।
 तां विश्वैर्वैर्ऋतुभिः संविद्वानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा वि मुञ्चतु ॥ ६१ ॥
 असुन्वन्तमर्यजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य ।
 अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥ ६२ ॥
 नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं वि चृता बन्धमेतम् ।
 यमेन त्वं यम्या संविद्वानोत्तमे नाके अधि रोहयैनम् ॥ ६३ ॥
 यस्यास्ते घोर आसञ्जुहोम्येषां बन्धानामवसर्जनाय ।
 यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाऽहं परिवेद विश्वतः' ॥ ६४ ॥

यं ते देवी निर्रतिराबन्ध पाशं ग्रीवास्वविचृत्यम् ।

तं ते वि ष्याभ्यायुषो न मध्यादथैतं पितुर्मद्भिः प्रसूतः । नमो भूत्ये येदं चकार' ॥ ६५ ॥

निवेशनः सद्गमनो वसूनां विश्वा रूपाऽभि चष्टे शचीभिः ।

देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥ ६६ ॥

सीरा युञ्जन्ति क्वयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमनया ॥ ६७ ॥

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्रमेयात् ॥ ६८ ॥

शुनथ सु फाला वि कृषन्तु भूमिथं शुनं कीनाशां अभि यन्तु वाहैः ।

शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तनास्मै' ॥ ६९ ॥

घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्वैरनुमता मरुद्भिः ।

ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमानास्मान्त्सीति पर्यसाऽभ्या ववृत्स्व ॥ ७० ॥

लाङ्गलं पवीरवत्सुशेवथं सोमपित्सरु । तदुद्रपति गामाविं प्रफुर्व्यं च पीवरीं प्रस्थावद्रथवाहणम् ७१

कामं कामदुघे धुश्व मित्राय वरुणाय च । इन्द्रायाश्विभ्यां पूष्णे प्रजाभ्य ओषधीभ्यः ॥ ७२ ॥

वि मुच्यध्वमघ्न्या देवयाना अगन्म तमसस्पारमस्य । ज्योतिरापामं ॥ ७३ ॥

सजूरब्धो अयवोभिः' सजरूषा अरुणीभिः^२ ।

सजोषसावश्विना दथसोभिः^३ सजूः सूर एतशेने सजूर्वैश्वानर इडया घृतेन स्वाहा^४ ॥ ७४ ॥

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मनै नु बभ्रूणामहथं शतं धामानि सप्त च' ॥ ७५ ॥

शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृतं ॥ ७६ ॥

ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः' ॥ ७७ ॥

ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरूपं ब्रुवे । सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुषं ॥ ७८ ॥

अश्वत्थे वो निषदं पणे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥ ७९ ॥

यत्रौषधीः समगमत राजानः समिताविव । विप्रः स उच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥ ८० ॥

अश्वावतीथं सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम् । आऽवित्सि सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये' ॥८१॥

उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनथं सनिष्यन्तीनामात्मानं तव पूरुषं ॥ ८२ ॥

इष्कृतिनाम वो माताऽथो यूयथं स्थ निष्कृतीः । सीराः पतत्रिणीं स्थन यदामयति निष्कृथं ॥८३॥

अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः' ॥८४ ॥

यद्विमा वाजयन्नहमोषधीर्हस्तं आदुधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ॥ ८५ ॥
 यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥ ८६ ॥
 साकं यक्ष्म प्र पंत चाषेण किकिद्दीविना । साकं वातस्य धाज्यां साकं नश्य निहाक्या ॥ ८७ ॥
 अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत । ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः ॥ ८८ ॥
 याः फलिनीर्या अफला अणुष्पा याश्च पुष्पिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वथर्हसः ॥ ८९ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत । अथो यमस्य पड्वींशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥ ९० ॥
 अवपतन्तीरवदन्द्दिव ओषधयस्परिं । यं जीवमश्रवामहै न स रिष्याति पूरुषः ॥ ९१ ॥
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः । तासामसि त्वमुत्तमारं कामाय शथं हृदे ॥ ९२ ॥
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै संदत्त वीर्यम् ॥ ९३ ॥
 याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै संदत्त वीर्यम् ॥ ९४ ॥
 मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपाच्चतुष्पादुस्माकथं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥ ९५ ॥
 ओषधयः समवदन्त सोमैः सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तथं राजन् पारयामसि ॥ ९६ ॥
 नाशयित्री बलासस्याशीस उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी ॥ ९७ ॥
 त्वां गन्धर्वा अखनैस्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः । त्वामोषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यते ॥ ९८ ॥
 सहस्व मे अरातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्व सर्वं पाप्मानुथं सहमानास्योषधे ॥ ९९ ॥
 द्वीर्घायुस्त ओषधे खनिता यस्मै च त्वा खनाम्यहम् ।
 अथो त्वं द्वीर्घायुर्भूत्वा शतवल्शा विरोहतार् ॥ १०० ॥
 त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः । उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँर अभिदासति ॥ १०१ ॥
 मा मा हिथंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवथं सत्यधर्मा व्यानद् ।
 यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवार्य हविषा विधेम ॥ १०२ ॥
 अभ्या वर्तस्व पृथिवि यज्ञेन पर्यसा सह । वपां ते अग्निरिषितो अरोहत् ॥ १०३ ॥
 अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवेभ्यो भरामसि ॥ १०४ ॥
 इषमूर्जमहमित आदमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।
 आ मा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि सेदिमनिराममीवाम् ॥ १०५ ॥
 अग्ने तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्युं दधासि दाशुषे कवे ॥ १०६ ॥

पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
 पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पूणाक्षि रोदसी उभे ॥ १०७ ॥
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
 त्वे इषः सन्दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः ॥१०८॥
 इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो अमर्त्य ।
 स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूणाक्षि सानासिं क्रतुर्म ॥ १०९ ॥
 इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।
 रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिर्म ॥११०॥
 क्रतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुम्नायं दधिरे पुरो जनाः ।
 श्रुत्कर्णं सप्रथंस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगां ॥१११॥
 आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥११२॥
 सं ते पयांसि समुं यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिपाहः ।
 आप्यार्यमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥११३॥
 आ प्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरुंशुभिः । भवा नः सप्रथंस्तमः सखा वृधे ॥११४॥
 आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात् । अग्ने त्वाङ्कामया गिरां ॥११५॥
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे ॥११६॥
 अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको वि राजति ॥११७॥

[अ०१२, कं० ११७, मं० सं० १२९]

इति द्वादशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

मयि गृह्णाम्यग्ने अग्निं रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । मामुं देवताः सचन्ताम ॥ १ ॥
 अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
 वर्धमानो मह्यं आ च पुष्करे द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥ २ ॥

ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमितः सुरुचो वेन आवः ।
 स बुध्न्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः' ॥ ३ ॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ४ ॥
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः' ॥ ५ ॥
 नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ६ ॥
 या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीँ रनु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ७ ॥
 ये वामी रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ८ ॥
 कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँर इभेन ।
 तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्ताऽसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः' ॥ ९ ॥
 तव भ्रमास आश्रुया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः ।
 तपूँष्यग्रे जुह्वा पतद्गानसन्दिता वि सृज विष्वगुल्काः ॥१०॥
 प्रति स्पशो वि सृज तूर्णीतमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।
 यो नो दूरे अघशंथसो यो अन्त्यग्रे मा किष्टे व्यथिरा दधर्षित् ॥११॥
 उदग्रे तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्युमिञ्चाँर ओषतात्तिग्महेते ।
 यो नो अरातिथं समिधान चक्रे नीचा तं धक्षयतसं न शुष्कम् ॥१२॥
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मद्वाविकृणुष्व दैव्यान्यग्रे ।
 अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून् ।
 अग्रेष्ट्वा तेर्जसा सादयामि ॥१३॥
 अग्निमूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाथं रेताथंसि जिन्वति' ।
 इन्द्रस्य त्वौर्जसा सादयामि ॥१४॥
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्रे चकृषे हन्यवाहम् ॥१५॥
 ध्रुवाऽसि धरुणाऽऽस्तृता विश्वकर्मणा ।
 मा त्वा समुद्र उद्धधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमाना पृथिवीं दृथं ॥१६॥
 प्रजापतिष्ठा सादयत्वृषां पृष्ठे समुद्रस्येमन् । व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यसि ॥१७॥

भूर्सि भूर्मिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ।

पृथिवीं यच्छ पृथिवीं ह्यंथह पृथिवीं मा हिंसीः' ॥१८॥

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

अग्निष्ट्वाऽभि पातु मृह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥१९॥

काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः-परुषस्परि । एवा नो दूर्वे प्र तनु सहस्रेण शतेन च ॥२०॥

या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥२१॥

यास्ते अग्रे सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥२२॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः । इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते' ॥२३॥

विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् । प्रजापतिष्ठा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

अग्निष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥२४॥

मधुश्च माध्वश्च वासन्तिकावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सवताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वासन्तिकावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् २५

अषाढाऽसि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्रवीर्याऽसि सा मा जिन्वं ॥२६॥

मधु वातां क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः' ॥२७॥

मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२८॥

मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमाँ २ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥२९॥

अपां गम्भन्त्सीवृ मा त्वा सूर्योऽभि तांप्सीन्माऽग्निर्वैश्वानरः ।

अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानु त्वा त्रिव्या वृष्टिः सचताम् ॥३०॥

त्रीन्त्समुद्रान्त्समंसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभ इष्टकानाम् ।

पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वं परेताः' ॥३१॥

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः' ॥३२॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा' ॥३३॥

ध्रुवाऽसि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अधि जातवेदाः ।

स गायत्र्या त्रिष्टुभाऽनुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥३४॥

इषे राये रमस्व सहसे द्युम्न ऊर्जे अपत्याय । सम्राडसि स्वराडसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम ॥३५॥

अग्ने युक्षवा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ॥३६॥

युक्षवा हि देवहृतमार् अश्वार अग्ने रथीरिव । नि होता पूर्यः सदैः ॥३७॥

सम्यक् सवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये अग्नेः ॥३८॥

ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा ।

अभूद्विदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥३९॥

अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वा ॥४०॥

आदित्यं गर्भं परसा समङ्गधि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।

परि वृङ्धि हरसा माऽभि मथस्थाः शतायुषं कृणुहि चीयमानः ॥४१॥

वातस्य जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानथ सरिरस्य मध्ये ।

शिंशुं नदीनाथ हरिमद्रिबुधनमग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४२॥

अजस्रमिन्दुमरुषं भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।

स पर्वभिर्कृतुशः कल्पमानो गां मा हिंथसीरादितिं विराजम् ॥४३॥

वरुत्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाथ रजसः परस्मात् ।

महीथ साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४४॥

यो अग्निरग्नेरध्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वा दिवस्परि ।

येन प्रजा विश्वकर्मा जज्ञान तमग्ने हेडः परि ते वृणक्तु ॥४५॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षथ सूर्यं आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥४६॥

इमं मा हिंथसीद्विपादं पशुथ सहस्राक्षो मेधाय चीयमानः ।

मयुं पशुं मेधमग्ने जुषस्व तेन चिन्वानस्तन्वो नि षीद ।

मयुं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४७॥

इमं मा हिंथंसीरेकशफं पशुं कनिक्रदं वाजिनं वाजिनेषु ।
गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि षीद ।
गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४८॥

इमंथं साहस्रंथं ज्ञतधारमुत्सं व्यच्यमानंथं सरिरस्य मध्ये ।
घृतं दुहानामदितिं जनायाग्रे मा हिंथंसीः परमे व्योमन् ।
गव्यमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि षीद ।
गव्यं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४९॥

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदां चतुष्पदाम् ।
त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्रे मा हिंथंसीः परमे व्योमन् ।
उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि षीद ।
उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५०॥

अजो ह्यग्रेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारमग्रे ।
तेन देवा देवतामग्रमार्यस्तेन रोहमायन्नुप मेध्यासः ।
शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि षीद ।
शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५१॥

त्वं यविष्ठ द्वाशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मनां ॥५२॥
अपां त्वेमन्त्सादयाम्यं—पां त्वोन्नन्त्सादयाम्यं—पां त्वा भस्मन्त्सादयाम्यं—
पां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यं—पां त्वाऽयने सादयाम्यं—र्गवे त्वा सद्ने सादयामि^१
समुद्रे त्वा सद्ने सादयामि^२ सरिरे त्वा सद्ने सादयाम्यं—पां त्वा क्षये सादयाम्यं—
पां त्वा सधिषि सादयाम्यं—पां त्वा सद्ने सादयाम्यं—पां त्वा सधस्थे सादयाम्यं—
पां त्वा योनौ सादयाम्यं—पां त्वा पुरीषे सादयाम्यं—पां त्वा पार्थसि सादयामि^३
गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि^४ त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^५
जागतेन त्वा छन्दसा सादयाम्यं—तृष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^६
पाङ्केन त्वा छन्दसा सादयामि^७ ॥५३॥

अयं पुरो भुवँ—स्तस्य प्राणो भौवायनो^१ वसन्तः प्राणायनो^२ गायत्री वासन्ती^३
गायत्र्यै गायत्रं^४ गायत्रादुपांथंशुं—रुपांथंशोस्त्रिवृतं त्रिवृतो रथन्तरं^५ वसिष्ठ ऋषिः^६
प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः^७ ॥५४॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा^१ तस्य मनो वैश्वकर्मणं^२ ग्रीष्मो मानसं^३ छिद्युद्यौष्मीं^४
 त्रिष्टुभः स्वारं^५ स्वारादन्तर्यामो^६ ऽन्तर्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशद् बृहद्
 भरद्वाज ऋषिः^७ प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः^८ ॥५५॥
 अयं पश्चाद्विश्वव्यचां^९ स्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं^{१०} वर्षाश्चाक्षुष्यो^{११} जगती वर्षीं^{१२}
 जगत्या ऋक्समे^{१३} मृक्समाच्छुक्रः^{१४} शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं जमदग्निर्ऋषिः^{१५}
 प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः^{१६} ॥५६॥
 इदमुत्तरात् स्वं^{१७} स्तस्य श्रोत्रं^{१८} सौवधं^{१९} शरच्छ्रीत्र्यं^{२०} नुष्टुप् शारद्यं^{२१} नुष्टुभं ऐडे^{२२}
 मैडान्मन्थी^{२३} मन्थिनं एकविंशं^{२४} एकविंशद्वैराजं^{२५} विश्वामित्र ऋषिः^{२६}
 प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः^{२७} ॥५७॥
 इयमुपरि मतिं^{२८} स्तस्यै वाङ्मात्यां^{२९} हेमन्तो वाच्यः^{३०} पङ्क्तिर्हेमन्ती^{३१}
 पङ्क्त्यै निधनवं^{३२} न्निधनवत आग्रयणं^{३३} आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ^{३४}
 त्रिणवत्रयस्त्रिंशद्भाभ्यां^{३५} शाक्वरैवते^{३६} विश्वकर्म ऋषिः^{३७}
 प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यो लोकं ता इन्द्रं ॥५८॥

[अ० १३, कं० ५८, मं० सं० १३२]

इति त्रयोदशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

ध्रुवर्क्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवाऽसिं ध्रुवं योनिमा सीद साधुया ।
 उर्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाऽश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा^१ ॥ १ ॥
 कुलायिनीं घृतवतीं पुरुन्धिः स्योने सीदु सदने पृथिव्याः ।
 अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा ब्रह्म पीपिहि सौभगायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा^२ ॥ २ ॥
 स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानां सुम्ने बृहते रणाय ।
 पितेवैधि सूनव आ सुशेवां स्वावेशा तन्वा सं विश्वाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा^३ ॥ ३ ॥
 पृथिव्याः पुरीषमस्यप्तो नाम तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः ।
 स्तोमं पृषा घृतवतीह सीद प्रजावंदुस्मे द्रविणा ऽऽ यजस्वाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा^४ ॥ ४ ॥

अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तरिक्षस्य धर्त्रीं विष्टम्भनीं विशामधिपत्नीं भुवनानाम् ।

ऊर्मिर्द्वंसो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ५ ॥

शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावतू अग्रेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

ग्रैष्मावतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदतम् ॥ ६ ॥

सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह

त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू

सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजू रुद्रैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वा-

नरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरादित्यैः सजूर्देवैर्वयोना-

धैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्विधैर्देवैः

सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ७ ॥

प्राणं मे पाह्यं—पानं मे पाहि' व्यानं मे पाहि' चक्षुर्म उव्या वि भाहि' श्रोत्रं मे श्लोकय' ।

अपः पिन्वो'—षधीर्जिन्वं द्विपादर्वं चतुष्पात् पाहि' द्विवो वृष्टिमेरयं ॥ ८ ॥

मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः' क्षत्रं वयो मयन्दुं छन्दो' विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो'

विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो' बस्तो वयो विवलं छन्दो' वृष्णिर्वयो विशालं छन्दुः

पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो' व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः' सिंथहो वयश्छदिश्छन्दः'

पृष्ट्वाड्वयो बृहती छन्द' उक्षा वयः ककुप् छन्द' ऋषभो वयः सतोबृहती छन्दः' ॥ ९ ॥

अनड्वान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो' धेनुर्वयो जगती छन्दु'—स्वयविवर्यश्छिष्टुप् छन्दो'

दित्यवाड्वयो विराट् छन्दुः पञ्चाविवर्यो गायत्री छन्द'—स्त्रिवत्सो वय उष्णिक् छन्द'—

स्तुर्यवाड्वयोऽनुष्टुप् छन्दो' लोकं तां इन्द्रमं ॥ १० ॥

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिष्टकां हथंहतं युवम् । पृष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च वि बाधसे' ॥ ११ ॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीमन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं हथंहान्तरिक्षं

मा हिंसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

वायुष्ट्वाऽभि पातु मद्वा स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं ॥ १२ ॥

राज्यसि प्राची दि'—ग्विराडसि दक्षिणा दिक् सभ्राडसि प्रतीची दिक्

स्वराडस्युदीची दि'—गार्धिपत्न्यासि बृहती दिक् ॥ १३ ॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।
विश्वस्मै प्राणार्यापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।
वायुष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥ १४ ॥

नभश्च नभस्यश्च वार्षिकावृतु अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
वार्षिकावृतु अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥ १५ ॥

इषश्चोर्जश्च शारदावृतु अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
शारदावृतु अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥ १६ ॥

आयुर्मे पाहि' प्राणं मे पाह्य'—पानं मे पाहि' व्यानं मे पाहि' चक्षुर्मे पाहि'
श्रोत्रं मे पाहि' वाचं मे पिन्वं मनो मे जिन्वा'—त्मानं मे पाहि' ज्योतिर्मे यच्छं ॥ १७ ॥

मा छन्दः' प्रमा छन्दः' प्रतिमा छन्दो' अस्त्रीवयश्छन्दः' पङ्क्तिश्छन्दः'
उष्णिक् छन्दो' बृहती छन्दो' ऽनुष्टुप् छन्दो' विराट् छन्दो' गायत्री छन्दो'—
स्त्रिष्टुप् छन्दो' जगती छन्दः' ॥ १८ ॥

पृथिवी छन्दो' ऽन्तरिक्षं छन्दो' द्यौश्छन्दः' समाश्छन्दो' नक्षत्राणि छन्दो'
वाक् छन्दो' मनश्छन्दः' कृषिश्छन्दो' हिरण्यं छन्दो' गौश्छन्दो'
ऽजाश्छन्दो' ऽश्वश्छन्दः' ॥ १९ ॥

अग्निर्देवतां वातो देवतां सूर्यो देवतां चन्द्रमा देवतां वसवो देवतां
रुद्रा देवतां ऽऽदित्या देवतां मरुतो देवतां विश्वे देवा देवतां बृहस्पतिर्देवते'—
न्द्रो देवतां वरुणो देवतां ॥ २० ॥

मूर्धाऽसि राड् ध्रुवाऽसि धरुणा' धृत्र्यसि धरणी' ।
आयुषे त्वा' वर्चसे त्वा' कृष्यै त्वा' क्षेमाय त्वां ॥ २१ ॥

यन्त्री राड् यन्त्र्यसि यमनी' ध्रुवाऽसि धरित्री' ।
इषे त्वा'—र्जे त्वा' रथ्यै त्वा' पोषाय त्वां लोकं तां इन्द्रं ॥ २२ ॥

आशुस्त्रिवृ^१—ज्ञान्तः पञ्चदशो^२ व्यामा सप्तदशो^३ धरुणं एकविंशो^४ प्रतूर्तिरष्टादशो^५
 स्तपो नवदशो^६ ऽभीवर्त्तः सविंशो^७ वर्चो द्वाविंशो^८ सम्भरणस्त्रयोविंशो^९
 योनिश्चतुर्विंशो^{१०} गर्भाः पञ्चविंशो^{११} ओजस्त्रिणवः^{१२} क्रतुरेकत्रिंशो^{१३}
 प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो^{१४} ब्रध्नस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशो^{१५} नाकः षट्त्रिंशो^{१६}
 विवर्त्तोऽष्टाचत्वारिंशो^{१७} धर्त्रं चतुष्टोमः ॥ २३ ॥

अग्नेर्भागोऽसि^१ कृश्याया आधिपत्यं ब्रह्मं स्पृतं त्रिवृत्स्तोमं^२
 इन्द्रस्य भागोऽसि^३ विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदश स्तोमो^४
 नृचक्षसां भागोऽसि^५ धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदश स्तोमो^६
 मित्रस्य भागोऽसि^७ वरुणस्याधिपत्यं द्विवो वृष्टिर्वातं स्पृतं एकविंश स्तोमः^८ ॥ २४ ॥

वसूनां भागोऽसि^१ रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पातं स्पृतं चतुर्विंश स्तोमं^२
 आदित्यानां भागोऽसि^३ मरुतामाधिपत्यं गर्भां स्पृताः पञ्चविंश स्तोमो^४
 ऽदित्यै भागोऽसि^५ पूष्ण आधिपत्यमोजं स्पृतं त्रिणव स्तोमो^६
 देवस्य सवितुर्भागोऽसि^७ बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशं स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमः^८ ॥ २५ ॥

यवानां भागोऽस्ययवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिंश स्तोमं^१
 ऋभूणां भागोऽसि^२ विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं स्पृतं त्रयस्त्रिंश स्तोमः^३ ॥ २६ ॥

सहस्रं सहस्यश्च हैमन्तिकावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि^१ कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

हैमन्तिकावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवं सीदतम् । २७ ।

एकयाऽस्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीतं^१
 तिसृभिरस्तुवत ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीतं^२
 पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीतं^३
 सप्तभिरस्तुवत सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताऽधिपतिरासीतं ॥ २८ ॥

नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासी^१—

देकावृशभिरस्तुवत ऋतवोऽसृज्यन्तार्त्वा अधिपतय आसं^२—

स्त्रयोवृशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीतं^३

पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यन्तेन्द्रोऽधिपतिरासीतं^४

सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीतं ॥ २९ ॥

नवदृशभिर्स्तुवत शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्ता—
मेकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्
त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाऽधिपतिरासीत्
पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्
सप्तविंशत्यास्तुवत द्यावापृथिवी व्यैतां वसवो रुद्रा अदित्या अनुज्यायँस्त एवाधिपतय आसन् ३०।
नवविंशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीत्—
देकत्रिंशतास्तुवत प्रजा असृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन्—
स्त्रयस्त्रिंशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन् प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्—
लोकं तौ इन्द्रमै ॥ ३१ ॥

[अ० १४, कं० ३१, मं० सं० १६५]

इति चतुर्दशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

अग्नें जातान् प्र णुदा नः सपत्नान् प्रत्यजातान् नुद जातवेदः ।

अधि नो ब्रूहि सुमना अहेडँस्तव स्याम शर्मँ स्त्रिवरूथ उद्भौ ॥ १ ॥

सहसा जातान् प्र णुदा नः सपत्नान् प्रत्यजाताश्चातवेदो नुदस्व ।

अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयं स्याम प्र णुदा नः सपत्नान् ॥ २ ॥

पांडशी स्तोम ओजा द्रविणं चतुश्चत्वारिंश स्तोमो वर्चो द्रविणमँ ।

अग्नेः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु वेवाः ।

स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदुस्मे द्रविणा यजस्व ॥ ३ ॥

एवश्छन्वो^१ वरिश्छन्दः^२ शम्भूश्छन्दः^३ परिभूश्छन्दः^४ आच्छच्छन्वो^५ मनश्छन्वो^६

व्यचश्छन्वुः^७ सिन्धुश्छन्दः^८ समुद्रश्छन्दः^९ सरिरं छन्दः^{१०} ककुच्छन्दः^{११}—

स्त्रिककुच्छन्दः^{१२} काव्यं छन्दो^{१३} अङ्कुपं छन्दो^{१४} ऽक्षरपङ्क्तिश्छन्दः^{१५} पदपङ्क्तिश्छन्दो^{१६}

विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः^{१७} क्षुरो भ्रजश्छन्दः^{१८} ॥ ४ ॥

आच्छच्छन्दः^१ प्रच्छच्छन्दः^२ संयच्छन्दो^३ वियच्छन्दो^४ बृहच्छन्दो^५ रथन्तरच्छन्दो^६
 निकायश्छन्दो^७ विवधश्छन्दो^८ गिरश्छन्दो^९ भ्रजश्छन्दः^{१०} सथंस्तुच्छन्दो^{११} ऽनुष्टुप्छन्दुं^{१२}
 एवश्छन्दो^{१३} वरिवश्छन्दो^{१४} वयश्छन्दो^{१५} वयस्कृच्छन्दो^{१६} विष्पर्धाश्छन्दो^{१७}
 विशालं छन्दः^{१८}—श्छदिश्छन्दो^{१९} दूरोहणं छन्दः^{२०}—स्तन्द्रं छन्दो^{२१} अक्काङ्कं छन्दः^{२२} ॥ ५ ॥

रश्मिना सत्याय सत्यं जिन्वं प्रतिना धर्मणा धर्मं जिन्वा—न्वित्या विवा दिवं जिन्वं
 सन्धिनाऽन्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्वं प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्वं
 विष्टम्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्वं प्रवयाऽह्वाऽहर्जिन्वा—नुया रात्र्या रात्रीं जिन्वा—
 शिजा वसुभ्यो वसूञ्जिन्वं प्रकृतेनादित्येभ्य आदित्याञ्जिन्वं ॥ ६ ॥

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्वं सथंस्पर्णेण श्रुताय श्रुतं जिन्वं—डेनौपधीभिरोपधीजिन्वो^३—
 तमेन तनूभिस्तनूजिन्वं वयोधसार्धीतेनार्धीतं जिन्वा—भिजिता तेजसा तेजो जिन्वं ॥ ७ ॥

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वां ऽनुपदस्यनुपदे त्वां सम्पदसि सम्पदे त्वां तेजोऽसि तेजसे त्वां ॥ ८ ॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वां प्रवृदसि प्रवृते त्वां विवृदसि विवृते त्वां सवृदसि सवृते त्वां
 ऽऽक्रमोऽस्याक्रमाय त्वां संक्रमोऽसि संक्रमाय त्वां—त्क्रमोऽस्यत्क्रमाय त्वां—
 त्क्रान्तिरस्यत्क्रान्त्यै त्वां ऽधिपतिनोर्जाजि जिन्वं ॥ ९ ॥

राज्यसि प्राची दिग्वसवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निहेतीनां प्रतिधर्ता त्रिवृत त्वा स्तोमः पृथिव्याथं
 श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु रथन्तरथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु
 द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गं
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १० ॥

विराडसि दक्षिणा दिग्द्रास्ते देवा अधिपतय इन्द्रो हेतीनां प्रतिधर्ता पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याथं
 श्रयतु प्र उंगमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु
 द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गं
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ ११ ॥

सम्राडसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनां प्रतिधर्ता सप्तदशस्त्वा स्तोमः
 पृथिव्याथं श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरूपथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा
 प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य
 पृष्ठे स्वर्गं लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १२ ॥

स्वराड्स्युदीची दिङ्मरुतंस्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनां प्रतिधर्तैकविंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्यांश्रंयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैराजंश्रं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १३ ॥

अधिपत्यसि बृहती दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधर्ता त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा स्तोमो पृथिव्यांश्रं श्रंयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथायै स्तभ्नीतांश्रं शाक्वरैवते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १४ ॥

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथीजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
पुत्रिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसां दुष्क्षणवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ १५ ॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
मेनका च सहजन्त्या चाप्सरसां यातुधाना हेती रक्षांश्रसि प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ १६ ॥

अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोत्श्चासमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
प्रम्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्सरसां व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ १७ ॥

अयमुत्तरात्संयद्रसुस्तस्य ताक्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
विश्वाची च घृताची चाप्सरसावापो हेतिर्वातः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ १८ ॥

अयमुपर्यवाग्वसुस्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
उर्वशी च पूर्वाचित्तिश्चाप्सरसाववस्फूर्जन् हेतिर्विद्युत्प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ १९ ॥

अग्निमूर्धा द्विवः क्रुत्पतिः पृथिव्या अयम । अपांश्रं रतांश्रसि जिन्वति ॥ २० ॥
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पातिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ॥ २१ ॥
त्वामग्ने पुक्करादध्यथवा निरमन्थत । मूर्धनो विश्वस्य वाघतः ॥ २२ ॥

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्पा जिह्वामग्ने चकृपे हव्यवाहम् ॥ २३ ॥

अबोध्याग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासम् ।
 यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्त्रते नाकमच्छ' ॥ २४ ॥
 अबोचाम क्वये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।
 गर्विष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ द्विवीव रुक्ममुर्व्यञ्चमश्रते ॥ २५ ॥
 अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीज्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विश्वं विशे-विशे' ॥ २६ ॥
 जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।
 घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमाद्वि भाति भरतेभ्यः शुचिः' ॥ २७ ॥
 त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दजिच्छश्रियाणं वने-वने ।
 स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥ २८ ॥
 सखायः सं वः सम्यञ्चमिषं स्तोमं चाग्रये । वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जा नप्त्रे सहस्वते' ॥ २९ ॥
 सथंसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ । इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर' ॥ ३० ॥
 त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्कंशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोढ्वे' ॥ ३१ ॥
 एना वो अग्निं नमसोर्जा नपातमा हुवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिथि स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥ ३२ ॥
 विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् । स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥ ३३ ॥
 स दुद्रवत्स्वाहुतः स दुद्रवत्स्वाहुतः । सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवथ राधो जनानाम् ॥ ३४ ॥
 अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः' ॥ ३५ ॥
 स ईधानो वसुष्कविरग्निरिडेन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि' ॥ ३६ ॥
 क्षपो राजन्नुत त्मनाऽग्ने वस्तोरुतोपसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति' ॥ ३७ ॥
 भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥ ३८ ॥
 भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये' । येना समत्सु सासहः' ॥ ३९ ॥
 येना समत्सु सासहोऽव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धनाम । वनेमा ते अभिष्टिभिः' ॥ ४० ॥
 अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।
 अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इषंथ स्तोतृभ्य आ भर' ॥ ४१ ॥
 सो अग्निर्यो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।
 समर्वन्तो रघुदृवः सथं सृजातासः सूरय इषंथ स्तोतृभ्य आ भर' ॥ ४२ ॥

उभे सुश्वन्द्र सर्पिणो दर्वी श्रीणीष आसानि ।

उतो न उत्पुंपूया उक्थेषु शवसरुपत इषथं स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ४३ ॥

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रथं हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥ ४४ ॥

अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्कृतस्य बृहतो बभूथ ॥ ४५ ॥

एभिर्नो अकैर्भवा नो अर्वाङ्ग स्वर्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥ ४६ ॥

अग्निथं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुथं सूनुथं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विभ्राष्टिमुं वष्टि शोचिषाऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः ॥ ४७ ॥

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्युः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमथं रयिं दाः २ ।

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नार्य नूनमीमहे सखिभ्यः ॥ ४८ ॥

येन ऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धाना अग्निथं स्वराभरन्तः ।

तस्मिन्नहं नि दधे नाकं अग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णवर्हिषम् ॥ ४९ ॥

तं पत्नीभिर्नु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।

नाकं गृभ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिवः ॥ ५० ॥

आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।

पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥ ५१ ॥

अयमग्निर्वीरितमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन् ।

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्र याहि दिव्यानि धाम ॥ ५२ ॥

सम्प्रच्यवध्वमुप सम्प्रयाताग्ने पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।

पुनः कृण्वाना पितरा युवानाऽन्वाताथसीत् त्वयि तन्तुमेतम् ॥ ५३ ॥

उद्बुध्यस्वाग्ने प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सथं सृजेथामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ ५४ ॥

येन वहंसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्केषु गन्तवे ॥ ५५ ॥

अयं ते योनिर्कत्वियो यतो जातो अग्रेचथा । तं जानन्नग्र आ रोहार्था नो वर्धया रयिर्म ॥ ५६ ॥

तर्पश्च तपस्यश्च शैशिरावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओर्षधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
 ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
 शैशिरावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रामिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवे सीदितम् ॥५७॥
 परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।
 विश्वस्मै प्राणार्यापानार्य व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।
 सूर्यस्तेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं ॥ ५८ ॥
 लोकं पूण छिद्रं पूणार्थो सीद भुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन्योनावसीषदन् ॥ ५९ ॥
 ता अस्य सूददोहसः सोमंश्च श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः' ॥ ६० ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमंश्च रथीनां वाजानांश्च सत्पतिं पतिम् ॥ ६१ ॥
 प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात ।
 आदस्य वातो अनुवाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥ ६२ ॥
 आयोष्वा सदेने सादयाम्यवतश्छायायांश्च समुद्रस्य हृदये ।
 रश्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तरिक्षम् ॥ ६३ ॥
 परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं दिवं यच्छ दिवं दृथ्ह दिवं मा हिंसीः ।
 विश्वस्मै प्राणार्यापानार्य व्यानायोऽनानार्य प्रतिष्ठायै चरित्राय ।
 सूर्यस्त्वाऽभि पांतु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदितम् ॥ ६४ ॥
 सहस्रस्य प्रमाऽसिं सहस्रस्य प्रतिमाऽसिं सहस्रस्योन्माऽसिं साहस्रोऽसिं सहस्राय त्वां ॥६५॥

[अ० १५, कं० ६५, मं० सं० १३६]

इति पञ्चदशोऽध्यायः ।

अथ षोडशोऽध्यायः ।

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । बाहुभ्यामुत ते नमः' ॥ १ ॥
 या ते रुद्र शिवा तनूरघोराऽर्पापकाशिनी । तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभि चाकशीहि' ॥२॥
 यामिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे । शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥ ३ ॥

शिवं न वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मथ सुमना असत् ॥ ४ ॥

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो देव्यो भिषक् ।

अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽधराचीः परा सुव ॥ ५ ॥

असौ यस्ताम्रा अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः ।

ये चैनथ रुद्रा अभितो विक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैपाथ हेड ईमहे ॥ ६ ॥

असौ यांऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः । उतैनं गोपा अहश्चन्नहश्चन्द्रहार्युः स हृष्टो मृडयाति नः ॥ ७ ॥

नमांऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुवे । अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥ ८ ॥

प्रमुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरान्त्स्योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वर्ष ॥ ९ ॥

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवाँर उत ।

अनेशन्नस्य या इषव आभुरस्य निषङ्गाधिः ॥ १० ॥

या ते हेतिर्मीढुष्टम् हस्ते बभ्रुव ते धनुः । तयाऽस्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परि भुज ॥ ११ ॥

परि ते धन्वंनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्नि धेहि तम् ॥ १२ ॥

अवतत्य धनुश्च सहस्राक्ष शतेषुधे । निशीर्यं शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव ॥ १३ ॥

नमस्त आयुधायानातताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ॥ १४ ॥

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ॥ १५ ॥

मा नस्तांके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।

मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविर्मन्तः सद्रमित् त्वा हवामहे ॥ १६ ॥

नमो हिरण्यवाहवे सेनान्ये^१ त्रिशां च पतये नमो^२ नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः^३

पशूनां पतये नमो^४ नमः शप्पिञ्जराय त्विषीमते^५ पथीनां पतये नमो^६

नमो हरिकेशायोपवीतिने^७ पुष्टानां पतये नमः^८ ॥ १७ ॥

नमो बभ्रुशाय व्याधिने^९ उन्नानां पतये नमो^{१०} नमो भवस्य हतै^{११} जगतां पतये नमो^{१२}

नमो रुद्रायाततायिने^{१३} क्षेत्राणां पतये नमो^{१४} नमः सूतायाहन्तै^{१५} वनानां पतये नमः^{१६} ॥ १८ ॥

नमो रोहिताय स्थपतये^{१७} वृक्षाणां पतये नमो^{१८} नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायै^{१९}

पथीनां पतये नमो^{२०} नमो मन्त्रिणे वाणिजाय^{२१} कक्षाणां पतये नमो^{२२}

नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते^{२३} पत्नीनां पतये नमः^{२४} ॥ १९ ॥

नमः कृत्स्नायतया धावते^१ सत्त्वंनां पतये नमो^२ नमः सहमानाय निव्याधिन^३
आव्याधिनीनां पतये नमो^४ नमो निषङ्गिणे ककुभाय^५ स्तेनानां पतये नमो^६
नमो निचेरवे परिचुराय^७—रणयानां पतये नमः^८ ॥ २० ॥

नमो वञ्चते परिवञ्चते^१ स्तायूनां पतये नमो^२ नमो निषङ्गिण इषुधिमते^३
तस्कराणां पतये नमो^४ नमः सूक्रायिभ्यो जिघात्सिद्धयो^५ मुष्णतां पतये नमो^६
नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो^७ विक्रन्तानां पतये नमः^८ ॥ २१ ॥

नम उष्णीषिणे गिरिचुराय^१ कुलुञ्चानां पतये नमो^२ नम इषुमद्भ्यो^३ धन्वायिभ्यश्च वो नमो^४
नम आतन्वानेभ्यः^५ प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो^६ नम आयच्छद्भ्यो^७ ऽस्यद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २२ ॥

नमो विसृजद्भ्यो^१ विध्यद्भ्यश्च वो नमो^२ नमः स्वपद्भ्यो^३ जाग्रद्भ्यश्च वो नमो^४
नमः शयानेभ्यो^५ आसीनेभ्यश्च वो नमो^६ नमस्तिष्ठद्भ्यो^७ धावद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २३ ॥

नमः सभाभ्यः^१ सभापतिभ्यश्च वो नमो^२ नमोऽश्वेभ्यो^३ ऽश्वपतिभ्यश्च वो नमो^४
नम आव्याधिनीभ्यो^५ विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो^६ नम उगणाभ्यो^७—स्तृथ्णहतीभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २४ ॥

नमो गुणेभ्यो^१ गुणपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो वातेभ्यो^३ वातपतिभ्यश्च वो नमो^४
नमो गृत्सेभ्यो^५ गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो^६ नमो विरूपेभ्यो^७ विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २५ ॥

नमः सेनाभ्यः^१ सेनानिभ्यश्च वो नमो^२ नमो रथिभ्यो^३ अरथेभ्यश्च वो नमो^४
नमः क्षत्रुभ्यः^५ संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो^६ नमो महद्भ्यो^७ अर्भकेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २६ ॥

नमस्तक्ष्त्रेभ्यो^१ रथकारेभ्यश्च वो नमो^२ नमः कुलालेभ्यः^३ कर्मारेभ्यश्च वो नमो^४
नमो निषादेभ्यः^५ पुञ्जिष्ठेभ्यश्च वो नमो^६ नमः श्वनिभ्यो^७ मृगयुभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २७ ॥

नमः श्वभ्यः^१ श्वपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो भवाय च^३ रुद्राय च^४ नमः शर्वाय च^५
पशुपतये च^६ नमो नीलग्रीवाय च^७ शितिकण्ठाय च^८ ॥ २८ ॥

नमः कपर्दिने च^१ व्युत्केशाय च^२ नमः सहस्राक्षाय च^३ शतधन्वने च^४
नमो गिरिशाय च^५ शिपिविष्टाय च^६ नमो मीढुष्टमाय च^७—षुमते च^८ ॥ २९ ॥

नमो ह्रस्वाय च^१ वामनाय च^२ नमो बृहते च^३ वर्षीयसे च^४ नमो वृद्धाय च^५
सवृधे च^६ नमोऽग्न्याय च^७ प्रथमाय च^८ ॥ ३० ॥

नम आशवे चा^१—जिराय च^२ नमः शीघ्र्याय च^३ शीभ्याय च^४ नम ऊर्भ्याय चा^५—
वस्वत्याय च^६ नमो नावेयाय च^७ द्वीप्याय च^८ ॥ ३१ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च ॥ ३२ ॥

नमः सोभ्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च ॥ ३३ ॥

नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च ॥ ३४ ॥

नमो विल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च ॥ ३५ ॥

नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निषङ्गिणे च युधिमेते च नमस्तीक्ष्णेष्वे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥ ३६ ॥

नमः सुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च ॥ ३७ ॥

नमः कूप्याय चावृट्याय च नमो वीध्याय चातप्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च ॥ ३८ ॥

नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च ॥ ३९ ॥

नमः शङ्गवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमोऽग्नेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्तारार्ये ॥ ४० ॥

नमः शम्भवाय च मयोभवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥ ४१ ॥

नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्तिथ्याय च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥ ४२ ॥

नमः सिकृत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च ॥ ४३ ॥

नमो ब्रज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हवृय्याय च निवेप्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च ॥ ४४ ॥

नमः शुक्ल्याय च हरित्याय च नमः पाथ्सव्याय च रजस्याय च नमो लोप्याय चो—
लप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्याय च ॥ ४५ ॥

नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चो—भिघ्नते च नम आखिदुते च
प्रखिदुते च नम इषुकृद्भ्यो धनुकृद्भ्यश्च वो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानाथ
हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यः ॥ ४६ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित ।

आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा रोद्धमो च नः किंचनाममर्त ॥ ४७ ॥

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः ।

यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥ ४८ ॥

या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिवा रुतस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे ॥ ४९ ॥

परि नो रुद्रस्य हेतिवृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः ।

अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय तनयाय मृड ॥ ५० ॥

मीदुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव ।

परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आ चर पिनाकं विभ्रदा गहि ॥ ५१ ॥

विकिरिद्र विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मान्नि वपन्तु ताः ॥ ५२ ॥

सहस्राणि सहस्रशो ब्राह्मोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥ ५३ ॥

असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५४ ॥

अस्मिन् महत्यर्णवे ऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५५ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवं रुद्रा उपश्रिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५६ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५७ ॥

ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५८ ॥

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५९ ॥

ये पथां पथिरक्षय ऐलबुदा आयुर्युधः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६० ॥

ये तीर्थानि प्रचरन्ति सूकाहस्ता निषङ्गिणः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६१ ॥

येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबन्तो जनान् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६२ ॥

य एतावन्तश्च भूयांथसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६३ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये द्विवि येषां वर्षमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ ६४ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ ६५ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ ६६ ॥

[अ० १६, कं० ६६, मं० सं० १८०]

इति षोडशोऽध्यायः ।

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणामद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि सम्भृतं पर्यः ।
तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सथरराणां अश्मंस्ते क्षु^३न्मयि त ऊर्ग्य^३
द्विष्मस्तं ते शुगृच्छर्तु ॥ १ ॥

इमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च शतं च शतं च सहस्रं च सहस्रं चायुतं
चायुतं च नियुतं च नियुतं च प्रयुतं चाबुदं च न्यबुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्चैता
मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिल्लोके ॥ २ ॥

ऋतव स्थ ऋतावृध ऋतुष्ठा स्थ ऋतावृधः ।

वृतश्चुतो मधुश्चुतो विराजो नाम कामदुघा अक्षीयमाणाः ॥ ३ ॥

समुद्रस्य त्वाऽवक्याग्ने परि व्ययामसि । पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भवं ॥ ४ ॥

हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परि व्ययामसि । पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भवं ॥ ५ ॥

उप जमन्नप वेतसेऽव तर नदीष्व । अग्ने पित्तमपामसि मण्डूकि ताभिरा गहि
सेमं नो यज्ञं पावकवर्णंश्च शिवं कृधि ॥ ६ ॥

अपामिदं न्ययंश्च समुद्रस्य निवेशनम् ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भवं ॥ ७ ॥

अग्नें पावक रोचिषा मन्द्रयां देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि चं ॥ ८ ॥

स नः पावक दीद्विवोऽग्नें देवाँर इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः ॥ ९ ॥

पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।

तूर्वन् न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न तंतृषाणो अजरः' ॥ १० ॥

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।

अन्याँस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भवं ॥ ११ ॥

नृषुवे वे'—डप्सुषुवे वेई बर्हिषुवे वेई वनसुवे वेई स्वर्विकु वेई ॥ १२ ॥

ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञियानां संवत्सरीणमुप भागमासते ।

अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य' ॥ १३ ॥

ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।

येभ्यो न ऋते पवते धाम किञ्चन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्तुषु' ॥ १४ ॥

प्राणदा अपानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ।

अन्याँस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भवं ॥ १५ ॥

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विष्वं न्युत्रिणम् । अग्निर्नो वनते रयिर्म ॥ १६ ॥

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदधिर्होता न्यसीदत् पिता नः ।

स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँर आ विवेश ॥ १७ ॥

किंस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत्स्वित्कथाऽऽसीत् ।

यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥ १८ ॥

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।

सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः' ॥ १९ ॥

किंस्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्ठतक्षुः ।

मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥ २० ॥

या ते धामानि परमाणि याऽवमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।

शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ २१ ॥

विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।

मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ॥ २२ ॥

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ॥ २३ ॥
 विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम् ।
 तस्मै विश्वाः समनमन्त पूर्वोरियमुग्रो विह्वयो यथाऽसत् ॥ २४ ॥
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नमनमाने ।
 यदेदन्ता अददहन्त पूर्व आदिद् द्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥ २५ ॥
 विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्त ऋषीन् पर एकमाहुः ॥ २६ ॥
 यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नामधा एक एव तथ सम्प्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥ २७ ॥
 त आऽयजन्त द्रविणथं समस्मा ऋषयः पूर्वं जरितारो न भूना ।
 असूर्ते सूते रजसि निपत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥ २८ ॥
 परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
 कथंस्विद् गर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वं ॥ २९ ॥
 तमिद्वर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
 अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ॥ ३० ॥
 न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
 नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ॥ ३१ ॥
 विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्रन्धर्वो अभवद् द्वितीयः ।
 तृतीयः पिता जनितौषधीनामपां गर्भं व्यदधात् पुरुत्रा ॥ ३२ ॥
 आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
 संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतथ सेना अजयत् साकमिन्द्रः ॥ ३३ ॥
 संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥ ३४ ॥
 स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सथ्स्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
 सथ्स्रष्टजित्सोमपा बाहुशध्वुग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ३५ ॥

बृहस्पते परिं दीया रथेन रक्षोहाऽमित्रौ२ अपबाधमानः ।
 प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम् ॥ ३६ ॥
 बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
 अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ॥ ३७ ॥
 गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा ।
 इमं संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु संधं रभध्वम् ॥ ३८ ॥
 अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽङ्गयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
 दुश्च्यवनः पृतनाषाड्युध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥ ३९ ॥
 इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥ ४० ॥
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्धं उग्रम् ।
 महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ ४१ ॥
 उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वंनां मामकानां मनांसि ।
 उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥ ४२ ॥
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ२ उ देवा अवता हवेषु ॥ ४३ ॥
 अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि ।
 अभि प्रेहि निर्देह हृत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥ ४४ ॥
 अवसृष्टा परा पत शरंव्ये ब्रह्मसंश्रिते । गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व माऽमीषां कं चनोच्छिर्षः ॥ ४५ ॥
 प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्मं यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृग्या यथाऽसर्थं ॥ ४६ ॥
 असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
 तां गूहत तमसाऽपवतेन यथाऽमी अन्यो अन्यं न जानन् ॥ ४७ ॥
 यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विंशिखा इव ।
 तन्न इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्मं यच्छतु विश्वाहा शर्मं यच्छतु ॥ ४८ ॥
 मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतेनानुवस्ताम् ।
 उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वाऽनु देवा मदन्तु ॥ ४९ ॥
 उदेनमुत्तरां नयाग्रे घृतेनाहुत । रायस्पोषेण संधं सृज प्रजयां च बृहं कृधि ॥ ५० ॥

इन्द्रेमं प्रतरां नय सजातानामसद्वृशी । समेनं वर्चसा सृज देवानां भागदा असत् ॥ ५१ ॥
 यस्य कुर्मो गृहे हविस्तमग्ने वर्धया त्वम् । तस्मै देवा अधि ब्रुवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः^१ ॥ ५२ ॥
 उदुं त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुप्रतीको विभावंसुः ॥ ५३ ॥
 पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं बाधमानाः ।
 रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रायस्पोषे अधि यज्ञो अस्थार्त् ॥ ५४ ॥
 समिन्द्रे अग्रावधिं मामहान उक्थपत्र ईड्यो गृभीतः ।
 तप्तं घर्मं परिगृह्णायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयजन्त देवाः ॥ ५५ ॥
 देव्याय धर्त्रे जोष्ट्रे देवश्रीः श्रीमनाः शतपयाः ।
 परिगृह्य देवा यज्ञमायन् देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुः ॥ ५६ ॥
 वीतथ हविः शमितथ शमिता यजध्वै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ।
 ततो वाका आशिषो नो जुषन्ताम् ॥ ५७ ॥
 सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँर अजस्रम् ।
 तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्त्सम्पश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥ ५८ ॥
 विमान एष द्विवो मध्य आस्त आपप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरभि चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् ॥ ५९ ॥
 उक्षा समुद्रो अरूणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।
 मध्ये द्विवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ^१ ॥ ६० ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरं । रथीतमथ रथीनां वाजानाथ सत्पतिं पतिम् ॥ ६१ ॥
 देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत्सुम्नहूर्यज्ञ आ च वक्षत् । यक्षदुग्निर्वैवो देवाँर आ च वक्षत् ॥ ६२ ॥
 वाजस्य मा प्रसव उद्ग्राभेणोद्गभीत् । अधा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणाधरौँर अकः ॥ ६३ ॥
 उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन् ।
 अधा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम् ॥ ६४ ॥
 क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यथ हस्तेषु विभ्रतः ।
 द्विवस्पृष्टथ स्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिराध्वम् ॥ ६५ ॥
 प्राचीमनुं प्रदिशं प्रेहिं विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह ।
 विश्वा आशा दीद्यानो वि भाहूर्जो नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे^१ ॥ ६६ ॥

पृथिव्या अहमुवृन्तरिक्षमाऽरुहमन्तरिक्षाद्विवमारुहम् ।
 द्विवो नाकेस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योतिरगामहम् ॥ ६७ ॥
 स्वर्यन्तो नापेक्षन्त आ द्यां रोहन्ति रोदसी ।
 यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे' ॥ ६८ ॥
 अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्वेवानामुत मर्त्यानाम् ।
 इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ६९ ॥
 नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकं समीची ।
 द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥ ७० ॥
 अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ।
 त्वं साहस्रस्य राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा' ॥ ७१ ॥
 सुपर्णोऽसि गरुत्मान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद ।
 भासाऽन्तरिक्षमा पृण ज्योतिषा दिवमुत्तभान तेजसा दिश उदृहं ॥ ७२ ॥
 आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमा सीद साधुया ।
 अस्मिन्सधस्थे अद्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ ७३ ॥
 तां संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाऽहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ।
 यामस्य कण्वो अदुहृत्प्रपीनां सहस्रधारां पयसा महीं गाम् ॥ ७४ ॥
 विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।
 यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवींषि जुहुरे समिद्धे' ॥ ७५ ॥
 पेन्द्रो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूम्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः' ॥ ७६ ॥
 अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त् ओहैः' ॥ ७७ ॥
 चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा क्रतावृधः ।
 पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहाऽदाभ्यं हविः' ॥ ७८ ॥
 सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि ।
 सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्व घृतेन स्वाहा' ॥ ७९ ॥
 शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मोश्च । शुक्रश्च क्रतुपाश्चात्यंहाः ॥ ८० ॥
 ईदृङ् चान्यादृङ् च सदृङ् च प्रतिंसदृङ् च । मितश्च सम्मितश्च समराः ॥ ८१ ॥
 क्रतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धर्ता च विधर्ता च विधारयः ॥ ८२ ॥

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च । अन्तिमित्रश्च दुरे अमित्रश्च गुर्णः ॥ ८३ ॥

इहक्षास एताहक्षास ऊ षु णः सहक्षासः प्रतिसहक्षास एतन ।

मितासश्च सम्मितासो नो अद्य सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन् ॥ ८४ ॥

स्वतवाँश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीडी च शाकी चोज्जेषी' ॥ ८५ ॥

इन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्त्येन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन् ।

एवमिमं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भवन्तु ॥ ८६ ॥

इमथं स्तनमूर्जेस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्रे सरिरस्य मध्ये ।

उत्सं जुषस्व मधुमन्तमर्वन्त्समुद्रियथं सदनमा विशस्व ॥ ८७ ॥

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।

अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥ ८८ ॥

समुद्राद्दुर्मिर्मधुमाँर उदारदुपाथंशुना सममृतत्वमानद्र ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः' ॥ ८९ ॥

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्वौर एतत् ॥ ९० ॥

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पावा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्याँर आ विवेश ॥ ९१ ॥

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गविं देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकथं सूर्य एकं जजान वेनादेकथं स्वधया निष्टतक्षुः' ॥ ९२ ॥

एता अर्षन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ॥ ९३ ॥

सभ्यक् स्रवन्ति सरितो न घेना अन्तर्द्वदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥ ९४ ॥

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति यहाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्नुर्मिभिः पिन्वमानः ॥ ९५ ॥

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्युः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥ ९६ ॥

कन्या इव बहृतुमेतवा उ अञ्ज्यञ्जाना अभि चांकशीमि ।
 यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥ ९७ ॥
 अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
 इमं यज्ञं नयत देवतां नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥ ९८ ॥
 धामं ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
 अपामनीके समिथे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम ॥ ९९ ॥

[अ० १७, कं० ९९, मं० सं० १०६]

इति सप्तदशोऽध्यायः ।

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे
 श्वश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १ ॥

प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे
 श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २ ॥

ओजश्च मे सहश्च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्णं च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे
 परूथंश्च मे शरीराणि च म आयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ३ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मनुयुश्च मे भामश्च मेऽर्मश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे
 वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ४ ॥

सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे विश्वं च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे
 जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ५ ॥

ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मे
 ऽमयं च मे सुखं च मे शयनं च मे सूषाश्च मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ६ ॥

यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे
 सश्च मे प्रसश्च मे सीरं च मे लयश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ७ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भर्गश्च मे द्रविणं च मे
भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ८ ॥

ऊर्कं च मे सूनृतां च मे पर्यश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधुं च मे सर्गिधश्च मे सपीतिश्च मे
कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ९ ॥

रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभुं च मे प्रभुं च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे
कुर्यवं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १० ॥

वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथ्यं च मे ऋद्धं च मे ऋद्धिश्च मे
क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ११ ॥

व्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे
श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १२ ॥

अश्मां च मे मृत्तिकां च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च
मेऽयश्च मे श्यामं च मे लोहं च मे सीसं च मे त्रपुं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १३ ॥

अग्निश्च मे आपश्च मे वीरुधश्च मे ओषधयश्च मे कृष्टपच्याश्च मेऽकृष्टपच्याश्च मे ग्राम्याश्च मे
पशव आरण्याश्च मे वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १४ ॥

वसुं च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मे ऽर्थश्च मे एमश्च मे इत्या च मे गतिश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १५ ॥

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे सविता च मे इन्द्रश्च मे सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे
पूषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १६ ॥

मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे धाता च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे
मरुतश्च मे इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १७ ॥

पृथिवी च मे इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च मे इन्द्रश्च मे द्यौश्च मे इन्द्रश्च मे समाश्च मे इन्द्रश्च मे
नक्षत्राणि च मे इन्द्रश्च मे दिशश्च मे इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १८ ॥

अथशुश्च मे रश्मिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च मे उपाथशुश्च मेऽन्तर्यामश्च मे ऐन्द्रवायवश्च
मे मैत्रावरुणश्च मे आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १९ ॥

आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च मे ऐन्द्राग्रश्च मे महावैश्वदेवश्च मे
मरुत्वतीयाश्च मे निष्कैवल्यश्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पात्नीवतश्च मे
हारियोजनश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २० ॥

सुचंश्च मे चमसाश्च मे वायव्यानि च मे द्रोणकलशश्च मे ग्रावाणश्च मेऽधिपवणे च मे पूतभृच्च
म आधवनीर्यश्च मे वेदिश्च मे बर्हिश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २१ ॥
अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे
दितिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गुलयः शक्ररयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २२ ॥

व्रतं च म क्रतवश्च मे तपश्च मे संवत्सरश्च मेऽहोरात्रे ऊर्वष्टीवे बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २३ ॥
एका च मे तिस्रश्च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे पञ्च च मे सप्त च मे सप्त च मे नव च मे नव च म
एकादश च म एकादश च मे त्रयोदश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश
च मे सप्तदश च मे नवदश च मे नवदश च म एकविंशतिश्च म एकविंशतिश्च मे त्रयो-
विंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च
मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च म एकत्रिंशच्च मे
त्रयस्त्रिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २४ ॥

चतस्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे द्वादश च मे षोडश च मे षोडश च मे विंशतिश्च
मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे
द्वात्रिंशच्च मे द्वात्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चत्वारिंश-
शच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २५ ॥

त्र्यविंश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाट् च मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च
मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाट् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २६ ॥

पष्ठवाट् च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनुड्वाँश्च मे धेनुश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २७ ॥

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहाऽह्ने मुग्धाय
स्वाहा मुग्धाय वैनंशिन्याय स्वाहा विनंशिनं आन्त्यायनाय स्वाहाऽऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा
भुवनस्य पतये स्वाहाऽधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । इयं ते राणिमत्राय यन्ताऽसि यमं ऊर्जे
त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाऽऽधिपत्यार्य ॥ २८ ॥

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतांश्रौत्रं यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन
कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां ब्रह्मा यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतांश्र
स्वर्यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ।

स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च सामं च बृहच्च रथन्तरं च ।

स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम वेत् स्वाहा ॥ २९ ॥

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविषत् ॥ ३० ॥

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिद्धाः ।

विश्वे नो देवा अवसाऽऽगमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥ ३१ ॥

वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः । वाजो नो विश्वैर्दुर्वैर्धनसाताविहावर्तु ॥ ३२ ॥

वाजो नो अद्य प्र सुवाति दानं वाजो देवाँर ऋतुभिः कल्पयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं जजान विश्वा आशा वाजपतिर्जयेयम् ॥ ३३ ॥

वाजः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वाजपतिर्भवेयम् ॥ ३४ ॥

सं मा सृजामि पर्यसा पृथिव्याः सं मा सृजाम्यन्दिरोषधीभिः । सोऽहं वाजं सनेयमग्ने ॥ ३५ ॥

पर्यः पृथिव्यां पय ओषधीषु पर्यो दिव्यन्तरिक्षे पर्यो धाः । पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् ॥ ३६ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥ ३७ ॥

ऋताषाडृतधामाऽग्निर्गन्धर्वं—स्तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ३८ ॥

संश्रितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वं—स्तस्य मरीचयोऽप्सरसं आयुवो नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ३९ ॥

सुपुम्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमां गन्धर्वं—स्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुरयो नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ४० ॥

इषिरो विश्वव्यं चा वातो गन्धर्वं—स्तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ४१ ॥

भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्वं—तस्य दक्षिणा अप्सरसं स्तावा नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ४२ ॥

प्रजापतिर्विश्वर्कमा मनो गन्धर्वं—स्तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्टयो नाम १ ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा १ ॥ ४३ ॥

स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त उपरि गृहा यस्य वेह ।

अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा १ ॥ ४४ ॥

समुद्रोऽसि नमस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुतां गणः
शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहाऽवस्यूरसि दुर्वस्वाऽहम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा' ॥ ४५ ॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।
ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि' ॥ ४६ ॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते' ॥ ४७ ॥

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेषु रुचं राजसु नस्कृधि । रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् ॥ ४८ ॥

तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।

अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्र मोपीः' ॥ ४९ ॥

स्वर्ण घर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्ण शुक्रः स्वाहा स्वर्ण ज्योतिः स्वाहा
स्वर्ण सूर्यः स्वाहा' ॥ ५० ॥

अग्निं युनज्मि शर्वसा घृतेन द्विव्यथ सुपर्ण वयसा बृहन्तम् ।

तेन वयं गमेम ब्रध्नस्य विष्टपथ स्वो रुहाणा अधि नाकमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

इमौ ते पक्षावजरौ पतत्रिणौ याभ्याथ रक्षाथस्यपहथस्यग्ने ।

ताभ्यां पतेम सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५२ ॥

इन्दुर्दक्षः श्येन क्रतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः ।

महान्त्सधस्थे ध्रुव आ निषत्तो नमस्ते अस्तु मा मा हिथसीः' ॥ ५३ ॥

द्विवो मूर्धाऽसि पृथिव्या नाभिरुर्गपामोषधीनाम् । विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे' ॥ ५४ ॥

विश्वस्य मूर्धन्नधि तिष्ठसि श्रितः समुद्रे ते हृदयमप्स्वायुरपो दत्तोवृधि भिन्त ।

द्विवस्पर्जन्याद्वन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव' ॥ ५५ ॥

इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहा गमेः' ॥ ५६ ॥

इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु न इष्टथ हविः । स्वगेदं देवेभ्यो नमः' ॥ ५७ ॥

यदाकृतात्समसुस्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्भृतं चक्षुषो वा ।

तदनु प्रेतं सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५८ ॥

एतथ संधस्थ परिं ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः ।

अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वो अत्र तथ स्म जानीत परमे व्योमन् ॥ ५९ ॥

एतं जानाथ परमे व्योमन् देवाः सधस्था विद रूपमस्य ।

यदागच्छात्पृथिविभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणवाथाविरस्मै ॥ ६० ॥

उद्धृध्यस्वाग्ने प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सथं सृजेथामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अधुत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ ६१ ॥

येन वहंसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदुसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥ ६२ ॥

प्रस्तरणं परिधिना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥ ६३ ॥

यद्वत्तं यत्परादानं यत्पूर्तं याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत ॥ ६४ ॥

यत्र धारा अनपेता मधोर्घृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत ॥ ६५ ॥

अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।

अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानोऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम ॥ ६६ ॥

ऋचो नामास्मि यजूंथपि नामास्मि सामानि नामास्मि ।

ये अग्रयः पाञ्चजन्या अस्यां पृथिव्यामधि ।

तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे सुर्व ॥ ६७ ॥

वात्रंहत्याय शर्वसे पृतनाषाहाय च । इन्द्र त्वाऽऽवर्तयामसि ॥ ६८ ॥

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसां जघन्थ ॥ ६९ ॥

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्माँरे अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥ ७० ॥

मुगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सूकथं सथंशायं पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताहि वि मृधो नुदस्व ॥ ७१ ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ॥ ७२ ॥

पृष्टो द्विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।

वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषस्पातु नक्तम् ॥ ७३ ॥

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिथं रयिवः सुवीरम् ।

अश्याम वाजमाभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते ॥ ७४ ॥

वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रधता मन्मना विप्रो अग्ने ॥ ७५ ॥

धामच्छुग्निरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः । सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे^१ ॥ ७६ ॥
 त्वं यविष्ठ वाशुषो नूँः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना^१ ॥ ७७ ॥

[अ० १८, कं० ७७, मं० मं० ८९]

इत्यष्टादशोऽध्यायः ।

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

स्वाद्दीं त्वा स्वादुना तीव्रां तीव्रेणासृताममृतेन । मधुमतीं मधुमता सूजामि सथं सोमेन ।

सोमोऽस्यै—श्विभ्यां पच्यस्वै सरस्वत्यै पच्यस्वै—न्द्राय सुत्राम्णो पच्यस्वै ॥ १ ॥

परीतो पिञ्चता सुतथं सोमो य उत्तमथं हविः ।

दुधन्वा यो नर्यो अप्स्वुन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः^१ ॥ २ ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा^१ ।

वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा^१ ॥ ३ ॥

पुनाति ते परिस्रुतथं सोमथं सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना^१ ॥ ४ ॥

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रियथं सुरया सोमः सुत आसुतो मदाय ।

शुक्रेण देव देवताः पिपृग्धि रसेनान्नं यजमानाय धेहि^१ ॥ ५ ॥

कुविवृङ्गः यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वां सरस्वत्यै त्वे^१—

न्द्राय त्वा सुत्राम्णो एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा^१ ॥ ६ ॥

नाना हि वां देवहितथं सदस्कृतं मा सथं सूक्ष्मां परमे व्योमन् ।

सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एष मा मां हित्थसीः स्वां योनिमाविशन्ती^१ ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः^१ सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम् ।

एष ते योनिं^१—मोदाय त्वां ऽऽनन्दाय त्वां महसे त्वां ॥ ८ ॥

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि^१ वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि^१ बलमसि बलं मयि धेह्यो^१—

जोऽस्योजो मयि धेहि^१ मन्युरसि मन्युं मयि धेहि^१ सहोऽसि सहो मयि धेहि^१ ॥ ९ ॥

या व्याघ्रं विषूचिक्रोभौ वृकं च रक्षति । श्येनं पतत्रिणथं सिथंहथं सेमं पात्वथंहसं ॥ १० ॥

यदापिपेषं मातरं पुत्रः प्रमुदितो धर्यन् । एतत्तदग्ने अनुणो भवाम्यहंतौ पितरौ मया ।
सम्पृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचं स्थ वि मां पाप्मना पृङ्क्तं ॥ ११ ॥

देवा यज्ञमंतन्वत भेषजं भिषजाऽश्विना । वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधंतः ॥ १२ ॥

द्रीक्षार्यै रूपं शष्पाणि प्रायणीयस्य तोक्मानि ।
क्रयस्य रूपं सोमस्य लाजाः सोमांशवो मधुं ॥ १३ ॥

आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नग्नहुः । रूपमुपसदमितत्तिस्रो रात्रीः सुराऽऽसुतां ॥ १४ ॥

सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिस्रुत्परिं षिच्यते । अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रायैन्द्रं सरस्वत्यां ॥ १५ ॥

आसन्दी रूपं राजासन्द्यै वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।
अन्तरं उत्तरवेद्या रूपं कारोतरो भिषक् ॥ १६ ॥

वेद्या वेद्विः समाप्यते बर्हिषा बर्हिरिन्द्रियम् । यूपेन यूपं आप्यते प्रणीतो अग्निग्निना ॥ १७ ॥

हविर्धानं यदश्विनाऽऽग्नीं यत्सरस्वती । इन्द्रायैन्द्रं सदस्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यं ॥ १८ ॥

प्रौषोभिः प्रैषानाप्रोत्याप्रीभिराप्रीर्यज्ञस्य । प्रयाजेभिरनुयाजान् वषट्कारेभिराहुतीः ॥ १९ ॥

पशुभिः पशूनाप्रोति पुरोडाशैर्हवींश्या । छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान् ॥ २० ॥

धानाः क्रम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि । सोमस्य रूपं हविषं आमिक्षा वाजिनं मधुं ॥ २१ ॥

धानानां रूपं कुवलं परीवापस्यं गोधूमाः । सक्तनां रूपं बदरमुपवाकाः क्रम्भस्यं ॥ २२ ॥

पर्यसो रूपं यद्यवा दध्नो रूपं कर्कन्धूनि । सोमस्य रूपं वाजिनं सौम्यस्य रूपमामिक्षां ॥ २३ ॥

आ श्रावयेति स्तोत्रियाः प्रत्याश्रावो अनुरूपः । यजेति धाय्यारूपं प्रंगाथा येयजामहाः ॥ २४ ॥

अर्ध-ऋचैरुक्थानां रूपं पदैराप्नोति निविदः । प्रणवैः शस्त्राणां रूपं पर्यसा सोमं आप्यते ॥ २५ ॥

अश्विभ्यां प्रातःसवनमिन्द्रेणैन्द्रं माध्यंदिनम् । वैश्वदेवैः सरस्वत्या तृतीयमाप्तं सवनम् ॥ २६ ॥

वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् । कुम्भीभ्यामम्भुणौ सुते स्थालीभिः स्थालीराप्नोति ॥ २७ ॥

यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहे स्तोमाश्च विष्टुतीः । छन्दोभिरुक्थानां साम्नावभृथ आप्यते ॥ २८ ॥

इडाभिर्भक्षानाप्नोति सूक्तवाकेनाशिषः । शंयुना पत्नीसंयाजान्त्समिष्टयजुषां सथंस्थाम् ॥ २९ ॥

वतेन द्रीक्षामाप्नोति द्रीक्षयाऽऽप्नोति दक्षिणाम् । दक्षिणा अद्भ्यामाप्नोति अद्भ्यां सत्यमाप्यते ॥ ३० ॥

एतावद्रूपं यज्ञस्य यद्देवैर्ब्रह्मणा कृतम् । तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते ॥ ३१ ॥

सुरावन्तं बर्हिषदं सुवीरं यज्ञं हिंन्वन्ति महिषा नमोभिः ।

दधानाः सोमं द्विवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः' ॥ ३२ ॥

यस्ते रसः सम्भृत ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।

तेन जिन्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् ॥ ३३ ॥

यमश्विना नमुचेरासुरादाधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियाय ।

इमं तथं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुथं सोमथं राजानमिह भक्षयामि' ॥ ३४ ॥

यदत्र रिप्तं रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो अपिबच्छर्चीभिः ।

अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमथं राजानमिह भक्षयामि' ॥ ३५ ॥

पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः' पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः

प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः' । अक्षन् पितरोः ऽमीमदन्त पितरोः

ऽतीतृपन्त पितरः' पितरुः शुन्धध्वम् ॥ ३६ ॥

पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण ज्ञातयुषा ।

पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण ज्ञातयुषा विश्वमायुर्व्यश्रवै' ॥ ३७ ॥

अग्र आयुथंषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बांधस्व दुच्छुनाम् ॥ ३८ ॥

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः ।

पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा' ॥ ३९ ॥

पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँश्नु' ॥ ४० ॥

यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा' ॥ ४१ ॥

पवंमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा' ॥ ४२ ॥

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः' ॥ ४३ ॥

वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्यामिमा ब्रह्मस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।

तया मदन्तः सधमादेषु वयथं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ४४ ॥

ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये । तेषाल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥ ४५ ॥

ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।

तेषां श्रीर्मयि कल्पतामस्मिल्लोके ज्ञातथं समाः' ॥ ४६ ॥

द्वे सृती अंशृणवं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।

ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च ॥ ४७ ॥

इदं हविः प्रजननं मे अस्तु दर्शवीर्यं सर्वगणं स्वस्तये ।
 आत्मसनिं प्रजासनिं पशुसनिं लोकसन्यभयसनिं ।
 अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ॥ ४८ ॥
 उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असु य ईयुरवृका ऋतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥ ४९ ॥
 अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ ५० ॥
 ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सौमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्यमः संधरराणो हवींष्युशान्नुशद्भिः प्रतिक्राममत्तु ॥ ५१ ॥
 त्वं सोम प्र चिक्रितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥ ५२ ॥
 त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वं कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 वन्वन्नवातः परिधीरपोणु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥ ५३ ॥
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानोऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्थ ।
 तस्मै त इन्द्रो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ५४ ॥
 बर्हिषदः पितर ऊत्युर्वागिमा वो हव्या चक्रुमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शन्तमेनाथा नः शं योररपो दधार्त ॥ ५५ ॥
 आऽहं पितृन्सुविदत्राँ २ अविस्मि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥ ५६ ॥
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५७ ॥
 आ यन्तु नः पितरः सोम्यासोऽग्निष्वात्ताः पृथिभिर्देवयानैः ।
 अस्मिन् यज्ञे स्वधया मदन्तोऽधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५८ ॥
 अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदः-सदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींषि प्रयंतानि बर्हिष्यथा रयेथ सर्ववीरं दधातन ॥ ५९ ॥
 ये अग्निष्वात्ता ये अनग्निष्वात्ता मध्ये द्विवः स्वधया मादयन्ते ।
 तेभ्यः स्वराडसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयाति ॥ ६० ॥

अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशंसे सोमपीथं य आशुः ।

ते नो विप्रोसः सुहवा भवन्तु वयं स्याम परयो रयीणाम् ॥ ६१ ॥

आच्या जानुं दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।

मा हिंशंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्द आगः पुरुषता कराम् ॥ ६२ ॥

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त द्वाशुषे मर्त्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोजीं दधार्त ॥ ६३ ॥

यमग्ने कव्यवाहन त्वं चिन्मन्यसे रयिम् । तन्नो गीर्भिः श्रवाभ्यं देवत्रा पनया युजम् ॥ ६४ ॥

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

प्रेतुं हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आं ॥ ६५ ॥

त्वमग्न ईडितः कव्यवाहनावाद्देव्यानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषिं ॥ ६६ ॥

ये चेह पितरो ये च नेह यँश्च विद्म यँर उ च न प्रविद्म ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुपस्व ॥ ६७ ॥

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्वु ॥ ६८ ॥

अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न ऋतमांशुषाणाः ।

शुचीदयन् दीधितिमुक्थशासः क्षामां भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रनं ॥ ६९ ॥

उशन्तस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि । उशन्नुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे ॥ ७० ॥

अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः ॥ ७१ ॥

सोमो राजामृतं सुत ऋजीषेणाजहान्मृत्युम् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७२ ॥

अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत् कुङ्ङाङ्गिरसो धिया ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७३ ॥

सोममद्भ्यो व्यपिबच्छन्दसा हंसः शुचिषत् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७४ ॥

अन्नात्परिमुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७५ ॥

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् । गर्भो जरायुणाऽऽवृत उल्बं जहाति जन्मना ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७६ ॥

हृष्टा रूपे व्याकरोत् सत्यानूते प्रजापतिः । अश्रद्धामनूतेऽदधाच्छूद्धांथं सत्ये प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७७ ॥

वेदेन रूपे व्यपिबत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७८ ॥

हृष्टा परिश्रुतो रसंथं शुक्रेण शुक्रं व्यपिबत् पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७९ ॥

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिणं ऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति ।

अश्विना यज्ञं सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥ ८० ॥

तदस्य रूपममृतंथं शचीभिस्त्रिस्तो दधुर्वेवताः संधरणाः ।

लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोकर्मभिस्त्वगस्य मांथसमभवन्न लाजाः ॥ ८१ ॥

तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।

अस्थि मज्जानं मासरैः कारोतरेण दधतो गवां त्वर्चि ॥ ८२ ॥

सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः ।

रसं परिश्रुता न रोहितं नग्रहूर्धिरस्तसरं न वेमं ॥ ८३ ॥

पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रंथं सुरया मूत्राज्जनयन्त रेतः ।

अपामतिं दुर्मतिं बाधमाना ऊर्वधुं वातंथं सव्वं तद्वारात् ॥ ८४ ॥

इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोडाशेन सविता जजान ।

यकृतं क्लोमानं वरुणो भिषज्यन् मतस्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥ ८५ ॥

आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुघा न धेनुः ।

श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥ ८६ ॥

कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः ।

प्लाशिर्व्यक्तः शतधार उत्सो दुहे न कुम्भी स्वर्धा पितृभ्यः ॥ ८७ ॥

मुखंथं सदस्य शिर इत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।

चप्वं न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न शोपो हरसा तरस्वी ॥ ८८ ॥

अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा शूतेन ।
 पक्ष्माणि गोधूमैः कुवलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते' ॥ ८९ ॥
 अविर्न मेषो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बर्हिर्बदरैर्जजानं ॥ ९० ॥
 इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्णाभ्यांश्च श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
 यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि कर्कन्धु जजे मधु सारघं मुखार्त् ॥ ९१ ॥
 आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोम ।
 केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिंथहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि' ॥ ९२ ॥
 अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदुश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती ।
 इन्द्रस्य रूपंश्च शतमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥ ९३ ॥
 सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विभर्ति ।
 अपांश्च रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रंश्च श्रियै जनयन्नप्सु राजा' ॥ ९४ ॥
 तेजः पशूनांश्च हविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पर्यसा सारघं मधु ।
 अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्दुः' ॥ ९५ ॥

[अ० १९, कं० ९५, मं० सं० १२०]

इत्येकोनविंशोऽध्यायः ।

अथ विंशोऽध्यायः ।

क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसि' । मा त्वा हिंसीन्मा मां हिंसीः' ॥ १ ॥
 नि षसाद् धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुकृतुः' । मृत्योः पाहि' विद्योत्पाहि' ॥२॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 अश्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि पिञ्चामि' सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि
 पिञ्चामी'न्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रियै यशसेऽभि पिञ्चामि' ॥ ३ ॥
 कोऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा कार्य त्वा । सुश्लोक सुमङ्गल सत्यराजन् ॥ ४ ॥

शिरो मे श्रीर्यशो मुखं त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि ।

राजा मे प्राणो अमृतं सप्ताद् चक्षुर्विराद् श्रोत्रम् ॥ ५ ॥

जिह्वा मे भद्रं वाङ्महो मनो मन्युः स्वराद् भामः ।

मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥ ६ ॥

बाहू मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रमुरो मर्म ॥ ७ ॥

पृष्ठीर्मे राष्ट्रमुदरमंशसौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरू अरन्ती जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥ ८ ॥

नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्भसत । आनन्दुनन्दावाण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः ।

जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽस्मि विशि राजा प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥

प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु ।

प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पृष्टे प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥ १० ॥

त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः ।

बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मा ॥ ११ ॥

प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजूंश्चपि सामभिः

सामान्युग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैर्वषट्कारा

आहुतिभिराहुतयो मे कामान्तसमर्धयन्तु भूः स्वाहा ॥ १२ ॥

लोमानि प्रयतिर्मम त्वङ्म आनतिरागतिः । मांशं म उपनतिर्वस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥ १३ ॥

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयम् । अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १४ ॥

यद्वि दिवा यद्वि नक्तमेनांशसि चकृमा वयम् । वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १५ ॥

यद्वि जाग्रद्यद्वि स्वप्न एनांशसि चकृमा वयम् । सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १६ ॥

यद्ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये ।

यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चकृमा वयं यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि ॥ १७ ॥

यदापो अघ्न्या इति वरुणेति शर्पांहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरासि निचुम्पुणः ।

अव देवैर्देवकृतमेनोऽयक्षयव मर्यैर्मर्यकृतं पुरुरावणो देव रिषस्पाहि ॥ १८ ॥

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्रेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ १९ ॥

द्वुपदादिव मुमुचानः स्वन्नः स्नातो मलादिव । पूतं पवित्रेणैवाज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः ॥ २० ॥

उद्धयं तमसस्परि स्तुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २१ ॥

अपो अद्यान्वचारिषं रसेन समसृक्षमहि ।

पर्यस्वानग्ना आऽगमं तं मा सथं सृज वर्चसा प्रजया च धनेन च ॥ २२ ॥

एधोऽस्येधिषीमहिं समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ।

समाववर्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून् कामान् व्यश्रवै भूः स्वाहा ॥ २३ ॥

अभ्या दधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वरि । व्रतं च श्रद्धां चोपैमीन्धे त्वा दीक्षितो अहम् ॥ २४ ॥

यत्र ब्रह्मं च क्षत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र देवाः सहाग्निना ॥ २५ ॥

यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र मेदिर्न विद्यते ॥ २६ ॥

अथंशुना ते अथंशुः पृच्यतां परुषा परुः । गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसो अच्युतः ॥ २७ ॥

सिञ्चति परिं पिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च । सुरायै बभ्रुवै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः ॥ २८ ॥

धानावन्तं करम्भिणामपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः ॥ २९ ॥

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् । येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥ ३० ॥

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतथं सोमं पवित्र आ नय । पुनाहीन्द्राय पातवे ॥ ३१ ॥

यो भूतानामधिपतिर्यस्मिँल्लोका अधि श्रिताः ।

य ईशो महतो महौस्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥ ३२ ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णा एष ते योनिंश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥ ३३ ॥

प्राणपा मे अपानपाश्रक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्र मे । वाचो मे विश्वभेन्नजो मनसोऽसि विलायकः ॥ ३४ ॥

अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य । उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ ३५ ॥

समिद्ध इन्द्र उषसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्रावृधानः ।

त्रिभिर्वैस्त्रिंशता वज्रबाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार ॥ ३६ ॥

नराशंसः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।

गोभिर्वपावान् मधुना समञ्चन् हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः ॥ ३७ ॥

ईडितो देवैर्हरिवाँर अमिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्वरो गोत्रभिद्वज्रबाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥ ३८ ॥

जुषाणो बर्हिर्हरिवान् न इन्द्रः प्राचीनं सीदत् प्रदिशां पृथिव्याः ।
उरुप्रथाः प्रथमानं स्योनमादित्यैरक्तं वसुभिः सजोषाः' ॥ ३९ ॥

इन्द्रं दुरः कव्यो धार्वमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः ।
द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्तां सुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः' ॥ ४० ॥

उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पर्यस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम् ।
तन्तुं ततं पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे' ॥ ४१ ॥

दैव्या मिशाना मनुष्यः पुरुत्रा होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।
मूर्धन् यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधार्तः ॥ ४२ ॥

तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।
अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्तिः' ॥ ४३ ॥

त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोऽचिदुर्यशसें पुरूणि ।
वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥ ४४ ॥

वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्वमन्या समञ्जच्छमिता न देवः ।
इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पूणात्रः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन' ॥ ४५ ॥

स्तोकानामिन्द्रं प्रति शूर इन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुराषाद् ।
घृतप्रुषा मनसा मोर्दमानाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥ ४६ ॥

आ याविन्द्रोऽवस उपं न इह स्तुतः सधमदस्तु शूरः ।
वावृधानस्तविषीर्यस्यं पूर्वीद्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् ॥ ४७ ॥

आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः सङ्गे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यूनं ॥ ४८ ॥

आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छावाचीनोऽवसे राधसे च ।
तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ' ॥ ४९ ॥

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवे-हवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
हवामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः' ॥ ५० ॥

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँर अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ५१ ॥

तस्य वयं सुमती यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँर इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु ॥ ५२ ॥

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि र्यमन् विं न पाशिनोऽति धन्वेव ताँर इहि ॥ ५३ ॥

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

स न स्तुतो वीरवद्भ्रातु गोमद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५४ ॥

समिन्द्रो अग्निरश्विना तप्तो घर्मो विराट् सुतः । दुहे धेनुः सरस्वती सोमं शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥ ५५ ॥

तनूपा भिषजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजांसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान् ॥ ५६ ॥

इन्द्रायेन्द्रुं सरस्वती नराशंसेन नग्रहुम । अधातामश्विना मधुं भेषजं भिषजा सुते ॥ ५७ ॥

आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इडाभिरश्विनाविषं समूर्जं संधं रथिं दधुः ॥ ५८ ॥

अश्विना नमुंचेः सुतं सोमं शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमाऽभ्रद्धर्हिषेन्द्राय पातवे ॥ ५९ ॥

कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः । इन्द्रो न रोदसी उभे दुहे कामान्त्सरस्वती ॥ ६० ॥

उपासानक्तमश्विना दिवेन्द्रं सायमिन्द्रियैः । सञ्जानाने सुपेशासा समञ्जाते सरस्वत्या ॥ ६१ ॥

पातं नो अश्विना दिवा पाहि नक्तं सरस्वति ।

दैव्या होतारा भिषजा पातमिन्द्रं सचा सुते ॥ ६२ ॥

तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीडा । तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुषुवुर्मदम् ॥ ६३ ॥

अश्विना भेषजं मधुं भेषजं नः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यज्ञः श्रियं रूपां रूपा मधुः सुते ॥ ६४ ॥

ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता । कीलालमश्विभ्यां मधुं दुहे धेनुः सरस्वती ॥ ६५ ॥

गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता । समधातं सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं ॥ ६६ ॥

अश्विना हविरिन्द्रियं नमुंचेर्धिया सरस्वती । आ शुक्रमासुराद्रसुं मघमिन्द्राय जभ्रिरे ॥ ६७ ॥

यमश्विना सरस्वती हविषेन्द्रमवर्धयन् । स बिभेद बलं मघं नमुंचावासुरे सचा ॥ ६८ ॥

तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती । दधाना अभ्यनूषत हविषा यज्ञ इन्द्रियैः ॥ ६९ ॥

य इन्द्र इन्द्रियं वृधुः सविता वरुणो भगः । स सुत्रामा हविष्पतिर्यजमानाय सश्र्वतं ॥ ७० ॥

सविता वरुणो दधद्यजमानाय दाशुषे । आदत्त नमुंचेर्वसु सुत्रामा बलमिन्द्रियम् ॥ ७१ ॥

वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम् । सुत्रामा यज्ञसा बलं दधाना यज्ञमाशत ॥ ७२ ॥

अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वैर्भिर्वीर्यं बलम् । हविषेन्द्रं सरस्वती यजमानमवर्धयन् ॥ ७३ ॥
 ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवर्त ॥ ७४ ॥
 ता भिषजा सुकर्मणा सा सुदुघा सरस्वती । स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ७५ ॥
 युवथ सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावर्त ॥ ७६ ॥
 पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्वृथसनाभिः ।
 यत्सुरामं व्यपिंबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥ ७७ ॥
 यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणो वशा मेषा अंवसृष्टास आहुताः ।
 कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्रये ॥ ७८ ॥
 अहाव्यग्रे हविरास्ये ते सुचीव घृतं चम्वीव सोमः ।
 वाजसनिथ रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम् ॥ ७९ ॥
 अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम् । वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ८० ॥
 गोमदु घु णासत्याश्वावद्यातमश्विना । वृत्ती रुद्रा नृपाय्यम् ॥ ८१ ॥
 न यत्परो नान्तर आवुधर्षदृषण्वसू । दुःशथसो मर्त्यो रिपुः ॥ ८२ ॥
 ता न आ बोहमश्विना रथि पिशङ्गसन्हशम् । धिष्ण्या वरिवोविदम् ॥ ८३ ॥
 पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥ ८४ ॥
 चोवुयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ॥ ८५ ॥
 महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि रजति ॥ ८६ ॥
 इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥ ८७ ॥
 इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥ ८८ ॥
 इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥ ८९ ॥
 अश्विना पिबतां मधु सरस्वत्या सजोषसा । इन्द्रः सुत्रामां वृत्रहा जुषन्ताथ सोम्यं मधु ॥ ९० ॥

[अ० १०, कं० ९०, मं० सं० १००]

[पू० वि० मं० सं० १५८५]

इति विशोऽध्यायः ।

इति पूर्वविंशति समाप्ता ।

अथोत्तरविंशतिः ।

अथैकविंशोऽध्यायः ।

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चके ॥ १ ॥

तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।

अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशंत्स मा न आयुः प्र मोषीः ॥ २ ॥

त्वं नो अग्रे वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडो अवं यासिसीष्ठाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांत्सि प्र मुमुग्ध्यस्मर्त ॥ ३ ॥

स त्वं नो अग्रेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।

अवं यक्ष्व नो वरुणंत्थ रराणो वीहि मृडीकंत्थ सुहवो न एधि ॥ ४ ॥

महीम् षु मातरंत्थ सुवतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम ।

तुविक्षत्रामजरन्तीमुरुचींत्थ सुशर्माणमदितिंत्थ सुप्रणीनिम् ॥ ५ ॥

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसंत्थ सुशर्माणमदितिंत्थ सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावंत्थ स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ६ ॥

सुनावमा रुहेयमस्रवन्तीमनागसम् । शतारित्रांत्थ स्वस्तये ॥ ७ ॥

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजांत्सि सुकतू ॥ ८ ॥

प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।

आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥ ९ ॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकंत्थ रक्षांत्सि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥ १० ॥

वाजे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तूसा यात पथिभिर्देवयानैः ॥ ११ ॥

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः । गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः ॥ १२ ॥

तनूनपाच्छुचिं वतस्तनूपाश्च सरस्वती । उष्णिहा छन्द इन्द्रियं दित्यवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १३ ॥

इडाभिर्गिरीड्यः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुष्टुप्छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः ॥ १४ ॥

सुबर्हिर्गग्निः पूषण्वान्त्स्तीर्णबर्हिर्मर्त्यः । बृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः ॥ १५ ॥

दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः । पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १६ ॥
 उपे यद्दी सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । त्रिष्टुप्छन्द इहेन्द्रियं पञ्चवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १७ ॥
 दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनड्वान्गौर्वयो दधुः ॥ १८ ॥
 तिस्र इडा सरस्वती भारती मरुतो विशः । विराट् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः ॥ १९ ॥
 त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पृष्टिवर्धना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः ॥ २० ॥
 शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम् । ककुप्छन्द इहेन्द्रियं वशा वेहद्रयो दधुः ॥ २१ ॥
 स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत् । अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहदपभो गौर्वयो दधुः ॥ २२ ॥
 वसन्तेन ऋतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः । रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २३ ॥
 ग्रीष्मेण ऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः । बृहता यशसा बलं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २४ ॥
 वर्षाभिर्ऋतुनाऽऽदित्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः । वैरूपेण विशौजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २५ ॥
 शारदेन ऋतुना देवा एकविंश ऋभव स्तुताः । वैराजेन श्रिया श्रियं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २६ ॥
 हेमन्तेन ऋतुना देवास्त्रिणवे मरुत स्तुताः । बलेन शक्ररीः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २७ ॥
 शैशिरेण ऋतुना देवास्त्र्यस्त्रिंशोऽमृता स्तुताः । सत्येन रेवतीः क्षत्रं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २८ ॥
 होता यक्षत्समिधाऽग्निमिडस्पदेऽश्विनेन्द्रं सरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुर्वलैर्भेषजं मधु शष्पैर्न
 तेज इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २९ ॥
 होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्मेषो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यं बदरैरुपवाका-
 भिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३० ॥
 होता यक्षन्नराशं न नग्रहुं पतिं सुरया भेषजं मेषः सरस्वती भिषग्रथो न चन्द्रश्चिन्नोर्वपा
 इन्द्रस्य वीर्यं बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
 होतर्यज' ॥ ३१ ॥
 होता यक्षद्विडेडित आजुह्वानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृषभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं
 यवैः कर्कन्धुभिर्मधुं लाजैर्न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३२ ॥
 होता यक्षद्द्विर्हृणाम्प्रदा भिषङ्नासत्या भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुमती भिषग्धेनुः सरस्वती
 भिषग्दुह इन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३३ ॥
 होता यक्षद्दुरो दिशः कवृष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिश इन्द्रो न रोदसी दुर्घे दुहे धेनुः
 सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजं शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
 होतर्यज' ॥ ३४ ॥

होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवाऽश्विना समञ्जाते सरस्वत्या त्वषिमिन्द्रे न भेषजं इयेनो न रजसा हृदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३५ ॥

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिषजाऽश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः शूषं सरस्वती भिषक् ससिनं दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३६ ॥

होता यक्षत्सो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेडा न भारती वाचा सरस्वती मह इन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३७ ॥

होता यक्षत् सुरेतसमृषभं नयीपसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजं न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिषग् यशः सुरया भेषजं श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३८ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं भीमं न मन्युं राजानं व्याघ्रं नमसाऽश्विना भामं सरस्वती भिषगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३९ ॥

होता यक्षदग्निं स्वाहाऽऽज्यस्य स्तोकानां स्वाहा मेदसां पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्यां स्वाहा मेषं सरस्वत्यै स्वाहा ऋषभमिन्द्राय सिंहाय सहस इन्द्रियं स्वाहाऽग्निं न भेषजं स्वाहा सोममिन्द्रियं स्वाहेन्द्रं सुत्रामाणं सवितारं वरुणं भिषजां पतिं स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजं स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणो अग्निर्भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ४० ॥

होता यक्षदश्विनौ छागस्य वपाया मेदसो जुषेतां हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षत्सरस्वतीं मेषस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यजं ॥ ४१ ॥

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणमिमे सोमाः सुरामाणश्छागैर्न मेपैर्ऋषभैः सुताः शष्पैर्न तोकर्मभिलाजैर्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो मधुश्रुतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्तां सोम्यं मधु पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्यजं ॥ ४२ ॥

होता यक्षदश्विनौ छागस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेदु उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घस्तां नूनं घासे अजाणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निवात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सादृतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करत एवाश्विना जुषेतां हविर्होतर्यजं ॥ ४३ ॥

होता यक्षत् सरस्वतीं मेषस्य हविष आर्वयद्व्य मध्यतो मेव उद्भूतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गुभो घसन्नं घासे अजाणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्वियाणामग्निष्वात्तानां
पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सावृतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करुवेवथ सरस्वती जुषतांथ
हविर्होतर्यज' ॥ ४४ ॥

होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य हविष आर्वयद्व्य मध्यतो मेव उद्भूतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गुभो
घसन्नं घासे अजाणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्वियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां
पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सावृतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करुवेवमिन्द्रो जुषतांथ हविर्होतर्यज' ॥ ४५ ॥
होता यक्षद्रनस्पतिमभि हि पिष्टतमया रभिष्ठया रज्ञनयाधित । यत्राश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया
धामानि यत्र सरस्वत्या मेषस्य हविषः प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि
यत्राग्नेः प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामानि यत्र सवितुः
प्रिया धामानि यत्र वरुणस्य प्रिया धामानि यत्र वनस्पतेः प्रिया पाथांथसि यत्र देवानामाज्यपानां
प्रिया धामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयस इव कृत्वी
करुवेवं देवो वनस्पतिर्जुषतांथ हविर्होतर्यज' ॥ ४६ ॥

होता यक्षदग्निंथ स्विष्टकृतमयाडग्निरश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया धामान्ययाद् सरस्वत्या मेषस्य
हविषः प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामान्ययाडग्नेः प्रिया धामान्ययाद् सोमस्य
प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामान्ययाद् सवितुः प्रिया धामान्ययाड् वरुणस्य प्रिया
धामान्ययाड् वनस्पतेः प्रिया पाथांथस्ययाड् देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यक्षदग्नेर्होतुः प्रिया
धामानि यक्षत् स्वं महिमानमार्यजतामेज्या इषः कृणोतु सो अध्वरा जातवेदा जुषतांथ
हविर्होतर्यज' ॥ ४७ ॥

वेवं बर्हिः सरस्वती सुदेवमिन्द्रे अश्विना ।

तेजो न चक्षुरक्षयोर्बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ ४८ ॥

देवीद्वारो अश्विना मिषजेन्द्रे सरस्वती ।

प्राणं न वीर्यं नसि द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ ४९ ॥

देवी उषासांश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती ।

बलं न वाचमास्य उषाभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ ५० ॥

देवी जोष्टी सरस्वत्यश्विनेन्द्रमवर्धयन् ।

श्रोत्रं न कर्णयोर्यज्ञो जोष्टीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ ५१ ॥

देवी ऊर्जाहुती दुर्घे सुदुघेन्द्रे सरस्वत्यश्विना मिषजाऽवतः ।

शुकं न ज्योति स्तनयोराहुती धत्त इन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ ५२ ॥

देवा देवानां भिषजा होताराविन्द्रमश्विना ।

वषट्कारैः सरस्वती त्विधिं न हृदये मतिथं होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥५३॥

देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीरश्विनेडा सरस्वती ।

शूपं न मध्ये नाभ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५४ ॥

देव इन्द्रो नराशंस्त्रिवरुथः सरस्वत्यश्विभ्यामीयते रथः ।

रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५५ ॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरेण्यपर्णो अश्विभ्याथं सरस्वत्या सुपिप्पल इन्द्राय पच्यते मधु ।

ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥५६॥

देवं बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्प्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सद्दः ।

ईशायै मन्युथं राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५७ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथायथथं होताराविन्द्रमश्विना वाचा वाचथं सरस्वतीमग्निथं सोमथं

स्विष्टकृत् स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवा आज्यपाः

स्विष्टो अग्निग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यज्ञो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचितिथं स्वधा वसुवने वसुधेर्यस्य

व्यन्तु यज' ॥ ५८ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः पचन् पुरोडाशान् बध्नन्नश्विभ्यां छागथं सरस्वत्यै

मेपमिन्द्राय ऋषभथं सुन्वन्नश्विभ्याथं सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमान् ॥ ५९ ॥

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवद्दश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेपेणेन्द्राय ऋषभेणाक्षस्तान् मेदुस्तः

प्रति पचतागृभीपतावीवृधन्त पुरोडाशैरपुंश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमान् ॥ ६० ॥

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य आ सङ्गतेभ्य एष मे देवेषु वसु

वार्यायक्षयत् इति ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेपितश्च होतरसि

भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रूहि ॥ ६१ ॥

[अ० २१, कं० ६१, मं० सं० ६१]

इत्येकविंशोऽध्यायः ।

अथ द्वाविंशोऽध्यायः ।

तेजोऽसि शुक्रममृतमायुष्पा आयुर्मे पाहि ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा ददे ॥ १ ॥

इमामंगृभ्णन् रक्षनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदथेषु कव्या ।

सा नो अस्मिन्त्सुत आ बभूव ऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती' ॥ २ ॥

अभिधा असि भुवनमसि यन्ताऽसि धर्ता । स त्वमग्निं वैश्वानरथं सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः ॥ ३ ॥

स्वगा त्वा देवेभ्यः प्रजापतये ब्रह्मन्नश्वं भन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ।

तं बंधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राधुहि ॥ ४ ॥

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामी'—न्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ।

यो अर्वन्तं जिघांथसति तमभ्यमीति वरुणः । परो मर्तः परः श्वां ॥ ५ ॥

अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा ऽपां मोदाय स्वाहा^३ सवित्रे स्वाहा^३ वायवे स्वाहा^३

विष्णवे स्वाहे^६—न्द्राय स्वाहा^३ बृहस्पतये स्वाहा^३ मित्राय स्वाहा^३ वरुणाय स्वाहा^३ ॥ ६ ॥

हिङ्गाराय स्वाहा^३ हिङ्कृताय स्वाहा^३ क्रन्दते स्वाहा^३ ऽवक्रन्दाय स्वाहा^३ प्रोथते स्वाहा^३

प्रप्रोथाय स्वाहा^६ गन्धाय स्वाहा^३ घ्राताय स्वाहा^३ निविष्टाय स्वाहा^३—पविष्टाय स्वाहा^३

सन्दिताय स्वाहा^३ वल्गते स्वाहा^३ ऽऽसीनाय स्वाहा^३ शयानाय स्वाहा^३ स्वपते स्वाहा^३

जाग्रते स्वाहा^३ कूजते स्वाहा^३ प्रबुद्धाय स्वाहा^३ विजृम्भमाणाय स्वाहा^३ विचृत्ताय स्वाहा^३

संथहानाय स्वाहा^३—पस्थिताय स्वाहा^३ ऽऽयनाय स्वाहा^३ प्रायणाय स्वाहा^३ ॥ ७ ॥

यते स्वाहा^३ धावते स्वाहा^३—द्वावाय स्वाहा^३—दुताय स्वाहा^३ शूकाराय स्वाहा^३

शूकृताय स्वाहा^३ निषण्णाय स्वाहा^३—स्थिताय स्वाहा^३ जवाय स्वाहा^३ बलाय स्वाहा^३

विवर्तमानाय स्वाहा^३ विवृत्ताय स्वाहा^३ विधून्वानाय स्वाहा^३ विधूताय स्वाहा^३

शुश्रूषमाणाय स्वाहा^३ शृण्वते स्वाहे^६—क्षमाणाय स्वाहे^३—क्षिताय स्वाहा^३

वीक्षिताय स्वाहा^३ निमेषाय स्वाहा^३ यदत्ति तस्मै स्वाहा^३ यत् पिबति तस्मै स्वाहा^३

यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा^३ कुर्वते स्वाहा^३ कृताय स्वाहा^३ ॥ ८ ॥

तत्संवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ९ ॥

हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥ १० ॥

देवस्य चेततो महीं प्र संवितुर्हवामहे । सुमतिथं सत्यराधसम् ॥ ११ ॥

सुष्टुतिथं सुमतीवृधो रातिथं संवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे' ॥ १२ ॥

रातिथं सत्पतिं महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये' ॥ १३ ॥

देवस्य सवितुर्मतिमासवं विश्वदेव्यम् । धिया भगं मनामहे ॥ १४ ॥

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत् ॥ १५ ॥

स हव्यवाडमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति ॥ १६ ॥

अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुपं ब्रुवे । देवाँर आ सादयाद्विह ॥ १७ ॥

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शकमना पर्यः । गोजीरिया रथंहमाणः पुरन्धर्या ॥ १८ ॥

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राऽश्वोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि मयोऽस्यर्वाऽसि सतिरसि वाज्यसि वृषाऽसि
नृमणा असि । ययुर्नामाऽसि शिशुर्नामाऽस्यादित्यानां पत्वाऽन्विहि देवा आशापाला एतं
देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं रक्षते—ह रन्ति—रिह रमतां—मिह धृतिं—रिह स्वधृतिः स्वाहा ॥ १९ ॥

काय स्वाहा कस्मै स्वाहा^२ कतमस्मै स्वाहा स्वाहाऽऽधिमाधीतार्यं
स्वाहा मनः प्रजापतये^५ स्वाहा चित्तं विज्ञातार्यां—दित्यै स्वाहा^६ दित्यै मह्ये स्वाहा^७
दित्यै सुमृडीकायै स्वाहा^८ सरस्वत्यै स्वाहा^९ सरस्वत्यै पावकायै स्वाहा^{१०}
सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा^{११} पूष्णे स्वाहा^{१२} पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा^{१३}
पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहा^{१४} त्वष्ट्रे स्वाहा^{१५} त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा^{१६} त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा^{१७}
विष्णवे स्वाहा^{१८} विष्णवे निभूयपाय स्वाहा^{१९} विष्णवे शिपिविष्टाय स्वाहा^{२०} ॥ २० ॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुधयति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥ २१ ॥

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्युः शूर इषुव्योऽतिव्याधी महारथो
जायतां दोग्धीं धेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरन्धिर्योषा जिष्णू रथेष्टाः सभेयो युवास्य
यजमानस्य वीरो जायतां निकामे-निकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओपधयः पच्यन्तां
योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥ २२ ॥

प्राणाय स्वाहा^१ ऽपानाय स्वाहा^२ व्यानाय स्वाहा^३ चक्षुषे स्वाहा^४ श्रोत्राय स्वाहा^५
वाचे स्वाहा^६ मनसे स्वाहा^७ ॥ २३ ॥

प्राच्यै दिशे स्वाहा^१ ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^२ दक्षिणायै दिशे स्वाहा^३ ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^४
प्रतीच्यै दिशे स्वाहा^५ ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^६—दीच्यै दिशे स्वाहा^७ ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^८—
धर्वायै दिशे स्वाहा^९ ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^{१०} ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^{११} ऽर्वाच्यै दिशे स्वाहा^{१२} ॥ २४ ॥

अद्भ्यः स्वाहा^१ वाभ्यः स्वाहा^२—दृक्काय स्वाहा^३ तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा^४ स्रवन्तीभ्यः स्वाहा^५
स्यन्वमानाभ्यः स्वाहा^६ कूप्याभ्यः स्वाहा^७ सूद्याभ्यः स्वाहा^८ धार्याभ्यः स्वाहा^९
ऽर्वावाय स्वाहा^{१०} समुद्राय स्वाहा^{११} सरिराय स्वाहा^{१२} ॥ २५ ॥ O. U.

वाताय स्वाहा^१ धूमाय स्वाहा^२ ऽभ्राय स्वाहा^३ मेघाय स्वाहा^४ विद्योतमानाय स्वाहा^५
 स्तनयते स्वाहा^६ ऽवस्फूर्जते स्वाहा^७ वर्षते स्वाहा^८ ऽववर्षते स्वाहा^९—ग्रं वर्षते स्वाहा^{१०}
 शीघ्रं वर्षते स्वाहा^{११}—द्रुहते स्वाहा^{१२}—द्रुहीताय स्वाहा^{१३} पुष्णते स्वाहा^{१४} शीकायते स्वाहा^{१५}
 पुष्वाभ्यः स्वाहा^{१६} ञ्हादुनीभ्यः स्वाहा^{१७} नहाराय स्वाहा^{१८} ॥ २६ ॥
 अग्रये स्वाहा^१ सोमाय स्वाहा^२—न्द्राय स्वाहा^३ पृथिव्यै स्वाहा^४ ऽन्तरिक्षाय स्वाहा^५
 द्विवे स्वाहा^६ द्विग्भ्यः स्वाहा^७ ऽऽशाभ्यः स्वाहा^८—व्यै द्विशे स्वाहा^९ ऽर्वाच्यै द्विशे स्वाहा^{१०} ॥ २७ ॥
 नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^१ नक्षत्रियेभ्यः स्वाहा^२ ऽहोरात्रेभ्यः स्वाहा^३ ऽर्धमासेभ्यः स्वाहा^४
 मासेभ्यः स्वाहा^५ ऋतुभ्यः स्वाहा^६ ऽऽर्तवेभ्यः स्वाहा^७ संवत्सराय स्वाहा^८
 द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा^९ चन्द्राय स्वाहा^{१०} सूर्याय स्वाहा^{११} रश्मिभ्यः स्वाहा^{१२}
 वसुभ्यः स्वाहा^{१३} रुद्रेभ्यः स्वाहा^{१४} ऽऽदित्येभ्यः स्वाहा^{१५} मरुद्भ्यः स्वाहा^{१६}
 विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा^{१७} मूलेभ्यः स्वाहा^{१८} शाखाभ्यः स्वाहा^{१९} वनस्पतिभ्यः स्वाहा^{२०}
 पुष्पेभ्यः स्वाहा^{२१} फलेभ्यः स्वाहा^{२२}—पधीभ्यः स्वाहा^{२३} ॥ २८ ॥
 पृथिव्यै स्वाहा^१ ऽन्तरिक्षाय स्वाहा^२ द्विवे स्वाहा^३ सूर्याय स्वाहा^४ चन्द्राय स्वाहा^५
 नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^६ ऽद्भ्यः स्वाहा^७—पधीभ्यः स्वाहा^८ वनस्पतिभ्यः स्वाहा^९
 परिप्लवेभ्यः स्वाहा^{१०} चराचरेभ्यः स्वाहा^{११} सरीसृपेभ्यः स्वाहा^{१२} ॥ २९ ॥
 असेवे स्वाहा^१ वसेवे स्वाहा^२ विभुवे स्वाहा^३ विवस्वते स्वाहा^४ गणश्रिये स्वाहा^५
 गणपतये स्वाहा^६ ऽभिभुवे स्वाहा^७ ऽधिपतये स्वाहा^८ शूषाय स्वाहा^९ संधिसर्पाय स्वाहा^{१०}
 चन्द्राय स्वाहा^{११} ज्योतिषे स्वाहा^{१२} मलिम्लुचाय स्वाहा^{१३} दिवा पतयते स्वाहा^{१४} ॥ ३० ॥
 मधवे स्वाहा^१ मार्धवाय स्वाहा^२ शुक्राय स्वाहा^३ शुचये स्वाहा^४ नभसे स्वाहा^५
 नभस्याय स्वाहा^६—षाय स्वाहा^७—जाय स्वाहा^८ सहसे स्वाहा^९ सहस्याय स्वाहा^{१०}
 तपसे स्वाहा^{११} तपस्याय स्वाहा^{१२} ऽथहसस्पतये स्वाहा^{१३} ॥ ३१ ॥
 वाजाय स्वाहा^१ प्रसवाय स्वाहा^२ ऽपिजाय स्वाहा^३ क्रतवे स्वाहा^४ स्तुः स्वाहा^५
 मूर्धने स्वाहा^६ व्यश्रुविने स्वाहा^७ ऽन्त्याय स्वाहा^८ ऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा^९
 भुवनस्य पतये स्वाहा^{१०} ऽधिपतये स्वाहा^{११} प्रजापतये स्वाहा^{१२} ॥ ३२ ॥
 आयुर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^१ प्राणो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^२ ऽपानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^३
 व्यानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^४—वानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^५ समानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^६
 चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^७ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^८ वाग्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^९
 मनो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०} ऽऽत्मा यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११} ब्रह्मा यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१२}
 ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१३} स्वर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१४} पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१५}
 यज्ञो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१६} ॥ ३३ ॥

एकस्मै स्वाहा^१ द्वाभ्यां^२ स्वाहा^३ शताय स्वाहे^३—कशताय स्वाहा^३ व्युष्ट्यै स्वाहा^३
स्वर्गाय स्वाहा^३ ॥ ३४ ॥

[अ० २२, कं० ३४, मं० सं० २६७]

इति द्वाविंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोविंशोऽध्यायः ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेर्मा कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १ ॥

उपयामर्गृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिः सूर्यस्त महिमा^२
यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा संम्बभूव^३ यस्ते वायावन्तरिक्षे महिमा संम्बभूव^३
यस्ते द्विवि सूर्ये महिमा संम्बभूव^३ तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहा देवेभ्यः^३ ॥ २ ॥

यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुश्चतुष्पदुः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ३ ॥

उपयामर्गृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा^२ ।
यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संम्बभूव^३ यस्ते पृथिव्यामग्नौ महिमा संम्बभूव^३
यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमासि महिमा संम्बभूव^३ तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा^३ ॥ ४ ॥

युञ्जन्ति ब्रह्मरूपं चरन्तं परिं तस्थुषः । रोचन्ते रोचना द्विवि^१ ॥ ५ ॥

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा भृष्णू नूवाहसा ॥ ६ ॥

यद्वातो अपो अग्नीगन्धिप्रयामिन्द्रस्य तन्वम् । एतं स्तोत्रनेन पथा पुनरश्रमावर्तयासि नः ॥ ७ ॥

वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसां रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसां ऽऽदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन
छन्दसां । भूर्भुवःस्वर्वा^१—लाजीश्छाचीश्न्यव्ये गव्ये एतदन्नमत्त देवा एतदन्नमद्भि प्रजापते ॥ ८ ॥

कः स्वित्देकाकी चरति क उं स्वित्जायते पुनः । किं स्वित्द्विमस्य भेषजं किम्वावपनं महत् ॥ ९ ॥

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिंरावपनं महत् ॥ १० ॥

का स्वित्दासीत्पूर्वाचित्तिः किं स्वित्दासीद् बृहद्वयः ।

का स्वित्दासीत्पिलिप्लिला का स्वित्दासीत्पिशङ्गिला ॥ ११ ॥

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वं आसीद् बृहद्वयः । अविंरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ १२ ॥

वायुष्ठा पचतैरवत्वसितग्रीवश्छागैर्न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृन्द्या ।

एष स्य राथ्यो वृषा पङ्भिश्चतुर्भिरेदगन्ब्रह्मा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्र्ये ॥ १३ ॥

सथंशितो रश्मिना रथः सथंशितो रश्मिना हयः । सथंशितो अप्स्वप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगर्वः ॥ १४ ॥
स्वयं वाजिस्तन्वं कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुषस्व । महिमा तेऽन्येन न सन्नर्शे ॥ १५ ॥

न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवाँ २ इदेषि पथिभिः सुगोभिः ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु ॥ १६ ॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः स ते लोको भविष्यति तं जेप्यसि
पिबेता अपः । वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोको भविष्यति तं
जेप्यसि पिबेता अपः । सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यः स ते लोको
भविष्यति तं जेप्यसि पिबेता अपः ॥ १७ ॥

प्राणाय स्वाहा^१ ऽपानाय स्वाहा^२ व्यानाय स्वाहा^३ ।

अम्बे अम्बिकेऽम्बालिके न मा नयति कश्चन । ससस्त्यश्वकः सुभद्रिकां काम्पीलवासिनीर्म ॥ १८ ॥

गणानां त्वा गणपतिथं हवामहे^१ प्रियाणां त्वा प्रियपतिथं हवामहे^२

निधीनां त्वा निधिपतिथं हवामहे वसो मर्म । आहमजानि गर्भधमा त्वमजानि गर्भधर्म ॥ १९ ॥

ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव स्वर्गे लोके प्रोणुवाथा^१ वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु ॥ २० ॥
उत्सकथ्या अव गुदं धेहि समञ्जि चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥ २१ ॥

यकासकौ शकुन्तिकाऽऽहलगिति वञ्चति । आहन्ति गभे पसो निगल्गलीति धारका ॥ २२ ॥

यकोऽसकौ शकुन्तक आहलगिति वञ्चति । विवक्षत इव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि भाषथाः ॥ २३ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः । प्रतिलामीति ते पिता गभे मुष्टिमंतथसयत् ॥ २४ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रे वृक्षस्य क्रीडतः । विवक्षत इव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वदो बृहु ॥ २५ ॥

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापय गिरौ भारथं हरन्निव । अथास्ये मध्यमेधताथं शीते वार्ते पुनन्निव ॥ २६ ॥

ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रायताद्विरौ भारथं हरन्निव । अथास्ये मध्यमेजतु शीते वार्ते पुनन्निव ॥ २७ ॥

यदस्या अथहुभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् । मुष्काविदस्या एजतो गोशफे शकुलाविव ॥ २८ ॥

यद्देवासो ललामगुं प्र विष्टीमिनमाविषुः । सक्था देदिश्यते नारी सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥ २९ ॥

यद्द्वरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु मन्यते । शूद्रा यदर्यंजारा न पोषाय धनायति' ॥ ३० ॥

यद्द्वरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु मन्यते । शूद्रो यदर्यायै जारो न पोषमनु मन्यते' ॥ ३१ ॥

दुधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुखं करत्प्र ण आयुंथिषि तारिषत् ॥ ३२ ॥

गायत्री त्रिष्टुजगत्यनुष्टुप्पङ्क्त्या सह । बृहत्युष्णिहां ककुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वां ॥ ३३ ॥

द्विपदा याश्चतुष्पदास्त्रिपदा याश्च पदपदाः ।

विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वां ॥ ३४ ॥

महानाम्न्यो रेवत्यो विश्वा आशाः प्रभूवरीः । मैधीर्विद्युतो वाचः सूचीभिः शम्यन्तु त्वां ॥ ३५ ॥

नार्यस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया । देवानां पत्न्यो दिशः सूचीभिः शम्यन्तु त्वां ॥ ३६ ॥

रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।

अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः' ॥ ३७ ॥

कुविदुङ्गः यवमन्तो यवश्चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूयं ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ॥ ३८ ॥

कस्त्वा छरति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति । क उ ते शमिता कविः' ॥ ३९ ॥

ऋतवस्त ऋतुथा पर्वं शमितारो वि शासतु । संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वां ॥ ४० ॥

अर्धमासाः परुंथिषि ते मासा आ च्छरन्तु शम्यन्तः ।

अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टं सूदयन्तु ते' ॥ ४१ ॥

दैव्या अध्वर्यवस्त्वा च्छरन्तु वि चं शासतु । गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः' ॥ ४२ ॥

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्छिद्रं पृणातु ते । सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुर्यां ॥ ४३ ॥

शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्वरेभ्यः । शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तन्वै तव' ॥ ४४ ॥

कः स्विदेकाकी चरति क उं स्विज्जायते पुनः । किंथं स्विद्धिमस्यं भेषजं किम्व्रावपनं महर्त' ॥ ४५ ॥

सूर्यं एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्यं भेषजं भूमिरावपनं महर्त ॥ ४६ ॥

किंथं स्वित्सूर्यसमं ज्योतिः किंथं समुद्रसमंथं सरः ।

किंथं स्वित्पृथिव्यै वर्षीयुः कस्य मात्रा न विद्यते' ॥ ४७ ॥

बह्व सूर्यसमं ज्योतिद्यौः समुद्रसमंथं सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते' ॥ ४८ ॥

पृच्छामि त्वा चितये देवसख यद्वि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।
 येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशा३' ॥ ४९ ॥
 अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।
 सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत ग्रामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥ ५० ॥
 केष्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
 एतद्ब्रह्मन्नुप वल्हामसि त्वा किंथं स्वित्तः प्रति वोचास्यत्र' ॥ ५१ ॥
 पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
 एतत्त्वात्र प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥ ५२ ॥
 का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किंथं स्विदासीद् बृहद्वयः ।
 का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥ ५३ ॥
 द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वं आसीद् बृहद्वयः ।
 अविंरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ ५४ ॥
 का ईमरे पिशङ्गिला का ई कुरुपिशङ्गिला ।
 क ईमास्कन्दमर्षति क ई पन्थां वि सर्पति' ॥ ५५ ॥
 अजारे पिशङ्गिला श्वाचित्कुरुपिशङ्गिला ।
 शश आस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति' ॥ ५६ ॥
 कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमांसः कतिधा समिन्द्रः ।
 यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऋतुशो यजन्ति ॥ ५७ ॥
 पडस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।
 यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतार ऋतुशो यजन्ति ॥ ५८ ॥
 को अस्य वेदु भुवनस्य नाभिं को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चन्द्रमसं यतोर्जाः ॥ ५९ ॥
 वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेदु द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 वेदु सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोर्जाः ॥ ६० ॥
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योमं ॥ ६१ ॥

इयं वेदुः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योमं ॥ ६२ ॥
 सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महत्पुणवे । दधे ह गर्भमृत्वियं यतो जातः प्रजापतिः ॥ ६३ ॥
 होता यक्षत्प्रजापतिं सोमस्य महिम्नः । जुषतां पिबंतु सोमं होतर्यजं ॥ ६४ ॥
 प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ६५ ॥

[अ० २३, कं० ६५, मं० सं० ८३]

इति त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीव आग्नेयो रराटे पुरस्तात्सारस्वती
 मेष्णुधस्ताद्ध्रुवोराश्विनावधोरामी बाहोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्यां सौर्ययामौ
 श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोस्त्वाष्टौ लोमशसकथौ सक्थयोर्वायव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय
 स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः ॥ १ ॥
 रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभुररुणबभ्रुः शुक्रबभ्रुस्ते वारुणाः
 शितिरन्ध्रोऽन्यतःशितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहुरन्यतःशितिबाहुः
 समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः ॥ २ ॥
 शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः श्वेतः श्वेताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये
 कर्णा यामा अवलिप्ता रौद्रा नभोरूपाः पार्जन्याः ॥ ३ ॥
 पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरुध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गुर्लोहितोर्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः प्लीहाकर्णः
 शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः कृष्णग्रीवः शितिकक्षोऽस्त्रिसक्थस्त ऐन्द्राग्नाः
 कृष्णास्त्रिरल्पास्त्रिर्महास्त्रिस्त उषस्याः ॥ ४ ॥
 शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्यवयो वाचेऽविज्ञाता अदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवानां
 पत्नीभ्यः ॥ ५ ॥
 कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रवो वसूनां रोहिता रुद्राणां श्वेता अवरोकिण आदित्यानां
 नभोरूपाः पार्जन्याः ॥ ६ ॥

उन्नत ऋषभो वामनस्त ऐन्द्रावैष्णवा उन्नतः शितिवाहुः शितिपृष्ठस्त ऐन्द्राबार्हस्पत्याः शुक्ररूपा
वाजिनाः कल्मषा आग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः ॥ ७ ॥

एता ऐन्द्राग्ना द्विरूपा अग्नीषोमीया वामना अनड्वाह आग्नावैष्णवा वशा मैत्रावरुण्योऽन्यत
एन्या मैत्र्यः ॥ ८ ॥

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्या अविज्ञाता अदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्षो
देवानां पत्नीर्भ्यः ॥ ९ ॥

कृष्णा भौमा धूम्रा आन्तरिक्षा बृहन्तो दिव्याः शबला वैद्युताः सिध्मास्तार्काः ॥ १० ॥

धूम्रान्वसन्तायालभते श्वेतान्ग्रीष्मार्यं कृष्णान्वर्षाभ्योऽरुणाञ्छरद्वे पृषतो हेमन्तार्य
पिशङ्गाञ्छिशिरार्यं ॥ ११ ॥

ऽयवयो गायत्र्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्यवाहो जगत्यै त्रिवत्सा अनुष्टुभे तुर्यवाह उष्णिहे' ॥ १२ ॥

पृष्ठवाहो विराज उक्षाणो बृहत्या ऋषभाः क्रुभेऽनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोऽतिच्छन्दसे' ॥ १३ ॥

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतर्षः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः
पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्वदेवा वशा द्यावापृथिवीयाः' ॥ १४ ॥

उक्ताः सञ्चरा एता ऐन्द्राग्नाः कृष्णा वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपाः ॥ १५ ॥

अग्रयेऽनीकवते प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवात्यान्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो
बकिहान्मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः सथ्सृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योऽनुसृष्टान् ॥ १६ ॥

उक्ताः सञ्चरा एता ऐन्द्राग्नाः प्राशृङ्गा माहिन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ॥ १७ ॥

धूम्रा बभ्रुनीकाशाः पितृणांथ सोमवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितृणां बहिषदां कृष्णा बभ्रुनीकाशाः
पितृणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बकाः ॥ १८ ॥

उक्ताः सञ्चरा एताः शुभासीरीयाः श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः' ॥ १९ ॥

वसन्तार्यं कपिश्रलानालभते ग्रीष्मार्यं कलविङ्गान्वर्षाभ्यस्तिरिञ्छरद्वे वर्तिका हेमन्तार्य
ककराञ्छिशिरार्यं विककरान् ॥ २० ॥

समुद्रार्यं शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्स्यान्मित्रार्यं कुलीपयान्वरुणाय
नाक्रान् ॥ २१ ॥

सोमार्यं हथसानालभते वायवे बलाका इन्द्राग्निभ्यां कुश्वान्मित्रार्यं मद्रून्वरुणाय चक्रवाकान् ॥ २२ ॥

अग्रये कुटरूनालभते वनस्पतिभ्य उलूकानग्नीषोमाभ्यां चाषान्श्विभ्यां मयूरान्मित्रारुणाभ्यां
कपोतान् ॥ २३ ॥

सोमाय लवानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्देवानां पत्नीभ्यः कुलीका देवजामिभ्योऽग्रये
गृहपतये पारुष्णान् ॥ २४ ॥

अह्ने पारावतानालभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः सन्धिभ्यो जतूर्मासेभ्यो दात्यीहान्तसंवत्सराय
महतः सुपर्णान् ॥ २५ ॥

भूम्यां आख्वानालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्कत्रान्दिवे कशान्द्विग्भ्यो नकुलान्वभृकानवान्तरविशाभ्यः । २६ ।
वसुभ्य ऋश्यानालभते रुद्रेभ्यो रुहनादित्येभ्यो न्यङ्कून्विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः
कुलुङ्गान् ॥ २७ ॥

ईशानाय परस्वत आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान्वृहस्पतये गत्र्याँस्त्वष्ट्र उष्ट्रान् ॥ २८ ॥
प्रजापतये पुरुषान्द्विस्तित्ना आलभते वाचे प्लुषींश्चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गाः । २९ ॥

प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेघो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः शार्दूलाय
रोहिहृषभाय गवयी क्षिप्रश्येनाय वर्तिका नीलङ्गोः कृमिः समुद्राय शिशुमारो हिमव्रते हस्ती । ३० ।

मयुः प्राजापत्य उलो हलिक्षणो वृषदुधशस्ते धात्रे विशां कङ्को धुङ्गाग्नेयी कलविङ्को लोहिताहिः
पुंकरसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे कुञ्जः । ३१ ॥

सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शका ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः पिद्रो न्यङ्कुः
कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवार्कः ॥ ३२ ॥

सौरी बलाका शार्गः सृजयः श्याण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविन्द्रौमी शार्दूलो
वृकः पृदाकुस्ते मन्यवे सरस्वते शुकः पुरुषवार्क ॥ ३३ ॥

सुपर्णः पाञ्चिन्य आतिर्वाहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलज आन्तरिक्षः
प्लवो मदुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः । ३४ ॥

पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वीघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हृधंसो वातस्य
नाक्रो मकरः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य हियै शल्यकः ॥ ३५ ॥

एण्यह्नो मण्डूको मूषिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाश आश्विनः कृष्णो रात्र्या ऋक्षो जतूः
सुषिलीका त इतरजनानां जहका वैष्णवी । ३६ ॥

अन्यवापोऽर्धमासानामृशयो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासां कश्यपो रोहितकुण्डूणाची
गोलत्तिका तेऽप्सरसां मृत्यवेऽसितः ॥ ३७ ॥

वर्षाहूर्कृतनामाखुः कशो मान्थालस्ते पितृणां बलायाजगरो वसूनां कृपिञ्जलः कृपोत उलूकः
शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेरुः ॥ ३८ ॥

श्वित्र आकृत्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वार्ध्निसस्ते मृत्या अरण्याय सूमरो रुहू रौद्रः कयिः
कृटरुदात्योहस्ते वाजिनां कामाय पिकुः ॥ ३९ ॥

खड्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दभस्तरक्षुस्ते रक्षसाभिन्द्राय सूकरः सिंथो मारुतः
कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पूषतः ॥ ४० ॥

[अ० २४, कं० ४०, मं० सं० ४०]

इति चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शादं वृद्धिरवकां दन्तमूलैर्मृवं बस्वैस्तेगान्दंष्ट्राभ्यां सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वायां
उत्सादमवकन्देन तालु वाजं हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्यामाकृत्यो इमश्रुभिः
पन्थानं भूभ्यां द्यावापृथिवी वर्तोभ्यां विद्युतं कनीनकाभ्यां शुक्लाय स्वाहा
कृष्णाय स्वाहा पार्याणि पक्ष्माण्यवार्या इक्षवोऽवार्याणि पक्ष्माणि पार्या इक्षवः ॥ १ ॥

वातं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्यं निवेष्ट्यं
मूर्धा स्तनयित्तुं निर्बाधेनाशानि मस्तिष्केण विद्युतं कनीनकाभ्यां कर्णाभ्यां श्रोत्रं श्रोत्राभ्यां
कर्णौ तेदुनीमधरकण्ठेनापः शुष्ककण्ठेन चित्तं मन्याभिर्गदितिं शीर्ष्णा निर्ऋतिं निर्जर्जल्येन
शीर्ष्णा संक्रोशैः प्राणान् रेष्माणं स्तुपेन ॥ २ ॥

मशकान् केशैरिन्द्रं स्वपसा वहेन बृहस्पतिं शकुनिसादेन कूर्माञ्छफैराक्रमणं
स्थूराभ्यामृक्षलाभिः कृपिञ्जलाञ्चवं जङ्घाभ्यामध्वानं बाहुभ्यां जाम्बीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्यां
पूषणं कुर्भ्यामश्विनावंसाभ्यां रुद्रं रोराभ्याम् ॥ ३ ॥

अग्नेः पक्षतिर्वायोर्निपक्षतिरिन्द्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थ्यदित्ये पञ्चमीन्द्राण्यै षष्ठी मरुतां
सप्तमी बृहस्पतेरष्टम्यर्यम्णो नवमी धातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य
त्रयोदशी ॥ ४ ॥

इन्द्राग्नयोः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिर्मित्रस्य तृतीयापां चतुर्थी निर्ऋत्यै पञ्चम्यग्नीषोमयोः
षष्ठी सर्पाणां सप्तमी विष्णोरष्टमी पूष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य
द्वादशी यम्यै त्रयोदशी द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरम् ॥ ५ ॥

मरुतांश्च स्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयाऽऽदित्यानां तृतीया वायोः
पुच्छमग्नीषोमयोर्भासद्वौ क्रुञ्चौ श्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पती ऊरुभ्यां मित्रावरुणावल्गाभ्यामाक्रमणंश्च
स्थूराभ्यां बलं कुष्ठाभ्याम् ॥ ६ ॥

पूषणं वनिष्ठुनाऽन्धाहीन्स्थूलगुदया सर्पान्गुदाभिर्विहृतं आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्यां
वाजिनंश्च शोषेन प्रजांश्च रेतसा चाषान् पित्तेन प्रदुरान् पायुना कूश्माञ्छकपिण्डैः ॥ ७ ॥

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यं किशां जत्रवोऽदित्यै भसज्जीमूतान् हृदयौपशेनान्तरिक्षं पुरीतता
नभं उदुर्येण चक्रवाकौ मतस्नाभ्यां दिवं वृक्काभ्यां गिरीन् प्लाशिमिरुपलान् प्लीहा वल्मीकान्
क्रोमभिर्ग्लीर्भिर्गुल्मान् हिरामिः स्रवन्तीर्हृदान् कुक्षिभ्यांश्च समुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मनां ॥ ८ ॥

विधृतिं नाभ्या घृतंश्च रसेनापो यूष्णा मरीचीर्विप्रुड्भिर्नाहारमूष्मणां शीनं वसंथा पुष्वा
अश्रुभिर्हृदिनीर्दुषीकाभिरस्ना रक्षांश्चसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा
जुम्बकाय स्वाहा ॥ ९ ॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्नें भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १० ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुश्चतुष्पदुः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ११ ॥

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रंश्च रसया सहाहुः ।

यस्येमाः प्रदिशो यस्य ब्राह्म कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १२ ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य च्छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १३ ॥

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतोऽदन्धासो अपरीतास उद्भिदः ।

देवा नो यथा सवृमिद् वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो द्विवेदिवे ॥ १४ ॥

देवानां भद्रा सुमतिर्क्रज्यतां देवानांश्च रातिरभि नो निवर्तताम् ।

देवानांश्च सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥ १५ ॥

तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्त्रिधम् ।

अर्यमणं वरुणंश्च सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥ १६ ॥

तन्नो वारो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।

तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ॥ १७ ॥

तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियश्चिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥ १८ ॥

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ १९ ॥

पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥ २० ॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाधंसस्तनूभिर्व्यशेमहि देवहितं यदायुः ॥ २१ ॥

शतमिच्छु शरवो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
पुत्रासो यत्र पित्रो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥ २२ ॥

अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ २३ ॥

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।
यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥ २४ ॥

यन्निर्णिजा रेक्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङ्जो मेम्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः ॥ २५ ॥

एष छागः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेदेनथ सौश्रवसायं जिन्वति ॥ २६ ॥

यद्भविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रां पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नृजः ॥ २७ ॥

होताऽश्वर्युरारवया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शथस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरं कृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम् ॥ २८ ॥

यूपवस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
ये चार्विते पचनथ सम्भरन्त्युतो तेषामभिर्गूर्तिर्न इन्वतु ॥ २९ ॥

उप प्रागात्सुमन्मेऽधायि मन्मं देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबन्धुम् ॥ ३० ॥

यद्वाजिनो दामं सन्दानमर्वतो या शीर्षिण्या रज्ञाना रज्जुरस्य ।

यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणथ सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३१ ॥

यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।

यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३२ ॥

यदूर्वध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेधथ शृतपाकं पचन्तु ॥ ३३ ॥

यत्ते गात्राकुग्निना पच्यमानाकुभि शूलं निहतस्यावधावति ।

मा तद्भूम्यामाश्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ॥ ३४ ॥

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पकं य ईमाहुः सुरभिर्निहरोति ।

ये चर्वतो माथसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥ ३५ ॥

यन्नीक्षणं माँस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणामङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् ॥ ३६ ॥

मा त्वाऽग्निध्वेनयीद्भूमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जग्निः ।

इष्टं वीतमभिगूर्तं वर्षदकृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥ ३७ ॥

निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पड्वीशमर्वतः ।

यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३८ ॥

यदश्वाय वासं उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

सन्दानमर्वन्तं पड्वीशं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति ॥ ३९ ॥

यत्ते सादे महसा शुकृतस्य पाण्यां वा कशाया वा तुतोदं ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि ॥ ४० ॥

चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवबन्धोर्वङ्करीश्वस्य स्वधितिः समेति ।

अच्छिद्वा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या विशस्तं ॥ ४१ ॥

एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथ क्रतुः ।

या ते गात्राणामृतथा कृणोमि ता-ता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ ॥ ४२ ॥

मा त्वा तपत्प्रिय आत्माऽपियन्तं मा स्वधितिस्तन्वु आ तिष्ठिपत्ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्ताऽतिहार्यं छिद्वा गात्राण्यसिना मिथू कं ॥ ४३ ॥

न वा उ एतन्म्रियसे न रिण्यसि देवाँर इदेपि पथिभिः सुगेभिः ।
 हरीं ते युञ्जा पृषती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासभस्य ॥ ४४ ॥
 सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंशसः पुत्राँर उत विश्वापुषंथ रयिम ।
 अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनतांथ हविष्मान् ॥ ४५ ॥
 इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
 आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत ।
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधाति ॥ ४६ ॥
 अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः ।
 वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमंथ रयिं दाः ।
 तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नार्य नूनमीमहे सखिभ्यः ॥ ४७ ॥

[अ० २५, कं० ४७, मं० सं० ५०]

इति पञ्चविंशोऽध्यायः ।

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च सन्नते ते मे सं नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च सन्नते ते मे सं नमतामदं
 आदित्यश्च द्यौश्च सन्नते ते मे सं नमतामदं आपश्च वरुणश्च सन्नते ते मे सं नमतामदः ।
 सप्त संधसदो अष्टमी भूतसाधनी । सकामाँर अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना ॥ १ ॥
 यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः ।
 ब्रह्मराजन्याभ्यांथ शूद्राय चार्याय च स्वाय चारणाय च ।
 प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमर्तु ॥ २ ॥
 बृहस्पते अति यदुर्यो अहीद् द्युमद्भिभाति क्रतुमज्जनेषु ।
 यद्दीदयच्छर्वस ऋतप्रजात् तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।
 उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वै—प ते योनिं—बृहस्पतये त्वाँ ॥ ३ ॥
 इन्द्र गोमन्निहा याहि पिबा सोमंथ शतक्रतो । विद्यद्भिर्गावभिः सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसी—न्द्राय त्वा गोमर्त एष ते योनिं—रिन्द्राय त्वा गोमर्ते ॥ ४ ॥
 इन्द्रा याहि वृत्रहन्पिबा सोमंथ शतक्रतो । गोमद्भिर्गावभिः सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसी—न्द्राय त्वा गोमर्त एष ते योनिं—रिन्द्राय त्वा गोमर्ते ॥ ५ ॥

ऋतावानं वैश्वानरमतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।

उपयामगृहीतोऽसि^१ वैश्वानराय त्वै^३—ष ते योनिं—वैश्वानराय त्वां ॥ ६ ॥

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिथ्रीः ।

इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥

उपयामगृहीतोऽसि^१ वैश्वानराय त्वै^३—ष ते योनिं—वैश्वानराय त्वां ॥ ७ ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निरुक्थेन वाहसां ॥

उपयामगृहीतोऽसि^१ वैश्वानराय त्वै^३—ष ते योनिं—वैश्वानराय त्वां ॥ ८ ॥

अग्निर्कषिः पवमानः पाश्र्वजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥

उपयामगृहीतोऽस्यै^१—ग्रये त्वा वर्चसे एष ते योनिं—रग्रये त्वा वर्चसे ॥ ९ ॥

महोर इन्द्रो वज्रहस्तः षोडशी शर्म यच्छतु । हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि^१ ॥

उपयामगृहीतोऽसि^१ महेन्द्राय त्वै^३—ष ते योनिं—महेन्द्राय त्वां ॥ १० ॥

तं वो वृस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः । अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीभिर्नवामहे ॥ ११ ॥

यद्वाहिष्ठं तद्ग्रये बृहदचं विभावसो । महिषीव त्वद्गयिस्त्वद्राजा उदीरते ॥ १२ ॥

एह्यु षु ब्रवाणि तेऽग्र इत्थेतरा गिरः । एभिर्वर्धास इन्दुभिः ॥ १३ ॥

ऋतवस्ते यज्ञं वि तन्वन्तु मासां रक्षन्तु ते हविः ।

संवत्सरस्ते यज्ञं दधातु नः प्रजां च परिं पातु नः ॥ १४ ॥

उपहरे गिरीणांश्च सङ्गमे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत ॥ १५ ॥

उच्चा ते जातमन्धसो द्विवि सद्भूम्या ददे । उग्रंश्च शर्म महि श्रवः ॥ १६ ॥

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोवित्परिं सर्व ॥ १७ ॥

एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे ॥ १८ ॥

अनु वीरैरनु पुष्यास्म गोभिरन्वश्वैरनु सर्वेण पुष्टैः ।

अनु द्विपदाऽनु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥ १९ ॥

अग्ने पत्नीरिहा बह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारंश्च सोमपीतये ॥ २० ॥

आभि यज्ञं गृणीहि नो ग्रावो नेष्टः पिबं ऋतुना । त्वं हि रत्नधा असि ॥ २१ ॥

द्विणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्ट्राहुतुभिरिष्यत ॥ २२ ॥

तवायंश्च सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमंश्च सुमना अस्य पाहि ।

अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्रं ॥ २३ ॥

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तं नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।
 अथा मदस्व जुजुपाणो अन्धसस्त्वष्ट्रैवेभिर्जनिभिः सुमद्रुणः ॥ २४ ॥
 स्वादिष्टया मदिष्टया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातवे सुतः ॥ २५ ॥
 रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयोहते । द्रोणे सधस्थमासदत् ॥ २६ ॥

[अ० २६, कं० २६, मं० सं० ६२]

इति षड्विंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

समास्त्वाम् ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥ १ ॥
 सं च्छेद्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा च रिषदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥
 त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।
 सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥ ३ ॥
 इहवाग्ने अधि धारया रधि मा त्वा नि क्रन्पूर्वचितो निकारिणः ।
 क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥ ४ ॥
 क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सथं रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व ।
 सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह ॥ ५ ॥
 अति निहो अति सिधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथ्यास्मभ्यंथं सहवीरांथं रधि दाः ॥ ६ ॥
 अनाध्व्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराडग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह ।
 विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीभियः शिवेभिरद्य परि पाहि नो वृधे ॥ ७ ॥
 बृहस्पते सवितर्बोधयैनंथं सथंशितं चित्सन्तरांथं सथं शिंशाधि ।
 वर्धयैनं महते सौभगाय विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ॥ ८ ॥

अमुत्रभूयादध यद्यमस्य बृहस्पते अभिज्ञस्तेरमुञ्चः ।
 प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा शर्चीभिः' ॥ ९ ॥
 उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥
 ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचींष्यग्नेः । द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः' ॥ ११ ॥
 तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मध्वा घृतेन' ॥ १२ ॥
 मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशंशो अग्ने । सुकृद्देवः सविता विश्ववारः ॥ १३ ॥
 अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेडानो वह्निर्मसा । अग्निं सुचो अध्वरेषु प्रयत्सु' ॥ १४ ॥
 स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स ईं मन्द्रा सुप्रयसः । वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च ॥ १५ ॥
 द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः । उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः ॥ १६ ॥
 ते अस्य योषणे दिव्ये न योना उपासानक्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः' ॥ १७ ॥
 दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम् । कृणुतं नः स्वष्टिम् ॥ १८ ॥
 तिस्रो देवीर्बर्हिरेदथ संदुन्त्विडा सरस्वती भारती । मही गृणानां ॥ १९ ॥
 तन्नस्त्रुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीर्यम् । रायस्पोषं वि प्यंतु नाभिमस्मे' ॥ २० ॥
 वनस्पतेऽव सृजा रराणस्मना देवेषु । अग्निर्हव्यं शमिता सूदयाति' ॥ २१ ॥
 अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम् । विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम' ॥ २२ ॥
 पीवो अन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिपक्ति नियुतामभिःश्रीः ।
 ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः' ॥ २३ ॥
 राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
 अधं वायुं नियुतः सश्रत् स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके' ॥ २४ ॥
 आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
 ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम' ॥ २५ ॥
 यश्चिदापो महिना पर्यपश्यदक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
 यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम' ॥ २६ ॥
 प्र याभिर्यासिं दाश्वांशमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्वयं च राधः' ॥ २७ ॥

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिर्ध्वरथं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वार्यो अस्मिन्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ २८ ॥
 नियुत्वान्वायवा गृह्यथं शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥ २९ ॥
 वार्यो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।
 आ याहि सोमपीतये स्पर्हो देव नियुत्वतां ॥ ३० ॥
 वायुरंग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम् । शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥ ३१ ॥
 वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ ३२ ॥
 एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विथंशती च ।
 तिसृभिश्च वहसे त्रिथंशता नियुद्धिर्वायविह ता वि मुञ्चं ॥ ३३ ॥
 तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवाथंस्या वृणीमहे ॥ ३४ ॥
 अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुर्गधा इव धेनवः । ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥ ३५ ॥
 न त्वावाँर अन्यो द्विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ ३६ ॥
 त्वामिन्द्रि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः । त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्तः ॥ ३७ ॥
 स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धूष्णुया मह स्तवानो अद्रिवः ।
 गामश्वंथं रथ्यमिन्द्र सं किंर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥ ३८ ॥
 कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सर्वा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ३९ ॥
 कस्त्वा सत्यो मदानां मथंहिष्ठो मत्सदन्धंसः । हृदा चिद्वारुजे वसु ॥ ४० ॥
 अभी षु णः सर्वाणामविता जरितृणाम् । शतं भवास्युतये ॥ ४१ ॥
 यज्ञा-यज्ञा वो अग्रये गिरा-गिरा च दक्षसे ।
 प्र-प्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंथसिषम् ॥ ४२ ॥
 पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।
 पाहि गीभिस्तिस्मृभिरूजां पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥ ४३ ॥
 ऊर्जो नपातंथ स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।
 भुवद्वाजेष्वविता भुवद्वृध उत त्राता तनूनाम् ॥ ४४ ॥

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसिद्वित्सरोऽसि वत्सरोऽसि । उपसंस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते
कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते कल्पन्तां संवत्सरस्ते कल्पताम् ।
प्रेत्या एत्ये सं चाञ्च प्र चं सारय । सुपर्णचिदसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवः सीदं ॥ ४५ ॥

[अ० २७, कं० ४५, मं० सं० ४५]

इति सप्तविंशोऽध्यायः ।

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे नाभां पृथिव्या अधि ।
द्विवो वर्ष्मन्त्समिध्यत ओजिष्ठश्र्वर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ १ ॥
होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारमपराजितम् ।
इन्द्रं देवथं स्वर्विदं पृथिभिर्मधुमत्तमैर्नराशथसेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ २ ॥
होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितमाजुह्वानममर्त्यम् ।
देवो देवैः सर्वीर्यो वज्रहस्तः पुरन्दुरो वेत्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ३ ॥
होता यक्षद्धर्हिषीन्द्रं निषद्वरं वृषभं नर्यापसम् ।
वसुभी रुद्रेरादित्यैः सयुग्भिर्बर्हिंरासद्वेत्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ४ ॥
होता यक्षदोजो न वीर्यथं सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् ।
सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीदुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ५ ॥
होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू सुदुर्घे मातरां मही ।
सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ६ ॥
होता यक्षद्वैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः ।
कवी देवौ प्रचेतसाविन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ७ ॥
होता यक्षत्सिन्धो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपस इडा सरस्वती भारती महीः ।
इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ८ ॥
होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रं देवं भिषजंथं सुयजं घृतश्रियम् ।
पुरु रूपंथं सुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतर्यजं' ॥ ९ ॥

होता यक्षद्वन्द्वं शमितारं शतक्रतुं धियो जोष्टारमिन्द्रियम् ।

मध्वा समञ्जनपथिभिः सुगेभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ १० ॥

होता यक्षदिन्द्रं स्वाहाऽऽज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानां स्वाहा स्वाहाकृतीनां स्वाहा हव्यसूक्तीनाम् । स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतर्यज' ॥ ११ ॥

देवं बर्हिरिन्द्रं सुदेवं देवैर्विरवत्स्तीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।

वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भृतं राया बर्हिष्मतोऽत्यगाद्रसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ १२ ॥

देवीर्दार इन्द्रं सङ्घाते वीड्वीर्यामन्नवर्धयन् । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च

मीवतापार्वीणं रेणुककाटं नुदन्तां वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ १३ ॥

देवी उषासानक्तेन्द्रं यज्ञे प्रयत्यहेताम् ।

दैवीर्विज्ञः प्रायांसिष्टां सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १४ ॥

देवी जोष्टी वसुधिते देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयाव्यन्याघा द्वेषांस्यान्या

वक्षद्रसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १५ ॥

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।

इषमूर्जमन्या वक्षत्सग्धिं सपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमाने पुराणेन नवमधातामूर्जमूर्जाहुती

ऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १६ ॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।

हताघशंसावाभाष्टां वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षितौ वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १७ ॥

देवीस्तिस्त्रस्त्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।

अस्पृक्षन्दारती दिवं रुद्रैर्यज्ञं सरस्वतीडा वसुमती गृहान् वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ १८ ॥

देव इन्द्रो नराशंस्त्रिवरुथस्त्रिवन्धुरो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

शतेन शितिपूष्ठानामाहितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो बृहस्पतिं स्तोत्रमश्विनाध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ १९ ॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

दिवमग्नेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमहं हीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २० ॥

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हिंष्यभ्यभूद्रसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २१ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं मवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन्ति स्विष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २२ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राय छार्गम् ।
सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छार्गेन ।

अघत्तं मेदुस्तः प्रति पचतार्गभीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्य ऋषे' ॥ २३ ॥

होता यक्षत्समिधानं महद्यशः सुसमिद्धं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्रीं छन्दं इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २४ ॥

होता यक्षत्तनूनपातमुद्धिक्त्वं यं गर्भमदितिर्कुधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्दं इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २५ ॥

होता यक्षवृडेन्यमीदितं वृत्रहन्तममिडाभिरीडयत् सः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।

अनुष्टुभं छन्दं इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २६ ॥

होता यक्षत्सुब्रहिषं पूषण्वन्तममर्त्यं सीदन्तं ब्रिहिषिं प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।

बृहतीं छन्दं इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २७ ॥

होता यक्षद्व्यचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणमिन्द्रं वयोधसम् ।

पङ्क्तिं छन्दं इहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्वन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ २८ ॥

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिल्पे बृहती उभे नक्तोपासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।

त्रिष्टुभं छन्दं इहेन्द्रियं पञ्चवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज' ॥ २९ ॥

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा दैव्यां कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जगतीं छन्दं इन्द्रियमनड्वाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३० ॥

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

विराजं छन्दं इहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्वन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३१ ॥

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनं रूपाणि विभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विपदं छन्दं इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३२ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं हिरण्यपर्णमुक्थिनं रशानां विभ्रतं वशिं

भगमिन्द्रं वयोधसम् । ककुभं छन्दं इहेन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३३ ॥

होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।

अतिच्छन्दसं छन्दं इन्द्रियं बृहदृषभं गां वयो दधद्वन्त्वाज्यस्य होतर्यज' ॥ ३४ ॥

देवं बर्हिर्वयोधसं देवमिन्द्रं मवर्धयत् ।

गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्रसुवे वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ३५ ॥

देवीर्द्वारो वयोधसं शुचिमिन्द्रं मवर्धयन् ।

उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ३६ ॥

देवी उषासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३७ ॥

देवी जोष्टी वसुधिति देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

बृहत्या छन्दसेन्द्रियं श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३८ ॥

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियं शुक्रमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३९ ॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धताम् ।

त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ४० ॥

देवीस्तिस्तिस्तिस्ति देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रं मवर्धयन् ।

जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूपमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ४१ ॥

देवो नराशंसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

विराजा छन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४२ ॥

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४३ ॥

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।

ककुभा छन्दसेन्द्रियं यश इन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४४ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसं देवमवर्धयत् ।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्रसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४५ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राय वयोधसे छागम् ।

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय वयोधसे छागेन ।

अघत्तं मेदुस्तः प्रतिपचताग्रं भीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्य ऋषे' ॥ ४६ ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

समिन्द्रो अश्रन् कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमत्पिन्वमानः ।
 वाजी वह्नन् वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थमम् ॥ १ ॥
 घृतेनाश्रन्त्सं पथो देवयानान् प्रजानन् वाज्यर्ष्येतु देवान् ।
 अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताथ स्वधामस्मै यजमानाय धेहि' ॥ २ ॥
 ईड्यश्वासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्वासि मेधर्यश्च सप्ते ।
 अग्निष्ठां देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥
 स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।
 देवेभिर्युक्तमर्दितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥ ४ ॥
 एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदातैः ।
 ऋष्वाः सतीः कवषः शुभ्रमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥ ५ ॥
 अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविद्वाने ।
 उषासा वाथ सुहिरण्ये सुशिल्ले ऋतस्य योनाविह सादयामि' ॥ ६ ॥
 प्रथमा वाथ सरथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।
 अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा विशन्ता' ॥ ७ ॥
 आदित्यैर्नो भारती वष्टु यज्ञथ सरस्वती सह रुद्रैर्न आवीत् ।
 इडोर्पहृता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरमृतेषु धत्त ॥ ८ ॥
 त्वष्टा वीरं देवक्रामं जजान त्वष्टुरवी जायत आशुरश्वः ।
 त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान ब्रहोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥ ९ ॥
 अश्वो घृतेन त्मन्या समक्त उप देवाँर ऋतुशः पार्थ एतु ।
 वनस्पतिर्देवल्लोकं प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत ॥ १० ॥
 प्रजापतेस्तपसा वावृधानः सद्यो जातो दधिषे यज्ञमग्ने ।
 स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥
 यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् ॥ १२ ॥

यमेन वृत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्र एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ।
 गन्धर्वो अस्य रशनामगृभ्णात् सुरादश्वं वसत्रो निरतष्ट ॥ १३ ॥
 आसिं यमो अस्याकित्यो अर्धन्नसिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
 असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि ॥ १४ ॥
 त्रीणि त आहुद्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेवं मे वरुणश्छन्त्स्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रमं ॥ १५ ॥
 इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानाधि सनितुर्निधाना ।
 अत्रा ते मद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ॥ १६ ॥
 आत्मानं ते मनसारादजानामवो विवा पतर्यन्तं पतङ्गम् ।
 शिरो अपश्यं पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रिं ॥ १७ ॥
 अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
 यदा ते मर्त्तो अनु भोगमानडादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ॥ १८ ॥
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्धन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
 अनु वातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥ १९ ॥
 हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पावु मनोजवा अवर इन्द्र आसीत् ।
 देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ॥ २० ॥
 ईर्मान्तासः शिलिकमध्यमासः सथं शूरणासो विव्यासो अत्याः ।
 हथसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥ २१ ॥
 तव शरीरं पतयिष्णवर्वन्तव चित्तं वार्त इव धर्जीमान् ।
 तव शृङ्गाणि विधिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ॥ २२ ॥
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवीं देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
 अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानुं पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ॥ २३ ॥
 उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वाँ २ अच्छा पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाश्नुष्टतमो हि गम्या अथा शास्ते द्वाशुषे वार्याणि ॥ २४ ॥
 समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।
 आ च वहं मित्रमहश्चिकित्वान्तवं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ २५ ॥

तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः' ॥ २६ ॥
नराशंशस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुकृतवः शुचयो धियन्धाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥ २७ ॥
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा याहाग्ने वसुभिः सजोषाः ।
त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥ २८ ॥
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्ने अह्वाम ।
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ २९ ॥
व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीद्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ३० ॥
आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियंश्च शुक्रपिशं दधाने' ॥ ३१ ॥
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा विशन्ता' ॥ ३२ ॥
आ नो यज्ञं भारती तूर्यमेत्विडा मनुष्वविह चेतयन्ती ।
तिस्रो देवीर्बिर्हिरदथ स्योनथ सरस्वती स्वपसः सदन्तु ॥ ३३ ॥
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिथंशद्भुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ३४ ॥
उपावसृज त्मन्या समञ्जन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवीथषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन' ॥ ३५ ॥
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्वेवानामभवत् पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतथ हविरदन्तु देवाः ॥ ३६ ॥
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥ ३७ ॥
जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मा यतिं समदामुपस्थे ।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वथ स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु' ॥ ३८ ॥
धन्वना गा धन्वनाऽऽजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥ ३९ ॥

वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिष्वजाना ।
 योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या इयं समने पारयन्ती ॥ ४० ॥
 ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यताथ संविद्वाने आर्त्नी इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान् ॥ ४१ ॥
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सक्का पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥ ४२ ॥
 रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्र-यत्र कामयते सुषारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत् मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥ ४३ ॥
 तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपव्ययन्तः ॥ ४४ ॥
 रथवाहणं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शग्मथ संदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ॥ ४५ ॥
 स्वादुषं सदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेथितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो वातसाहाः ॥ ४६ ॥
 ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशतं ॥ ४७ ॥
 सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यथसन् ॥ ४८ ॥
 ऋजीते परि वृद्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः । सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदितिः शर्म यच्छतुं ॥ ४९ ॥
 आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनोँर उप जिघ्रते । अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्तसमत्सु चोदयं ॥ ५० ॥
 अहिंरिव मोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिं परिबाधमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांथसं परि पातु विश्वतः ॥ ५१ ॥
 वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीडर्यस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ ५२ ॥
 वृिवः पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यजं ॥ ५३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभार्यं ॥ ५४ ॥
 उपं श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा तं मनुतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अपं सेध शत्रून् ॥ ५५ ॥
 आ क्रन्दय बलमोजो न आधा निष्टनिहि दुरिता बाधमानः ।
 अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥ ५६ ॥
 आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमहुन्दुभिर्वावदीति ।
 समश्वपर्णाश्वरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥ ५७ ॥

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः इयामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः
 शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्मष ऐन्द्राग्रः संश्रित्तोऽधोरांमः सावित्रो
 वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः^१ ॥ ५८ ॥

अग्रयेऽनीकवते रोहितास्त्रिरनड्वानधोरांमौ सावित्रौ पौष्णौ रंजतनाभी वैश्वदेवौ
 पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्मष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः पेत्वः^१ ॥ ५९ ॥

अग्रये गायत्राय त्रिवृते राथन्तरायाष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय
 बार्हतायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो
 द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशशाभ्यां वैराजाभ्यां
 पयस्या बृहस्पतये पाङ्गाय त्रिणवार्यं शाक्वराय चरुः सवित्र औष्णिहाय
 त्रयस्त्रिंशार्यं रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुरदित्यै विष्णुपत्न्यै
 चरुग्रये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥ ६० ॥

[अ० २९, कं० ६०, मं० सं० ६०]

इत्येकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

देवं सवितः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय ।
 विव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ १ ॥
 तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २ ॥

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुर्व ॥ ३ ॥

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥ ४ ॥

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शूद्रं तमसे तस्करं
नारकाय वीरहर्णं पाप्मने कृषिं माक्रयाया अयोगं कामाय पुंश्चलं मतिक्रुष्टाय मागधमं ॥ ५ ॥

नृत्तार्य सुतं गीतार्य शैलुषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठायै भीमलं नर्मार्य रेभथं
हसाय कारिं मानन्दाय स्त्रीषखं प्रमदे कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षाणम् ॥ ६ ॥

तपसे कौलालं मायार्य कर्मारं रूपाय मणिकारं शुभे वपथं शरव्याया इषुकारं
हेत्यै धनुष्कारं कर्मणे ज्याकारं विष्टाय रज्जुसर्जं मृत्यवे मृगयुं मन्तकाय श्वनिनम् ॥ ७ ॥

नदीभ्यः पौञ्जिष्ठं मृक्षीकाभ्यो नैपादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं गन्धर्वाप्सरोभ्यो व्रात्यं
प्रयुग्भ्य उन्मत्तं सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदं मयेभ्यः कितवं मीर्यताया अकितवं
पिशाचेभ्यो विदलकारीं यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥ ८ ॥

सन्धयं जारं गेहायोपपतिं मात्यै परिवित्तं निःक्रंत्यै परिविविद्वानं मराध्या एदिधिषुःपतिं
निष्कृत्यै पेशस्कारीं संज्ञानाय स्मरकारीं प्रकामोद्यायोपसदुं वर्णायानुरुधं
बलायोपदामं ॥ ९ ॥

उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमदे वामनं द्वाभ्यः सामथं स्वप्रायान्धं मधर्माय बधिरं
पवित्राय भिवर्जं प्रज्ञानाय नक्षत्रदुर्शं माशिक्षायै प्रश्रिनं मुपशिक्षाया अभिप्रश्रिनं
मर्यादायै प्रश्रविवाकम् ॥ १० ॥

अर्मेभ्यो हस्तिपं जवायाश्वपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालं
मिरायै कीनाशं कीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपथं श्रेयसे वित्तधं
माध्यक्ष्यायानुक्षतारम् ॥ ११ ॥

भार्यै दार्वाहारं प्रभाया अग्न्येधं ब्रध्नस्य विष्टपायामिषेत्कारं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारं
देवलोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारं सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेत्कारं
मव ऋत्यै वधायोपमन्थितारं मेधाय वासःपल्पूलीं प्रकामाय रजयित्रीम् ॥ १२ ॥

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहत्याय पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारं मौपद्रष्ट्यायानुक्षतारं
बलायानुचरं भूमने परिष्कन्दं प्रियार्य प्रियवादिनं मरिष्ठ्या अश्वसार्दं
स्वर्गाय लोकाय भागदुघं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥ १३ ॥

मन्यवेऽयस्तापं^१ क्रोधाय निसरं^२ योगाय योक्तारथं^३ शोकायाभिसर्तारं^४
क्षेमाय विमोक्तारं^५—मुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनं^६ वपुषे मानस्कृतथं^७ शीलायाञ्जनीकारिं^८
निर्ऋत्यै कोशकारिं^९ यमायासूमं ॥ १४ ॥
यमाय यमसू—मथर्वभ्योऽवतोकाथं^१ संवत्सराय पर्यायिणीं^२ परिवत्सरायाविजातां—
मिदावत्सरायातीत्वरीं^३—मिद्वत्सरायातिष्कद्वरीं^४ वत्सराय विजर्जराथं^५ संवत्सराय पलिकनीं—
मृभुभ्योऽजिनसन्धथं^६ साध्येभ्यश्चर्मन्नभं ॥ १५ ॥
सरोभ्यो धैवरं^१—मुपस्थावरभ्यो दाशं^२ वैशन्ताभ्यां वैन्दं^३ नड्वलाभ्यः शौष्कलं^४
पाराय मार्गारं^५—मवाराय कैवर्तं^६ तीर्थेभ्यं आन्दं^७ विषमेभ्यो मैनालथं^८ स्वनेभ्यः पर्णकं^९
गुहाभ्यः किरातथं^{१०} सानुभ्यो जम्भकं^{११} पर्वतेभ्यः किम्पूरुषमं ॥ १६ ॥
बीभत्सायै पौल्कसं^१ वर्णाय हिरण्यकारं^२ तुलायै वाणिजं^३ पश्चादुपायं ग्लाविनं^४
विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सिध्मलं^५ भूत्यै जागर्णं^६—मभूत्यै स्वपनं^७—मात्यै जनवादिनं^८
व्यूद्ध्या अपगल्भथं^९ संथंशराय प्रच्छिदमं ॥ १७ ॥
अक्षराजाय कितवं^१ कृतायादिनवदृशं^२ त्रेतायै कल्पिनं^३ द्वापरायाधिकल्पिनं^४—
मास्कन्दाय सभास्थानुं^५ मृत्यवे गोव्यच्छं—मन्तकाय गोघातं^६
क्षुधे यो गां विक्रन्तन्तं भिक्षमाण उपतिष्ठति^७ दुष्कृताय चरकाचार्यं^८ पाप्मने सैलगमं ॥ १८ ॥
प्रतिश्रुत्काया अर्तनं^१ घोषाय भर्षं—मन्ताय बहुवादिनं^२—मनन्ताय मूकथं^३
शब्दायाडम्बराघातं^४ महसे वीणावादं^५ क्रोशाय तूणवधमं^६—मवरस्पराय शङ्खधमं^७
वनाय वनर्षं—मन्यतोरण्याय दावपमं ॥ १९ ॥
नर्माय पुँश्चलूथं^१ हसाय कारिं^२ यादसे शाबल्यां^३ ग्रामण्युं^४ गणकं—मभिक्रोशकं^५
तान्महसे वीणावादं^६ पाणिघ्नं^७ तूणवधं तान्नुत्तार्यां^८—नन्दाय तलवमं ॥ २० ॥
अग्रये पीवानं^१ पृथिव्यै पीठसर्पिणं^२ वायवे चाण्डालं^३—मन्तरिक्षाय वथंशनर्तिनं^४
दिवे खलतिथं^५ सूर्याय हर्यक्षं^६ नक्षत्रेभ्यः किमिरं^७ चन्द्रमसे किलासं—
मह्ने शुक्लं पिङ्गाक्षथं^८ रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षमं ॥ २१ ॥
अथैतानष्टौ विरूपाना लभतेऽतिदीर्घं चातिह्रस्वं चातिस्थूलं चातिकृशं चातिशुक्लं चातिकृष्णं
चातिकुल्वं चातिलोमशं च । अशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ।
मागधः पुँश्चली कितवः क्लीबोऽशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ॥ २२ ॥

[अ०, ३०, कं० २२, मं० सं० १७७]

अथैकत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिंश्च सर्वतं स्पृत्वाऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥
 पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥
 एतावानस्य महिमातो ज्यायाँश्च पूरुषः । पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि ॥ ३ ॥
 त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः । ततो विष्वक् व्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥ ४ ॥
 ततो विराडजायत विराजो अधि पूरुषः । स जातो अत्यरिच्यत पश्चान्द्रूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतं पृषदाज्यम् । पशूँस्तँश्चके वायव्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥ ६ ॥
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे । छन्दाँसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ७ ॥
 तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥ ८ ॥
 तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः । तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥ ९ ॥
 यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्यासीत् किं ब्राहू किमूरु पादा उच्येते ॥ १० ॥
 ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राहू राजन्यः कृतः । ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याँश्च शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥
 चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत । श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखाद्दृशिरजायत ॥ १२ ॥
 नाभ्यां आसीद्वृन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।
 पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकौर अकल्पयन् ॥ १३ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत । वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्भविः ॥ १४ ॥
 सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबधन्न् पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
 ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥ १६ ॥
 अन्धः सम्भृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्तताग्रे ।
 तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वमाजानमग्रे ॥ १७ ॥
 देवाहमेतं पुरुषं महान्तमाकृत्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
 तमेव विद्वित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनार्य ॥ १८ ॥
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।
 तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तास्मिन् ह तस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥ १९ ॥

यो देवेभ्य आतर्पति यो देवानां पुरोहितः । पूर्वं यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥२०॥
 रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तदब्रुवन् । यस्त्रैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा असन् वशे ॥२१॥
 श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ व्यात्तम् ।
 इष्णन्निषाणामुं मं इषाण सर्वलोकं मं इषाण ॥ २२ ॥

[अ०३१, क० २२, म० सं० २२]

इत्येकत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः । तदेव शुक्रं तद्वह्न ता आपः स प्रजापतिः ॥ १ ॥
 सर्वे निमेषा जजिरे विद्युतः पुरुषादाधि । नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परिं जग्रभर्त ॥ २ ॥
 न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।
 हिरण्यगर्भ इत्येष मा मा हिंसीदित्येषा यस्मान्न जात इत्येषः ॥ ३ ॥
 एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वं ह जातः स तु गर्भे अन्तः ।
 स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥ ४ ॥
 यस्माज्जातं न पुरा किं चनैव य आब्रुव भुवनानि विश्वा ।
 प्रजापतिः प्रजया सञ्चरणस्त्रीणि ज्योतींश्चपि सचते स पोडुर्शा ॥ ५ ॥
 येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृदा येन स्व स्तभितं येन नाकः ।
 यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवार्य हविषा विधेम ॥ ६ ॥
 यं क्रन्दसी अर्वसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
 यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवार्य हविषा विधेम ।
 आपो ह यद्वृहती—र्यश्चिदापः ॥ ७ ॥
 वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीडम् ।
 तस्मिन्निदं सं च वि चैति सर्वं स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजासु ॥ ८ ॥

॥ ' हिरण्यगर्भः ' इत्येषोऽनुवाकः । (वा. य. २५।१०-१३); ' मा मा हिंसीत् ' इत्येषा ऋक् (वा. य. १२।१०२);
 ' यस्मान्न जातः ' इत्येषोऽनुवाकः । (वा. य. ८।३६-३७)
 + ' आपो ह यद्वृहतीः ' ; ' यश्चिदापः ' । (वा. य. २७।२५-२६)

प्र तद्वोचेद्भूमत्तं नु विद्वान् गन्धर्वो धाम विभृतं गुहा सत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेदु स पितुः पिताऽसत् ॥ ९ ॥
 स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामन्नधैर्यन्त ॥ १० ॥
 पृथित्य भूतानि परीत्य लोकान् परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनाऽऽत्मानमभि सं विवेश ॥ ११ ॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान् परि दिशः परि स्वः ।
 ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥ १२ ॥
 सद्मस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सानि मेधामयासिषथं स्वाहा ॥ १३ ॥
 यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु स्वाहा ॥ १४ ॥
 मेधां मे वरुणो ददातु मेधामग्निः प्रजापतिः ।
 मेधामिन्द्रश्च वायुश्च मेधां धाता ददातु मे स्वाहा ॥ १५ ॥
 इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोभे श्रियमश्रुताम् ।
 मयि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥ १६ ॥

[अ० ३२, कं० १६, मं० सं० १६]

इति द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अस्याजरासो द्रुमामरित्रा अर्चद्भ्रुमासो अग्रयः पावकाः ।
 श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ॥ १ ॥
 हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्रयः ॥ २ ॥
 यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँर ऋतं ब्रूहत् । अग्ने यक्षि स्वं दर्मम् ॥ ३ ॥
 युश्वा हि देवहूतमाँर अश्वोँर अग्ने रथीरिव । नि होता पूव्यः संदः ॥ ४ ॥
 द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्याऽन्या वत्समुप धापयेते ।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाद्युक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥ ५ ॥

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीज्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरूचुर्वनेषु चित्रं विभ्रं विशे-विशे' ॥ ६ ॥
 त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।
 औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिरस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त ॥ ७ ॥
 मूर्धानं विवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
 कविंश्च सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ ८ ॥
 अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्विणस्युर्विपन्यया । समिन्द्रः शुक्र आहुतः ॥ ९ ॥
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्र इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः' ॥ १० ॥
 आ यक्षिषे नृपतिं तेज आन्द्र शुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकं ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानंश्च स्वाध्यं जनयत सूदयच्च' ॥ ११ ॥
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जास्पत्यंश्च सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महांश्चसि' ॥ १२ ॥
 त्वांश्च हि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे महि नः श्रोप्यग्ने ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतर्माः ॥ १३ ॥
 त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
 यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान् दयन्त गोनाम् ॥ १४ ॥
 श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्द्वैरग्ने सयावभिः ।
 आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् ॥ १५ ॥
 विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
 अग्निर्देवानामव आवृणानः सुमृडीको भवतु जातवेदाः ॥ १६ ॥
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वामनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे' ॥ १७ ॥
 आपश्चित्पिप्यु स्तर्युं न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वंश्च हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥ १८ ॥
 गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया' ॥ १९ ॥
 यद्वद्य सूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवाति सविता भगः' ॥ २० ॥

आ सुते सिञ्चत श्रियंथ रोदस्योरभिश्रियम् । रसा दधीत वृषभम् ॥ तं प्रत्नथा ऽयं वेनः* ॥ २१ ॥
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषडिद्रयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत्तद्वृष्णो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥ २२ ॥
 प्र वो महे मन्दमानायान्धसोऽर्ची विश्वानराय विश्वाभुवै ।
 इन्द्रस्य यस्य सुमंखंथ सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥ २३ ॥
 बृहन्निविधम एषां भूरिं शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ २४ ॥
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौर अभिष्टिरोजसां ॥ २५ ॥
 इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्षणीतिः ।
 अहन् व्यंथसमुशध्रग्वनेष्वाविर्धेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥ २६ ॥
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिःनः सन्नेको यासि सत्पते किं तं इत्था ।
 सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत्ते अस्मे ।
 महौर इन्द्रो य ओजसा कदा चन स्तरीरसि कदा चन प्र युच्छसि+ ॥ २७ ॥
 आ तत्त इन्द्रायवः पनन्ताभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्त्रुं ये पुरुपुत्रां महीथं सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ॥ २८ ॥
 इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे ।
 तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शर्वसामदुन्ननु ॥ २९ ॥
 विश्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहुतम् ।
 वार्तजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति ॥ ३० ॥
 उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् ॥ ३१ ॥
 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनांर अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ ३२ ॥
 दैव्यावध्वर्यु आ गतंथ रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञंथ समस्त्राथे ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेन—श्चित्रं देवानाम्× ॥ ३३ ॥
 आ न इडाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
 अपि यथा युवानो मत्संथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा ॥ ३४ ॥

* तं प्रत्नथा० । अयं वेनः० । (वा. य. ७।१२, १६) ।

+ महौर इन्द्रो य ओजसा० । (वा. य. ७।४०) । कदा चन स्तरी० ॥ कदा चन प्र युच्छसि० । (वा. य. ८।१२-३)

× तं प्रत्नथा...देवानाम् । (वा. य. ७।१२, १६, ४२)

यद्वद्य कच्चं वृत्रहन्नुदगां अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥ ३५ ॥
 तरणिविश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ॥ ३६ ॥
 तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततथं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥ ३७ ॥
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्वृशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्हरितः सं भरन्ति ॥ ३८ ॥
 ब०महौरं असि सूर्य बडादित्य महौरं असि ।
 महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्वा देव महौरं असि ॥ ३९ ॥
 बद् सूर्य श्रवसा महौरं असि सुत्रा देव महौरं असि ।
 महा देवानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ४० ॥
 श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जर्जमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम् ॥ ४१ ॥
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरथंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ४२ ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥ ४३ ॥
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विशपतीव व्वीरिंट इयाते ।
 विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥ ४४ ॥
 इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगम् । आदित्यान् मारुतं गणम् ॥ ४५ ॥
 वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुरार्धसः ॥ ४६ ॥
 अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनो ये देवास आ न इडाभि-
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वो मासश्रवणीधृतः ॥ ४७ ॥
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
 उभा नासत्या रुद्रो अध गाः पूषा भगुः सरस्वती जुषन्त ॥ ४८ ॥

+ तं प्रत्नथा०, ऽयं वेनः०, ये देवासः०, ओमास० । (वा. य ७।१२, १६, १९, ३३) : विश्वेभिः सोम्यं मधु० । आ न इडाभिः० । (वा. य ३३।१०, ३४)

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिथं स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँर अपः ।
 हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंथसंथं सवितारंमृतये' ॥ ४९ ॥
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहृत्ये भरहृतौ सजोषाः ।
 यः शंथसंते स्तुवते धायिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँर अं वन्तु देवाः' ॥ ५० ॥
 अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्किं भयमानो व्ययेयम् ।
 त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्ताद्वपदो यजत्राः' ॥ ५१ ॥
 विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिन्द्राः ।
 विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे' ॥ ५२ ॥
 विश्वे देवाः शृणुतेमथं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष ।
 ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्' ॥ ५३ ॥
 देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वथं सुवासिं भागमुत्तमम् ।
 आदिहामानंथं सवितुर्व्यूष्णेषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः' ॥ ५४ ॥
 प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारंथं रथप्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो' ॥ ५५ ॥
 इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशन्ति हि' ॥ ५६ ॥
 मित्रंथं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचींथं साधन्ता' ॥ ५७ ॥
 दसां युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातंथं रुद्रवर्तनी ॥
 तं प्रत्नथा स्यं वेनः' x ॥ ५८ ॥
 विदद्यदीं सुरमां रुग्णमद्रेर्महि पार्थः पूर्यंथं सध्व्यक्कः ।
 अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जान्ती गार्त् ॥ ५९ ॥
 नहि स्पशमविदन्नन्यमुस्माद्वैश्वानरात्पुर एतारंमग्नेः ।
 एमेनमवृधन्नमृता अमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रजित्याय देवाः ॥ ६० ॥
 उग्रा विघनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृडात ईदृशे' ॥ ६१ ॥
 उपास्मै गायता नरः पर्वमानायेन्द्रे । अभि देवाँर इयक्षते' ॥ ६२ ॥
 ये त्वाँसहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये गर्विष्टौ ।
 ये त्वां नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमंथं सर्गणो मरुद्धिः' ६३ ॥

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुरार्यं मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
 अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदन्नं माता यद्वीरं वृधनद्धनिष्ठा' ॥ ६४ ॥
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्धमा गंहि । महान्महीभिर्रूतिभिः' ॥ ६५ ॥
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः' ॥ ६६ ॥
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरां ।
 विश्वास्ते स्पृधः इन्थयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वासि' ॥ ६७ ॥
 यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः ।
 आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्यावृथ्होश्चिद्या वरिवोवित्तरासतं ॥ ६८ ॥
 अदब्धेभिः सवितः पायुमिष्ट्वथं शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गर्यम ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंथस ईशतं ॥ ६९ ॥
 प्र वीरया शुचयो दद्विरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
 वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धंसो मदायं ॥ ७० ॥
 गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया' ॥ ७१ ॥
 काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशादसा सधस्थ आं ॥ ७२ ॥
 दैव्यावध्वर्यु आ गतंथ रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञंथ समञ्जाथे ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनः+ ॥ ७३ ॥
 तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासीरेदुपरि स्विदासीरेत् ।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्पर्यतिः परस्तार्ति ॥ ७४ ॥
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः ॥ ७५ ॥
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्द्वाना चिदा गिरा । आङ्गुधैराविवासतः ॥ ७६ ॥
 उप नः सुनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृडीका भवन्तु नः ॥ ७७ ॥
 ब्रह्माणि मे मतयः शंथ सुतासः शुष्मं इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।
 आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थेमा हरीं वहतस्ता नो अच्छ' ॥ ७८ ॥

अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावोँर अस्ति देवता विदानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्धं ॥ ७९ ॥
 तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः' ॥ ८० ॥
 इमा उँ त्वा पुरुवसो गिरोँ वर्धन्तु या मम ।
 पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषतं ॥ ८१ ॥
 यस्यायं विश्व आर्योँ दासः शेवधिपा अरिः ।
 तिरश्चिद्वुर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सो अँजयते रयिः' ॥ ८२ ॥
 अयँ सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र ईव पप्रथे ।
 सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवोँ यज्ञेषु विप्रराज्ये' ॥ ८३ ॥
 अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्टुँ शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशँस ईशतं ॥ ८४ ॥
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वार्योँ याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणानोऽयँ शुक्रो अँयामि ते' ॥ ८५ ॥
 इन्द्रवायु सुसन्दृशा सुहवेह हवामहे ।
 यथा नः सर्व इज्जनोँऽनमीवः सङ्गमे सुमना असतं ॥ ८६ ॥
 ऋधंगित्था स मर्यैः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये' ॥ ८७ ॥
 आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।
 दुग्धं पयोँ वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टिमा गतम् ॥ ८८ ॥
 प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छो वीरं नयँ पद्भक्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नं ॥ ८९ ॥
 चन्द्रमाँ अप्स्वन्तरा सुपर्णोँ धावते दिवि ।
 रयिँ पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहँ हरिरेति कर्निकदत्तं ॥ ९० ॥
 देवं-देवं वोँऽर्वसे देवं-देवमभिष्टये । देवं-देवँ हुवेम वाजसातये गूणन्तोँ देव्या धियाँ ॥९१ ॥
 दिवि पृष्टो अँरोचताग्निर्वैश्वानरो बृहन् ।
 क्षमयाँ वृधान ओजसा चनोँहितो ज्योतिषा बाधते तमः' ॥ ९२ ॥
 इन्द्राग्नी अपात्रियं पूर्वागात् पद्वतीभ्यः ।
 हित्वी शिरोँ जिह्वया वावदुच्चरत्रिँशत्पदा न्यक्रमीत् ॥ ९३ ॥

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकथं सरातयः ।
 ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः^१ ॥ १४ ॥
 अपाधमवुभिशस्तीरशस्तिहाथेन्द्रो द्युमन्याभवत् ।
 वृवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण^१ ॥ १५ ॥
 प्रवे इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्माचत । वृत्रथं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतर्षवणा^१ ॥ १६ ॥
 अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्णयथं शवो मदे सुतस्य विष्णवि ।
 अद्या तमस्य महिमानमायवोऽनुं द्रुवन्ति पूर्वथा ।
 इमा उं त्वा यस्याय मयथं सहस्रं मुर्ध्व ऊ षु णः^{१*} ॥१७ ॥

[अ०३३, कं० ९७, मं० सं० ९७]

इति त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
 दूरद्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ १ ॥
 येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
 यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ २ ॥
 यत्प्रज्ञानमृत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासुं ।
 यस्मान्न ऋते किं चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ ३ ॥
 येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिगृहीतममृतेन सर्वम् ।
 येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ ४ ॥
 यस्मिन्नृचः साम यजूथेषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविंवाराः ।
 यस्मिन्श्चित्तथं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ ५ ॥
 सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
 हृत्प्रतिष्ठं यद्वजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु^१ ॥ ६ ॥
 पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविधीम् । यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत्^१ ॥ ७ ॥

॥इमा उ त्वा०। यस्याय०। अयं सहस्रम्०। (वा. य. ३३।८१-८३); ऊर्ध्व ऊ षु ण०। (वा. य. ११।४२)।

अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि । कृत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूँषि तारिषः' ॥ ८ ॥

अनुं नोऽद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम् । अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं ढाशुषे मयः' ॥ ९ ॥

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा । जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्भि नः' ॥ १० ॥

पञ्च नद्युः सरस्वतीमपि यन्ति सप्तोत्तसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो देशेऽभवत्सरित्' ॥ ११ ॥

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।

तव व्रते कवयो विद्वानापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः' ॥ १२ ॥

त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।

त्राता तोकस्य तनये गर्वामस्यनिमेषेथ रक्षमाणस्तव व्रते' ॥ १३ ॥

उत्तानायामव भरा चिकित्वान्त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान

अरुषस्तूपो रुशदस्य पाज इडायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट' ॥ १४ ॥

इडायास्त्वा पदे वयं नाभां पृथिव्या अधि । जातवेदो निधीमह्यग्ने हव्याय वोढवे' ॥ १५ ॥

प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गूषं गिर्विणसे अङ्गिरस्वत ।

सुवृक्तिभिं स्तुवत ऋग्मियायाचीमार्कं नरे विश्रुतार्यं ॥ १६ ॥

प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गूष्येथ शवसानाय सामं ।

येना नः पूर्वे पितरः पदुज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥ १७ ॥

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयाँसि ।

तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रक्रेतः' ॥ १८ ॥

न ते दूरे परमा चिद्रजाँस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।

स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्रौ' ॥ १९ ॥

अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिँथ स्वर्षामिप्सां वृजनस्य गोपाम् ।

भरेषुजाँथ संक्षितिँथ सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोमं ॥ २० ॥

सोमो धेनुँथ सोमो अर्वन्तमाशुँथ सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।

सादुन्यं विदुथ्यँथ सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै' ॥ २१ ॥

त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।

त्वमा तंतन्थोर्वृन्तरिँक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ' ॥ २२ ॥

देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागँथ सहसावन्नभि युँध्य ।

मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा गविधौ' ॥ २३ ॥

अष्टौ व्यख्यत् क्रुकुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाद्दधद्रत्ना दाशुषे वार्याणि ॥ २४ ॥
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
 अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥ २५ ॥
 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववां यात्वर्वाङ् ।
 अपसेधन् रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रतिद्रोषं गृणानः ॥ २६ ॥
 ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
 तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥ २७ ॥
 उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरुतिभिः ॥ २८ ॥
 अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दस्त्रा वृषणा मनीषाम् ।
 अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥ २९ ॥
 द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ३० ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥ ३१ ॥
 आ रात्रि पार्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
 दिवः सदांथसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥ ३२ ॥
 उषस्तच्चित्रमा भरास्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे ॥ ३३ ॥
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।
 प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम ॥ ३४ ॥
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधुर्ता ।
 आध्राश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्विद्राजा चिद्यं भगं भक्षित्याह ॥ ३५ ॥
 भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।
 भग प्र नो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३६ ॥
 उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
 उतोदिता मघवन्तसूर्यस्य वयं देवानांथ सुमतौ स्याम ॥ ३७ ॥

भग एव भगवाँर अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
 तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुर एता भवेह ॥ ३८ ॥
 समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।
 अर्वाचीनं वसुविदुं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ॥ ३९ ॥
 अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४० ॥
 पूषन् तव व्रते वयं न रिण्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ४१ ॥
 पथस्पर्थः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानडर्कम् ।
 स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियं-धियथ सीषधाति प्र पूषा ॥ ४२ ॥
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥ ४३ ॥
 तद्विप्रासो विपन्यवो जागुवाथसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ ४४ ॥
 घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वा पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥ ४५ ॥
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आवित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेतारमधिराजमक्रन् ॥ ४६ ॥
 आ नासत्या त्रिभिरेकाकुशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
 प्रायुस्तारिष्टं नी र्वाथसि मृक्षतथ सेधतं द्वेषो भवतथ सचाभुवा ॥ ४७ ॥
 एष व स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥ ४८ ॥
 सहस्तोमाः सहच्छन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन् ॥ ४९ ॥
 आयुष्यं वर्चस्यथ रायस्पोषमौद्भिदम् । इदथ हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रायाविंशताद्दु माम् ॥ ५० ॥
 न तद्रक्षथसि न पिशाचास्तरन्ति देवानामोजः प्रथमजथ ह्येतत् ।
 यो बिभर्ति दाक्षायणथ हिरण्यथ स देवेषु कृणुते वीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्घमायुः ॥ ५१ ॥
 यदाबध्नन् दाक्षायणा हिरण्यथ शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तन्म आ बध्नामि शतशारवायुष्माञ्जरदृष्टिर्यथासम् ॥ ५२ ॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा क्रतावृधो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु' ॥ ५३ ॥
 इमा गिर आदित्येभ्यो घृतसूः सनाद्राजभ्यो जुहा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः' ॥ ५४ ॥
 सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सद्रुमप्रमादम् ।
 सप्तापः स्वपतो लोकमीयुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजौ सत्रसदौ च देवौ' ॥ ५५ ॥
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वमेहे । उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा' ॥ ५६ ॥
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थयम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांशसि चकिरे' ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥
 य इमा विश्वा विश्वकर्मा यो नः पिता ऽन्नपतेऽन्नस्य नो देहि' + ॥ ५८ ॥

[अ० ३४, कं० ५८, मं० सं० ५८]

इति चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

अपेतो यन्तु पणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ।
 द्युभिरहोभिरक्तुभिर्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै' ॥ १ ॥
 सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्याँल्लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्त्रियाः' ॥ २ ॥
 वायुः पुनार्तु सविता पुनार्त्वेग्नेर्भ्राजसाँ सूर्यस्य वर्चसाँ । वि मुच्यन्तामुस्त्रियाः' ॥ ३ ॥
 अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥ ४ ॥
 सविता ते शरीराणि मातरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भवं ॥ ५ ॥
 प्रजापतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके नि दधाम्यसौ । अप नः शोशुचद्वृषम् ॥ ६ ॥
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते अन्य इतरो देवयानात् ।
 चक्षुषमते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजांशं रीरिषो मोत वीरान् ॥ ७ ॥

+ य इमा विश्वा०, विश्वकर्मा०, यो नः पिता० । (वा य १७।१७, २६-२७); अन्नपते. .. देहि०
 (वा. य. ११।८३)

शं वातः शं हि ते घृणिः शं ते भवन्त्विष्टकाः ।

शं ते भवन्त्वग्गयुः पार्थिवासो मा त्वाऽभि शूशुचर्न् ॥ ८ ॥

कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्युमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।

अन्तरिक्षं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः १ ॥ ९ ॥

अश्मन्वती रीयते सथं रंभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।

अत्रां जहीमोऽशिवा ये असञ्छिद्वान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥ १० ॥

अपाघमप किल्बिषमप कृत्यामपो रपः । अपामार्गं त्वमस्मदप दुःष्वप्न्यथ सुव ॥ ११ ॥

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु

योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ १२ ॥

अनड्वाहमन्वारंभामहे सौरंभेयथं स्वस्तये । स न इन्द्र इव देवेभ्यो वह्निः सन्तारणो भव ॥ १३ ॥

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १४ ॥

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेर्न ॥ १५ ॥

अग्र आयुथंषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । अरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ १६ ॥

आयुष्मानग्रे हविषा वृधानो घृतप्रतीको घृतयोनिरोधि ।

घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमाभि रक्षतादिमान्त्स्वाहा १ ॥ १७ ॥

परीमे गार्मनेषत पर्याग्निमहृषत । देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँर आ दधर्षति १ ॥ १८ ॥

क्रव्यादमाग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्यं गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायामितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानर्न् ॥ १९ ॥

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैनान्वेत्थ निहितान् पराके ।

मेदसः कुल्या उप तान्त्स्रवन्तु सत्या एषामाशिषः सं नमन्ताथ स्वाहा १ ॥ २० ॥

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथा १ ।

अप नः शोशुचकुघम् १ ॥ २१ ॥

अस्माच्चमधि जातोऽसि त्वद्वयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा १ ॥ २२ ॥

[अ० ३५, कं० ११, मं० सं० १८]

इति पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

ऋचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये सामं प्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये ।

वागोजः सहौजो मरिचं प्राणापानौ ॥ १ ॥

यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वार्तितृणं बृहस्पतिर्मे तद्दधातु ।

शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः ॥ २ ॥

भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥

कर्या नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ४ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हुढा चिद्वारुजे वसु ॥ ५ ॥

अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतिभिः ॥ ६ ॥

कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर ॥ ७ ॥

इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ८ ॥

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥ ९ ॥

शं नो वातः पवताथं शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कनिकदद्देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ॥ १० ॥

अहानि शं भवन्तु नः शं रात्रीः प्रति धीयताम् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहंव्या ।

शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥ ११ ॥

शं नो देवीराभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्रवन्तु नः ॥ १२ ॥

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥ १३ ॥

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥ १४ ॥

यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ १५ ॥

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥ १६ ॥

द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोपधयः शान्तिः ।

वनस्पतयः शान्तिर्विश्वे देवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिः सर्वं

शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः सा मा शान्तिरेधि ॥ १७ ॥

दृते दृथंह मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।

मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥ १८ ॥

द्वेते द्वथंह मा । ज्योक्ते सन्दृशि जीव्यासं ज्योक्ते सन्दृशि जीव्यासम् ॥ १९ ॥

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भव ॥ २० ॥

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयित्नवे । नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे ॥ २१ ॥

यतो-यतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु । शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥ २२ ॥

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टियं च वयं द्विष्मः ॥ २३ ॥

तच्चक्षुर्वैवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतंश्च शृणुयाम

शरदः शतं प्र ब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूर्यश्च शरदः शतार्त् ॥ २४ ॥

[अ०, ३६, कं० १४, मं० सं० १४]

इति षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ दवे नारिरसि ॥ १ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥ २ ॥

देवीं द्यावापृथिवी मखस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ३ ॥

देव्यो वम्र्यो भूतस्य प्रथमजा मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ४ ॥

इत्यग्र आसीन्मखस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ५ ॥

इन्द्रस्यौज स्थ मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मखाय त्वा मखस्य शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ६ ॥

पैतृ ब्रह्मणस्पतिः प्र केव्येतु सूनुता । अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^१ । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^३ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^४ ॥ ७ ॥

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^१ ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^१ ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^३ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^४ मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^४ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^६ ॥ ८ ॥

अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^१ ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^२ ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^३ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^४ । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^५ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^६ ॥ ९ ॥

ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्यै त्वा^३ । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^४ ।
 मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^५ । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे^६ ॥ १० ॥
 यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे^३ । देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु
 पृथिव्याः सथ्सपृशस्पाहि^६ । अचिरसि शोचिरसि तपोऽसि^६ ॥ ११ ॥

अनाधृष्टा पुरस्तादग्नेराधिपत्य आयुर्मे दाः पुत्रवती दक्षिणत इन्द्रस्याधिपत्यं प्रजां मे दाः ।
 सुषदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्षुर्मे दाः आश्रुतिरुत्तरतो धातुराधिपत्ये रायस्पोषं मे दाः ।
 विधृतिरुपरिष्ठाद्बृहस्पतेराधिपत्य ओजो मे दाः विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि^६
 मनोरश्वासि^९ ॥ १२ ॥

स्वाहा मरुद्भिः परि श्रीयस्व दिवः सथ्सपृशस्पाहि^३ । मधु मधु मधु^४ ॥ १३ ॥
 गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम् । सं देवो देवेन सवित्रा गत सथ्सूर्येण रोचतं ॥ १४ ॥
 समग्निग्निना गत सं देवेन सवित्रा सथ्सूर्येणारोचिष्ट ।
 स्वाहा समग्निस्तपसा गत सं देवेन सवित्रा सथ्सूर्येणारूचत^१ ॥ १५ ॥
 धर्ता दिवो वि भाति तपसस्पृथिव्यां धर्ता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः ।
 वाचमस्मे नि यच्छ देवायुर्वम् ॥ १६ ॥

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पथिभिश्चरन्तम् ।

स सधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः' ॥ १७ ॥

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।

देवश्रुत्वं देव घर्म देवो देवान् पाह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माधूचीभ्याम्' ॥ १८ ॥

हृदे त्वा मनसे त्वा द्विवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं द्विवि देवेषु धेहि' ॥ १९ ॥

पिता नांसि पिता नो बोधि नमस्ते अतु मा मां हिथ्सीः' ।

त्वष्ट्रमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पशून्मार्यं धेहि प्रजामस्मासु धेहारिष्टाऽहथ सह पत्या भूयासम् ॥ २० ॥

अहः केतुना जुषताथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

रात्रिः केतुना जुषताथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा' ॥ २१ ॥

[अ० ३७, कं० २२, मं० सं० ५५]

इति सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

दृवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनांब्राहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ कुदेऽदित्यै रास्नांसि' ॥ १ ॥

इड एह्यदित एहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि' ॥ २ ॥

अदित्यै रास्नांसिन्द्राण्या उष्णीषः' । पूषांसि घर्मार्य दीर्घ्व' ॥ ३ ॥

अश्विभ्यां पिन्वस्व' सरस्वत्यै पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व' ।

स्वाहेन्द्रवर्त स्वाहेन्द्रवर्त स्वाहेन्द्रवर्त ॥ ४ ॥

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्यो रत्नधा वसुविद्यः सुदत्रः ।

येन विश्वा पुण्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवेऽकः । उर्व्वन्तरिक्षमन्वोमि' ॥ ५ ॥

गायत्रं छन्दोऽसि त्रैष्टुभं छन्दोऽसि द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यन्तरिक्षणोप यच्छामि ।

इन्द्राश्विना मधुनः सारघस्यं घर्म पात वसवो यजत वाट् ।

स्वाहा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवनये' ॥ ६ ॥

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा' सरिराय त्वा वाताय स्वाहा' ।

अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा' ऽप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा' ।

अवस्यवे त्वा वाताय स्वाहा' ऽशिमिदाय त्वा वाताय स्वाहा' ॥ ७ ॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहे^१न्द्राय त्वाऽऽदित्यवते स्वाहे^२न्द्राय त्वाऽभिमातिघ्ने स्वाहा^३ ।
 सवित्रे त्वं ऋभुमते विभुमते वाजवते स्वाहा^४ बृहस्पतये त्वा विश्वदेव्यावते स्वाहा^५ ॥ ८ ॥
 यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा^६ । स्वाहा घर्मार्यं स्वाहा घर्मः पित्रे^७ ॥ ९ ॥
 विश्वा आशा दक्षिणसद्विश्वान् देवानयाडिह । स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मर्धाः पितृमश्विना ॥ १० ॥
 द्विवि धा इमं यज्ञमिमं यज्ञं द्विवि धाः^८ । स्वाहाऽग्रये यज्ञियाय शं यजुर्भ्यः^९ ॥ ११ ॥
 अश्विना घर्मं पातंथ हाद्रीनमहाद्विवाभिरुतिभिः । तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्यामं ॥ १२ ॥
 अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमंथसाताम । इहैव रातयः सन्तु ॥ १३ ॥
 इषे पिन्वस्वो^{१०}—र्जे पिन्वस्वुं ब्रह्मणे पिन्वस्वुं क्षत्राय पिन्वस्वुं द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्वुं ।
 धर्मासि सुधर्मा^{११}मेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥ १४ ॥
 स्वाहा पूष्णे शरसे^{१२} स्वाहा ग्रावर्भ्यः^{१३} स्वाहा प्रतिर्वेभ्यः^{१४} ।
 स्वाहा पितृभ्यं ऊर्ध्वर्वाहिभ्यां घर्मपावर्भ्यः^{१५} स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यांथ

स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः^{१६} ॥ १५ ॥

स्वाहा रुद्राय रुद्रहृतये^{१७} स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः^{१८} ।
 अहं केतुना जुषतांथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^{१९} ।
 रात्रिः केतुना जुषतांथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^{२०} ।
 मधुं हृतमिन्द्रतमे अग्नावश्यामं ते देव घर्मं नमस्ते अस्तु मा मां हिंसी^{२१} ॥ १६ ॥
 अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रथाः^{२२} ।
 उत श्रवसा पृथिवींथ संथ सीदस्व महँर असि रोचस्व देववीतमः ।
 वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् × ॥ १७ ॥
 या ते घर्मं दिव्या शुग्या गायत्र्यांथ हविर्धाने ।
 सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा^{२३} ।
 या ते घर्मान्तरिक्षे शुग्या त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे ।
 सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा^{२४} ।
 या ते घर्मं पृथिव्यांथ शुग्या जगत्यांथ सद्रूया ।
 सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा^{२५} ॥ १८ ॥
 क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्वं पाहि ।
 विशस्त्वा धर्मणा वयमनु क्रामाम सुविताय नव्यसे^{२६} ॥ १९ ॥

चतुःस्रक्तिर्नाभिर्ऋतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः ।

अप द्वेषो अप हरोऽन्यव्रतस्य सश्विमं ॥ २० ॥

घर्मैतत्ते पुरीषं तेन वर्धस्व चा चं प्यायस्व । वर्धिषीमहिं च वयमा चं प्यासिषीमहिं ॥ २१ ॥

अचिक्रदृष्ट्वा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सथं सूर्येण दिद्युतदुदुधिनिधिः^१ ॥ २२ ॥

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ २३ ॥

उद्वयं तमसस्पारि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २४ ॥

एधोऽस्येधिषीमहिं^२ समिदसि तेजोऽसि तेजो मयिं धेहिं^३ ॥ २५ ॥

यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।

तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयिं गृह्णाम्यक्षितम् ॥ २६ ॥

मयि त्यादिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।

घर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥ २७ ॥

पर्यसो रेत आभृतं तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तराथं समांम् ।

त्विषः संवृक् क्रत्वे दक्षस्य ते सुपुम्णस्य ते सुपुम्णाग्निदुतः ।

इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमत उपहृत उपहृतस्य भक्षयामिं^४ ॥ २८ ॥

[अ० ३८, कं० २८, मं० सं० ७५]

इत्यष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः । पृथिव्यै स्वाहा^१ ऽग्नये स्वाहा^२ ऽन्तरिक्षाय स्वाहा^३

वायवे स्वाहा^४ । दिवे स्वाहा^५ सूर्याय स्वाहा^६ ॥ १ ॥

दिग्भ्यः स्वाहा^७ चन्द्राय स्वाहा^८ नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^९ ऽद्भ्यः स्वाहा^{१०} वरुणाय स्वाहा^{११} ।

नाभ्यै स्वाहा^{१२} पूताय स्वाहा^{१३} ॥ २ ॥

वाचे स्वाहा^{१४} प्राणाय स्वाहा^{१५} प्राणाय स्वाहा^{१६} । चक्षुषे स्वाहा^{१७} चक्षुषे स्वाहा^{१८}

श्रोत्राय स्वाहा^{१९} श्रोत्राय स्वाहा^{२०} ॥ ३ ॥

मनसः काममाकूर्तिं वाचः सत्यमशीय । पशूनाथं रूपमन्नस्य रसो यज्ञः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा^{२१} । ४

प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सम्राट् सम्भृतो^{२२} वैश्वदेवः सथं सन्नो^{२३} घर्मः प्रवृक्तं^{२४}

स्तेज उद्यतं आश्विनः परस्यानीयमाने^{२५} पौष्णो विष्यन्दमाने^{२६} मारुतः क्लृथर्न्^{२७} ।

मैत्रः शरसि सन्ताप्यमाने^{२८} वायव्यो द्वियमाणं आग्नेयो हूयमानो^{२९} वाग्धुतः^{३०} ॥ ५ ॥

सविता प्रथमेऽहं^१—अग्निद्वितीये^२ वायुस्तृतीय^३ आदित्यश्चतुर्थे^४
चन्द्रमाः पञ्चमे ऋतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे बृहस्पतिरष्टमे ।
मित्रो नवमे वरुणो दशमं इन्द्रं एकादशे^{११} विश्वे देवा द्वादशे^{१२} ॥ ६ ॥
उग्रश्च^१ भीमश्च^२ ध्वान्तश्च^३ धुनिश्च^४ । सासह्यांश्चा^५भियुग्वा च^६ विक्षिपुः स्वाहा^७ ॥ ७ ॥
अग्निं हृदयेना^१—शनिं हृदयाग्रेण^२ पशुपतिं कृत्स्नहृदयेनै^३ भवं यक्रा^४ ।
शर्वं मतस्नाभ्यां^५—मीशानं मन्युना^६ महादेवमन्तःपर्शव्येनो^७—ग्रं देवं वनिष्पुना^८
वासिष्ठहनुः^९ शिङ्गीनि कोश्याभ्यामं^{१०} ॥ ८ ॥
उग्रल्लोहितेन^१ मित्रं सौव्रत्येन^२ रुद्रं दौव्रत्येने^३—न्द्रं प्रक्रीडेन^४ मरुतो बलेन^५
साध्यान् प्रमुदा^६ । भवस्य कण्ठ्यं^७ रुद्रस्यान्तःपाश्वर्यं^८ महादेवस्य यक्रं^९
च्छर्वस्य वनिष्ठुः^{१०} पशुपतेः पुरीतत^{११} ॥ ९ ॥
लोमभ्यः स्वाहा^१ लोमभ्यः स्वाहा^२ त्वचे स्वाहा^३ त्वचे स्वाहा^४
लोहिताय स्वाहा^५ लोहिताय स्वाहा^६ मेदोभ्यः स्वाहा^७ मेदोभ्यः स्वाहा^८ ।
मांसेभ्यः स्वाहा^९ मांसेभ्यः स्वाहा^{१०} स्नावभ्यः स्वाहा^{११} स्नावभ्यः स्वाहा^{१२}
ऽस्थभ्यः स्वाहा^{१३} ऽस्थभ्यः स्वाहा^{१४} मज्जभ्यः स्वाहा^{१५} मज्जभ्यः स्वाहा^{१६} ।
रेतसे स्वाहा^{१७} पायवे स्वाहा^{१८} ॥ १० ॥
आयासाय स्वाहा^१ प्रायासाय स्वाहा^२ संयासाय स्वाहा^३ वियासाय स्वाहा^४—द्यासाय स्वाहा^५ ॥
शुचे स्वाहा^६ शोचते स्वाहा^७ शोचमानाय स्वाहा^८ शोकाय स्वाहा^९ ॥ ११ ॥
तपसे स्वाहा^१ तप्यते स्वाहा^२ तप्यमानाय स्वाहा^३ तप्ताय स्वाहा^४ घर्माय स्वाहा^५ ।
निष्कृत्यै स्वाहा^६ प्रायश्चित्यै स्वाहा^७ भेषजाय स्वाहा^८ ॥ १२ ॥
यमाय स्वाहा^१ ऽन्तकाय स्वाहा^२ मृत्यवे स्वाहा^३ ।
ब्रह्मणे स्वाहा^४ ब्रह्महत्यायै स्वाहा^५ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा^६
आवापृथिवीभ्यां स्वाहा^७ ॥ १३ ॥

[अ० ३९, क० १३, मं० सं० ११६]

इत्येकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः ।

ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत् ।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥ १ ॥

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतथं समाः । एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरैः ॥२॥

असुर्यु नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः । तांस्ते प्रेत्यापि गच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥३॥

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन् पूर्वमर्शात् ।

तद्भावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥ ४ ॥

तदेजति तन्नैजति तद्दूरं तद्द्वान्तिके । तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥ ५ ॥

यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्नेवानुपश्यति । सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न वि चिकित्सति ॥ ६ ॥

यस्मिन्सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः । तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥ ७ ॥

स पर्यगाच्छुक्रमक्रायमव्रणमस्नाविरथं शुद्धमपापविद्धम् ।

कविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भूर्याथातथ्यतोऽर्थान् व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥ ८ ॥

अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंभूतिमुपासते । ततो भूय इव ते तमो य उ सम्भूत्याथं रताः ॥ ९ ॥

अन्यदेवाहुः सम्भवादन्यदाहुरसम्भवात् । इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १० ॥

सम्भूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयंथ सह । विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते ॥ ११ ॥

अन्धं तमः प्र विशन्ति येऽविद्यामुपासते । ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायांथ रताः ॥ १२ ॥

अन्यदेवाहुर्विद्यायां अन्यदाहुरविद्यायाः । इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १३ ॥

विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयंथ सह । अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्यायाऽमृतमश्नुते ॥ १४ ॥

वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तथं शरीरम् । ओ३म् क्रतो स्मर । क्लिबे स्मर । कृतथं स्मर ॥१५॥

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्युस्मज्जुहुराणमेनो भूरिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥ १६ ॥

हिरणमयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् । योऽसावाकृत्ये पुरुषः सोऽसावहम् ।

ओ३म् खं ब्रह्म ॥ १७ ॥

[अ० ४०, कं० १७, मं० सं० १७]

इति चत्वारिंशोऽध्यायः ।

[उ० वि० मं० सं० १४०३]

इत्युत्तरविंशतिः समाप्ता ।

[सर्वे मिलित्वा ३९८८]

इति वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल यजुर्वेदसंहिता समाप्ता ।

वर्णानुक्रम-सूची ।

अशुना ते अशुः २०, २७
 अशुरशुष्टे देव ५, ७
 अशुश्च मे रश्मिश्च १८, १९
 अकन्कर्म कर्मकृतः ३, ४७
 अकन्ददग्नि स्तनयन् १२, ६; २१; ३३
 अक्षन्नमीमदन्त ह्यव ३, ५१
 अक्षराजाय कितवं ३०, १८
 अम्र आयुःषि पवस १९, ३८; ३५, १६
 अग्न इन्द्र वरुण ३३, ४८
 अग्नये कव्यवाहनाय २, २९
 अग्नये कूटरून् २४, २३
 अग्नये गायत्राय २९, ६०
 अग्नये गृहपतये १०, २३
 अग्नये त्वा मह्यं ७, ४७
 अग्नयेऽनीकवते २४, १६; २९, ५९
 अग्नये पीवानं ३०, २१
 अग्नये स्वाहा २२, ६; २७
 अग्ना इ पत्नीवन्सजुः ८, १०
 अग्नावग्निश्चरति ५, ४
 अग्निं युनक्तिम शवसा १८, ५१
 अग्निं स्तोमेन बोधय २२, १५
 अग्निं हृदयेन ३९, ८
 अग्निं होतारं मन्ये १५, ४७
 अग्निं तं मन्ये यो १५, ४१
 अग्निं दूतं पुरो दधे २२, १७
 अग्निः पशुराधीत २३, १७
 अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिः १०, २९
 अग्निः प्रियेषु धामसु १२, ११७
 अग्निमय होतारम् २१, ५९; २८, २३;
 ४६
 अग्निरस्मि जन्मना १८, ६६
 अग्निरेकाक्षरेण प्राणम् ९, ३१
 अग्निर्ऋषिः पवमानः २६, ९

अग्निज्योतिर्ज्योतिराग्निः ३, ९
 अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् १३, ४०
 अग्निर्देवता वातो १४, २०
 अग्निर्मूर्धा दिवः ३, १२; १३, १४;
 १५, २०
 अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद् ३३, ९
 अग्निश्च पृथिवी च २६, १
 अग्निश्च म आपश्च १८, १४
 अग्निश्च म इन्द्रश्च १८, १६
 अग्निश्च मे घर्मश्च १८, २२
 अग्निष्वात्ताः पितरः १९, ५२
 अग्निष्वात्तान्नुमतो १९, ६१
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा १७, १६
 अग्नीषोमयोक्जिजतिम् २, १५
 अग्ने अच्छा वदेह नः ९, २८
 अग्ने अंगिरः शतं ते १२, ८
 अग्ने गृहपते सुगृहपतिः २, २७
 अग्ने जातान् प्र गुदा १५, १
 अग्ने तमद्याश्वं न १५, ४४; १७, ७७
 अग्ने तव श्रवो वयो १२, १०६
 अग्ने त्वं नो अन्तम ३, २५, १५, ४८;
 २५, ४७
 अग्ने त्वं पुरीष्यो १२, ५९
 अग्ने त्वं ससु जागृह ४, १४
 अग्नेऽदकथायो शीतम २, २०
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा १२, ४९
 अग्ने नय सुपथा ५, ३६; ७, ४३;
 ४०, १६
 अग्नेः पक्षतिर्वायोः २५, ४
 अग्ने पत्नीरिहा वह २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपा ८, ३८
 अग्ने पावक रोचिषा १७, ८
 अग्ने प्रेहि प्रथमो १७, ६९

अग्ने ब्रह्म गृष्णीष्व १, १८
 अग्नेऽभ्यावर्तिचभि १२, ७
 अग्ने यत्ते दिवि वर्चः १२, ४८
 अग्ने यत्ते शुक्रं १२, १०४
 अग्ने युक्त्वा हि ये १३, ३६
 अग्नेरनीकमप आ ८, २४
 अग्नेर्जनित्रमसि ५, २
 अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया १४, २४
 अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य ६, २४
 अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा २, ७
 अग्ने वाजस्य गोमत १५, ३५
 अग्ने वेहोत्रं वेदृत्यम् २, ९
 अग्ने व्रतपते व्रतम् १, ५; २, २८
 अग्ने व्रतपास्त्वं ५, ६; ४०
 अग्ने शर्ध महते ३३, १२
 अग्ने सहस्व पृतना ९, ३७
 अग्ने सहस्राक्ष १७, ७१
 अग्नेस्तनूरसि वाचो १, २५
 अग्नेस्तनूरसि विष्णवे ५, १
 अग्ने स्वाहा ऋणुहि २७, २०
 अग्नेरारसि स्वावेश ६, २
 अग्ने बृहन्नुषसाम् १२, ३३
 अङ्गान्यात्मन् भिषजा १९, ९३
 अङ्गिरसो नः पितरो १९, ५०
 अचिक्रदद् वृषा हरिः ३८, २२
 अच्छायमेति शवसा २७, १४
 अच्छिन्नस्य ते देव ७, ४४
 अजस्रमिन्द्रमरुषं १३, ४३
 अजार पिशङ्गिला २३, ५६
 अजोजनो हि पवमान २२, १८
 अजो ह्यग्नेरजनिष्ट १३, ५१
 अति निहो अति स्निधो २७, ६
 अति विदवाः परिष्ठा १२, ८४

अत्यन्यौ अगां नान्यौ ५, ४२
 अत्र पितरो मादयध्वं २, ३२
 अत्रा ते रूपमुत्तमम् २९, १८
 अथैतानर्घा विष्पाना ३०, २२
 अदब्धेभिः सवितः ३३, ६९, ८४
 अदितिर्घौरदितिः २५, २३
 अदितिष्टवा देवी ११, ६१
 अदित्यास्तवगस्यदित्यै ४, ३०
 अदित्यास्त्वा पृष्ठे १४, ५
 अदित्यास्त्वा मूर्धन्ना ४, २२
 अदित्यै रास्नासि १, ३०; ११, ५९,
 ३८, ३
 अदित्यै व्युन्दनमसि २, २
 अदृश्रमस्य केतवो ८, ४०
 अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत् १९, ७३
 अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यै ३१, १७
 अद्भ्यः स्वाहा वार्य्यः २२, २५
 अद्या देवा उदिता ३३, ४२
 अधा यथा नः पितरः १९, ६२
 अधा ह्यग्ने क्रतोः १५, ४५
 अधि न इन्द्रैषां ३३, ४७
 अधिपत्यसि बृहती १५, १४
 अध्यवोचदधिवक्ता १६, ५
 अध्वर्यो अद्रिभिः २०, ३१
 अनड्वान्वयः पंक्तिः १४, १०
 अनड्वाहमन्वारभामहे ३५, १३
 अनाष्ट्रष्टा पुरस्तात् ३७, १२
 अनाष्ट्रयो जातवेदाः २७, ७
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तम् ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन् ३३, ७९
 अनु त्वा माता मन्यताम् ४, २०
 अनु त्वा रथो अनु २३, १९
 अनु नोऽयानुमतिः ३४, ९
 अनु वारैरनु पुष्यास्म २६, १९
 अनेजदेकं मनसो ४०, ४
 अन्तरग्ने रुचा त्वम् १२, १६
 अन्तरा मित्रावरुणा २९, ६
 अन्तश्चरति रोचनास्य ३, ७
 अन्तस्ते द्यावापृथिवी ७, ५

अन्धं तमः प्र विशन्ति ४०, २; १२
 अन्ध स्थान्धो वो ३, २०
 अक्षपतेऽक्षस्य नो ११, ८३
 अक्षात्परिस्तुतो रसं १९, ७५
 अन्यदेवाहुर्विद्याया ४०, १३
 अन्यदेवाहुः सम्भवाद् ४०, १०
 अन्यवापोऽर्धमासा २४, ३७
 अन्या वो अन्यामवतु १२, ८८
 अन्वग्निरुषसामग्रम् ११, १७
 अन्विदनुमते त्वं ३४, ८
 अपश्यं गोपामनि ३७, १७
 अपा २५ २५ सुद्रयस ९, ३
 अपाघमप किल्बिषम् ३५, ११
 अपां गम्भन्त्सीद मा १३, ३०
 अपातामश्विना घर्मम् ३८, १३
 अपाघमदभिशास्ताः ३३, ९५
 अपा त्वेमन्त्सादयामि १३, ५३
 अपामिदं न्ययन् १७, ७
 अपां पृष्ठमसि योनिः ११, २९; १३, २
 अपां पेरुरस्यापो ६, १०
 अपा फेनेन नमुचेः १९, ७१
 अपारकं पृथिव्यै १, २६
 अपि तेषु त्रिषु पदेषु २३, ५०
 अपेत वीत वि च १२, ४५
 अपेतो यन्तु पणयो ३५, १
 अपो अयान्वचारिष २०, २२
 अपो देवा मधुमतीः १०, १
 अपो देवीरुप सृज ११, ३८
 अप्नस्वतीमश्विना ३४, २९
 अप्स्वग्ने सधिष्टव १२, ३६
 अप्स्वन्तरमृतमप्सु ९, ६
 अबोधयग्निः समिधा १५, २४
 अभि गोत्राणि सहसा १७, ३९
 अभि त्यं देव २ सविता ४, २५
 अभि त्वा शूर नोनुमो २७, ३५
 अभिधा असि भुवनम् २२, ३
 अभि प्रवन्त समनेव १७, ९६
 अभिभूरस्येतास्ते १०, २८
 अभि यज्ञं गृणीहि २६, २१

अभीमं महिमा दिवं ३८, १७
 अभी पु णः सखीनाम् २७, ४१; ३६, ६
 अभ्यर्षत सुष्टुतिं १७, ९८
 अभ्या दधामि समिधम् २०, २४
 अभ्या वर्तस्व पृथिवि १२, १०३
 अभिरसि नार्यसि ११, १०
 अमीषां चित्तं प्रति १७, ४४
 अमुत्रभूयादध २७, ९
 अमेव नः सुहवा २६, २४
 अयं वां मित्रावरुणा ७, ९
 अयं वेनश्चोदयत् ७, १६
 अय २ सहस्रमृषिभिः ३३, ८३
 अय २ सो अविनर्यास्मिन् १२, ४७
 अयं ते योनिर्ऋत्विषो ३, १४;
 १२, ५२; १५, ५६
 अयं दक्षिणा विश्वकर्मा १३, ५५;
 १५, १६
 अयं नो अग्निर्वरिव ५, ३७; ७, ४४
 अयमग्निः पुरीष्यो ३, ४०
 अयमग्निः सहाधिणो १५, २१
 अयमग्निर्गृहपतिः ३, ३९
 अयमग्निर्वोरतमो १५, ५२
 अयमिह प्रथमो धायि ३, १५;
 १५, २६; ३३, ६
 अयमुत्तरात्संयद् १५, १८
 अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य १५, १९
 अयं पश्चाद्विश्वव्यचा १३, ५६; १५, १७
 अयं पुरो भुवस्तस्य १३, ५४
 अयं पुरो हरिकेशः १५, ६५
 अर्थेत् स्थ राष्ट्रदा १०, ३
 अर्ध-ऋचैरुष्यानां १९, २५
 अर्धमासाः परु २३, ४१
 अर्मेभ्यो हस्तिपं ३०, ११
 अर्थमणं बृहस्पतिं ९, २७
 अर्वाशो अद्या भवता ३३, ५१
 अवतत्य धनुष्ट्व १६, १३
 अवपतन्तीरवदन् १२, ९१
 अवभृथ निचुम्पुण ३, ४८; ८, २७
 अव रुद्रमदीमहाव ३, ५८

अवसृष्टा परा पत १७,४५
 अविर्न मेघो नसि १९,९०
 अवष्टा दन्दशुकाः १०,१०
 अवोचाम कवये १५,१५
 अश्मन्नुर्ज पर्वते १७,१
 अश्मन्वती रीयते ३५,१०
 अश्मा च मे मृत्तिका १८,१३
 अश्याम तं काममग्ने १८,७४
 अश्वत्थे वो निषदनं १२,७९; ३५,४
 अश्वस्तूपरो गोमृगः २४,१
 अश्वस्य त्वा वृष्णः ३७,९
 अश्वावतीः सोमावतीम् १२,८१
 अश्वावतीगोमतीर्न ३४,४०
 अश्विनकृतस्य ते २०,३५
 अश्विना गोभिरिन्द्रियम् २०,७३
 अश्विना घर्म पातः ३८,१२
 अश्विना तेजसा चक्षुः २०,८०
 अश्विना नमुचेः सुतः २०,५९
 अश्विना पिबतां मधु २०,९०
 अश्विना भेषजं मधु २०,६४
 अश्विना हविरिन्द्रियं २०,६७
 अश्विभ्यां चक्षुरमृतं १९,८९
 अश्विभ्यां पच्यस्व १०,३१
 अश्विभ्यां पिन्वस्व ३८,४
 अश्विभ्यां प्रातःसवनम् १९,२६
 अश्वो घृतेन त्मन्या २९,१०
 अषाढे युत्सु पृतनासु ३४,२०
 अषाढाऽसि सहमाना १३,२६
 अष्टौ व्यख्यत् ककुभः ३४,२४
 असंख्याता सहस्राणि १६,५४
 असवे स्वाहा वसवे २२,३०
 अति यमो अस्यादित्यो २९,१४
 असुन्वन्तमयजमानम् १२,६२
 असुर्या नाम ते ४०,३
 असौ यस्ताम्रो अरुण १६,६
 असौ या सेना मरुतः १७,४७
 असौ योऽवसर्पति १६,७
 अस्कन्नमथ देवेभ्यः २,८
 अस्ताव्यविर्नैराः १२,२९

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १७,४३
 अस्मात्त्वमधि जानो ३५,२२
 अरिमन् महत्यणवे १६,५५
 अस्मे रुद्रा मेहना ३३,५०
 अस्मे वो अस्त्विन्द्रियम् ९,२२
 अस्य प्रत्नामनु युतः ३,१६
 अस्याजरासो दमा ३३,१
 अस्येदिन्द्रो वावृधे ३३,९७
 अहः केतुना जुषताः ३७,२१
 अहरहरप्रयावं ११,७५
 अहानि शं भवन्तु ३६,११
 अहाव्यग्ने हविरास्ये २०,७९
 अहिरिव भोगैः पयैति २२,५१
 अहे पारावतान् २४,२५
 अहुतमसि हविर्धानम् १,९
 आकृतिमग्निं प्रयुजः ११,६६
 आकृत्यै प्रयुजेऽमये ४,७
 आ कृष्णेन रजसा ३३,४३; ३४,३१
 आ कन्दय बलमोजो २९,५६
 आकम्य वाजिन् पृथिवीम् ११,२२
 आगत्य वाज्यध्वानः ११,१८
 आ गन्म विश्वेदेवसम् ३,३८
 आग्नेयः कृष्णर्षीवः २९,५८
 आप्रयणश्च मे १८,२०
 आ घा ये अग्निमिन्धते ७,३२
 आच्यो जानु दक्षिणतो १९,६२
 आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः १५,५
 आ जङ्घन्ति सान्वेषो २९,५०
 आ जिघ्र कलशं ८,४२
 आजुह्वान ईज्यो वन्यश्च २९,२८
 आजुह्वानः सुप्रतीकः १७,७३
 आजुह्वाना सरस्वती २०,५८
 आ तत् इन्द्रायवः ३३,२८
 आ तं भज सौश्रवसा १२,२७
 आतिथ्यरूपं मासरं १९,१४
 आतिष्ठन्तं परि ३३,२२
 आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं ८,३३
 आ तू न इन्द्रं ३३,६५
 आ ते वत्सो मनो १२,११५

आत्मक्षुपस्थे न वृकस्य १९,२२
 आत्मने मे वचोदा ७,२८
 आत्मानं ते मनसा २९,१७
 आ त्वा जिघर्मि मनसा ११,२३
 आ त्वाऽहर्षमन्तरभुः १२,११
 आदित्यं गर्भं पयसा १३,४१
 आदित्यैर्नो भारती २९,८
 आधत्त पितरो गर्भं २,३३
 आ न इडाभिर्विदये ३३,३४
 आ न इन्द्रो वृरादा २०,४८
 आ न इन्द्रो हरिभिः २०,४९
 आ न एतु मनः ३,५४
 आ नासत्या त्रिभिः ३४,४७
 आ नो नियुद्धः गतिनां २७,२८
 आ नो भद्राः कतवो २५,१४
 आ नो मित्रावरुणा २१,८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ३३,८५
 आ नो यज्ञं भारती २९,३३
 आन्त्राणि स्थालीर्मधु १९,८६
 आपतये त्वा परि ५,५
 आपये स्वाहा स्वापये ९,२०
 आ पवस्व हिरण्यवत् ८,६३
 आपश्चित्पयु स्तयो ३३,१८
 आपो अस्मान्मातरः ४, २
 आपो देवीः प्रति गृष्णीत १२,३५
 आपो ह यद्वृद्धतीः २७,२५
 आपो हि ष्ठा ११,५०; ३६,१४
 आ प्यायस्व मदन्तम् १२,११४
 आ प्यायस्व संमेतु १२,११२
 आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो २२,२२
 आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः २०,५३
 आ मा वाजस्य प्रसवो ९,१९
 आमूरज प्रत्यावर्तय २९,५७
 आयं गौः पृश्निरकमीत् ३,६
 आ यदिषे नृपतिं ३३,११
 आ यन्तु नः पितरः १२,५८
 आ यातसुप भूषतं ३३,८८
 आ यात्विन्द्रोऽवस २०,४७
 आयासाय स्वाहा ३९,११

आयुर्म पाहि प्राणं मे १४, १७
 आयुर्यजन कल्पतां ९, २१; १८, २९;
 २२, ३३
 आयुष्मानम्र हविषा ३५, १७
 आयुष्य वर्चस्य ३४, ५०
 आयोपवा मदनं सादयामि १५, ६३
 आ रात्रि पार्थिव ३४, ३२
 आ रोदसी अपृणदा ३३, ७५
 आ वाचो मभ्यमरुहद् १५, ५१
 आ वायो भूष श्रुचिपा ७, ७
 आविर्मर्गा आवित्तो १०, ९
 आ वश्वनः प्रत्यञ्चं ११, २४
 आ वा देवास ईमहे ४, ५
 आशुः शिशानो वृषभो १७, ३३
 आशुस्त्रिद्वान्तः १४, २३
 आ श्रावयति १९, २४
 आमन्दी रूपः राजा १९, १६
 आसीनासो अरुणीनाम् १९, ६३
 आ मुते गिञ्जत ३३, २१
 आ मुष्यगन्ती यजतं २९, ३१
 आऽह पितृन्मृचि १९, ५६
 इच्छान्त त्वा सोम्यासः ३४, १८
 इड एत्यादन गहि ३, २७; ३८, २
 उडाभरत्रिरीड्यः २१, १४
 उडाभर्मक्षानाप्रोति १९, २९
 उडामम्रे पुरुदसम् १२, ५१
 उडायारत्वा पदे ३४, १५
 इडे ग्ने हव्ये काम्ये ८, ४३
 उड विष्णुर्वि चक्रमे ५, १५
 उड हावः पजननं १९, ४८
 उड पितृभ्यो नमो १९, ६८
 उडसापः प वहत ६, १७
 उडसुतरात् स्वस्तस्य १३, ५७
 इदं मे वहा च ३२, १६
 इन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा १८, ५३
 इन्द्र आसां नेता १७, ४०
 इन्द्रं दुरः कवथ्यो २०, ४०
 इन्द्रं देवीर्विशो १७, ८६

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् १२, ५६;
 १५, ६१; १७, ६१
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ २०, ५१
 इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन १९, ८५
 इन्द्र गोमन्निहा याहि २६, ४
 इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः ५, ११
 इन्द्र मरुत्व इह पाहि ७, ३५
 इन्द्रमिद्धरी वहतो ८, ३५
 इन्द्रवायू इमे सुता ७, ८, ३३, ५६
 इन्द्रवायू बृहस्पति ३३, ४५
 इन्द्रवायू सुसन्दशा ३३, ८६
 इन्द्रश्च मरुतश्च ८, ५५
 इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च ८, ३७
 इन्द्रस्य कोडोऽदित्यै २५, ८
 इन्द्रस्य वज्रो मरुताम् २९, ५४
 इन्द्रस्य वज्रोऽसि ९, ५; १०, २१
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १७, ४१
 इन्द्रस्य रूपमृषभो १९, ९१
 इन्द्रस्य स्यूरसि ५, ३०
 इन्द्रस्यौज स्थ ३७, ६
 इन्द्राम्नी अपादियं ३३, ९३
 इन्द्राम्नी अव्यथमाना १४, ११
 इन्द्राम्नी आ गतं सुतं ७, ३१
 इन्द्राम्नी मित्रावरुणा ३३, ४९
 इन्द्राग्न्योः पक्षतिः २५-५
 इन्द्राय त्वा वसुमते ६, ३२, ३८, ८
 इन्द्रा याहि चित्रमानो २०, ८७
 इन्द्रा याहि तूतुजान २०, ८९
 इन्द्रा याहि धियेषितो २०, ८८
 इन्द्रा याहि वृत्रहन् २६, ५
 इन्द्रायैन्दुं सरस्वती २०, ५७
 इन्द्रेभं प्रतरां नय १७, ५१
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो ३३, २५
 इन्द्रो विश्वस्य राजति ३६, ८
 इन्द्रो वृत्रमवृणोत् ३३, २६
 इन्द्रानास्त्वा शतं हिमा ३, १८
 इमं सादृष्यं शतधारम् १३, ४९
 इमं स्तनमूर्जस्वन्तं १७, ८७

इमं जीवेभ्यः परिधिं ३५, १५
 इमं देवा असपत्नं ९, ४०; १०, १८
 इमं नो देव सवितः ११, ८
 इमं मा हिंसीरेकशफं १३, ४८
 इमं मा हिंसीद्विपादं १३, ४७
 इमं मे वरुण श्रुधी २१, १
 इममूर्णायुं वरुणस्य १३, ५०
 इमा उ त्वा पुरुवसो ३३, ८१
 इमा गिर आदित्येभ्यो ३४, ५४
 इमा ते वाजिञ्जवमा २९, १६
 इमा तु कं भुवना २५, ४६
 इमां ते धियं प्र भरे ३३, २९
 इमामगृभ्णन रशना २२, २
 इमा मे अग्र इष्टका १७, २
 इमा रुद्राय तवसे १६, ४८
 इमां ते पक्षावजरो १८, ५२
 इयं वेदिः परो अन्तः २३, ६२
 इयत्यग्र आसीत् ३७, ५
 इयदस्यायुरसि १०, २५
 इयं ते यज्ञिया तनूः ४, १३
 इयमुपरि मतिस्तस्यै १३, ५८
 इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व १२, १०९
 इरावती धेनुमती ५, १६
 इषमूर्जमहमित १२, १०५
 इषश्चोर्जश्च शारदौ १४, १६
 इषिरो विश्वव्यचा १८, ४१
 इषे त्वोर्जे त्वा १, १
 इषे पिन्वस्वोर्जे ३८, १४
 इषे राये रमस्व १३, ३५
 इष्कर्तारमध्वरस्य १२, ११०
 इष्कृतिर्नाम वो माता १२, ८३
 इष्टो अग्निराहुतः १८, ५७
 इष्टो यज्ञो भृगुभिः १८, ५६
 इह रतिरिह रमध्वम् ८, ५१
 इहैवामि अधि धारया २७, ४
 इडितो देवैर्हरिवाँ २०, ३८
 इड्यश्चासि वन्यश्च २९, ३
 इडक्षास एतादक्षास १७, ८४

ईहृक् चान्याहृक् च १७, ८१
ईमौन्तासः शिल्कि २९, २१
ईशानाय परस्वत २४, २८
ईशा वास्यमिदं ४०, १

उक्ताः सञ्चरा एताः २४, १५; १७, १९
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा ३३, ७६
उक्षा समुद्रो अरुणः १७, ६०
उखां कृणोतु शक्त्या ११, ५७
उप्रैल्लोहितेन मित्रं ३९, ९
उप्रश्च भीमश्च ध्वान्तः ३९, ७
उप्रा विषनिना ३३, ६१
उच्चा ते जातमन्धसो २६, १६
उच्छुष्मा ओषधीनां १२, ८२
उत नोऽहिर्बुध्न्यः ३४, ५३
उत स्मास्य द्रवतः ९, १५
उत्तानायामव भग ३४, १४
उत्तिष्ठोजोससा सह ८, ३९
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते ३४, ५६
उतेदानीं भगवन्तः ३४, ३७
उत्क्राम महते सौभगाय ११, २१
उत्थाय बृहती भव ११, ६४
उत्सकथ्या अव गुदं २३, २१
उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमुदे ३०, १०
उदकमीदु द्रविणोदा ११, २२
उदग्ने तिष्ठ प्रत्या १३, १२
उद्दिवः स्तभानान्तरिक्षं ५, २७
उदीचीमा रोह १०, १३
उदीरतामवर १९, ४९
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा ११, ४१
उदुत्तमं वरुण पाशम् १२, १२
उदु त्यं जातवेदसं ७, ४१; ८, ४१;
३३, ३१
उदु त्वा विश्वे देवा १२, ३१; १७, ५३
उदेनमुत्तरां नयाग्ने १७, ५०
उदेषां बाहू अति ११, ८२
उदप्राभं च निप्राभं १७, ६४
उद्वर्षय मधवन् १७, ४२
उद्वुष्यस्वामे पति १५, ५४; १८, ६१

उद्वयं तमसस्परि २०, २१; २७, १०;
३५, १४; ३८, २४
उन्नत ऋषभो वामनः २४, ७
उप उमन्नुप वेतसे १७, ६
उप त्वाऽग्ने इविष्मतीः ३, ४
उप नः सूनवो गिरः ३३, ७७
उपप्रयन्तो अध्वरं ३, ११
उप प्रागाच्छसनं २९, २३
उप प्रागात्परमं २९, २४
उप प्रागात्सुमन्मे २५, ३०
उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवो ७, २५
उपयामगृहीतोऽसि पजापतये २३, २; ४
उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पति ८, ९
उपयामगृहीतोऽसि मधवे ७, ३०
उपयामगृहीतोऽसि सावित्रो ८, ७
उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मा ८, ८
उपयामगृहीतोऽसि हरिः ८, ११
उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय ७, २२
उपयामगृहीतोऽस्यनये ८, ४७
उपयामगृहीतोऽस्यन्तः ७, ४
उपयामगृहीतोऽस्थाश्वभ्यां २०, ३३
उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणो ७, २०
उपयामगृहीतोऽस्यादित्येभ्यः ८, १
उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं १९, ८
उप श्वासय पृथिवीम् २९, ५५
उपहृता इह गाव ३, ४३
उपहृताः पितरः १९, ५७
उपहृतो यौष्पितोप २, ११
उपहरे गिरीणां २६, १५
उपावसृज त्मन्या २९, ३५
उपावीरस्युप देवान् ६, ७
उपास्मै गायता नरः ३३, ६२
उभा पिबतमश्विना ३४, २८
उभान्यां देव सवितः १९, ४३
उभा वामिन्द्राग्नी ३, १३
उभे सुश्चन्द्र सर्विषो १५, ४३
उह विष्णो वि कमस्व ५, ३८; ४१
उशन्तस्त्वा नि धीमहि १९, ७०
उशिक्षत्वं देव सोमाग्नेः ८, ५०

उशिकावको अरतिः १२, २४
उशिगसि कविः ५, ३२
उषस्तच्चित्रमा भर ३४, ३३
उषासानक्तमश्विना २०, ६१
उषासानक्ता बृहती २०, ४१
उषे यद्दी सुपेशसा २१, १७
उसावेतं धूर्षाद्दी ४, ३३

ऊर्कं च मे सूनुता १८, ९
ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्भदा ४, १०
ऊर्जं वहन्तीरमृतं २, ३४
ऊर्जो नपाज्जातवेदः १२, १०८
ऊर्जो नपातः २७, ४४
ऊर्ध्वं ऊ पु ण ऊतये ११, ४२
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताङ्गिरो २३, २७
ऊर्ध्वो अस्थ सार्धो २७, ११
ऊर्ध्वोमा रोह १०, १४
ऊर्ध्वोमेनामुच्छ्रापय २३, २६
ऊर्ध्वो भय प्रति विथा १३, १३

ऋक्सामयोः शिःपे ४, ९
ऋचं वाचं प्र पथे ३६, १
ऋचे त्वा ऋचे त्वा १३, ३९
ऋचो नामास्म यजममि १८, ६७
ऋजवे त्वा साधवे ३७, १०
ऋजोते पारं वृद्धाव २९, ४९
ऋतं सत्यमृतं ११, ४७
ऋतजिच्च सत्यजिच्च १७, ८३
ऋतं च मेऽमृतं १८, ६
ऋतये स्तेनहृदयं ३०, १३
ऋतवस्त ऋतुथा २३, ४०
ऋतवस्ते यज्ञं २६, १४
ऋतव स्थ ऋतावृथा १७, ३
ऋतरथ सत्यरथ १७, ८२
ऋतावानं महिष १२, १११
ऋतावानं वैश्वानरम् २६, ६
ऋताषाडृतधामाऽग्निः १८, ३८
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः २०, ६५
ऋथगित्या स मर्त्यः ३३, ८७

एकया च दशभिश्च २७, ३३
 एकयाऽस्तुवत प्रजा १४, २८
 एकस्त्वष्टुरश्वस्या २५, ४२
 एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याम् २२, ३४
 एका च मे तिष्ठश्च १८, २४
 एजतु दशभास्यो गर्भो ८, २८
 एण्यहो मण्डूको मूषिका २४, ३६
 एतम् सधस्थ परि १८, ५९
 एतं जानाथ परमे १८, ६०
 एतत्ते श्वावसन्तेन ३, ६१
 एता अर्षन्ति ह्ययात् १७, ९३
 एता उ वः सुभगा २९, ५
 एता ऐन्द्राभना द्विरूपा २४, ८
 एतावद्रूपं यज्ञस्य १९, ३१
 एतावानस्य महिमा ३१, ३
 एतं ते देव सवितः २, १२
 एदमगन्म देव ४, १
 एधोऽस्थोधिर्धामहि २०, २३, ३८, २५
 एना विश्वान्यर्य आ २६, १८
 एना वो अग्नि नमसो १५, ३२
 एभिर्नो अर्कैर्भवा १५, ४६
 एवश्छन्दो वर्गिवः १५, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं २०, ५४
 एष छागः पुरो २५, २६
 एष ते गायत्रो भाग ४, २४
 एष ते निर्ऋते भागः ९, ३५
 एष ते रुद्र भागः ३, ५७
 एष व स्तोमो मरुतः ३४, ४८
 एष स्य वार्जा क्षिपाणि ९, १४
 एषा ते अग्ने समित्तया २, १४
 एषा ते शुक तनूः ४, १७
 एषा वः सा सत्या ९, १२
 एषो ह देवः प्रादेशो ३२, ४
 एदम् पु ब्रवाण २५, १३
 ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे ६, २०
 आजश्च मे सहश्च १८, ३
 आमासश्चर्षणीधृतो विद्वे ७, ३३
 आपधयः प्रति गृष्णीत ११, ४८

आषधयः समवदन्त १२, ९६
 आषधीः प्रतिमोदध्वं १२, ७७
 आषधीरिति मातरः १२, ७८
 ककुभम् रूपं वृषभस्य ८, ४९
 कल्पस्य विष्टाः कल्पक्षराणि २३, ५७
 कदा चन प्र युच्छसि ८, ३
 कदा चन स्तरारसि ३, ३४; ८, २
 कन्या इव वहतुम् १७, ९७
 कया त्वं न ऊत्याभि ३६, ७
 कया नश्चित्र आ २७, ३९; ३६, ४
 कल्पन्तां ते दिशः ३५, ९
 कवण्यो न व्यचस्वतीः २०, ६०
 कः खिदेकार्का चरति २३, ९१ ४५
 कस्त्वा छयति कस्त्वा २३, ३९
 कस्त्वा युनाक्ति स त्वा १, ६
 कस्त्वा विमुञ्चति २, २३
 कस्त्वा सत्यो मदानी २७, ४०; ३६, ५
 का ईमरे पिशात्रिला २३, ५५
 काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ति १३, २०
 कामं कामदुधे धुक्व १२, ७२
 काय स्वाहा कस्मै २२, २०
 कार्ष्णि रसि समुद्रस्य ६, २८
 काव्ययोरजानपु ३३, ७२
 का खिदासीत् पूर्वचित्तिः २३, ११; ५३
 किम् खित्सूर्यसमं २३, ४७
 किम् खिदासीदाधि १७, १८
 किम् खिद्वन् क उ स १७, २०
 कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व १, १६
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः ३३, २७
 कुम्भो वनिधुर्जनिता १९, ८७
 कुर्वन्नेवेह कर्माणि ४०, २
 कुलायिनी धृतवती १४, २
 कुविदन्न यवमन्तो १०, ३२; १९, ६;
 २३, ३८
 कृणुष्व पाजः प्रसिति १३, ९
 कृष्णप्रवा आग्नेयाः २४, ६; ९; १४
 कृष्णा भौमा धूम्रा २४, १०
 कृष्णोऽस्याखरेष्टो २, १

केतुं कृण्वन्नकेतवे २९, ३७
 केण्वन्तः पुरुष आ २३, ५१
 को अस्य वेद २३, ५२
 कोऽदात्कस्मा अदात् ७, ४८
 कोऽसि कतमोऽसि ७, २९; २०, ४
 क्रमश्वमग्निना १७, ६५
 कव्यादभग्निं प्र ३५, १९
 क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ३८, १९
 क्षत्रस्य योनिरसि २०, १
 क्षत्रस्योत्वमसि १०, ८
 क्षत्रेणाग्ने स्वायुः स २७, ५
 क्षपो राजन्नुत त्मना १५, ३७
 खज्ञो वैश्वदेवः श्वा २४, ४०
 गणानां त्वा गणपतिम् २३, १९
 गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः २, ३
 गर्भो अस्येषधीनां १२, ३७
 गर्भो देवानां पिता ३७, १४
 गायत्रं छन्दोऽसि ३८, ६
 गायत्री त्रिष्टुब्जगती २३, ३३
 गायत्रेण त्वा छन्दसा १, २७
 गाव उपावतावतं ३३, १९; ७१
 गृहा भा बिर्भात भा ३, ४१
 गोत्राभदं गोविदं १७, ३८
 गोभिर्न सोमशिवना २०, ६६
 गोमद पु णासत्या २०, ८१
 प्रहा ऊर्जाहुतयो ९, ४
 प्रध्मेण ऋतुना देवा २१, २४
 घर्मतत्ते पुरीषं ३८, २१
 घृतं घृतपावानः ६, १२
 घृतं मिमिक्षे घृतम् १७, ८८
 घृतवती भुवनानाम् ३४, ४५
 घृताची स्थो धुर्यां २, १९
 घृताचयसि जुहूर्नाम्ना २, ६
 घृतेन सीता मधुना १२, ७०
 घृतेनाक्तौ पशुंजायेथा ६, ११
 घृतेनाञ्जन्तसं पथो २९, २

स्रक्षुषः पिता मनसा १७, २५
 चतस्रश्च मेऽष्टौ च १८, २५
 चतुःस्रक्तिर्नाभिः ३८, २०
 चतुस्त्रिंशत्तन्वो ८, ६१
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो २५, ४१
 चत्वारि शृङ्गा त्रयो १७, ९१
 चन्द्रमा अपस्वन्तरा ३३, ९०
 चन्द्रमा मनसो जातः ३१, १२
 चितिं जुहोमि मनसा १७, ७८
 चित्पतिर्मा पुनातु ४, ४
 चित्रं देवानामुदगा ७, ४२; १३, ४६
 चिदसि तथा देवतया १२, ५३
 चिदसि मनासि धीरसि ४, १९
 चोदयित्री सृष्टतानां २०, ८५

जनयत्यै त्वा संयौमि १, २२
 जनस्य गोपा अजनिष्ठ १५, २७
 जनिष्ठा उग्रः सहसे ३३, ६४
 जवो यस्ते वाजिजिहितो ९, ९
 जिह्वा मे भद्रं वाञ्छहो २०, ६
 जीमूतस्येव भवति २९, ३८
 जुषाणो बर्हिर्हरिचान् २०, ३९
 ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं १८, ४
 ज्योतिराम विद्वद्रूपं ५, ३५

तं यज्ञं बर्हिषि ३१, ९
 तं वो दस्मभृतीषहं २६, ११
 त आऽयजन्त १७, २८
 तच्चक्षुर्देवाहितं ३६, २४
 ततो विराडजायत ३१, ५
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १८, ४९; २१, २
 तत्सवितुर्वरेण्यं ३, ३५; २२, ९;

३०, २
 तत्सूर्यस्य देवत्वं ३३, ३७
 तदक्षिणा भिषजा १९, ८२
 तदस्य रूपममृतं १९, ८१
 तदिदास भुवनेषु ३३, ८०
 तदेजति तन्नैजति ४०, ५
 तदेवाभिस्तदादित्यः ३२, १

तद्विप्रासो विपन्यवो ३४, ४४
 तद्विष्णोः परमं पदं ६, ५
 तनूनपाच्छुचिद्वतः २१, १३
 तनूनपात्पथ ऋतस्य २९, २६
 तनूनपादसुरो विश्व २७, १२
 तनूपा अग्नेऽसि तन्वं ३, १७
 तनूपा भिषजा सुते २०, ५६
 तन्नुना रायस्पोषेण १५, ७
 तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः ३, २६
 तं त्वा समिद्धि रङ्गो ३, ३
 तन्नस्तुरीपमञ्जुतं २७, २०
 तन्नो वातो मयोभु २५, १७
 तान्मत्रस्य वरुणस्य ३३, ३८
 तपश्च तपस्यश्च १५, ५७
 तपसे कौलालं मायायै ३०, ७
 तपसे स्वाहा तायते ३९, १२
 तप्तायनी मेऽसि ५, ९
 तमिद्रभं प्रथमं दध्न १७, ३०
 तमिन्द्रं पशवः सचा २०, ६९
 तमीशानं जगतः २५, १८
 तसु त्वा दध्यङ्घ्रिषः ११, ३३
 तसु त्वा पाथ्यो वृषा ११, ३४
 तं पत्नीभिरनु गच्छेम १५, ५०
 तं प्रतथा पूर्वथा ७, १२
 तरणिर्विश्वदर्शतो ३३, ३६
 तव भ्रमास आशुया १३, १०
 तव वायवृत्तरपते २७, ३४
 तव शरीरं पतायिष्णु २९, २२
 तवायं सोमस्त्वम् २६, २३
 तस्मा अरं गमाम ११, ५२; ३६, १६
 तस्मादस्वा अजायन्त ३१, ८
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ३१, ६; ७
 तस्य वयं सुमती २०, ५२
 तस्यास्ते मत्यसवसः ४, १८
 तां सवितुर्वरेण्यस्य १७, ७४
 ता अस्य सूददोहसः १२, ५५;
 १५, ६०
 ता उभौ चतुरः पदः २३, २०
 ता न आ वोढम् २०, ८३

ता नासत्या सुपेशसा २०, ७४
 तान्पूर्वया निविदा २५, १६
 ता भिषजा सुकर्मणा २०, ७५
 तिरश्रीनो विततो ३३, ७४
 तिस्र इडा सरस्वती २१, १९
 तिस्रस्त्रेधा सरस्वती २०, ६३
 तिस्रो देवीर्बाह्विरेदं २७, १९
 तिस्रो देवीर्हविषा २०, ४३
 तीव्रान्घोषान्कृण्वते २९, ४४
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम १२, ११६
 ते अस्य योषणे २७, १७
 ते आचरन्ती समनेव २९, ४१
 तेजः पशनां हविः १९, ९५
 तेजोऽसि तेजो मयि १९, ९
 तेजोऽसि शुक्कममृतम् २२, १
 ते नो अर्वन्तो हवन ९, १७
 ते हि पुत्रासो आदते ३, ३३
 त्रया देवा एकादशः २०, ११
 त्रातारामिन्द्रमवितारम् २०, ५०
 त्रिंशद्धाम विराजति ३, ८
 त्रिधा हितं पर्णिभिः १७, ९२
 त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ३१, ४
 त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा १५, ९
 त्रीणि त आहुर्दीवि २९, १५
 त्रीणि पदा वि चक्रमे ३४, ४३
 त्रीणि शता त्री महस्त्राणि ३३, ७
 त्रीन्समुद्रान्समसृपत् १३, ३१
 त्र्यम्बकं यजामंह ३, ६०
 त्र्यवयां गायत्र्यं पञ्च २४, १२
 त्र्यविद्वच मे त्र्यवी च १८, २६
 त्र्यायुषं जमदग्नेः ३, ६२
 त्वं याविष्ठ दाशुषो १३, ५२; १८, ७७
 त्वं सोम पित्रुभिः १९, ५४
 त्वं सोम प्र चिकितो १९, ५२
 त्वं नो अग्ने तव देव ३४, १३
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य २१, ३
 त्वमग्र ईडितः १९, ६६
 त्वमग्ने युभिस्त्वमाशु ११, २७

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिराः ३४, १२
 त्वमग्ने व्रतपा असि ४, १६
 त्वमङ्ग प्रशस्सिषो ६, ३७
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि ३३, ६६
 त्वमिमा ओषधीः सोम ३४, २२
 त्वसुतमास्योषधे तव १२, १०१
 त्वया हि नः पितरः १२, ५३
 त्वष्टा तुरीपो अद्भुत २१, २०
 त्वष्टा दधन्छुष्मम् २०, ४४
 त्वष्टा वीर देवकामं २९, ९
 त्वाऽ हि मन्त्रतमम् ३३, १३
 त्वां गन्धर्वा अखनँस्त्वा १२, ९८
 त्वां चित्रश्रवस्तम १५, ३१
 त्वामग्ने अङ्गिः सो १५, २८
 त्वामग्ने पुष्करादधि १५, २२
 त्वामग्ने यजमाना अनु १२, २८
 त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा २७, ३
 त्वामय ऋष आर्षेयः २१, ६१
 त्वामिद्धि हवामहे २७, ३७
 त्वे अग्ने स्वाहुत ३३, १४

दृष्ट्याभ्यां मलिम्लज्जम्भ्यै ११, ७८
 दक्षिणामा रोह १०, ११
 दधिक्राव्णो अकारिषं २३, ३२
 दक्षा युवाकवः सुता ३३, ५८
 दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय ३९, २
 दिवः पृथिव्याः पर्योज २९, ५३
 दिवस्पतिं प्रथमं जज्ञे १२, १८
 दिवि धा इमं यज्ञम् ३८, ११
 दिवि पृष्टो अरोचत ३३, ९२
 दिवि विष्णुर्व्यक्रःस्त २, २५
 दिवो मूर्धांसि पृथिव्या १८, ५४
 दिवो वा विष्ण उत ५, १९
 दीक्षायै रूपः शष्पाणि १९, १३
 दीर्घायुस्त ओषधे १२, १००
 दुरो देवीर्दिगो महीः २१, १६
 दृहस्व देवि पृथिवि ११, ६९
 दृते दृह मा ज्योक्ते ३६, १९
 दृते दृह मा मित्रस्य ३६, १८

दृशानो रुक्म उर्व्या १२, १; २५
 दृष्ट्वा परिस्त्रुतो रसः १९, ७९
 दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् १२, ७७
 देव इन्द्रो नराशःसः २१, ५५;
 २८, १९
 देवं-देवं वोऽवसे ३३, ९१
 देवं बर्हिः सरस्वती २१, ४८
 देवं बर्हिरिन्द्रः सुदेवं २८, १२
 देवं बर्हिर्वयोधसः २८, ३५
 देवं बर्हिवारितीनां २१, ५७,
 २८, २१; ४४
 देवकृतस्यैनसोऽव ८, १३
 देवश्रुतौ देवेषु ५, १७
 देव सवितः प्रसुव ९, १, ११, ७;
 ३०, १
 देव सवितरेष ते ५, ३९
 देवस्त्वा सवितोद्वपतु ११, ६३
 देवस्य चेततो महीं २२, ११
 देवस्य त्वा सवितुः १, १०, २१, २४;
 ५, २२, २६; ६, १, ९, ३०;
 ९, ३०, ३८; ११, ९, २८;
 १८, ३७; २०, ३; ३७, १;
 ३८, १
 देवस्य सवितुर्मतिम् २२, १४
 देवस्याहः सवितुः ९, १०; १३
 देवहृर्यज्ञ आ च १७, ६२
 देवा गातुविदो गातुं ८, २१
 देवा देवानां भिषजा २१, ५३
 देवा देव्या होतारा २८, १७; ४०
 देवानां भद्रा सुमतिः २५, १५
 देवान्दिवमग्नयज्ञः ८, ६०
 देवा यज्ञमतन्वत १२, १२
 देवासो हि ष्मा मनवे ३३, ९४
 देवी उषासानका २८, १४; ३७
 देवी उषासावश्विना २१, ५०
 देवी ऊर्जाहुती दुधे २१, ५२;
 २८, १६; ३९
 देवी जोष्टी वसुधितौ २८, १५, ३८

देवी जोष्टी सरस्वती २१, ५१
 देवी यावापृथिवी ३७, ३
 देवीराप एष वो ८, २६
 देवीरापः शुद्धा बोद्धवः ६, १३
 देवीरापो अपां नपाथो ६, २७
 देवीर्द्वार इन्द्रः सङ्घाते २८, १३
 देवीर्द्वारो अश्विना २१, ४९
 देवीर्द्वारो वयोधसः २८, ३६
 देवीस्तिष्ठस्तिष्ठो २१, ५४;
 २८, १८; ४१
 देवेन नो मनसा ३४, २३
 देवेभ्यो हि प्रथमं ३३, ५४
 देवो अग्निः स्विष्टकृद् २१, ५८;
 २८, २२; ४५
 देवो देवैर्वनस्पतिः २१, ५६; २८, २०
 देवो नराशःसो देवम् २८, ४२
 देधो वनस्पतिर्देवम् २८, ४३
 देव्यो वस्यो भूतस्य ३७, ४
 देहि मे ददामि ते ३, ५०
 देव्या अध्वर्यवस्त्वा २३, ४२
 देव्या मिमाना मनुषः २०, ४२
 देव्याय धत्रे जोष्टे १७, ५६
 देव्यावध्वर्यु आ गतः ३३, ३३; ७३
 देव्या होतारा ऊर्ध्वम् २७, १८
 देव्या होतारा प्रथमा २९, ३२
 देव्या होतारा भिषजा २१, १८
 यां मा लेखीरन्तरिक्षं ५, ४३
 युभिरक्नुभिः परि ३४, ३०
 यौः शान्तिरन्तरिक्षः ३६, १७
 यौरासीत्पूर्वाचितिः २३, १२; ५४
 यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं २३, ४३
 यौस्ते पृष्ठं पृथिवी ११, २०
 द्वारो देवीरन्वस्य २७, १६
 द्विपदा याश्चतुष्पदाः २३, ३४
 द्वे विरूपे चरतः ३३, ५
 द्वे सृती अशृणवं १९, ४७
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीम् १३, ५
 द्रविणोदाः पिपीषति २६, २२
 द्रवजः सर्पिरा सुतिः ११, ७०

द्रापे अन्धसस्पते १६,४७
द्रुपदादिव मुमुचानः २०,२०

धन्वना गा धन्वना २९,३९
धर्ता दिवो वि माति ३७,१६
धाता रातिः सवितेदं ८,१७
धानाः करम्भः सक्तवः १९,२१
धानानां रूपं कुवलं १९,२२
धानावन्तं करम्भिमणम् २०,२९
धान्यमसि धिनुहि १,२०
धामच्छदमिरिन्द्रो १८,७६
धामं ते विश्वं भुवनम् १७,९९
धूम्रान्वसन्तायालभते २४,२१
धूम्रा बभ्रुनीकाशाः २४,१८
धूरसि धूर्व धूर्वन्तम् १,८
धृष्टिरस्यपामे अग्नि १,१७
ध्रुवाक्षितिर्ध्रुवयोनिः १४,१
ध्रुवसदं त्वा नृषदं २,२
ध्रुवाऽसि धरुणास्तृता १३,१६
ध्रुवाऽसि धरुणेतो १३,३४
ध्रुवाऽसि ध्रुवोऽयं ५,२८
ध्रुवाऽसि पृथिवीं दृह ५,१३

नक्तोषासा समनसा १२,२१ १७,७०
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा २२,२८
न तं विदाय य इमा १७,३१
न तद्रक्षाऽसि न ३४,५१
न तस्य प्रतिमा ३२,३
न ते दूरे परमा चित् ३४,१९
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो २७,३६
नदीभ्यः पौञ्जिष्ठम् ३०,८
नभश्च नभस्यश्च १४,१५
नम आशवे च १६,३१
नम उष्णीषिणे १६,२२
नमः कपर्दिने च १६,२९
नमः कूप्याय च १६,३८
नमः कृत्स्नायतया १६,२०
नमः पर्णाय च १६,४६
नमः पार्याय च १६,४२

नमः शङ्खे च १६,४०
नमः शम्भवाय च १६,४१
नमः शुष्क्याय च १६,४५
नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यः १६,२८
नमः सभाभ्यः १६,२४
नमः सिकत्याय च १६,४३
नमः सु ते निर्ऋते १२,६३
नमः सेनाभ्यः १६,२६
नमः सोभ्याय च १६,३३
नमः सुत्याय च १६,३७
नमस्त आयुधाय १६,१४
नमस्तक्षत्र्या १६,२७
नमस्ते अस्तु वियुते ३६,२१
नमस्ते रुद्र मन्यव १६,१
नमस्ते हरसे शोचिषि १७,११; ३६,२०
नमो गणेभ्यो १६,२५
नमो ज्येष्ठाय च १६,३२
नमो धृष्णवे च १६,३६
नमो बभ्रुशाय १६,१८
नमो बिल्मिने च १६,३५
नमो मित्रस्य वरुणस्य ४,३५
नमो रोहिताय १६,१९
नमो वः पितरो २,३२
नमो वञ्चते परि १६,२१
नमो वन्याय च १६,३४
नमो वात्याय च १६,३९
नमो विस्तृजङ्गयो १६,२३
नमो वज्राय च १६,४४
नमोऽस्तु नीलघ्रीवाय १६,८
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो १६,६४-६६
नमोऽस्तु सर्वेभ्यो ये १३,६
नमो हिरण्यवाहवे १६,१७
नमो ह्रस्वाय च १६,३०
न यत्परो नान्तर २०,८२
नराशंसः प्रति शूरो २०,३७
नराशंसस्य महिमानम् २९,२७
नर्माय पुँश्चल्लु हसाय ३०,२०
नवदशाभिरस्तुवत १४,३०
नवभिरस्तुवत १४,२९

नवविंशत्याऽस्तुवत १४,३१
न वा उ एतन्म्रयसे २३,१६; २५,४४
नहि तेषाममा चन ३,३२
नहि स्पशमविदत् ३३,६०
नाना हि वां देव १९,७
नाभा पृथिव्याः समिधाने ११,७६
नार्भर्मे चित्तं विज्ञानं २०,९
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं ३१,१३
नार्यस्ते पत्न्यो लोम २३,३६
नाशयित्री बलासस्या १२,९७
निकमणं निषदनं २५,३८
नियुत्वान्वायवा गहि २७,२९
निवेशनः सङ्गमनः १२,६६
नि षसाद धृतवतो १०,२७; २०,२
नि होता द्योतृषदने ११,३६
नीलघ्रीवाः शितिकण्ठाः १६,५६-५७
नृत्ताय सूतं गीताय ३०,६
नृषदे वेङ्गसुषदे १७,१२

पञ्च दिशो देवीः १७,५४
पञ्च नयः सरस्वतीम् ३४,११
पञ्चस्वन्तः पुरुष आ २३,५२
पथस्पथः परिपति ३४,४२
पयः पृथिव्यां पयः १८,३६
पयसा शुक्रममृतं १९,८४
पयसो रूपं ययवा १९,२३
पयसो रेत आभृतं ३८,२८
परमस्याः परावतो ११,७२
परमेष्ठी त्वा सादयतु १५,५८; ६४
परमेष्ठ्यभिधीतः ८,५४
परं मृत्यो अनु परेहि ३५,७
परस्या अधि संवतो ११,७२
परि ते दूडभो रथो ३,३६
परि ते धन्वो हेतिः १६,१२
परि त्वा गिर्वणो ५,२९
परि त्वाऽग्ने पुरं वयं ११,२६
परि द्यावापृथिवी ३२,१२
परि नो रुद्रस्य हेतिः १६,५०
परि माऽग्ने दुश्चरितात् ४,२८

परि वाजपतिः कविः ११, २५
 परिवारसि परि त्वा ६, ६
 परीतो षिञ्चता सुत १९, २
 परीत्य भूतानि परीत्य ३२, ११
 परीमे गामनेषत ३५, १८
 परो दिवा पर एना १७, २९
 पवमानः सो अय १९, ७२
 पावत्रेण पुर्नाह मा १९, ४०
 पावत्रे स्थो वैणव्यौ १.१२, १०, ६
 पशुभिः पशुनाप्रोति १९, २०
 पश्रवाट् च मे पश्राहा १८, २७
 पश्रवाहो विराज २४, २३
 पातं नो अश्विना २०, ६२
 पावकया यश्चितयन्त्या १७, १०
 पावकवर्चा शुक्वर्चा १२, १०७
 पावका नः सरस्वती २०, ८४
 पाहि नो अग्न एकया २७, ४३
 पिता नोऽस पिता नो ३७, २०
 पितुं नु स्तोषं महो ३४, ७
 पितृभ्यः स्वधायिभ्यः १९, ३६
 पीवो अज्ञा रयिवृधः २७, ०३
 पुत्रमिव पितरो १०, ३४; २०, ७७
 पुनन्तु मा देवजनाः १९, ३९
 पुनन्तु मा पितरः १९, ३७
 पुनरासद्य सदनम् १२, ३९
 पुनरूर्जा नि वर्तस्व १२, ९, ४०
 पुनर्नः पितरो मनो ३, ५५
 पुनर्मनः पुनरायुर्म ४, १५
 पुनस्त्वाऽऽदित्या रुद्रा १२, ४४
 पुनाति ते परिस्तुत १९, ४
 पुरा क्रूरस्य विसृपो १, २८
 पुरीष्यासो अग्नयः १२, ५०
 पुरीष्योऽसि विश्वभरा ११, ३२
 पुरुदस्मो विषु रूप ८, ३०
 पुरुष एवेद २ सर्व ३१, २
 पुरुषमृगश्चन्द्रमसो २४, ३५
 पूर्णा दर्वि परा पत ३, ४९
 पूषणं वनिष्ठुना २५, ७
 पूषन्तव व्रते वयं ३४, ४१

पूषा पञ्चाक्षरेण ९, ३२
 पृच्छामि त्वा चितये २३, ४९
 पृच्छामि त्वा परमन्तं २३, ६१
 पृथिवि देवयजनि १, २५
 पृथिवी च म इन्द्रश्च १८, १८
 पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं १४, १९
 पृथिव्या अहमुदन्तारिक्षम् १७, ६७
 पृथिव्याः पुरीषमसि १४, ४
 पृथिव्याः सधस्थादामि ११, १६
 पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय २२, २९
 पृथ्विनिरश्वीनपृथिः २४, ४
 पृषदश्वा मरुतः २५, २०
 पृष्टो दिवि पृष्टो १८, ७३
 पृष्ठीमै राष्ट्रमुदरम् २०, ८
 प्रघांसनो हवामह ३, ४४
 प्रजापतये च वायवे २४, ३०
 प्रजापतये त्वा जुष्टं २२, ५
 प्रजापतये पुरुषान् २४, २९
 प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः ३२, ५
 प्रजापतिर्विश्वकर्मा १८, ४३
 प्रजापतिश्चरति ३१, १९
 प्रजापतिष्ट्वा सादयसु १३, १७
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, २०,
 २३, ६५
 प्रजापतेस्तपसा २९, ११
 प्रजापतौ त्वा देवतायां ३५, ६
 प्र तद्विष्णु स्तवते ५, २०
 प्र तद्वोचेदमृतं नु ३२, ९
 प्रति क्षत्रे प्रति २०, १०
 प्रतिपदसि प्रतिपदे ८५, ८
 प्रति पन्थामपश्चहि ४, २९
 प्रतिश्रुत्काया अर्तनं ३०, १९
 प्रति स्पशो वि सृज १३, ११
 प्रतीचीमा रोह १०, १२
 प्रतूर्तं वाजिजा द्रव १२, १२
 प्रतूर्वेजेत्यवक्राम ११, १५
 प्रत्युष्ट २ रक्षः प्रत्युष्टा १, ७; २९
 प्रथमा द्वितीयैः २०, १२
 प्रथमा वा सरथिना २९, ७

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः ३४, ५७
 प्र नो यच्छत्वय्यमा ९, २९
 प्र पर्वतस्य त्रषभस्य १०, १९
 प्र-प्रायमग्निर्भरतस्य १२, ३४
 प्र बाहवा सिस्तं २१, ९
 * प्र मन्महे शवसा ३४, १६
 प्रमुञ्च धन्वनस्त्वम् १६, ९
 प्र यामिर्थासि दाश्वान्सम् २७, २७
 प्र व इन्द्राय बृहते ३३, ९६
 प्र वायुमच्छा बृहती ३३, ५५
 प्र वायुजे सुपया ३३, ४४
 प्र वीरया शुचयो ३३, ७०
 प्र वो महं मन्दमानाय ३३, २३
 प्र वो महे महि नमो ३४, १७
 प्रसद्य भम्मना योनिम् १२, ३८
 प्रस्तरेण परिधिना १८, ६३
 प्रागपागुदगधराक्सर्वतः ६, ३६
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा २९, २९
 प्राचीमनु प्रदिशं १७, ६६
 प्राच्यै दिशे स्वाहा २२, २४
 प्राणं मे पाह्यपानं १४, ८
 प्राणपा अपानपा १७, १५
 प्राणपा मे अपानपाः २०, ३४
 प्राणश्च मऽपानश्च १८, २
 प्राणाय मे वचोदा ७, २७
 प्राणाय स्वाहाऽपानाय २२, २३,
 २३, १८
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्र ३४, ३४
 प्रातर्जितं अगमुप्र ३४, ३५
 प्रेता जयता नर १७, ४६
 प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि १२, ३२
 प्रेद्वो अग्ने दीदिहि १७, ७६
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः ३३, ८२; ३७, ७
 प्रेतु वाजी कनिकदत् ११, ४६
 प्रेषेभिः प्रेषानाप्रोति १९, १९
 प्रोधदश्वो न यवसे १५, ६२
 प्रोह्यमाणः सोम आगतो ८, ५६

खट् सूर्य श्रवसा ३३,४०
 बण्महौ असि सूर्य ३३,३९
 बहिषषः पितरः १९,५५
 बलविज्ञाय स्थविरः १७,३७
 बह्वीनां पिता बहुरस्य २९,४२
 बाहू मे बलम् २०,७
 बीभत्सायै पौलकसं ३०,१७
 बृहदिन्द्राय गायत २०,३०
 बृहन्निदिधम एषां ३३,२४
 बृहस्पते अति यदयो २६,३
 बृहस्पते परि दीया १७,३६
 बृहस्पते वाजं जय ९,११
 बृहस्पते सवितर्बोधय २७,८
 बांधा मे अस्य वचसो १२,४२
 ब्रह्म क्षत्रं पवते १९,५
 ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं १३,३
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य ३४,५८
 ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय ३०,५
 ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिः २३,४८
 ब्रह्माणि मे मतयः ३३,७८
 ब्राह्मणमय विदेयं ७,४६
 ब्राह्मणासः पितरः २९,४७
 ब्राह्मणोऽस्य सुखम् ३१,११
 भग एव भगवो ३४,३८
 भग प्रणेतर्भग ३४,३६
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम २५,२१
 भद्रा उत प्रश्नास्तयो १५,३९
 भद्रो नो अग्निराहुतो १५,३८
 भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्व ४,३४
 भवतं नः समनसो ५,३; १२,६०
 भायै दार्वोहारं ३०,१२
 भुज्युः सुपर्णो यज्ञो १८,४२
 भुवो यज्ञस्य रजसः १३,१५; १५,२३
 भूताय स्वा नारातये १,११
 भूम्या आख्णालभते २४,२६
 भूरसि भूमिरसि १३,१८
 भूर्धुवः स्वः तत्सवितुः ३६,३
 भूर्धुवः स्वः सुप्रजाः ३,३७

भूर्धुवः स्वर्धौरिव ३,५
 भेषजमामि भेषजं ३,५९
 मखस्य शिरोऽसि ३७,८
 मधवे स्वाहा माधवाय २२,३१
 मधु नक्तमुतोषसो १३,२८
 मधुमतीनां इषस्कृधि ७,२
 मधुमाज्ञा वनस्पतिः १३,२९
 मधु वाता ऋतायते १३,२७
 मधुश्च माधवश्च १३,२५
 मध्वा यज्ञं नक्षसे २७,१३
 मनसः काममाकृतिं ३९,४
 मनस्त आ ग्यायतां ६,१५
 मनो जूतिर्जुषताम् २,१३
 मनो न येषु हवनेषु ७,१७
 मनो न्वाहामहे ३,५३
 मनो मे तर्पयत ६,३१
 मन्यवेऽयस्तापं क्रोधाग ३०,१४
 मयि गृह्णाम्यमे १३,१
 मयि त्यदिन्द्रियं ३८,२७
 मयीदमिन्द्र इन्द्रियं २,१०
 मयुः प्राजापत्य उलो २४,३१
 मरुताः स्कन्धा विश्वेषां २५,६
 मरुतो यस्य हि क्षये ८,३१
 मरुत्वन्तं वृषभं ७,३६
 मरुत्वो इन्द्र वृषभो ७,३८
 मर्माणि तं वर्मणा १७,४९
 मशकान् केशैरिन्द्र २५,३
 महो इन्द्रो नृषदा ७,३९
 महो इन्द्रो य ओजसा ७,४०
 महो इन्द्रो वज्रहस्तः २६,१०
 महानामन्यो रेवत्यो २३,३५
 महि त्रिणामवोऽस्तु ३,३१
 मही यौः पृथिवी च ८,३२; १३,३२
 महीनां पयोऽसि ४,३
 महाम् पु मातर २१,५
 महो अग्नेः समिधानस्य ३३,१७
 महो अर्णः सरस्वती २०,८६

मा छन्दः प्रमा छन्दः १४,१८
 मा त इन्द्र ते वयं १०,२२
 माता च ते पिता च २३,२४-२५
 मातेव पुत्रं पृथिवी १२,६१
 मा त्वाऽमिध्वनयीद् २५,३७
 मा त्वा तपत्प्रिय २५,४३
 मा नः शःसो अरुषो ३,३०
 मा नस्तोके ननये १६,१६
 मा नो महान्तमुत १६,१५
 मा नो मित्रो वरुणो २५,२४
 माऽपो मौषधीर्हिःसाः ६,२२
 मा भर्मा संविष्ठा १,२३; ६,३५
 मा मा हिःसाज्जनिता १२,१०२
 मा नो रिषस्वनिता १२,९५
 मा मु भिस्था मा मु ११,६८
 माहिर्भूर्मा पृदाकुः ६,१२; ८,२३
 मित्र २ हुवे पूतदक्षं ३३,५७
 मित्रः सःसृज्य पृथिवी ११,५३
 मित्रश्च म इन्द्रश्च १८,१७
 मित्रस्य चर्षणीधृतो ११,६२
 मित्रस्य मा चक्षुषा ५,३४
 मित्रावरुणाभ्यां त्वा ७,२३
 मित्रो न एहि ४,२७
 मित्रो नवाक्षरेण ९,३३
 मीढुष्टम शिवतम १६,५१
 मुख २ सदरय शिरः १९,८८
 मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो १२,९०
 मूर्धानं दिवो अरति ७,२४; ३३,८
 मूर्धा वयः प्रजापतिः १४,९
 मूर्धाऽसि राड् ध्रुवाऽसि १४,२१
 मृगो न भीमः कुचरां १८,७१
 मेधां मे वरुणो ३२,१५
 मो षू ण इन्द्रात्र ३,४६
 य आत्मदा बलदा २५,१३
 य इन्द्र इन्द्रियं दधुः २०,७०
 य इमा विश्वा १७,१७
 य इमे यावापृथिवी २२,३४

य एतावन्तश्च भूयांसः १६,६३
 यकासकां शकुन्तिका २३,२२
 यकोऽसकौ शकुन्तक २३,२३
 य क्रन्दसौ अवसा ३२,७
 यः प्राणतो निमिषतो २३,३, २५,११
 यजा नो मित्रावरुणा ३३,३
 यजुर्भिराप्यन्ते प्रहा १९,२८
 यजाप्रतो दूरम् ३४,१
 यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपति ८,१२
 यज्ञस्य दोहो वितत ८,६२
 यज्ञा-यज्ञा वा अग्रये २७,४२
 यज्ञन यज्ञमयजन्त ३१,१६
 यज्ञो देवानां प्रत्येति ८,४, ३३,६८
 यत्ते स्वाहा धावते २२,८
 यतो-यतः सर्माहसे ३६,२२
 यत्ते गात्रादग्निना २५,३४
 यत्ते पवित्रमर्चिषि १९,४१
 यत्ते सादे महसा २५,४०
 यत्ते सोम दिवि ज्योतिः ६,३३
 यत्पुरुषं व्यदधुः ३१,१०
 यत्पुरुषेण हविषा ३१,१४
 यत्प्रज्ञानमुत चेतो ३४,३
 यत्र धारा अनपेता १८,६५
 यत्र बाणाः सम्पतान्त १७,४८
 यत्र ब्रह्म च क्षत्रं २०,२५
 यत्रेन्द्रश्च वायुश्च २०,२६
 यत्रौषधीः समगमत १२,८०
 यथेमा वाचं कत्याणी २६,२
 यदक्रन्दः प्रथमं २२,१२
 यदग्ने कानि-कानि ११,७३
 यदत्युपजिह्विका ११,७४
 यदत्र रिप्तं रसिनः १९,३५
 यदद्या कच्च वृत्रहन् ३३,३५
 यदद्या सूर उदिते ३३,२०
 यदश्वस्य कविषो २५,३२
 यदश्वाय वास २५,३९
 यदस्या अष्टुभेयाः २३,२८
 यदाकृतात्समसुस्रो १८,५८

यदापिपेष मातरं १९,११
 यदापो अध्या इति २०,१८
 यदाबध्नन् दाक्षायणा ३४,५२
 यदि जाप्रद्यदि २०,१६
 यदि दिवा यदि नक्तम् २०,१५
 यदिमा वाजयज्ञहम् १२,८५
 यद्वध्यमुदरस्य २५,३३
 यद्गामे यदरण्ये ३,४५, २०,१७
 यदत्तं यत्परादानं १८,६४
 यद्देवा देवहेडनं २०,१४
 यद्देवासो ललामगुं २३,२९
 यद्वाजिनो दाम २५,३१
 यद्वातो अपो अगर्नागन् २३,७
 यद्वाहिष्ठं तदग्रये २६,१२
 यद्धारिणो यवमति २३,३०-३१
 यद्दविष्यमृतुशो २५,२७
 यन्ता च मे धर्ता १८,७
 यं ते देवी निर्ऋतिः १२,६५
 यन्त्री गङ् यन्त्र्यसि १४,२२
 यन्त्रिर्गजा रेक्णसा २५,२५
 यन्त्रिक्षणं मूर्स्पचन्या २५,३६
 यन्त्रे छिद्रं चक्षुषो ३६,२
 यमग्ने ऋष्यवाहन १९,६४
 यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा ६,२९
 यमश्विना नमुचेरा १९,३४
 यमश्विना सरस्वती २०,६८
 यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते ३८,९
 यमाय त्वा मखाय ३७,११
 यमाय यमसुमथर्वभ्यो ३०,१५
 यमाय स्वाहाऽन्तकाय ३८,१३
 यमेन दत्तं त्रित २९,१३
 यं परिधिं पर्यधत्था २,१७
 यवानां भागोऽस्ययवानां १४,२६
 यश्विदापो महिना २७,२६
 यस्तु सर्वाणि भूतानि ४०,६

यस्ते अद्य कृणवत् १२,२६
 यस्ते अश्वसनिर्भक्षो ८,१२
 यस्ते ब्रह्म स्कन्दति ७,२६
 यस्ते रसः सम्भृतः १९,३३
 यस्ते स्तनः शशयो ३८,५
 यस्माज्जातं न पुरा ३२,५
 यस्मान्न जातः परो ८,३६
 यस्मिन्सर्वाणि भूतानि ४०,७
 यस्मिन्श्वास ऋषभास २०,७८
 यस्मिन्मृचः साम ३४,५
 यस्य कुर्मो गृहे १७,५२
 यस्य प्रयाणमन्वस्य ११,६
 यस्यायं विश्व आर्यो ३३,८२
 यस्यास्ते घोर आसन् १२,६४
 यस्येमे हिमवन्तो २५,१२
 यस्यै ते यज्ञियो गर्भो ८,२९
 यस्यौषधीः प्रसर्पथ १२,८६
 यो आऽवह उशतो देव ८,१२
 या इषवो यातुधानानां १३,७
 या ओषधीः पूर्वा जाता १२,७५
 या ओषधीः सोमराज्ञीः १२,९२-९३
 याः फलिनीर्या अफला १२,८९
 याः सेना अर्भात्वरिः ११,७७
 या ते अग्नेऽयःशया ५,८
 या ते घर्म दिव्या ३८,१८
 या ते धामानि परमाणि १७,२१
 या ते धामानि हविषा ४,३७
 या ते धामान्युश्मसि ६,३
 या ते रुद्र शिवा १६,२; ४९
 या ते हेतिर्मादुष्टम १६,११
 यामिषुं गिरिशान्त १६,३
 यां मेधा देवगणाः ३२,१४
 यावतीं यावापृथिवी ३८,२६
 या वां ऋषा मधुमती ७,११
 या वो देवाः सूर्ये १३,२३; १८,४७
 या व्याघ्रं विषूचिकोभौ १९,१०
 या शतेन प्रतनोषि १३,२१

याश्चेदमुपशृण्वन्ति १२, ९४
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो १३, २२;
१८, ४६
युक्तेन मनसा वयं ११, २
युक्त्वाय मविता देवान् ११, ३
युक्त्वा हि केशिना हरी ८, ३४
युक्त्वा हि देवदूतमां १३, ३७; ३३, ४
युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं ११, ५
युञ्जते मन उत ५, १४; ११, ४;
३७, २
युञ्जन्ति ब्रह्मरुषं २३, ५
युञ्जन्त्यस्य काम्या २३, ६
युञ्जाथाः रासभं ११, १३
युञ्जानः प्रथमं मनः ११, १
युनक्त सीरा वि १२, ६८
युवं तमिन्द्रापर्वता ८, ५३
युवः सुरामश्विना १०, ३३; २०, ७६
युष्मा इन्द्रोऽवृणीत १, १३
यूपवस्का उत ये २५, २९
ये अग्निष्वात्ता १९, ६०
ये चेह पितरो १९, ६७
ये जनेषु मलिम्लव ११, ७९
ये तीर्थानि प्रचरन्ति १६, ६१
ये ते पन्थाः सवितः ३४, २७
ये त्वाऽद्विद्वे मघवन् ३३, ६३
ये देवा अग्निनेत्राः ९, ३६
ये देवा देवानां १७, १३
ये देवा देवेष्वधि १७, १४
ये देवासो दिव्येकादश ७, १९
येन ऋषयस्तपसा १५, ४९
येन कर्माण्यपसो ३४, २
येन यौरुद्रा पृथिवी ३२, ६
येन बहसि सहस्रं १५, ५५; १८, ६२
ये नः पूर्वं पितरः १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते ३४, ४६
येना पावक चक्षसा ३३, ३२
येना समत्सु सासहो १५, ४०
येनेदं भूतं भुवनं ३४, ४
येऽक्षेषु विविध्यन्ति १६, ६२

ये पर्षा पथिरक्षय १६, ६०
ये भूतानामधिपतयो १६, ५९
ये रूपाणि प्रति २, ३०
ये वाजिनं परिपश्यन्ति २५, ३५
ये वा मी रोचने दिवो १३, ८
ये वृक्षेषु शष्पिज्जरा १६, ५८
येषामध्येति प्रवसन्त्येषु ३, ४०
ये समानाः समनसः १९, ४५-४६
यो अग्निः कव्यवाहनः १९, ६५
यो अग्निरग्नेरध्यजायत १३, ४५
यो अस्मभ्यमराती ११, ८०
योगे-योगे तवस्तरं ११, १४
यो देवेभ्य आतपति ३१, २०
यो नः पिता जनिता १७, २७
यो भूतानामधिपतिः २०, ३०
यो रेवान्यो अर्मावहा ३, २९
यो वः शिवतमो रस ११, ५१;
३६, १५

रक्षसां भागोऽसि ६, १६
रक्षोहणं वलगहनं ५, २३
रक्षोहणो वो वलगहनः ५, २५
रक्षोहा विश्वचर्षणिः २६, २६
रजता हरिणीः सीसा २३, ३७
रथवाहणः हविरस्य २९, ४५
रथे तिष्ठन्नयति २९, ४३
रथिश्च मे रायश्च १८, १०
रश्मिना सत्याय सत्यं १५, ६
राजन्तमध्वराणां गोपाम् ३, २३
राज्ञयसि प्राची दिग् १४, १३; १५, १०
रातिः सत्पतिं महि २२, १३
राया वयः ससवाः सो ७, १०
राये नु यं जज्ञत् २७, २४
रुचं नो धेहि १८, ४८
रुचं ब्राह्मं जनयन्तो ३१, २१
रुद्राः सःसृज्य पृथिवीं ११, ५४
रूपेण वो रूपमभ्यागां ७, ४५
रेतो मृत्रं वि जहाति १९, ७६

रेवती रमध्वम् ३, २१; ६, ८
रोहितो धूमरोहितः २४, २

रुद्राणां पवीरवत् १२, ७१
रुद्रं पूण छिद्रं १२, ५४; १५, ५९
रुद्रभ्यः स्वाहा ३९, १०
रुद्रोऽग्निं प्रयतिर्मम २०, १३

रुद्रयन्तंवेदा गनीगन्ति २९, ४०
रुद्रस्पतिरवसृष्टो २०, ४५
रुद्रस्पतेऽव सृजा २७, २१
रुद्रस्पते वीज्वक्तो २९, ५२
रुद्रेषु व्यन्तरिक्षं ४, ३१
रुद्रं ते अथ १८, ७५
रुद्रं नाम प्र ब्रवामा १७, ९०
रुद्रं सोम व्रते ३, ५६
रुद्रं हि त्वा प्रयति ८, २०
रुद्रणः अत्रमिन्द्रियं २०, ७२
रुद्रणः प्राविता भुवत् ३३, ४६
रुद्रणस्योत्तम्भनमसि ४, ३६
रुद्रां त्वष्टुर्वरुणस्य १३, ४४
रुद्राभिर्ऋतुनाऽऽद्वेया २१, २५
रुद्रां ऋतुनामाखुः २४, ३८
रुद्रन्ताय कपिञ्जलान् २४, २०
रुद्रन्तेन ऋतुना देवा २१, २३
रुद्रवस्त्रयोदशाक्षरेण २, ३४
रुद्रवस्त्वा कृण्वन्तु ११, ५८
रुद्रवस्त्वाऽऽलृन्दन्तु ११, ६५
रुद्रवस्त्वाऽजन्तु गायत्रेण २३, ८
रुद्रवस्त्वा धूपयन्तु ११, ६०
रुद्रं च मे वसतिरच १८, १५
रुद्रभ्य ऋद्रयानालभते २४, २७
रुद्रभ्यस्त्वा रुद्रभ्यः २, १६
रुद्राणां भागोऽसि रुद्राणां १४, २५
रुद्राः पवित्रमसि यौः १, २
रुद्राः पवित्रमसि शत १, ३
रुद्रस्यस्यदितिरस्या ४, २१
रुद्र वपा जातेवेदः ३५, २०

वाचं ते शुन्धामि ६, १४
 वाचस्पतये पवस्व ७, १
 वाचस्पति विश्वकर्माणम् ८, ४५;
 १७, २३
 वावे स्वाहा प्राणाय ३२, ३
 वाजः पुरस्तादुत १८, ३४
 वाजश्च मे प्रसवश्च १८, १
 वाजस्य नु प्रसव आ ९, २५
 वाजस्य नु प्रसवे १८, ३०
 वाजस्य मा प्रसव १७, ३३
 वाजस्येमं प्रसवः ९, २३
 वाजस्येमां प्रसवः ९, २४
 वाजाय स्वाहा १८, २८; २२, ३२
 वाजेवाजेऽवत वाजिनो ९, १८,
 २१, ११
 वाजो नः सप्त प्रदिशः १८, ३२
 वाजो नो अथ १८, ३३
 वातं प्राणेनापानेन २५, २
 वातराहा भव वाजिन ९, ८
 वातस्य जूति वरुणस्य १३, ४२
 वाताय स्वाहा धूमाय २२, २६
 वातो वा मनो वा ९, ७
 वाममथ सवितर्वाममु ८, ६
 वायव्यैर्वायव्यान्याप्रोति १२, २७
 वायुः पुनातु सविता ३५, ३
 वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः २७, ३१
 वायुरानिलममृतम् ४०, १५
 वायुष्ट्वा पचतैरवतु २३, १३
 वायोः पूतः पवित्रेण १९, ३
 वायो ये ते सहस्रिणो २७, ३२
 वायो शुक्रो अयामि २७, ३०
 वार्तहत्याय शवसे १८, ६८
 वार्तिकरिद्र विलोहित १६, ५२
 विज्यं धनुः कपर्दिनो १६, १०
 वित्तं च मे वेद्यं १८, ११
 विदद्यदी सरमा ३३, ५९
 विद्या ते अग्ने त्रेधा १२, १९
 विद्या चाविद्यां च ४०, १४
 विधति नाभ्या घृतं २५, ९

विधेम ते परमे १७, ७५
 वि न इन्द्र मृधो ८, ४४; १८, ७०
 वि पाजसा पृथुना ११, ४९
 विभक्तारं हवामहे ३०, ४
 विभूरसि प्रवाहणो ५, ३१
 विभूर्मात्रा प्रभुः पित्रा २२, १९
 विभ्राड् बृहदिपिबतु ३३, ३०
 विमान एष दिवो १७, ५९
 वि मुच्यध्वमध्या १२, ७३
 विराडसि दक्षिणा दिग् १५, ११
 विराड्ज्योतिरधारयत १३, २४
 विवस्वन्नादित्यैष्ये ते ८, ५
 विश्वकर्मान् हविषा ८, ४६; १७, २२;
 २४
 विश्वकर्मा त्वा सादयतु १४, १२; १४
 विश्वकर्मा विमना १७, २६
 विश्वकर्मा त्यजनिष्ठ १७, ३२
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतो १७, १९
 विश्वस्मै प्राणायानायाय १३, १९
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १२, २३
 विश्वस्य दूतममृतं १५, ३३
 विश्वस्य मूर्धन्नाधि १८, ५५
 विश्वा आशा दक्षिण ३८, १०
 विश्वानि देव सवितः ३०, ३
 विश्वा रूपाणि प्रांत १२, ३
 विश्वासा भुवा पते ३७, १८
 विश्वे अथ मरुतो १८, ३१; ३३, ५२
 विश्वे देवा अशुषु ८, ५७
 विश्वे देवाः शृणुत ३३, ५३
 विश्वे देवाश्चमसेषु ८, ५८
 विश्वे देवास आ गत ७, ३४
 विश्वेभिः सोम्यं मधु ३३, १०
 विश्वेषामदितिः ३३, १६
 विश्वो देवस्य नेतुः ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१
 विष्णोः कर्माणि पश्यत ६, ४, १३, ३३
 विष्णोः क्रमोऽसि सपरनदा १२, ५
 विष्णो रराटमसि ५, २१

विष्णोर्नुकं वीर्याणि ५, १८
 वीतं हविः शमितं १७, ५७
 वीतिहोत्रं त्वा कवे २, ४
 वृष्ण ऊर्मिरसि १०, २
 वेदाहमस्य भुवनस्य २३, ६०
 वेदाहमेतं पुरुषं ३१, १८
 वेदेन रूपे व्यपिबत् १९, ७८
 वेदांसि येन त्वं २, २१
 वेद्या वेदिः समाप्यते १९, १७
 वेनस्तत्पश्यन्निहितं ३२, ८
 वैश्वदेवी पुनती देव्या १९, ४४
 वैश्वानरस्य सुमतौ २६, ७
 वैश्वानरो न ऊतये १८, ७२;
 २६, ८
 व्यचस्वतीरुर्विया वि २९, ३०
 व्रतं कृणुतामिर्ब्रह्मा ४, ११
 व्रतं च म ऋतवश्च १८, २३
 व्रतेन दीक्षामाप्रोति १९, ३०
 वीहयश्च मे यवाश्च १८, १२
 वेशीनां त्वा पत्न्या ८, ४८
 शं च मे मयश्च १८, ८
 शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः २३, ४४
 शं नो देवीरभिष्टय ३६, १२
 शं नो भवन्तु वाजिनो ९, १६;
 २१, १०
 शं नो मित्रः शं ३६, ९
 शं नो वातः पवतां ३६, १०
 शं वातः शं हिते ३५, ८
 शतं वो अम्ब धामानि १२, ७६
 शतमिच्छु शरदो २५, २२
 शमिता नो वनस्पतिः २१, २१
 शर्म च स्थो वर्म च ११, ३०
 शर्मास्यवधूतं १, १४, १९
 शादं दद्विरवकां २५, १
 शारदेन ऋतुना देवा २१, २६
 शिरो मे श्रीर्यशो २०, ५
 शिल्पा वैश्वदेव्यो २४, ५
 शिवेन वचसा त्वा १६, ४

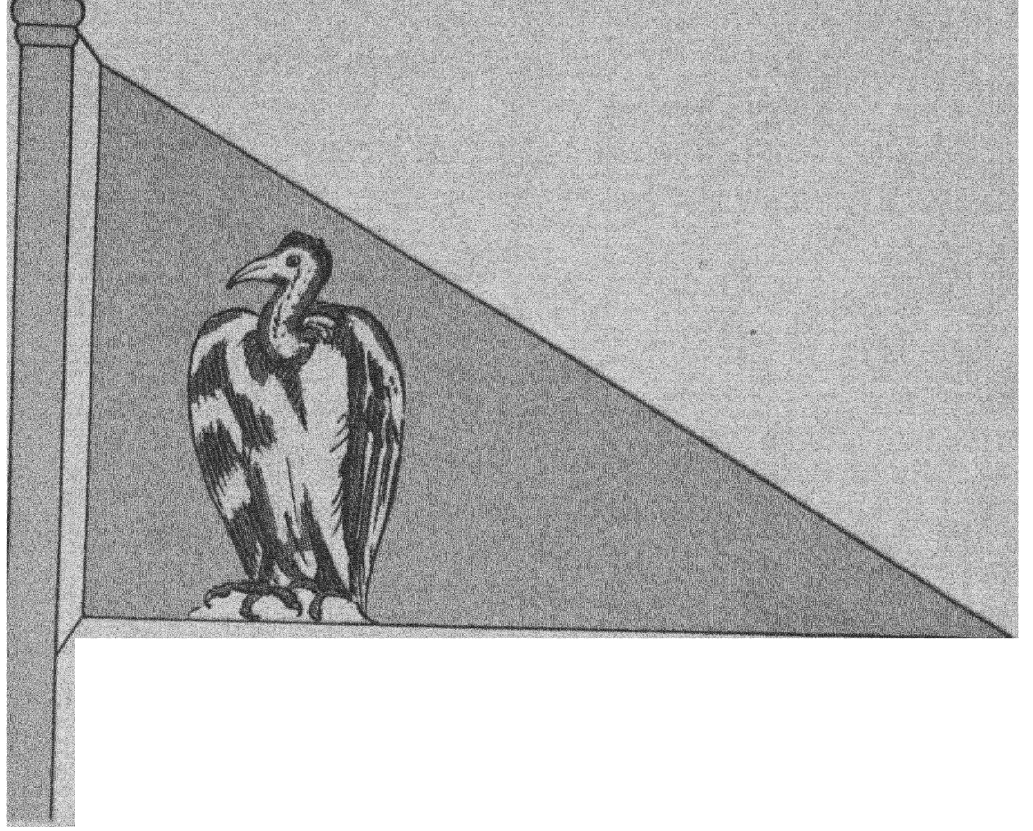
शिवो नामासि ३, ६३
 शिवो भव प्रजाभ्यो ११, ४५
 शिवो भूत्वा मङ्गममे १२, १७
 शुक्रं त्वा शुक्रेण ४, २६
 शुक्रज्योतिश्च चित्र १७, ८०
 शुक्रश्च शुचिश्च १४, ६
 शुद्धवालः सर्वशुद्ध २४, ३
 शुनः सु फाला वि १२, १९
 शैशिरेण ऋतुना देवा २१, २८
 श्रायन्त इव सूर्य ३३, ४१
 श्रीणामुदारो धरुणो १२, २२
 श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च ३१, २२
 श्रुधि श्रुत्कर्ण वक्षिभिः ३३, १५
 श्वात्राः पीता भवत ४, १२
 श्वात्रा स्थ वृत्रुरो ६, ३४
 शिवत्र आदित्यानाम् २४, ३९

षडस्य बिष्ठाः शतम् २३, ५८
 षोडशी स्तोम ओजो १५, ३

संवत्सरोऽसि परि २७, ४५
 सं वर्चसा पयसा २, २४; ८, १४; १६
 सं वसाधाः स्वर्विदा ११, ३१
 सं वा मनाःसि १२, ५८
 सःशितं मे ब्रह्म ११, ८१
 सःशितो रश्मिना रथः २३, १४
 सःसमिधुवसे वृषन् १५, ३०
 सःसोदस्व महौ असि ११, ३७
 सःसुष्टो वसुभी रुद्रैः ११, ५५
 सःस्रवभागा स्थेषा २, १८
 सःहितासि विश्वरूप्यूजां ३, २२
 सःहितो विश्वसामा १८, ३९
 स इधानो वसुष्कविः १५, ३६
 स इधुहस्तैः १७, ३५
 संक्रन्देनानिमिषेण १७, ३४
 सस्त्रायः सं वः सम्यक्षम् १५, २९
 स जातो गर्भो असि ११, ४३
 सजूरवदो अयवोभिः १२, ७४
 सजूर्ऋतुभिः सजः १४, ७

सजूर्देवेन सवित्रा ३, १०
 सजोषा इन्द्र सगणो ७, ३७
 सं वेध्यस्वाग्ने प्र २७, २
 संज्ञानममि कामधरणं १२, ४६
 सत्यं च मे श्रद्धा १८, ५
 स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त २७, ३८
 स त्वं नो अग्ने २१, ४
 सत्रस्य ऋद्धिरसि ८, ५२
 सदसस्पतिमङ्कृतं ३२, १३
 स दुद्रवस्स्वादुतः १५, ३४
 सद्यो जातो व्यभिर्मात २९, ३६
 सधमादो युग्निनीराप १०, ७
 स न इन्द्राय यज्यवे २६, १७
 स नः पावक दीदिवो १७, ९
 स नः पितेव सूनवे ३, २४
 स नो बन्धुर्जनिता ३२, १०
 स नो भुवनस्य १८, ४४
 सं ते पयाःसि समु १२, ११३
 सं ते मनो मनसा ६, १८
 सं ते वायुमांतरीश्व ११, ३९
 सन्धये जारं गेहाय ३०, ९
 सन्नः सिन्धुरवभृथ ८, ५९
 सं त्वममे सूर्यस्य ३, १९
 स पर्यगाच्छुक्रम ४०, ८
 सप्त ऋषयः प्रति ३४, ५५
 सप्त ते अग्ने समिधः १७, ७९
 सप्तास्यासन् परि ३१, १५
 स प्रथमो बृहस्पतिः ७, १५
 स बोधि सूरिर्मघवा १२, ४३
 समख्ये देव्या धिया ४, २३
 समग्निरग्निना गत ३७, १५
 समघ्वरायोषधो ३४, ३९
 समास्त्वाम ऋतवो २७, १
 समितः संकल्पेथाः १२, ५७
 समिदसि सूर्यस्त्वा २, ५
 समिद्ध इन्द्र उषसाम् २०, ३६
 समिद्धे अग्नावधि १७, ५५
 समिद्धो अग्निः समिधा २१, १२

समिद्धो अभिरश्विना २०, ५५
 समिद्धो अलन्कृदरं २९, १
 समिद्धो अय मनुषो २९, २५
 समिधाऽग्नि दुवस्यत ३, १;
 १२, ३०
 समिन्द्र णो मनसा ८, १५
 समुद्रं गच्छ स्वाहा ६, २१
 समुद्रस्य त्वाऽवक्याग्ने १७, ४
 समुद्रादूर्मिर्मधुमौ १७, ८९
 समुद्राय त्वा वाताय ३८, ७
 समुद्राय शिशुमारान् २४, २१
 समुद्रे ते हृदयम् ८, २५; २०, १९
 समुद्रे त्वा नृमणा १२, २०
 समुद्रोऽसि नभस्वाना १८, ४५
 समुद्रोऽसि विश्वव्यचा ५, ३३
 सम्प्रच्यवध्वमुप सम् १५, ५३
 संर्द्धिरङ्कताः हविषा २, २२
 सम्भूतिं च विनाशं ४०, ११
 सं मा सृजामि पयसा १८, ३५
 सम्यक् स्रवन्ति सरितो १३, ३८;
 १७, ९४
 समाडसि प्रतीची दिग् १५, १२
 स यक्षदस्य महिमा २७, १५
 सरस्वती मनसा १९, ८३
 सरस्वती योन्या १९, ९४
 सरोभ्यो धेवरमुपस्था ३०, १६
 सर्वे निमेषा जज्ञिरे ३२, २
 सविता ते शरीराणि ३५, ५
 सविता ते शरीरेभ्यः ३५, २
 सविता त्वा सवानाः ९, ३९
 सविता प्रथमेऽहन् ३९, ६
 सविता वरुणो दधद् २०, ७१
 सवितुस्त्वा प्रसवः १, ३१
 सवित्रा प्रसवित्रा १०, ३०
 सहदानुं पुरुहूत १८, ६९
 सह रग्या नि वर्तस्व १२, १०; ४१
 स हव्यवाढमर्त्यः २२, १६
 सहस्य सहस्यश्च १४, २७

घटोत्कचस्य राजेन्द्र ध्वजे गृध्रो व्यरोचत ।

—महा०, द्रोण २३, ६१

(आर्येतर जातियों के भंडे पर गृध्र, सर्प आदि चिह्नित थे ।)

सहसा जातान् प्र णुदा १५, २
 सहस्तोमाः सहच्छन्दसः ३४, ४९
 महस्रशीर्षा पुरुषः ३६, १
 सहस्रस्य प्रमाऽसि १५, ६५
 सहस्राणि सहस्रशो १६, ५३
 सहस्व मे अरातीः १२, ९९
 साकं यक्ष्म प्र पत १२, ८७
 सा विद्वायुः सा विश्व १, ४
 मिःत्यास सपत्नसाही ५, १०
 सिःत्यास स्वाहा ५, १२
 सिञ्चति परि सिञ्चन्ति २०, २८
 सिनीवालि पृथुष्टुके ३४, १०
 सिनीवाली सुकपर्दा ११, ५६
 सिन्धोरिव प्राध्वने १७, ९५
 सीद त्वं मातुरस्या १२, १५
 सीद होतः स्व उ लोके ११, ३५
 सीरा युञ्जन्ति कवयो १२, ६७
 सीसेन तन्त्रं मनसा १९, ८०
 सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं २५, ४५
 सुगा वो देवाः सदाना ८, १८
 मुजातो ज्योतिषा सह ११, ४०
 सुत्रामाणं पृथिवीं २१, ६
 सुनावमा रुहेयम् २१, ७
 सुपर्णः पार्जन्य आति २४, ३४
 सुपर्णं वस्ते मृगो २९, ४८
 सुपर्णोऽसि गरुत्मान् १२, ४;
 १७, ७२
 सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् ७, १८
 सुबर्हिःरमिः पूष्वान् २१, १५
 सुभूः स्वयम्भूः प्रथमो २३, ६३
 सुमित्रिया न आप ३५, १२;
 ३६, २३; ३८, २३
 सुरावन्तं बर्हिषदः १९, ३२
 सुवीरो वीरान् प्रजनयन् ७, १३
 सुवारथिरश्वानिव ३४, ६
 सुषुम्णः सूर्यरिमः १८, ४०
 सुष्टुतिः सुमतीवृधो २२, १२
 सुसन्देशं त्वा वयं ३, ५४

सुसमिद्धाय शोचिषे ३, २
 सुपस्था अथ देवो २१, ६०
 सूर्य एकाकी चरति २३, १०; ४६
 सूर्यत्वचस स्थ राष्टदा १०, ४
 सूर्यरिमर्हरिकेशः १७, ५८
 सूर्यस्य चक्षुरारोह ४, ३२
 सो अग्निर्यो वसुगृणे १५, ४२
 सोमः राजानमवसे ९, २६
 सोमः पवते मोमः ७, २१
 सोममद्भयो व्यपिबत् १९, ७४
 सोम राजन विश्वास्त्वं ६, २६
 सोमस्य त्वा गृन्नेन १०, १७
 सोमस्य त्विषिरसि १०, ५; १५
 सोमस्य रूपं क्रीतस्य १९, १५
 सोमानः स्वर्णं कृणुहि ३, २८
 सोमाय कुलुङ्ग आरण्यो २४, ३२
 सोमाय लवानालभते २४, २४
 सोमाय हःसानालभते २४, २२
 सोमो धेनुः सोमो ३४, २१
 सोमो राजामृतः १९, ७२
 सौरी बलाका शार्गः २४, ३३
 स्तीर्णं बर्हिः सुप्ररांमा २९, ४
 स्तोकांनामिन्दुं प्रति २०, ४६
 स्थिरा भव वीट्वङ्ग ११, ४४
 स्योना पृथिवि नो ३५, २१;
 ३६, १३
 स्योनाऽसि मुषदाऽसि १०, २६
 स्रुचश्च मे चमसाश्च १८, २१
 स्वगा त्वा देवेभ्यः २२, ४
 स्वतवांश्च प्रधासी १७, ८५
 स्वयं वाजिस्तन्वं २३, १५
 स्वयंभूरसि श्रेष्ठो २, २६
 स्वराडसि सपत्नहा ५, २४
 स्वराडस्युदीची दिग् १५, १३
 स्वर्णं घर्मः स्वाहा १८, ५०
 स्वर्यन्तो नापेक्षन्त १७, ६८
 स्वस्ति न इन्द्रो २५, १९
 स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्यः ७, ३; ६

स्वादिष्ठया मदिष्ठया २६, २५
 स्वादुषः सदः पितरो २९, ४६
 स्वार्दी त्वा स्वादुना १९, १
 स्वाहा पूष्णे शरसे ३८, १५
 स्वाहा प्राणिभ्यः साधि ३९, १
 स्वाहा मरुद्भिः परि ३७, १३
 स्वाहा यज्ञं मनसः ४, ६
 स्वाहा यज्ञं वरुणः २१, २२
 स्वाहा रुद्राय रुद्र ३८, १६
 स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह १४, ३
 हःसः शुचिषदसुः १०, २४;
 १२, १४
 हरयो धूमकेतवो ३३, २
 हविर्धानं यदश्विना १९, १८
 हविष्मतीरिमा आपो ६, २३
 हस्त आधाय सविता ११, ११
 हिङ्काराय स्वाहा २२, ७
 हिमस्य त्वा जरायुणा १७, ५
 हिरण्ययेन पात्रेण ४०, १७
 हिरण्यगर्भः समवर्तत १३, ४;
 २३, १; २५, १०
 हिरण्यपाणिः सविता ३४, २५
 हिरण्यपाणिमृतये २२, १०
 हिरण्यरूपा उषषो १०, १६
 हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य २९, २०
 हिरण्यहस्तो अक्षुरः ३४, २६
 हृदे त्वा मनसे त्वा ६, २५; ३७, १९
 हेमन्तेन ऋतुना देवा २१, २७
 होताऽध्वर्युरावया २५, २८
 होता यक्षत्तनूनपातम् २८, २; २५
 होता यक्षत्तनूनपात् २१, ३०
 होता यक्षत्तित्तो देवीः २१, ३७;
 २८, ८
 होता यक्षत्पेशस्वतीः २८, ३१
 होता यक्षत्प्रचेतसा २८, ३०
 होता यक्षत्प्रजापतिः २३, ६४
 होता यक्षत्त्वष्टारम् २८, ९
 होता यक्षत्समिधाऽग्निम् २१, २५

